

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 5383 Format.....

No. Inventar 8219 Anul.....

Secția..... Raftul.....

38972

Yliu Vlasto.

Judecatoru la Trib: Jilfovu' S^a II
Pentru n'alta stinca si dragoste
que-i pastresu. 1894 glie 6.
autoru.

DREPTUL PUBLIC

DONAȚIA
George M. Vlasto

1942

Inv. N. 18.067

DREPTUL PUBLIC

Inv. 5383

ȘI

ADMINISTRATIV

PUS IN CONCORDANȚĂ CU LEGILE CREATE DE LA 1860—1894

Ion Baloi

DE

2783M

ION B. ATHANASIAID

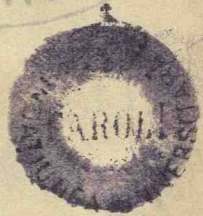
LICENȚIAT ÎN DREPT AL FACULTĂȚII DIN BUCUREȘTI,
ADVOCAT,

PROFESOR LA ȘCOALA SUPERIOARĂ DE ȘTIINȚE DE STAT DIN BUCUREȘTI,
FOȘT PREȘEDINTE AL TRIBUNALULUI ILFOV SECȚIA COMERCIALĂ,
MEMBRU FUNDATOR AL SOCIETĂȚII PENTRU ÎNVĂȚĂTURA POPORULUI ROMÂN,
MEMBRU ÎN SOCIETATEA GEOGRAFICĂ DIN ROMÂNIA.

8219.

Concordanță

PRIMA EDIȚIE

Ministerul Instrucțiunii și Cultelor
BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

VOL. I.

Donația

Gheorghe M. Vlasto

TIPOGRAFIA «GUTENBERG», JOSEPH GÖBL

23 — STRADA DOAMNEI — 25

1894

C/183
1942
1961

1961

D

CONTROL 1961

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 5383

RC 96/04

Nici un exemplar din această carte nu se poate vinde fără
semnătura autorului

Athanasios

B.C.U. Bucuresti

C8219

Tinerimei studioase

*Dedic această carte, fiind-că ea
este lumina și civilizațiunea vii-
toare a țării noastre.*

ATHANASIAȚ.

CĂTRE CITITORI

Depunând această carte la dispoziția cititorilor, recunosc modestia sa. Eu n'am făcut alt-ceva decât am adunat un material pentru alții cari vor voi să completeze și să îmbogățească această carte.

Cei-ce vor citi-o și vor voi a dice o vorbă asupra acestei lucrări, îi rog să fie drepti în judecata lor, bine-voind a se desbrăca de orî-ce considerații cari ar trece peste sentimentul dreptății.

Furnalele cotidiene, notițe din școală ale copilăriei mele, precum și cercetarea diferiților autori străini, declar că sunt izvoarele cari m'aû servit a da la lumină această carte.

ATHANASIAȘ.

DREPTUL PUBLIC

COPRINDE

- a)* DREPTUL CONSTITUȚIONAL;
- b)* DREPTUL ADMINISTRATIV;
- c)* DREPTUL INTERNAȚIONAL;
- d)* DREPTUL GINȚILOR.

La liberté n'a jamais aidé a
fonder d'édifice politique durable,
elle la courroner quand le temps
l'a consolidé.

Napoleon III.

P R E F A Ț A

Causele cari au provocat pe Români la adoptarea legei
Constituționale.

Omul se naște cu sentimentul libertății, adică de sine stă-
tător.

Această libertate a omului, șilnic cu crescȅnda sa viață, se
desvoltă și dobȅndește mai mult dreptul la neimpiedecarea
exercițiului ei, dȅnd individualității ce o exercită toate foloasele
produse de ea.

Și aceia cari s'ar încerca să răpească această libertate și in-
dependință a omului, sunt judecați de civilizațiune ca «*Tirani*
și *temerari*»!

Dacă omenirea întregă se bucură, fără nici o împiedecare,
de atȅtea bunătăți, fruct al progresului, aceasta este grație
numai liberei activității a omului sub toate privirile.

Căci această liberă activitate ne dete proprietatea, care nu
este alt-ceva de cât rezultatul muncii omului.

Ne dete dreptul d'a ne întruni și a ne consfȅtui asupra di-
feritelor interese comune tuturilor; sfaturi din cari proprieta-
tea câștigă.

Ne dete libertatea religioasă, care ne întărește credința în
esercitarea acestei libertăți, și a înmulțirii productivității noastre.

Ne dete libertatea preseii cu ajutorul căreia ne manifestăm
cugetările noastre.—Ast-fel mergȅnd înainte cu activitatea so-
cială, libertatea omului se întemeiază și se desvoaltă mai mult

sub scutul solidarității colectivității sociale, împotrivindu-se distrugătorilor libertății.

Și dacă circumstanțe ne-prevăzute, ne-calulate ar provoca reducerea ori pierderea libertății, un atare fapt nu poate fi de cât trecător, pentru motivul că natura omului fiind liberă ea neconținut 'l împinge către revendicare.

Și aceea ce se petrece cu individualitatea, este același lucru cu societatea, cu națiunile din care se compun societățile.

Aceste reguli naturale aplicate la noi Români, ca națiune, ca corp politic, de la origina statului nostru a avut o organizare politică, independentă, și de sine stătătoare.

Nu recunoșteaș nici o autoritate, de cât pe a Suveranității sale proprii, ne administrându-se de cât prin legile sale proprii.

Tratatele vechilor Domni Români încheiate cu Turcii, dovedesc aceasta.

Statele libere și independente tot-d'a-una aș administrația și legile lor proprii.

Cât despre legi, iată ce citim în cartea mult regretatului M. Cogălniceanu, «Istoria Daciei», tipărită în limba franceză la Berlin ¹⁾.

«Legile, țice învățatul istoric, nu erau coduri scrise. Obiceiurile pământului și ordonanțele Domnilor, aveau puterea de lege.

«Monarchia Românească nu fu întemeiată ca cele-l'alte staturi de către șefii barbari, cari veneau din țările barbare și cari de o cam dată nu cunoșteaș alte legi de cât pe acelea d'a se așeđa pe locurile cucerite cu forța armată, și a se apăra în contra inamicilor. Principatul Valachiei fu întemeiat de un Domn și oameni civilizași, cari veneau dintr'o țară unde civilizația era cunoscută. Acest întemeetor al Principatului, așeđa o administrație regulată așa în cât în acest Principat tot sistemul unui guvernământ durabil și civilizat fu statornicit d'un singur om; pe când în alte țeri precum este Francia, deosebitele ramuri ale administrației, ale finanțelor, armelor, etc., fură fructul mai multor secolii.

«Dreptul scris, dreptul pozitiv, ce a domnit aci, a fost tot-d'a-una ca drept al lor național; «*Dreptul Roman*» legile cu care 'i-a dotat cetatea eternă, regina cetăților, *Roma Sempiternă* când 'i-a îmfipt la Dunăre».

---

1) Secunda ed. Cap. «Despre viața publică, religioasă și privată a Munteților în secolul XVI», p. 240. Aceleași lucruri se petreceau și pentru Moldova.

Istoria dară întreagă a Românilor, resbelele lor, sunt martore a independenței și libertății lor.

Soarta însă care dispune de bine ca și de rău, făcu mai în urmă pe Români să îndure un șir de ani îndelungați, pierderea exercițiului libertății lor; îndurând jugul străinului, și de aci nașterea luptei pentru revendicare care nu se realiza într'un mod complet și desăvârșit de cât la 1877.

Fără însă, să intrăm în aprofundimea istorică, vom lua numai epoca din urmă, care să poate numi adevărata epocă a căderei naționale și care făcu mai mult pe Români a se gândi să și aproprie o lege mai dulce și mai umanitară, este epoca numită a Fanarioților!

Așa au fost timpî în cari Români nu aveau nici Domniî lor, adică pămîntenî; sau de erau pămîntenî, le erau impuși de străini, și nici legî făcute de ei, ci făcute de străini s. e. Regulamentul Organic.

Sau aveau Domni pămîntenî, dar legile lor erau făcute de străini. s. e. Domnia lui Bibescu și Știrbei cu Regulamentul Organic de la St.-Petersburg!...

În toate cașurile în această din urmă epocă începută cu Fanarioții Românișmul era înlăturat, de la esercitarea Suveranității sale.

Această cădere a simțului național manifestată atât de crud în anii Fanarioților, pare a fi provocată încă mai dinainte, abusându-se de faptul că țeranul Român se găsea legat de proprietatea pe care să găsea domiciliind și pe care o lucra.

Țeranul Român fu legat de proprietate el nu se putea muta pe altă proprietate, nu se putea duce a munci unde-i ar fi fost mai util, și nu putea munci de cât pe acea proprietate; fapt care dete naștere clăcei, clacă, care în timpii Fanarioților ajunsesese un instrument fatal și scandalos în mâna proprietății. Atât de mult arendașii Greci știaș, prin clacă, să stoarcă toată forța țeranului, numai în folosul lor. Această clacă am putea dice că începe cu epoca lui Mihaî-Bravul, care în entusiasmul său de a răsplăti victoriile iluștrilor săi generalî, le dete recompensă pămînturi, împreună cu toată lumea ce se găsea pe pămînt, căci de la origina Statului întregul teritoriū Românesc a aparținut Statului; și mai în urmă puțin câte puțin Domniî făcură din el donațiuni, fie boerilor, fie monastirilor etc. Toate uricalele vechî glăsuiesc cam astfel: «Noi N. N. cu mila lui Dumnezeu, dăruim boerului nostru N., pentru credincioasele și eminentele sale servicii, Satul N. cu toate cele ce se țin de dînsul, ape, păduri, câmpii, etc. ¹⁾

Este adevărat că în mod expres hrisoavele vechî de dona-

1) G. Misail. «Originele legislațiunei Române», tipărită 1865, București, pag. 5.

țiunii ale Domnilor către credincioșii lor nu legaă pe țeranii de satul dăruit; dar cum ei aveau case și tot confortul lor în satul dăruit, erau nevoiți a priimi în localitate, verice condiție de muncă spre a nu se mai strămuta aiurea.

Această imposibilitate mai în urmă deveni un obicei al pământului, obicei care în timpul fanarioților ajunsese o vexațiune prin stoarcerea muncii săteanului. Acest obicei în fine în timpul Regulamentului Organic sub pretext că indulcește asprimea fanariotă care trecuse peste abus cu acest obicei, fu transformat în lege scrisă, fără ca abusul să înceteze.

De la Munteni claca trece la Moldoveni sub Vodă Vasile Lupu.

Faptul resplătirii cu pământuri a vitejilor țerei în sine este mareș, căci încuragiază meritul, se stimulează virtutea, și se recompensează devotamentul. Donatorii de pământuri aveau un ideal când făceau aceste donațiuni, aveau nevoie de suflete devotate intereselor țerei, Mihaș-Bravul voia independența și mărirea țerei. Și dacă din faptul rămânerii locuitorilor pe locurile dăruite, s'a făcut mai în urmă clacă și această clacă mai târziu s'a transformat într'un flagel pentru țeranii, aceasta nu e culpa autorilor donațiunilor ci a acelor care au abusat cu rea voință de clacă. Donațiile erau date resplătiri pentru serviciile aduse țerei spre a o ridica din căderea ei.

Acest adevăr mare se vede din marea adunare a tuturor boerilor aceluși timp la Banu Manta unde depun cu toți jurământul că vor fi uniți cu Viteazul lor domn Mihaș pentru câștigarea independenței și a unirei tuturor Românilor.

Să ascultăm dar vocea acestui mare patriot, care fără nici o genă ne arată cum erau sentimentele colegilor săi de pe atunci, și apelul său către tinerime.

Așa dar Banu-Manta vorbește ast-fel: 1).

«Rău se încuibă străinul în țară, badeo *Udreo!*...
 Suspină vechiul Manta, mult *s'a-ău stricat boerii!*...
 Ce moliciune mare în Dumnea-voastră tineri!...
 Pe când eram eu june și aleserăm cu toții
 Din Afumăși pe Radu, când Pașa din Nicopolii
 Venea ca Beiu al țerei, cinci bătălii tot una
 Avurăm cu păgânii și înfrinserăm trufia
 Spurcatului Mehmet-Beiu ce făcu iar pe țară!
 Cadiu în tot orașul!... Turcime în tot Șatul!
 Jungieri și pradă mare!... Erau turbați păgînii.
 Junimea Boerească, p'atunci avea sînge;
 Cu mic cu mare țara era în arme toată
 Și mi-ți făcea pe Turcul, să ne respecte dreptul.
 Turcii d'acum sunt *loaze, borfași, suferiți trîntori!*
 Câți cugetați să fie cu toți în toată țara? !...»

1) Heliade. «Miheiada».

Nobilele intențiuni însă ale marelui viteaz Mihai mai în urmă se pierdură împreună cu el în lunga tăcere a veacurilor ce urmară, și claca se transformă într'un *biciu de foc* pentru muncitorii rurali după cum se exprimă energicul condei al marelui publicist Cesar Boliac în neuitata și incomparabila sa poezie numită «*Sila*» :

Subiectul acestei poezii scrisă pe la 1847 este: La curtea unui boer, stăpânul moșii era nuntă mare a uneia din fetele sale, și se aduna din sat fete și neveste cari știaū să lucreze, ca să facă lucrurile miresei.

Dorobanții după atunci cari strîngea lumea să facă clacă la curte, ia și p'o copilă cu *sila*, căci se împotrivia a veni, fiindcă mama și tatăl ei erau bătrîni și bolnavi și nu 'i putea lăsa singuri. Dusă la curte, ea stă acolo trei zile d'a rîndul de lucru.

Reproducem aci numai trei strofe din această lungă și energică poezie, în cari se oglindește întreaga societate de la 1846, epocă în care claca făcea încă ravagele ei.

Așa dar Boliac dice:

«Treii zile biată fată nimica nu aflase
De tată-său cel bolnav pe care îl lăsase
Flămînd și chinuit.

«Și când scăpă micuța, veni în nerăbdare...
Nemeți-i cotropise și casă și intrare.
Abia a-nemerit...

Luptându-se cu iarna să intre isbutise,
Dar, tată-său, ca ghiața,—de mult înțepenise
Și mumă-sa muria,

Pe frate-său îl dase aleșii la oștire,
Și singură, orfană plîngea în zăpăcire
Și păru își smulgea.

Sufla în peptul măsi ca doar s'o încălzească,
Îi căuta cojocul,... Dar unde să-l găsească,
Căci e la Arendași

D'oda'ă cu căldarea luată zălog în silă
P'o oarbă datorie !... O do amne !... fieți milă
De rob și de clăcași !...

Și așa ca această fată, plîngea toată populația rurală din România, toată plîngea, toți amicii populațiunei rurale și se rugau de Dumnezeu să aibă milă de rob și de clăcași; până ce plânsetele lor ajunse la Cer abia la 1864, făcându-i liberi și ne-clăcași.

Claca demoralisase pe popor într'atâta, în cât 'i răpise libertatea și independența, căci pierderea libertății la un popor, nasce lipsa dorului de patrie și a apărării drepturilor ei; fiind-că apărarea unei țări de sclavi, n'are putere ca apărarea făcută de oameni liberi!

Tratatele vitejilor domni Români încheiate cu Turcii și în cari suveranitatea Românilor era menținută, fură lăsate în desuetudine, saū — mai bine ȃis — din cauza slăbiciunei Românilor, fură călcate în picioare de Turci.

Cu această slăbiciune, Domnii Români în loc să se aleagă de nație, se impuneaū de Turci. — Această impunere era la rîndul ei și ea cumpărată cu bani. Cine da bani mai mulți, acela venea la domnie.

Cumpăratoarea aceasta mai târziu degeneră în atâta, în cât domniile începură a fi puse la mezat, din care causă Domni se făceaū mai răi și mai răpitori de cât natura lor poate, fiind-că ei trebuia să scoată banii cumpărării domniei, să aibă la o parte bani cu cari să lupte, la împrejurare cu noi pretendenți la domnie și în fine, conform ȃicătoarei Românesci, «*banii albi pentru ȃile negre*». Să le rămâie ceva și pentru ei.

Un tabloū mai dureros ca acesta, nu se poate.....

Concurența pe la 1711 ajunsese la desfrânarea cea mai nemăsurată, ținend tot ast-fel până la 1821, numindu-se această perioadă «*Epoca Fanariotilor*», saū epoca de jale și tînguire Românească, pentru ambele țări române neunite pe atunci.

S'a numit fanariotă, de la numele străinilor Domni; căroro li se ȃicea «*Fanariot*».

Ei se numiaū ast-fel, fiind-că locuiaū o suburbie a Constantinoplei, numită *Fanar*.

Această suburbie, *Fanar*, e locuită și aȃi ca și atunci d'o adunătură de străini dintre cari unii se pretind a fi Greci, dar în realitate sunt niște refugiați Greci; cari nu mai aveaū sentimente nici pentru Greci și nici pentru stăpânii lor cari-i trimiteaū Domni în România și Moldova.

Sentimentul lor era pentru banii Românilor, necesari a se menține pe tronul domniilor lor!.....

Fanariotismul acesta ținu 119 ani, timp destul de lung ca să aibă vreme ca orașele Române să se poată umplea de străini aduși de Greci din *Fanar* cu ei, s. e.: Armeni, Tatari, Sèrbî, Bulgari, dar mai mult Greci ca ei...

Toate dregătoriile țerei erau ocupate de Greci—saū Grecofili,—așa că totul era în mâna acestor răi oameni, s. e.: Administrație, Armată, Judecătoria, Școală, Biserici și limba chiar....

Era de onoare pe atunci a se vorbi numai grecește, și era taxat de mojiac acela care nu știa această limbă.

Până în atâta Grecismul era la putere, în cât chiar micul comerț se întrecea a vorbi grecește; și a 'și crește copiii în limba Greacă.

Toți aveau de fală a 'și tăgădui Românisul și a trece de Greci.

Privilegiurile și boeriile cum se diceau pe atunci, nu se acordaū de cât Grecilor sau Greciților; adevărații boeri Români erau puși la index!..... Distribuirea acestor boerii cari se vindeau pe bani și cu prețuri foarte bune, ajunsese la un grad de dezvoltare atât de mare, că dificil se puteau deosebi cei ne-boeriți — ca ađi cei ne-decorați... Așa că — pe d'o parte limba greacă, pe de alta boeriile ajunsese că Românul nu știa de cine să se mai dea.

Dacă întrebaī p'un Român, boerit dar grecit ce este el, dēnsul răspundea în grecește că este, «*Evgenis*»... adică nobil.

Trebuia dară să știī grecește, de voiaī p'atunci să fiī nobil! Iară de întrebaī p'un altul ce nu era *Evgenis* dară simpatisa fanariotismul, aceștia răspundeaū într'un grecismū stricat, «*ime cristianos*»... (sunt creștin).

Nu erau deci pe atunci în țara Românească de cât *Evgeniți și Creștini*.

Sau dacă ar fi răspuns cineva că e Român, cuvēntul acesta era pronunțat cu mare sfială de frica persecutorilor Românisului, și nu era pronunțat de cât de către Boerii scăpați de corupția grecească și de către sătenī.

Invasiunea aceasta a străinismului în țerile Române, pare că crescuse și mai mult cu începerea resbelului Rușilor contra Turcilor de la 1806 și tot crescēnd până la 1812 și de atunci adăogându-se necontentenit, până la 1821.

Resbelul de la 1806 se făcea de Ruși sub pretestul apărării popórelor Creștine de sub Semilună, a independenței Grecii de sub Turci voind isgonirea Turcilor din Bosfor.

Resbelul se termină, fără ca aspirațiile să se poată realiza.

Spiritele agitate rămân însă sub o continuă clcotire provocând mereū la arme elementul grecesc de sub Turci, prin ne-întrerupte propagande; escitând mai cu seamă pe Grecii din Moldova și România, hotărând în aceeași vreme isbucnierea acestei fierberī la 1821.

Organisatoriī acestei mișcări cu scopuri oculte, aveau organizate comitete în toate provinciile din Moldova și România, căci aci erau mai mulți Greci și Grecofilī. Hotarârea lor

era ca cu toții ridicându-se să trecă în Turcia pentru emanciparea Cristianismului, ce-l puneau înainte ca drapel!...

Spre atingerea acestui scop se și pune în fruntea acestei mișcări care începea din Rusia, un Grec din armată Rusă numit Ipsilante; despre care se ține că avea grad de General în armata Rusă.

Armata cu care Ipsilante plecase din Rusia se compunea dintr'o mână de oameni străini, înrolați numai pentru jaful și urgia populației pe unde avea să treacă, iar nu pentru sânta și marea cauză a emanceperii Cristianismului.

Din Rusia în fine Ipsilante cu puținii săi oameni, dară răi, trece în Moldova, înmulțindu-și aci armata sa cu lepădăturile de străini de Armeni, Tătari și Greci ce găsi în Iași prin concursul ce-i dete Grecii din localitate.

Ajutat de toate părțile acest Grec, și chiar de Moldovenii unii amici Grecismului iară alții ai Rușilor, cu mare facilitate reușește d'a se substitui Domnului țerei și fără nici o formalitate, Domnul țerei este înlăturat și Ipsilante veneticul 'i ia locul.

Cu această putere în mână Ipsilante 'și face munițiunii de rebel, adună bani și oameni, și se pregătește a trece în Muntenia.

Pe când Ipsilante în Iași se ocupa a-și aduna necesariile întreprinderii sale, trupele sale se dădeau la tot felul de urgi, jafuri, și desonoruri asupra populației Ieșene fără deosebire.

Toate aceste miserii ale oamenilor lui Ipsilante nu se pot descrie mai bine, de cât dând atențiune următoarelor două versuri ale Vornicului Alexandru Beldiman, martor ocular al tuturor acestor crime, exprimându-se ast-fel:

«Bucuria era toată pentru Jidovi și Armeni
Lăcrimele și durerea numai pentru pământeni». 1)

Cu aceste suvenirii lugubre lăsând Ipsilante Iașiul despre el, părăsește Moldova grăbind ca să ajungă în București, care avea cunoștință de cele petrecute la Iași.

Această barbară hordă Ipsilantă cu șeful ei în frunte, în România avu cu totul o altă sôrtă ca în Moldova, căci aci se născu un alt 1821; fiind ast-fel două 1821 cari veneau a se lupta între ei.

Un 1821 venea din Rusia cu Ipsilante în cap, cu scopuri oculte și otrăvitoare pentru Români, și un alt 1821 venea din Oltenia cu Cluceru Tudor Vladimirescu în cap cu scopuri pe față și dătătoare de viață Românișmului.

---

1) Eteria de la 1821, scrisă în versuri de Vornicu A. Beldiman.

Intențiile Rusești fură ghicite de Tudor Vladimirescu și se decide a da pept cu Ipsilante, răsturnând cu această ocașie Domnia Fanariotă, redând tronul țerei Domnilor pământeni.

Inspirat de dorința a da țerei vechile sale drepturi, comunică dorul său tutor Românilor din Oltenia și aceasta fiind dorința tuturilor, întreagă Oltenia se ridică ca un singur om, împresurând cu dragoste și entusiasm pe Cluceru Vladimirescu supuindu-se cu toții voinței lui pentru apărarea cauzei naționale.

Cu acest dor Vladimirescu cu ai seî ajunge în București spre a se măsura cu inamicii Românismlui, ridicând Vladimirescu pentru prima oră în țară drapelul revoluției pentru independență.

Intriga însă și ne-mulțumirea care nici odată nu-și găsește satisfacțiune, face ca în mod hoțesc Vladimirescu să cadă în mâinile lui Ipsilante și să fie omorât pe ascuns în temniță.

Cu moartea valorosului Tudor Vladimirescu numai avea cine conduce drapelul național.

Lumea se liniștește, armatele turce chemate de boeri intră în țară și pune pe fugă pe Ipsilante cu ai seî, care cu mare pericol al vieței, abia el putu fugi în Brașiov.

Politica Română însă cîștigă un pas spre bine din această amărăciune, căci Domnia pămînteană veni la locul ei.

Liniștea aceasta nu fu însă de cât trecătoare.

Revenirea Domniei pămîntene nu fu decât începutul erei de reorganizare Românească, îmbărbătată de sîngele Clucerului Vladimirescu, vărsat la 1821.

Visul Românilor însă nu era a se opri numai la alungarea Grecilor de pe tronul Românilor ei voiau încă ne-atârnarea țerei d'odinioară, voiau conducerea destinelor prin ei însă-și; și ast-fel ne-liniștea și ne-mulțumirea nu încetează a se agita.

Pe timpul acestei noi ne-mulțumiri un nou rebel isbucnește între Ruși și Turci. Rusia cu această ocașie intră în țară și Domniî Români, Sturza din Iași și Ghica din București, sunt siliți a se retrage de la domnie, înlocuindu'i cu guvernatori Ruși.

Rebelul se termină printr'un tratat făcut la Andrianopole la 1829 prin care Rusia dobânda un mare amestec în afacerile interne ale ambelor țeri Române.

Așa, s. e.: numirea și destituirea Domnilor, să nu se facă de Poartă fără consimțimîntul Rusiei.

De a ține zălog țerile Române până la integrala plată a cheltuelilor de rebel din partea Turciei, în sumă de 10,000,000 galbeni.

In basa acestei condiții au stat trupele Rusești șeșe ani în țară, până la definitiva achitare a acestei sume.

În acest interval de ocupație Rușii dedese țerei o nouă organizare, făcând în Petersburg o lege numită «Regulamentul Organic» și impus țerei a' l practica.

La eșirea lor din țară după trecerea celor șase ani, impuse Turciei să recunoască această lege, ceea ce se și făcu și care domni în ambele țări Române până la Convenția din Paris, de la 1859.

Acest Regulament Organic după ce fu adus din Petersburg, fu dat în țară unei comisiuni de boeri Români a' l revizui; aceasta spre a nu se țiece că e o lege străină. Revizuirea aceasta însă fu numai de formă.

După acest simulacru-revizie, la 11 Noembrie 1832 Regulamentul Organic fu dat țerei a' l aplica și priimit de Turci printr'un tratat încheiat la Petersburg la 1834. — Una din condițiile cele mai prejudicioase ale acestui Regulament Organic era, că el nu se putea modifica fără consimțimentul Rusiei. Legea dar era Rusească, érá nu Românească.

Pe lângă aceasta, el accentua și mai bine privilegiile pe cari le aveau numai clasa numită a boerilor, și cari aveau numai *drepturi* fără *datorii*, rămâind *datoriile* fără *drepturi* numai clasei ne-privilegiate.

Cei d'ântéiu nu plăteau nici un fel de contribuție către țară, ei nu puteau fi luați în armată; ori de intrau, ei aveau de îndată grad superior.

Dênșii nu puteau fi pedepsiți pentru ori ce efracțiune a legii penale, cât de mare ar fi fost ea, de cât cu închiderea vinovatului într'o mânăstire, dupe porunca Domnului. Și aci în mânăstire ei nu trăiau ca niște osîndiți, ci tot ca la ei acasă; cu deosebire că ei nu puteau eși afară din mânăstire.

Sarcinile toate ale țerei, se susțineau de clasa ne-privilegiată.

Cu alte vorbe acest Regulament Organic divisase societatea Română în două clase, unii numai cu drepturi și fără datorii și alții numai cu datorii și fără drepturi.

D'astă dată se dusesse Grecii lui Ipsilante, vexațiunea însă sub o altă formă rămăsese pe loc.

Regulamentul Organic pe lângă că era o lege străină de țară, dar mai era încă asupritoare la esces pentru cea mai mare parte a țerei; aceste două lucruri făcea ca să nu fie suferit de Români, și suvenirile lui 1821 îi ținea pe toți atenți la câștigarea iindependinței și libertății omului.

Această dorință a lui 1821 se împrospețează la 1848 când Românii din nou ridică steagul libertății cerând dărîmarea privilegiilor, îngroparea pentru vecie a legilor străine și a amestecului străinilor în afacerile țerei.

Nici de astă dată însă soarta nu duse țara la binele căutat.

Rușii cu dreptul de protectori, Turcii cu acela de Suzeranii intră în țerile Române, și la 1849 la Balta Liman aceste două puteri să împacără între ele pe spinarea Românilor, și cu condiție:

Ca Domniii Români să fie numiți prin consimțământul ambelor puteri.

Să se numească o comisie de boeri cari să revizuiască Regulamentul Organic.

Se rezervă Turciei dreptul a intra în țară când se va ivi vr'o răscoală, numindu-se în aceeași vreme Știrbei Domn în Muntenia și Grigore Ghica în Moldova.

De și acești Domni păreau mai atențioși către dorul țerei, totuși odihna nu era în spiritul populațiunei căci Domniii erau tot impuși, și acest fapt lăsa încă să se vadă în destul aspirațiunile cuceritoare Rusești.

În adevăr după acest fapt, Rușii din nou caută ceartă Turcilor, făcându-le noi cereri. Turcii sprijiniți de puterile Apusene refuză pretențiile Rusiei, lucru ce împinse pe Ruși, la 1853 să ocupe țerile Române.

Europa la rëndul ei susținând pe Turci, se asociază trimetând armatele ei contra Rușilor la *Turnu-Malacov*, unde după o luptă de două ani Rușii cedează.

După învingere se încheie la Paris la 1856 o pace, prin care se oprea Rușilor în mod absolut a se mai amesteca în afacerile Românilor.

În acest timp patrioții Români din ambele principate nu încetează d'a lucra și pleda cauza Românilor la puterile Apusene, cerându-le:

Să scape țerile de amestecul Rusesc, permițându le a se administra singuri fără nici o intervenție străină; ca și odinioară.

La 1856, când s'a încheiat tratatul din Paris se împlinea și termenul de șapte ani ai Domniei lui Știrbei și Ghica, căci numai pe această perioadă ocupaū ei tronurile țerilor.

După acești șapte ani în locul lor se numește câte o căimăcămie; Alexandru Ghica în București și Vogoride în Iași; care puțin în urmă muri și Theodor Balș îi urmă.

Cu numirea acestor Caimacani se numi de Europa și câte un Divan Ad-hoc, care să consulte dorințele poporului din ambele țeri Române.

Triumful era mare, seninul începe a se face, vedându-se prin el ilustrul viitor al Românilor, căci la 1859 se făcu uni-

rea Moldovei cu România, alegând poporul singur și fără amestecul străinilor un singur Domn peste ambele țări; pe Colonelul Cuza, cu titlu de «*Alexandru Ioan I*».

Asemeni reușesc Români să aibă Adunarea lor proprie, aleasă din sînul lor.

Toate aceste mari câștiguri, Români le făceau în puterea convenției încheiate la Paris la 1858, între puterile Europene, cari câștigase bătălia de la Malacov.

Această convenție coprindea toate drepturile și prerogativele de cari trebuia Români să se bucure politicește, și care le era dată ca lege fundamentală a statului lor și înlocuitoarea Regulamentului Organic.

Această situație politică are o aparență oare-cum satisfăcătoare, cu toate astea mai trebuia încă mult ca să limpedească ajungerea complectului ideal Românesc.

Unirea era făcută, dar legea conducătoare țărilor unite era străină. Această lege-convenție de la 1858 ținu până la 1864 care făcu lovitura de stat ce înlocui dîsa convenție de la Paris.

Acum avem statutul lui 1864, o lucrare curat Românească.

Acest statut printre altele adusese marea și progresista lege a împroprietăririi țăranului pe pămînturile ce s'au găsit lucrându-le ca clăcași.

Depărtă limba Greacă din Biserica Română.

Luă averile din mâinile călugărilor Greci, și mai presus de toate desființă toate rangurile și privilegiurile claselor, chiamă cu alte vorbe vechia înfrățire între Români; care se pierduse cu totul prin privilegiurile Regulamentului Organic.

Această operă așa cum era făcută la 1864, părea a fi mai mulțămitoare de cât toate îmbunătățirile dobîndite până atunci, și că numai rămînea de cât ca fie-care să se puie la lucru pentru realizarea prosperității interne și externe a statului.

Cu toate astea și această situație nu avu lungă viață, căci Statutul nu era libera espresiune a națiunei, ci era impus de voința și baioneta unui singur om, a suveranului și a guvernului său.

Această ne-mulțumire provocă mișcarea de la 1866 care strînse pe Români în marea Adunare națională care înzestră Statul Român cu Constituția, chemând pe toți Români egal înaintea legii și împărțind frățeste între ei toate drepturile și datoriile.

Din această repede aruncătură de ochi asupra trecutului țărilor Române cari ađi formează un singur Stat, se poate vedea clar cauzele cari au silit pe Români a îmbrățișa Constituția.

Nesiguranța Statului era continuă, fiind când la discreția Rușilor, când la a Turcilor, când chiar la a Austriei.

Umilirea națională era mare, căci Domniile erau străine, sau chiar de erau pământenii dar impuși de străini, având legi străine, școli grecești, limbă grecească și de loc Românească.

În afară umilință națională, în interior brigandagiurile cele mai îngrozitoare, desonorii fără sfârșit.

Nesiguranța persoanei, a averii, împărțirea Românilor între apăsători și apăsați, erau destule cauze ca să determine pe Români a se scutura cu vigoare de legile trecute, apropiindu-se de altă lege care să fie mai aproape de sentimentele strămoșii ale acestei țări, care de la origina sa n'a făcut de cât a respira aerul democrației și al libertății.

Și această formă de guvern asemănătoare naturii Românilor, nu este alta, de cât *Constituția*.

— DOG —

8219.

TITLUL I.

CAPITOLUL I.

GENERALITĂȚI

Lege. — Puterea d'a face legi. — Propunerea legilor. — Discuțiunea. —
Votarea. — Sancțiunea. — Promulgarea. — Esecuțiunea. — Abrogare. —
Efect Retroactiv. — Ce este Dreptul. — Isoarele științei Dreptului. —
Divisiunea Dreptului. — Diferitele forme de guvern.

Lege. Voim să știm ce însemnează cuvântul lege, ce înțelnim la fie-care pas al vieței noastre practice.

Cuvântul «Lege», derivă din latinul *lex*, format din *legere*, a citi și însemnează, în sensul cel mai general, expresiunea raporturilor necesarii, cari derivă din natura lucrurilor. Așa, avem: *legile atracțiunei*, — *legile greutateii*, — *legile mișcării*, — *reflexiunei*, — *legile refracțiunei*, — *legile luminei*, — *legile după cari se fac combinațiunile corpurilor*, — *legile spiritului uman*, — *legile lui Kepler*, — *legile naturei*, *legile constante cari regulează ordinea lumii fizice*.

În sensul moral, legea însemnează o regulă eminetă de la autoritatea suverană; care ordonă, permite sau oprește; aceasta se numește și lege naturală. Ea cuprinde în sine sentimentele și principiile de justiție și de caritate, fără de care societățile umane n'ar putea exista, și pe cari Provedința le-a în primat în inima tuturor oamenilor.

Legea naturală ne oprește d'a face altuia, ceea-ce n'am voi să ni se facă nouă. A iubi pe aproapele tău, pe părinți, a fi recunoscător bine-făcătorilor tăi; sunt legi naturale. *Legea veche*, lege ce Dumnezeu a dat Ebreilor prin intermediul lui Moise. În acest limbagiul al scripturii, legea se ia de multe ori simplu, în sensul acesta: Cărțile legi, — Doctorii legi, — Profeții.

Legea nouă, sau legea grației, — legea lui Crist, — legea

creștinilor,— legile umane,— legile stabilite de oameni, pentru menținerea ordinii societăților.

Legea națiunilor, legile internaționale, legile cari regulează raporturile popoarelor între ele.

Legile rebelului, regulile ce națiunile au convenit să observe între ele în stare de rebel.

Intr'un Stat considerat individual, se numește lege, oricare regulă emanată de la autoritatea suverană, care ordonă, sau oprește ceva.

A propune, — a discuta, — a vota, — a sancționa, — a promulga,— a publica o lege,— a deduce o lege,— a modifica,— a abroga o lege, — a se supune legilor, — a observa sau a executa o lege, — a înfrânge ori a elude legea, — a face să se respecte legea, — a invoca o lege.

Această lege a căzut în disuetudine.

Acest obicei a trecut în lege. El are putere de lege. A studia legile.

Legea fundamentală a unui Stat se numește aceea care regulează natura, întinderea și exercițiul puterilor guvernului.

Legi politice, acelea cari au de obiect conservarea Statului, făcând abstracțiune de societățile și indivizii ce el cuprinde,

Legi organice, acelea cari au de obiect regularea modului și acțiunea instituțiilor sau stabilimentelor, al căror principiu a fost consacrat de legea constituțională.

Lege de excepțiune, aceea care deroagă momentan de la legea constituțională a Statului, sau de la vr'o altă lege generală.

Legi civile. Acelea cari regulează raporturile cetățenilor între dânsii.

Legi criminale, sunt acelea cari definesc infracțiunile la lege și determină modul d'ale urmări și pedepsele cari le sunt aplicabile.

Legi penale, acelea cari pronunță vr'o pedeapsă.

Vorba lege, în semnificațiunea sa de lege pozitivă a unui Stat, este adesea însoțită de un calificativ, care face a se cunoaște obiectul particular al acestei legi, s. ex. Lege municipală, fiscală, de bursă, lege agrară, marțială, anonară (pentru cumpărătoare de grâu), lege scrisă.

Fig. — a face lege, — a ține loc de lege, — a avea autoritatea unei legi.

În limbele vechi, se dicea despre legi, Usul face lege, Autoritatea lui Aristotel a făcut mult timp lege în școli. A face, a da, a impune legea, a comanda, a ordona cu autoritate. Acest om voește să facă lege pretutindenea unde se află. El pretinde a ne impune legea. El și-a făcut o lege să nu

bea nici o dată vin. Alexandru arangiaă tótă Asia sub legile sale, a suferi legea învingătorului.

Legea celui mai forte. Adică a suferi exercitarea puterii celui mai forte, asupra celui mai slab.

Se mai dice încă, dar această de ordinar la plural, despre unele reguli, despre unele obligațiuni ale vieții civile, Legile onoarei, legile datoriei, ale amicitiei, politetei, etc.

Enc. — Vorba lege nu semnifica la început și nu semnifică până azi în limba ordinară, de cât un comandament și o oprire care se adresază în numele unei autorități oare-care, voinței unei ființe libere. Inșă din ordinea morală, socială și religioasă unde era ănteiu închisă, știința transportă, această vorbă în sfera generală a științei și a cugetării.

Din acest moment asemenea i s'a atribuit o semnificațiune superioară și mai generală. Ast-fel că acceptațiunea sa primitivă, a devenit un cas particular al semnificațiunii sale celei noi.

Montesquieu este cel d'ănteiu care a dat o definiție a legii, în celebra sa formulă cu care începe «*spiritul legilor*».

«Legile, în semnificațiunea cea mai întinsă, sunt raporturile «necesarii, cari derivă din natura lucrurilor».

Franck asemenea definește legea. Ordinea constantă și generală după care se îndeplinesc faptele, și ar trebui să se îndeplinească ele când depind de voință.

Această secundă definiție, nu e de cât o traducere a celei d'ănteiu, numai că se introduce o distincțiune între legile cari guvernă ființele lipsite de libertate și acelea cari se adresează ființelor străine.

Ast-fel concepută ideea de lege, se aplică dar la toate raportele cărora le putem constata existența, și după natura lucrurilor ale cărora raporturi le considerăm, putem distinge trei mari clase de legi; adică: — *Legile lumii fizice, legile lumii metafizice și legile lumii morale.*

— Când un fapt pe care l'am observat destul de mult, dice Franck, se reproduce invariabil în aceleași circumstanțe, când el însoțește într'un mod inevitabil alte fapte oare-cari, noi le comparăm îndată unui act, care ar fi fost prescris de mai înainte și pentru tot-d'a-una, unei ordine care ar fi fost însemnată naturei lucrurilor de o putere superioară; îi dăm numele de lege. — Ast-fel privim ca o lege a materiei, că corpurile se atrag în rațiune directă cu masele lor și în rațiune inversă cu pătratele distanțelor lor.

Numai prin metoda inductivă, omul se poate ridica la cunoștința legilor lumii fizice. — De altă parte tot ce știința califică cu acest nume, nu are aceeași valoare.

Legile fizice și naturale sunt cu atât mai mult legi, cu cât caracterul lor e mai general, și la rigoare faptele cari au un caracter de universalitate ar permite singure să fie așa numite: Așa, s. e: Legea atracțiunii sau a gravității.

Când o lege n'are acest caracter, nu putem să ne prevalăm de densa, ca să ne întindem vederile — dincolo de sfera faptelor din cari am dedus'o; și nu putem afirma universalitatea ei — de cât după ce am supus'o la toate mijloacele de verificare cari există în putere. — Decî, primul lucru de făcut, când voim să verificăm o inducțiune, este a căuta s'o întindem la casuri pe cari la început nu le aveam în vedere. Să variem circumstanțele în cari cauzele lucrează, ca să ne asigurăm dacă acțiunea lor e generală, și să împingem aplicațiunea legii la casurile extreme.

O observare importantă, ce n'o putem trece cu vederea, este aceasta:

Nu trebuie să confundăm în studiul lumii fizice, căutarea legilor și a cauzelor.

Prima e cu totul independentă de secunda.

În fenomenele fizice legile singure sunt accesibile mijloacelor noastre d'a cunoaște, căci o lege nu este de cât expresiunea unui raport constant de succesiune sau de simultaneitate între două sau mai multe fenomene; și aceasta o putem constata tot d'a-una.

Nu e tot așa în privința cauzelor proprii Țise — În adevăr, o cauză adevărată este o putere, însă noi nu cunoaștem cauzele de cât prin efectele lor. — De aci se nasce tendința naturală a spiritului nostru, se multiplică puterile în proporție cu multiplicitatea efectelor observate de noi; pe când obiectul științei este să reducă numărul lor.

Marea dificultate a științelor naturei, zice *Newton*, constă în a găsi prin fenomenele ce cunoaștem, puterile ce natura întrebunțează.

Ast-fel știm care este legea flucului și refluxului mării, pentru că putem calcula mai dinainte mișcările lor, însă nu facem de cât să presupunem că ele au drept cauză; puterea atractivă a lunii și a soarelui.

Agenții de cari se servește natura ca să lucreze asupra corpurilor materială, sunt nevădibili, și nu se manifestă de cât prin efectele lor. — Căldura dilată materia, cu o putere neresistibilă. — Dar ce este căldura? Nu știm încă. — Un curent de electricitate care curge d'alungul unui fir de fier, pune în mișcare un ac așezat la o distanță imensă, — însă, afară de efect, nu Țărim nici o diferență în firu de fier, fie că

dă, fie că nu dă trecere fluidului. — Nicî chiar nu aplicăm numele de curenți electricității de cît numai pentru că sub oare-cari raporturi ea ne amintește ceva analog cu ceea-ce presintă un curenți de aer sau de apă.

Tot așa este cu Luna : Vedem că ea se'nvîrtește împrejurul pămîntului, și pentru că ea în ochii noștri nu este de cît o masă solidă, pentru că n'am vădut nicî vre un corp de specia aceasta învîrtindu se în jurul altuia, afară de nu a fost reținută de vr'o forță, sau conținut prin vre-o legătură, conchidem că este o forță, că este un mod de legătură între lună și pămînt.

Care să fie acest mod ?

Nu avem nicî o idee despre aceasta.

Nu putem nicî chiar concepe, cum o așa forță poate să lucreze la distanță prin vîz ; sau cel puțin printr'un fluid nevizibil. — De aceea în științele fizice întîlnim adesea două teorii, câte-odată chiar mai multe ; cari se par a esplica egal această serie de fenomene naturale.

Să luăm tot căldura de exemplu : Unul o consideră ca materie fluidă, extremă de subțire, care pătrunde toate corpurile, și poate chiar să combine himericește cu dînsese.

Altul din contra n'o priimește de cît ca o mișcare vibratoare sau rotătoare, imprimată moleculelor constitutive ale corpurilor încăldite.

Același lucru are loc, în respectul luminei.

Unul voește a dice că este datorită unor particule adevărate cari emană de la corpurile luminoase.

Un altul o priimește ca rezultatul unei mișcări vibratoare imprimate moleculelor corpurilor luminoase, și comunicată unui mediū eteric extrem de subțire, cu totul elastic, umplînd spațiul întreg, și care e adusă ochiului, precum sunetul urechii, prin ondulațiunile aerului.

Ast-fel dar, în studiul fenomenelor naturei, singură cunoștința legilor este care constituie știința, cunoștința cauzelor ; fiind și tot-d'a-una necesar ipotetic.

II. — Pe cînd nu ajungem de cît prin o cercetare perseverantă la descoperirea legilor lumii fizice. — ajungem imediat prin simpla intuițiune ; la legile lumii metafizice.

Așa, s. e. : cînd considerînd două fenomene din care secundul urmează constant și nevariabil pe cel d'ântîiū, constat nu numai acest raport de succesiune nevariabil, dar încă declar că primul e cauza secundului, de unde scoatem ideea acestui raport de causalitate, care nu e nicî de cîm dat de fenomene ; și care cu toate astea se impune spiritului meu ?

În principiul cauzalității, principiul în același timp necesar și universal și care constituie o lege din ordinea metafizică. Asemenea cum ajungem la aceste idei absolute și universale. De la necesar în opoziție cu contingente, de la atribut în opoziție cu substanța, de timp și de spațiu în opoziție cu eternitatea și cu imensitatea, infinitul în opoziție cu finitul?...

Cum, fiind superioare fenomenelor, aceste idei se pot revela imediat spiritului nostru cu ocazia acestora din urmă (fenomenelor) și a se impune în mod invincibil credinței noastre, dacă apercipiunea raporturilor ce ele exprimă este condiția însăși și a cugetării noastre.

Ast-fel dar, legile metafizice exprimă raporturile termenilor necesarii și absoluți, din cari unul nu s'ar putea concepe fără cel-l'alt și reprezintă ast-fel condițiile supreme ale existenței și ale cugetării.

Să încerce cine-va, și un filosof contemporan, să suprimă aceste raporturi, și va suprima diatr'o lovitură tot ceea-ce este, și tot ce spiritul nostru poate concepe. Căci ceea-ce nu este nici finit nici infinit, nici substanță nici atribut, nici cauză nici efect, nu este absolut nimica și nu răspunde nici unei idei posibile. Nu admitem, și același filosof, o ordine distinctă pentru legile cari se numesc *logice*, adică pentru condițiunile judiciului și ale raționamentului, făcând abstracțiune de ori ce obiect determinat; căci legile cugetării nu se pot separa nici de cum în fundamentul lor de legile asistenței. Să luăm de es. două legi. Ori-ce predicat presupune un subiect, despre același subiect nu putem afirma două predicate, cari să escludă reciproc, sau din cari nu poate în același timp să fie și să nu fie. Vom avea două principii metafizice, ori-ce atribut se rapoartă la o substanță, ori-ce substanță există sub condițiunea unității și a identității.

Legile matematice cari exprimă raporturile mărimilor și cantităților și se deduc în mod logic din formulele și din dimensiunile necesarii ale întinderii, trebuie să fie apropiate de legile metafizice. Ele nu pot fi absolut clasate împreună cu acestea, căci ele nu se aplică la totalitatea ființelor; însă de o parte ele prezintă ca și cele d'ântei un caracter de necesitate și de altă parte, ele nu pot fi rânduite printre legile fizice; fiind că sunt curat abstracte și nu derivă din nici un principiu material.

Legile morale. Acestea se adresează conștiinței. Numai prin aceasta ele se deosebesc esențial de legile fizice și de legile metafizice.

Legile fizice exprimă raporturi de putere oarbe, fără conștiință de ele însăși și cari nu pot nici odată să se depăr-

teze de un scop determinat. Pe lângă aceasta ele ar subsista chiar atunci când omul n'ar exista.

Legile metafisice n'au existență de cât relativă cu omul, cu toate astea ele sunt necesarii, și omul nu se poate sustrage de 'a dênsele.

Legile moralî asemenî nu există de cât relativ cu omul, însă el poate să se sustragă de la aceste legi; cu alte vorbe el poate răsturna raporturile naturalî căroră ele sunt espresiunea. Legile morale apoi se disting de cele-l'alte, despre carî am vorbit până aci, prin modul prin care ajungem la cunoștința lor.

Ast-fel pe când cunoaștem *legile fizice prin inducțiune*, *legile metafisice prin intuițiune* toate mijloacele noastre de a cunoaște sunt necesarii ca să ajungem la cunoștința completă a legilor din lumea morală.

Legile se divid natural, în trei mari clase, după cum considerăm raporturile carî există de la om cu sine însuși de la om cu Dumneșu și de la om cu semenii săi.

Toate legile obligă pe om în foru conștiinței sale. Sapiența divină ȳice: «prin mine guvernează Suveranii, și tot prin mine legiuitorii dau dreptate».

Sfintul Paul ȳicea Romanilor: «Nu e putere care să nu vie de la Dumneșu».

Legile sunt paza statelor, fără de carî ele nu pot trăi, legile sunt fundamentul libertăȳilor. Să ascultăm pe elocintul Cicerone, ca să înțelegem și măi bine cuvântul *libertate*. El ȳice:

Libertatea este inventată pentru salutea cetățenilor și a cetăților, pentru repaosul și fericirea tutulor. Raynal și Potalis au ȳis că, legea naște din abus, ca și jurământul care se naște din perfidia omului. Iară Tacit a ȳis că cu cât Republica se corupea, cu atâta legile se înmulțeau; cu alte vorbe legea se naște din trebuințele sociale. Legea dispune numai pentru viitor, fără putere retroactivă. Judecătorul care ar refusa să judece sub pretext că legea este obscură sau insuficientă, poate fi urmărit pentru tagă de dreptate. Nimeni nu poate ignora legea, nu e nevoie a cunoaște termenii chiar cum sunt scrise legile, ci e destul a cunoaște puterea ei, veritabilul înțeles al legii.

Rousseau, în contractul său social, vorbind de lege, ȳice că este «o voință generală care statuiază asupra unei materii generale».

Având în vedere definiția dată de Montasquieu și Rousseau s'ar putea ȳice că legea este «Espresiunea publică a voinței generale, conform cu rațiunea, — statuând în mod general, impunând îndatoriri și obligațiuni asigurătoare, — printr'o sancțiune justă și determinată».

Aceste raporturi cari derivă din starea necesară a lucrurilor despre care Montesquieu vorbește definind legea, face ca legea să primească diferite numiri, după obiectul la care legile se aplică; ast-fel avem:

Legi Civile, Criminale și Comerciale.

Asemeni după caracterul lor legile se împart în legi *Constituționale, Politice, Legi de garanție și de ordine publică.*

Cele *Constituționale* sunt acelea cari regulează natura și competența diverselor instituțiuni, destinate a face aplicarea exercițiului Suveranității. Ele determină condițiunile esențiale ale acestui exercițiu, în ceea-ce se atinge de intervenția cetățenilor.

Legile Politice proclamă și garantează deosebitele libertăți inerente naturii omului, s. e.: libertatea individuală, a conștiinței, a intr. nirilor, a presei și altele pe cari le vom vedea mai la vale.

Legile de garanție și de ordine publică, sunt acelea cari regulează statutul personal al cetățenilor, raporturile lor cu societatea în general, — capacitatea ori incapacitatea persoanei în sinul societății. — Se numesc ast-fel, fiind că interesează societatea și nu se pot schimba prin voința părților contractante.

Fie-care lege trebuie să căprindă următoarele:

Subiectul, obiectul și formarea ei.

Subiectul legii este omul social sau societatea.

Obiectul legii este binele moral și material al omului în societate; adică a crea cea mai mare fericire pentru fie-care membru al unei societăți.

Formarea legii, sunt formele exterioare cari trebuie să însușească legea, spre a avea puterea d'a comanda și a i se supune.

Din cele expuse, legea regulează drepturile oamenilor în raport cu societatea, cu individul și cu lucrurile. Efectul legii este, d'a comanda, corige, pedepsi. Felul pedepsei și execuția pedepsei să fie ast-fel ca să obție corigerea condamnatului.

Pe lângă atâtea denumiri ce am vădut că se poate da unei legi, ea mai este încă, de amnistie și interpretativă.

Amnistia. Acest cuvint derivă din grecește care înseamnă a uita, și este numele unei legi pe care Trasybolu a făcut-o după expulsarea celor trei-zeci de tirani ai Athenei a cărei coprire era a se da uitării tot ce se petrecuse în trecut.

Țara de naștere a amnistiei este vechia Athenă; și care-și păstră caracterul său ertător până azi chiar.

Amnistia se inspiră din regiunile filosofice, ea coprinde în sine puterea a ști, a erta și a erta pentru tot-d'auna celor greșiți, care este una din cele mai mari virtuți ale omului în marele ocean al omenirii, în care este angajată lupta pentru existență.

Amnistia este forța judecății omului, a ști să se puie mai pre sus de toate pasiunile omenești, a erta pe aceia contra cărora este îndreptată ura și asprimea legii!

Toate legile a format din amnistie o prerogativă a persoanei care represintă Suverenitatea unei națiuni, și care este șeful Statului.

În regimul constituțional amnistia este foarte căutată, foarte mult practică; făcând asemenea parte din prerogativele Coroanei, ca o măsură bine-făcătoare pentru îndulcirea spiritelor și a armonii ce trebuia să existe tot-d'a-una între ele și Puterea.

Din cele expuse rezultă că, amnistia este o putere Suverană al căruia obiect este d'a uita și șterge din minte orice crime și delicta politice.

Exercițiul acestei puteri îl dă unui jurisconsultul exclusiv numai șefului Statului, iară alții cer să ia parte și Camera la acordarea amnistiei. Adică să se facă o lege anume la care să ia parte și șeful Statului, cum ia la toată formarea tuturor celorlalte legi.

Amnistia însă în sine și în mod general nu e relativă de cât la crimele și delicta politice, ea dară coprinde în sine un act de înaltă politică.

Ca atare întrebuintarea amnistiei poate să ceară urgență, scopul amnistiei este pacificarea; fiind-că e vorba d'a uita și erta.

Dar Camerele sunt închise, și urgența lucrului nu poate adăsta convocarea lor.

Afară de acestea:

Cum se pôte pune o atare chestiune în discuțiunea mai multora?

Discuțiunea decî în Cameră poate provoca atâtea multe, varii și vechemintî discuțiuni, cari în loc de pace, din contră ar vivifica mai mult mânia, ar ține discordie în țară și ar paralisa tot binele pe care l'ar face un act de clemență aplicat la timp oportun.

Amnistia dară este mult mai bine și mai eficace lăsându-se a fi un act personal și exclusiv al Suveranului, fără amestecul Camerei sau al verii-unei altul chiar.

Amnistiile mai în general se acodă după mari revoluțiuni, după mari sguidiri politice într'un Stat, care regulat pro-

voacă urî și persecuțiunii violente. Amnistia vine de toarnă balsamul vindecător a vulnerilor politice, aducând înapoi fraternitatea prin uitarea trecutului. Ea se acordă încă la mari și solemne circumstanțe.

Amnistia este generală sau parțială. Cea d'ântăiū este atunci când e acordată fără nici o restricțiune. Mai toate amnistii fac excepțiuni cu șefii de partide, sau cu oameni a căroră influență ar putea produce noi turburări. Contra acestor persoane urmărirea chiar sunt mai mult niște simulacre, căci peste foc nu poți turna unt-de-lemn.

Amnistia diferă de grațiere, care de asemeni e un drept exclusiv al șefului Statului.

Grațierea e o ertare ce se acoardă numai celor condamnați în crime ori delictе ordinare și nu politice.

Grațierea iartă pe vinovat numai de constrângerea corporală, iară în ce privește despăgubirile civile, d'ar exista, ele se plătească de condamnat către partea ce a câștigat.

Grațierea nu cere urgența amnistiei, ea se poate acorda verî-când.

«Amnistia se acordă când o instrucțiune este începută, grațierea se acordă după condamnare».

Legea interpretativă. Această lege se deosibește de cea *retroactivă*. Cea d'ântăiū nu face de cât explică o lege anterioară care în exercițiul ei a dat loc la oare-carî nedomeriri. Faptele întemplate mai târziu, se aplică tot după legea veche.

Din toate cele arătate până aci se poate conchide că, legea se formează prin unirea la un loc a mai multor fapte determinate, care concurg la săvârșirea ei.

Aceste fapte sunt:

Inițiativa. — *Discuțiunea.* — *Votarea.* — *Sanctiunea* și *Promulgarea.*

Puterea d'a face legi. Legile nu se fac de cât de puterea legiuitoare.

Această putere este reprezentată prin națiune, și numai națiunea are puterea d'a face legi.

Cu toate acestea, ea admite alături cu dënса și pe șeful Statului a lua parte la confecționarea legilor, și de aci, această putere să compune din doi factori, națiunea și șeful Statului,

Dacă națiunea ar fi reprezentată de Cameră și Senat atunci sunt trei factori, cu toate că ambele aceste corpuri represintă tot pe națiune, sunt cu toate acestea considerați ca factori separați și păstrându-și fie-care individualitatea sa în ce privește formarea legilor.

Propunerea legilor sau inițiativa lor. Aceasta se face de Șe-

ful Statului, de Cameră și de Senat, din acești factori fiecare, în parte, au puterea d'a propune facerea unei legi, și acest drept al propunerii legii se numește «*inițiativă*».

În regulă generală însă, această propunere a legii este o prerogativă a Șefului Statului, și cu toată prerogativa Coroanei, reprezentatiunea națională — Camera sau Senatul are la rândul lor, cum s'a spus, dreptul d'a propune în parte fiecare o lege.

Sunt forme de guvern la care această prerogativă este exclusivă a Șefului Statului.

Prerogativa aceasta, în guverne democratice, Șeful Statului o exercitează prin guvernul său.

Veri-ce propunere trebuie să fie făcută prin scris de propunitorul ei, trebuind pe scurt să arate: obiectul legii și depunându-se pe biroul Camerei printr'un act scris de șeful statului, numit «*decret*».

Camera este datoare ca mai înainte de toate să delibereze în secțiunii oportunitatea legii. Dacă Camera găsește că trebuie a se ocupa de legea propusă, fixează o zi a se pune în deliberarea ei. La ziua fixată propunitorul legii, este dator să dezvoltă principiile generale ale legii propuse.

După aceasta legea e trimisă la o comisiune ca să o analizeze cu amănuntul, și în urmă să facă un raport asupra deliberării ei. Raportul se imprimă și se distribuie Corpului legiuitor spre a lua completă cunoștință de el, fixându-se în aceeași vreme ziua punerii ei în discuția generală a Camerei. Punerea în discuție se face de președintele Camerei. După discuțiune vine votarea și apoi se trece la celelalte forme cari dă legii putere d'a ordona. Dacă se va face vr'un amendament, el nu este definitiv, până nu se pune pe biroul Camerei și până nu trece prin toate formalitățile prin câte trece însăși legea spre a fi completă.

Dacă amendamentul se primește tot, sau parte din el, asemenea se trimite unei comisiunii care este datoare, să prezinte Corpului legiuitor redacția definitivă.

Propozițiunea adoptată de Cameră, se numește lege.

Resultatul deliberării Camerei este proclamat de Președinte în următorul mod :

Camera adoptă, dacă legea e primită.

Camera respinge, dacă legea a căzut.

După adoptarea unei legi de Cameră, guvernul, printr'un mesagiu al Șefului Statului, o trece la Senat care trebuie să treacă prin aceleași forme ca și la Cameră.

Legile din inițiativa Șefului Statului, vin la Corpurile legiuitoare printr'un decret al șefului șef.

Și atât cu legile din inițiativa Șefului Statului cât și cu celele din inițiativa parlamentară sau inițiativa privată, se întrebuintează aceleași forme spre a putea dobândi putere de legi.

Pentru o lege care se refuză, Camera nu trece nimic în registratele sale. Iar pentru cele primite se face o minută semnată de Președintele Corpului legiuitor și unul din Secretari. depunându-se în arhiva Camerei; făcându-se apoi după aceasta o copie semnată de aceleași persoane și dusă prin guvern Șefului Statului spre sancționare.

Discuțiunea. Veri de cine fie propusă o lege, ea trebuie să fie în mod liber și ne influențat de nici o forță străină, de cât de voința, conștiința legiuitorului, discutată și amendată de va fi nevoie; fără să fie dator legiuitorul să dea socoteală cui-va de ce refuză sau primește o lege, sau de chipul discuțiunii sale în Cameră.

Această nerăspundere a legiuitorului și are origina în libertatea individuală a legiuitorului și a interesului formării unor bune legi, spre a putea lumina cestiunile puse în desbatere, și de aci facerea unei bune legi, și descoperirea adevărului care coprinde în sine utilitatea pentru care legea să crează.

Discuția, cu alte vorbe, nu este de cât critica ce se face unui proiect de lege.

Această discuție se poate face sau pentru *fond* sau pentru *formă*.

Când se face pentru fond avem a observa cestiunea prealabilă, adică aceea care se pune în Cameră d'a se ști; dacă proiectul de lege ce se propune a discuta este ori nu folositor, precum și dacă bine este a se deschide discuția asupra lui, adică dacă este oportun.

Pentru formă, este a se observa ca legea să treacă prin toate fazele hotărîte, singure care-i dă putere de lege. Discuția e de două feluri—secretă și publică.

Votarea. Votul este faptul prin care legiuitorul își manifestă opinia sa, dorința sa, voința sa, asupra unui proiect de lege; prin care primește ori respinge această proiect.

Votul, cu alte vorbe, mai este adesiunea liberă și ne influențată a legiuitorului de nici o forță exterioară, de cât de libertatea conștiinței sale ce e chemat să dea asupra unei legi.

În acest scop, ca să se garanteze și mai bine formarea unei legi, este scutit legiuitorul a da socoteală de chipul cum el înțelege și voește a și da votul său.

Ca sancțiune a acestei garanții a libertății votului, legea oprește ca forța armată să stea împrejurul localului Corpurilor legiuitoare, sau chiar în apropierea lor.

Alt-fel, Corpurile legiuitoare ar lucra sub impresiunea fricei său a temerii, conștiința lor ar fi vițiată căci votul lor ar fi sclavul terorii ér nu liberul arbitru al votatorului.

De asemeni este incompatibilitate între mandatul de deputat ori de senator cu orî-ce funcție salariată de guvern.

Și dacă am voi să fim sinceri cu adevărul și să ne aropiem de idealul către care spiritele drepte și oneste tind, ar trebui să întindem mai departe această incompatibilitate, hotărînd ca orî-ce funcțiune, în mod general, fie retribuită de Stat, județ comună saũ verî ce altă instituție cu amestec al guvernului.

Mandatul de deputat ori senator care cere o libertate prea mare, la un loc cu o funcție salariată care cere din contră o pasivitate mare, nu se poate, acestea din contră sunt două lucruri cari se esclud unele pe altele, ne putînd ambele sta la un loc; ar fi ca conștiința legiuitorului să fie vecinic influențată de aceia de la cari primesce salariul lor pentru funcția ce ocupă.

Votul se poate manifesta prin mai multe forme exterioare, așa s. e. prin *scutare* saũ *ședere*, prin ridicare de mâini, — apelul nominal și votarea cu bile negre și albe.

Cele albe represintă admiterea legei, și cele negre respingerea.

Votarea poate fi publică saũ secretă, ca și discuțiunea.

Sanctiunea. Este aprobarea dată de Șeful Statului unei legi ce i se presintă de către miniștrii săi, pentru acest scop. — Această sancțiune constă în formalitatea d'a se scri pe lege cuvîntul «*aprobata*» și semnat de Șeful Statului.

Aceasta va să dică că legea a primit adesiunea celui din urmă factor care trebuie să concure la formarea ei.

Aceasta va să dică că legea este bine făcută, este utilă, și că se asociază și Șeful Statului la opera legiuitorului, dându'i ființă de lege.

Fără îndeplinirea acestei forme, legea este incompletă. Dreptul acesta al aprobării saũ refuzului unei legi, face asemenea parte din prerogativele Coroanei. Precum are drept Șeful Statului să aprobe o lege, tot asemenea poate să și refuze o lege, tot asemenea are dreptul să recuse, acest drept face parte din prerogativele Șefului Statului, fără această sancțiune legea rămâne pentru tot-d'a-una în stare de proiect.

Sanctiunea unei legi am mai putea-o numi, ultima reflecțiune a celui mai suprem judecător — pe care Suveranitatea națională l'a instituit magistratul suprem al prosperității Statului ce represintă.

Refusul d'a sancționa o lege este de două feluri, *suspensiv* și *absolut*.

Este suspensiv atunci, când nu ridică legii cu totul caracterul său de lege, ci o lasă la o parte pentru un timp oarecare; spre a o presenta a doua oară la sancțiune. — Cu alte vorbe, este o amânare a sancțiunii pentru o altă ocazie, și de sigur pentru o mai matură chibzuire asupra ei... Refusul absolut e atunci, când dispare cu totul legea.

Spre a nu ajunge aci, legea trebuie să aibă de țință, justiția și adevărul, bunele exemple și morala ce legea trebuia să aducă societății.

Sancțiunea are în fine două sensuri:

Mai întâiu ea exprimă faptul prin care puterea executivă vine să adereze la un proiect de lege; dându-i perfecțiune!

Acesta este sensul Constituțional.

Al doilea este dispoziția Venală, care pedepsește violarea saū neexecutarea legii. — Acesta este sensul penal.

P. omulgarea. Promulgarea este actul prin care se dă unei legi, forța d'a comanda și toți a i se supune. — Aceasta este cea din urmă formalitate ce trebuia să însușească o lege, ca ea să poată avea viață și autoritate d'a comanda și a cere supunere.

Formalitatea aceasta constă în faptul publicării legii prin «Monitorul oficial» și prin orî-ce alte mijloace chiar, făcându-se a avea cea mai mare publicitate posibilă, ca ast-fel să ajungă în mod satisfăcător la cunoștința tutulor existența legii, spre a'î da convenita ascultare și supunere. — Numai de la data acestei publicări, legea capătă putere de lege, adică devine obligatoare pentru toți și răpind tutulor cel mai mic pretext d'a dice că n'a avut cunoștința de existența ei.

De la data acestei publicări s'a născut și maxima de drept că, «nimicnui nu-î este permis, a ignora existența unei legi»...

Executarea. Este punerea legii în aplicație, și care se face îndată după promulgare ei de către autoritățile chemate a face să se vadă foloasele unei legi; saū poate și mai târdiu.

Abrogarea. Este atunci când efectele unei legi se sting, când legea încetează a mai avea putere; în resumat, este scoaterea ei din serviciu.

Abrogarea unei legi este actul unei puteri superioare, este atributul autorității care a făcut legea ce se abrogă.

Abrogarea e anularea unei legi saū a unei ordonanțe, printr'o lege saū printr'o ordonanță posterioară, și fiind-că

abrogarea este un act de suveranitate, ea nu poate emana de cât tot de la puterea suverană.

Ast-fel, în guvernele reprezentative concursul corpurilor legiuitoare și al Suveranului, sunt necesarii pentru abrogarea unei legi.

Abrogarea este *espresă* și *tacită*. *Espresă* este atunci când literalmente este pronunțată printr'o nouă lege.

Tacită este atunci când o nouă lege venind, se pune în executare fără ca vechea lege să fie abolită, și având ca nouă dispozițiunii cu totul contrarii celei vechi; fără însă ca ordinea publică și interesele private să sufere.

Abrogarea este încă *totală* și *parțială*. Este totală când noua lege înlocuește pe cea veche, în toate dispozițiile sale. Parțială atunci când noua lege pronunță anularea numai a unei părți din dispozițiile legii precedente; lăsându-și restul în vigoare.

În acest din urmă cas abrogarea se apropie de *derogare*, care lasă să se substituie legea anterioară, sau cel puțin nu *abolește* de cât o parte.

Se distinge însă de abolițiune, care nici-odată nu poate fi parțială și care se face mai bine prin voința legislativă de cât prin desuetudine.

Efect retroactiv. Este cualificativul dat unei legi care merge cu aplicarea ei înapoi la epoca, când ea nu exista.

Efect retroactiv va să *dică* că are putere d'a comanda pe trecut, când nu avea ființă, nu exista.

Măsura aceasta este vexatoare.

Dreptatea cere ca o lege să n'aibă putere de cât pentru viitor, începând de la data promulgărei sale, și nici-odată pe trecut.

A hotări alt-fel este a nu mai avea nici o siguranță în societate, nici o siguranță în afacerile publice și private, ordinea publică neconținut ar fi turburată prin venirea unei noi legi care în loc să se uite înainte se uită înapoi dărimând drepturile câștigate prin legea anterioară.

Aceasta se numește anarhie ér nu ordine publică.

Ce este dreptul? — Dreptul este rezultatul judecăței omului născut din necesitatea raporturilor sale cu semenii săi.

Romani sunt singurii cari au cunoscut mai înaintea tuturor și în mod regulat, ce va să *dică* dreptul. Așa *dică* ei: «*Jus est ars boni et aequi.*» Adică: Dreptul este arta d'a cunoaște binele și echitabilul. De aci, arta nu este de cât o adunare de reguli prin concursul cărora ajungem a cunoaște, ce este binele și echitabilul.

Pe lângă acestea mai sunt și alte înțelesuri ale cuvântului jus, — și ajungând cu toate la următoarele conclusiunii.

«*Justitia est constans et perpetua voluntas, jus suum cuiquae*

tribuendi». Adică: Justiția este o virtute care constă în voința d'a observa cu fidelitate drepturile fie-căruia ca pe ale sale.

Se cere dară în această definiție ca voința să fie *constantă*, adică ne strămutată în hotărîrea sa de a nu ataca pe nimeni în drepturile sale, dând fie-căruia ce e al său.

Se mai cere ca această voință să fie perpetuă, adică constanța sa de a da dreptate să nu fie ceva accidental; ci aceeași în tot-d'a-una.

Mergînd mai departe cu analiza cuvîntului *drept*, Romanii mai dic:

«*Jurisprudentia est divinarum atquae humanarum notitia justitiae atque in justitiae scientia*».

Justiția este cunoștința lucrurilor divine și umane, spre a putea determina justul și injustul.

De aci principiile dreptului sunt:

Honeste vivere. — Alterum non laedere, — Suum cuique tribuere, care însemnează a trăi onest, a nu vătăma pe nimeni în drepturile sale, și a da fie-căruia ce este al său.

Isvoarele științei dreptului. — Ca știința dreptului să poată fi înțeleasă mai bine, și ca principiile acestei științe să se poată pune în practică într'un mod mai matur și mai util, este necesar a cunoaște d'aproape isvoarele din cari știința dreptului se adapă pentru practicarea justului și injustului ca să nu vătămăm pe nimeni în drepturile sale. Aceste isvoare sunt:

Philosophia, Historia și Economia Politică.

Philosophia. Este derivația a două cuvinte Grecești φιλος care însemnează iubire, și σοφία înțelepciune, și combinîndule împreună, avem iubirea de înțelepciune sau Philosophia. Numirea aceasta are aceeași vechime ca și a omului, căci studiul philosophic are de obiect studiul legilor naturale și a cauzelor fenomenelor pe cari ni le presintă întregul univers. Și ca omul să poată avea forță ca să judece aceste cauze ale fenomenelor universului, se cere fermitatea sufletului care pune pe om în viața practică mai pre sus de pasiuni, de accidente de viață, și de opiniile false ale vulgului.

De la creație și până adî Philosophia n'a încetat de a fi izvorul înțelepciunii, de la care toate judecățile, toate raționamentele se vor adăpa în toată viața omenirii. Philosophia dară este scaunul sapienței propuindu-și a ridica spiritul uman la *lumină și prudență*.

Philosophia este arta d'a cunoaște *justul și injustul* căci numai ea ne ajută a ne îndrepta spiritul către maturitatea cugetărilor cu care tot-d'auna trebuiesc judecate cestiunile de drept, aduse înaintea noastră spre a fi rezolvate.

Dreptul pozitiv dat spre aplicare oamenilor, cu atât va fi mai perfect și mai just aplicat, cu cât principiile sale vor fi mai mult basate pe morală și Dreptul Divin.

Și omul cu atâta va fi mai apt a înțelege principiile Dreptului Divin, cu cât mai mult mintea sa se va inspira de la Filosofie, care este arta cugetărilor.

Găsim în istoria filosofiei un celebru philosoph numit Philon, de religie Mosaică, născut în Alexandria pe la anul 30 înainte de Isus Cristos. El a scris un mare număr de uvrage asupra *Sânței scripturii* a *philosophiei* și *moralei*. El era numit de contemporanii săi «Platon Ebreu». Philosophia sa este un fel de sincretism de neo-platonism fundat pe conștiință și concilierea dogmelor lui Platon cu Santa Scriptură.

Toate uvragele sale filosofice ne arată că philosophia este știința a se cunoaște omul pe sine însuși și când omul va avea putere a se cunoaște pe sine însuși, atunci poate poseda *arta cugetărilor* ce am arătat-o mai sus cu concursul căreia poate rezolva toate cestiunile, poate descoperi adevărul.

Istoria. Pe lângă alte multe definițiuni ce poate primi historia, se mai poate dice despre ea că este oglinda în care ne uităm, spre a ne pregăti viitorul.

Ea este un tesaur în care generațiunile păstrează avutul lor.

Ea este un martor puternic, care ne atestă diferitele faze de progres și de regres prin care a trecut spiritul uman.

Prin concursul istoriei dară aflăm diversele faze, prin câte a trecut dreptul.

Mai aflăm asemenea și diferitele puncte controversate ale dreptului, de cine, în ce epocă, în ce mod, și cu ce metodă au fost deslegate.

Spre încheerea acestei cestiuni, mai putem adăoga că istoria pentru Drept este, *un tesaur de monumente juridice*, pe care viitorimea îl va utiliza tot-d'a-una pentru progresul științei.

Economia politică. Acestea i-am putea dice că este «*știința bogăției*», sau mai bine știința care ne învață a găsi mijloacele *străngerii bogăției*, necesară atât interesului public cât și celui privat.

Toată această știință a prosperității avuții constă în facerea diferitelor legi sau găsirea diferitelor mijloace, spre a putea ajunge la realizarea bogățiilor.

Spre a putea dar ajunge la formarea acestor legi inavuțitoare, ne servim de Economia politică, ca să vedem care este utilitatea creerii unei legi.

Divisiunea dreptului. Acum că cunoaștem știința dreptului

ce însemnează, și mijloacele cari ne ajută a înțelege mai bine această știință, vom trece a vedea diferitele sale divisiuni și scopul ce fie-care din ele 'și propune a atinge. Așa avem:

Dreptul natural. Acesta este singurul care a fost cunoscut mai înainte tuturor celor-l'alte drepturi, fiind-că origina dreptului natural este nascerea omului.

El este fără margini și al tuturor ființelor cugetătoare. Toți simt necesitatea a se apăra contra atacurilor dirijate contra lor, acest simț a se apăra, este efectul dreptului natural.

Dreptul natural este unirea tuturor regulilor naturei, puse de D-deu în inima oamenilor. Acest drept dar, este în natură de unde chiar 'și-a luat numele de «*Drept natural*» și sădit în inima fie-căruși om, de natura care aduce pe om în lume; de unde apoi și-a luat și numirea de «*Dreptul divin*».

De aci, legile naturei sunt singurele cari inspiră și ajută pe cele-l'alte legi, la formarea lor.

Cele-l'alte legi toate nu sunt de cât consecințe ale dreptului natural, niște reguli făcute de oameni între ei și pentru ei și de aci între popoare între ele și pentru ele.

Omul are dreptul a se apăra contra agresorilor săi, fără ca nimeni să poată a'i discuta acest drept.

Copilul, cât de mic fie el, încă poate a 'și exercita acest drept, fără ca să fi avut timpul a fi învățat de la cei ce 'l împresoară cuvântul de «*drept*». Animalele încă, fac și ele rezistență contra agresorilor lor, fără să fi putut învăța de undeva dreptul de apărare, de cât de la instinctul lor; de la sentimentul lor de conservare care le împinge a se pune sub scutul dreptului de apărare.

Din preceptele acestui drept, se nasc toate cele-l'alte drepturi.

Dreptul positiv. Este o concordanță a preceptelor dreptului natural, unite cu necesitățile oamenilor, născându-se din raporturile dintre ei.

Acest din urmă drept, se poate numi și dreptul privat, fiind-că se ocupă de drepturile private și pozitive ale persoanelor.

Dreptul public. Acest drept se ocupă de drepturile publice ale Statului, precum și de raporturile politice ale diferitelor State între ele. Pronunțând cuvântul de drept public, imediat ne vine în minte întrebarea: Să fie oare mai multe feluri de drepturi, unul cu caracter public și altul privat?!

Atunci dreptul este divisibil?

Studiul dreptului public are de obiect organizarea socială, organizarea suveranității chiar.

Dară suveranitatea nu e de cât una singură, cum ar putea dreptul să fie divisibil, când obiectul său e indivisibil ?

Dreptul în sine, considerat ca știință socială, din orî-ce punct de vedere privit, e indivisibil.

Considerat însă dreptul ca obiect de studiu, ca metodă la învățămînt, dreptul e divisibil, și avem :

Dreptul care tratează despre organizarea societății și constituirea suveranității, numindu-l Drept Constituțional.

Dreptul care tratează despre acțiunea și competența puterii executive, numindu-se Drept Administrativ.

Intre aceste două drepturi e o intimitate din cele mai mari, ambele merg împreună și formînd același obiect. Cu toată fusiunea lor, încă există caractere distincte între ele. Așa dreptul constituțional e creator, și organizatorul dreptului administrativ, născut spre a executa numai. De aci prioritatea dreptului constituțional, ca studiu, asupra dreptului administrativ.

Dreptul public mai este : dreptul *public intern*, și dreptul *public extern*.

Dreptul public intern. Se ocupă de raporturile publice ale persoanelor în interiorul Statului lor, din care ia naștere dreptul Constituțional și Administrativ.

Dreptul public extern. Se ocupă de regularea raporturilor politice ale diferitelor State între ele, și se împarte în dreptul internațional și dreptul ginților.

Dreptul internațional. (Inter-nationes). Se ocupă cu regularea conflictelor dintre deosebitele legislațiuni, precum și raporturile reciproce ale supușilor diferitelor State.

Acest drept, la rîndul său, se împarte în drept internațional, public și privat.

Primul se ocupă cu regularea raporturilor publice ale diferitelor State între ele.

Secundul, cu regularea conflictelor dintre deosebite legislațiuni, precum și raporturile reciproce ale supușilor diferitelor State.

Acest drept se deosebete de dreptul civil, care regulează raporturile private ale persoanelor între ele și în interiorul Statului lor. Se deosebete asemenea și de dreptul internațional public, care regulează raporturile Statului între ele.

Dreptul Ginților (Jus gentium). Acest drept în acceptațiunea sa cea mai veche și mai răspîndită, este un drept fundat pe *usagiul general și consimțimîntul tacit al națiunilor*.

Acest drept nu regulează numai raporturile națiunilor între ele, dar încă și pe acelea ale indivizilor în ceea-ce privește

drepturile și datoriile lor respective ; și cari au pretutindenți același caracter și același efect.

Acest drept după autori, coprinde în el, două părți distincte :

I. Dreptul umanității în general, și drepturile și datoriile ce Statele suverane recunosc indivișilor, cari nu sunt supuși autorității lor.

II. Relațiuni direct existente între națiuni, între State, și Suverani între ei.

În lumea modernă această din urmă parte a primit exclusiv, numele de *Dreptul Ginșilor*.

Această parte s'ar fi putut numi mai bine «*Dreptul public Extern*» prin opoziție cu «*Dreptul public Intern*» al fie-cărui stat particular.

Această parte a științei determină numai oare-cari drepturi ale omului în general și relațiunile private cari sunt privite ca fiind sub tutela nașionilor, ea a fost tratată sub denumirea de «*Drept internațional privat*».

Dreptul Canonic. Este o colecție de precepte culese din Sânta Scriptură, din Concilii, din deosebite Decrete și Constituțiuni Papale, din cărți pastorale ale deosebișilor sfinți părinți bisericești, precum și a culegerilor obiceiurilor și tradișionelor.

Canon este o vorbă Greacă care însemnează *regulă, disciplină*, și cu care ne servim spre a arăta regulele și deciziunile Bisericești, fie asupra Dogmelor fie asupra disciplinei.

CAPITOLUL II.

Diferitele forme de Guvern. — Guvern Patriarhal. — Theocrație. — Monarhie absolută. — Aristocrație. — Monarhie Constituțională. — Democrație reprezentativă. — Republică. — Oxolocrație.

Diferitele forme de Guvern. Când vom vorbi despre Suveranitate, vom cunoaște marea deosebire între *putere* și *forma* după care se exercită această putere.

Pentru ca să se reguleze și să se asigure stabilitatea acestui exercișiu s'a simșit necesitatea d'a se crea niște instituțiuni determinate și a li se da autoritatea necesară ; pentru a'și putea îndeplini misiunea lor.

Forma unui guvern se compune din totalitatea institușionilor și de raporturile lor prin care se exercită acțiunea generală a Suveranității.

De la această formă depinde măsura dreptății cetățenilor în societate, regulile după care se determină intervenșiunea

acestor cetățeni în exercițiul Suveranității; în fine raporturile lor positive cu societatea.

Aceste instituțiuni dar, cari sunt create pentru exercitarea Suveranității și cu cari vom face cunoștință în dreptul Administrativ, se pot considera din deosebite puncte de vedere.

Așa, se pot considera între ele, în ele însăși, și în forma lor.

Considerate instituțiile între ele, se află într'un raport de libertate și independență una către alta, ast-fel în cât fiecare din ele lucrând în sfera lor determinată, să nu poată găsi obstacole în drumul lor din lucrarea unei alte instituțiuni; care lucrează asemenea în sfera ei determinată.

Considerate instituțiunile în ele însăși, ne presintă o ierarhie de unde decurge raporturile de superioritate, subordonanță, respectul între oameni sau chiar între deosebitele instituțiuni așezate pe diferite trepte ale scării ierarhice una către alta.

Considerate din punctul de vedere al formei, este reunirea la un loc a tuturilor formelor unei instituțiuni, constitue modul după care actele se preferă, se lucrează, se săvârșesc și se constată.

Aceste forme sunt regulate sau după legile fundamentale ale unui stat, sau chiar de legile accesorii, și presintă un mare interes, fiind-că garantează atât pe cetățeni cât și pe funcționari.

Garantează pe cetățeni, apărându-i de arbitrariul la care mai adesea funcționarismul este aplicat.

Garantează pe funcționari, apărându-i de acușările nedrepte că ar fi abusând în verice mod de puterea publică ce dețin în mâini.

Aceste forme pot fi diferite, după societate, după localitate și după gradul de civilizațiune.

Guvern patriarhal. La începutul vechei omeniri, nu existaū de cât triburi de oameni fără averi, fără pământ și fără nici un fel de organizare pentru conducerea lor, nu aveaū, de cât pornirile instinctului de a se stringe cu toții la un loc, muncind pentru colectivitatea lor și a trăi în comun.

Pentru atingerea acestui scop, colectivitatea recunoștea unuia dintre ei, autoritatea de a le fi șef.

Cu acest șef în frunte, ei umblaū din loc în loc, fără intenție de stabilire, lucraū pământul pe care se aședaū, îl dețineau, și 'l stăpăneau pe timpul cât ei îl ocupaū, ca pe o dreaptă și exclusivă proprietate a lor; respingend cu forțe

chiar pe cei cari s'ar fi încercat a le viola drepturile lor de proprietate.

Circumstanțele și nevoile timpului forțase triburile a se constitui în familii mai mari de cât erau triburile născându-se în aceeași vreme la ei ideia de stabilitate, numindu-se guverne Patriarhale.

Părintele unei familii împreună cu toți membrii familiei sale forma o societate, al cărui șef era el, căci toți conveneau a'i recunoaște autoritatea și a'i da ascultare.

În profunzimea anticității, găsim o mulțime de atari societăți administrate de patriarhi. Istoria sacră abundă cu guverne patriarhale: adică mici societăți de familii conduse d'un șef numit patriarh.

Aceste guverne, mai în urmă dote nascere guvernului municipal sau municipiile și șefii acestor municipii se numeau *Duumviri*. Aceștia se alegeau pe fie-care an, de adunarea decurionilor.

Aceste municipii semănau mult cu stărostiile române din timpul Regulamentului-Organic și șefii lor cu starostii.

Pe la începutul erei creștine, municipiile pier; ideia de societate regulată începe a pătrunde în omenire, prin influența religiunii, micile societăți de familii se alipesc între ele, luând genericul nume de cetate.

În anticitate, găsim pe Socrate partisan al aristocrației și democrației, și a cărei democrație se basa pe morală și filosofie.

Politica lui învăța pe lume să cunoască și să iubească patria și apoi să intre în lupta politică, spre a servi patria.....

Dupe Socrate vine Platon, spirit vast al anticității, de la care ne-a rămas operele sale: Politica, Republica și Legile.

Politica lui Platon este virtutea, și d'aci politica sa se confundă cu educațiunea. El nu chiamă la cârma Statului, de cât pe moraliști.

Toate principiile lui Platon, toate regulile după cari trebuiau să se conducă afacerile Statului, sunt basate pe morală. De aci toți agenții puterii publice, sunt niște practicanți ai moralei.

După Platon urmă elevul său Aris'ot, pentru care Statul este o asociațiune naturală; din cauza asociabilității omului.

Elevul lui Platon încă nu se depărta de morală ca condiție a politiceii sale, cu toate astea este o deosebire între ei, și anume:

Aristot pune politica d'asupra moralei, pe când Platon pune morală asupra politiceii.

Politica propriu zisă a lui Aristot, se bazează pe observa-rea și analiza faptelor, ci nu pe niște dorințe aproape abstracte și imposibile de realizat.

Politica lui Aristot, privește pe cetățeni ca pe niște persoane libere.

Cu această morală, virtuți și libertăți, îmbibată anticitatea, de la părăsirea vieții patriarhală trecând la cetății, ea trecu mai întâiu prin forma guvernului theocratic.

Guvern Theocratic. Cuvântul de Theocrație vine de la Grecescul *Theos*, care însemnează *Dumnezeu* și *Craton* care va să zică *Stăpânitor, Judecător*.

De aci șefii Statelor, cu această formă de guvern, erau în aceiași vreme și șefii religiunii.

Clerul mai cu seamă în puterea ce au d'a reprezenta Puterea Divină, credea că lor se cuvine mai mult de cât oricui a avea comanda în virtutea acestei puteri venite lor de sus.

Lor se cuvinea să aibă autoritatea asupra societății civile și a Bisericii, ținând Crucea și sabia, căci ca reprezentanți ai Divinității, ei au adevărata putere de la care emană toate celelalte forțe ale societății.

Această formă de guvern este una din cele mai periculoase și prin urmare netrainică, fiind că Puterea coborându-se de sus făcea ca orice discuțiune cu cea de jos să fie imposibilă.

Unde nu e discuție nu este lumină, nu este adevăr, căci discuția este facla progresului și a civilizațiunii.

Este ne-trainică, fiind-că legea naturei împinge totul înainte, și omul prin urmare de natura sa este pus în necesitate a lupta spre a se emancipa. Lupta omului dar va găsi rezistență în Theocrație.

Dar lupta popoarelor pentru dreptate și adevăr fiind mai forte de cât verice rezistență a guvernelor, face ca guvernul Theocratic să-i dicem că nu poate fi trainic.

Monarhie Absolută. Această formă de guvern constă în concentrarea tuturor puterilor în mâna unei singure persoane.

Monarhie, cuvânt derivat din grecescul *Monachus*, care însemnează singur, este guvernul în care Șeful Statului numit Monarh are concentrat în mod absolut în mâinile sale toate puterile, ne priimind nici un control în administrația sa, ne voină a împărți cu alții puterea sa. Voința monarhului, e voința tuturilor, este norma de conduită a supușilor săi. Monarhia absolută are aceleași reguli și principii cu Theocrația, și care ca și Theocrația, nu poate avea șeansă la dragoastea popoarelor. Căci de la voința unei singure persoane, cât de mult bine voitoare fie ea către poporul său, cât de inteligentă, activă

și experimentată fie ea în conducerea afacerilor Statului, totuși nu poate corespunde atâtor exigențe ale Statului ce conduce. Pe lângă aceasta, o putere prea mare dată în mâna unei singure persoane mai ușor ar face din putere un instrument al abuzului, decât al unei bune administrații.

Nu e bună încă această formă de guvern, fiind-că nu este conformă cu natura omului aspirante a merge tot înainte spre a împărți dreptatea egal cu semenii săi.

Un tutore asupra unui pupil lăsat singur fără nici o cautiune și fără nici un consiliu de familie, mai adesea va risipi averea pupilului, neglijindu-și și averea și persoana sa. Tutorele cu control va fi cu totul alt-fel.

Monarhia absolută ne admitând nici un control, nu are prin urmare nici o responsabilitate, și acolo unde responsabilitatea lipsește, nu poate fi nici împlinirea datoriei.

Această monarhie este hereditară, lucru ce o face să fie și mai periculoasă.

Ventul civilizațiunei însă suflând pe fața omenirei, dărimă fără greutate guvernele cari nu primesc control și responsabilitate, fiind-că ele sunt desgrădite de dragostea popoarelor, alungate departe de controlul intereselor lor.

Guvern Aristocratic.—Cuvântul Aristocratic derivă din două cuvinte grecești, *Ariston* care însemnează cel mai bun și *Craton* care însemnează judecător, stăpânitor. De aci, Domnia celor mai buni, celor mai capabili, guvernul în fine care nu admite la putere de cât persoanele cele mai înțelepte și mai luminate, mai virtuose și învățate.

Forma aceasta de guvern coprinde în sine recunoașterea unei clase privilegiate intelectualmente, chemate la conducerea destinilor Statului.

Și când dicem cei mai buni, în calitatea bun trebuie să intre inteligența, un studiu întins, și mai cu seamă morală. suma virtuților care le deschide porțile guvernului Aristocrat.

Guvern Oligarhic. Această formă de guvern s'ar părea că este un resumat al guvernului Aristocratic, căci în Oligarhie Suveranitatea se exercită numai de câte-va persoane, d'un număr foarte restrâns de bărbați distinși de tot prin meritele lor recunoscute de popor.

Oligarhia ca și Aristocrația nu admite la cârma Statului, de cât meritul și virtutea, cu toate acestea Oligarhia mai exigentă cu recunoașterea meritului, dintre cei meritoși alege încă un număr restrâns pe cari îi onorează cu cârma Statului, ér nu pe toți meritoși. Dintre Oligarhie și Aristocrație ad-

mitem pe cea din urmă, fiind-că este mai darnică și liberală în recompensarea meritului.

Oxolocrația. Oxolocrația, cuvânt derivat tot din grecește, însemnează împărăția oamenilor proști, pe cari o mână fatală pentru popoare 'i duce la putere.

Aceasta e o formă de guven, ale cărei frâne sunt cădute în mâinele mulțimii inculte și vițioase.

Și acestei părți, din societate 'i este rezervată onoarea d'a governa, când fatalitatea împinge pe State.

Este o fatalitate, în adevăr, căci acolo unde tronează ignoranța și vițiul, tot-d'a-una trebuie să bată la ușa cetății ruina și miseria!

Guvern Constituțional sau *Monarhie Constituțională.* Aci monarhul adică Șeful Statului împarte puterea cu poporul său în conducerea destinelor patriei lor. Aci monarhul cu poporul său se tratez, egal la egal.

Monarhul cu poporul său, sunt legați între ei printr'un act numit Constituțiune, act în care atât monarhul, cât și poporul său, au fie-care stipulat expres drepturi și datorii de împlinit; lucrând ast-fel cu toții egal, pentru prosperitatea intereselor colectivității și la feliicitatea Statului lor.

Guvernul Constituțional este reprezentantele monarhului pe lângă poporul său, în exercitarea acțiunei, afară de câte-va drepturi, care s'au rezervat ca privilegiuri ale monarhului, sub titlul de «*Prerogative*».

Isvoarele dreptului public sunt: Jurisprudența.— Legile.— Tractatele.— Decretele.— Jurisprudența.— Obiceiurile pămîntului.— Natura lucrurilor.— Imprejurările și mai cu seamă observarea asentimentului general al publiciștilor.

Republică. Republică, sau *Res* și *Publica* adică lucrul public, un lucru care este al tutulor.

Forma aceasta de guvern, ca formă, se apropie de tot de cel Constituțional, căci în ambele aceste forme de guvern poporul ia parte împreună cu Șeful Statului la lucrările publice.

Deosebirea între aceste două forme de guvern este:

Sub Constituție, monarhia este hereditară, sub Republică, Șeful Statului este ales de popo-, pe o perioadă mărginită de ani și cu drept d'a fi reales de va ști să obție dragostea poporului său.

În Republică toate sunt supuse electivității.

Monarhul în Constituție încetând din viață, nu se procede la alegere, tronul nu e vacant, căci vine de drept heredelesuveranului care a provocat vacanța.

În republică, expirându-și mandatul Șefului Statului pen-

tru timpul cât era ales, expiră și puterea lui d'a mai comanda, tronul ce el ocupă devine vacante, el nu are nici un succesor, și poporul procede la o nouă alegere.

Sub Constituție Șeful Statului, poate purta nume de Rege, Principe, Imperator, etc., sub Republică el se numește Președinte de Republică.

În Republică toți cetățenii au dreptul a aspira la reprezentarea suveranității, din contră în monarhia hereditară, dorința acesti de altminterlea legitimă, este stinsă.

Monarhia hereditară deșteaptă pretențiile dreptului divin.

Republica alungă aceste pretențiuni ca necompatibile cu educația timpului și cu libertățile popoarelor.

Că atare dreptul divin nu și poate găsi domiciliul stabil pe pământ.

Republica cu toate astea cere o dosă mare de educație aleasă, un sentiment de imparțialitate și de dreptate exemplară a poporului, ca să poată face a se menține și a dura republica. La din contra, va da loc la anarhie, care incendiază și distruge totul, ne mai lăsând în urmă de cât ruină și miserie.

Acela dar dintre cetățenii republicii pe care soarta 'l va alege ca să poarte pe frunte coroana suveranității oferită de concetățenii săi, trebuie mai înainte să fie împodobită cu toate celelalte bune calități cari se resumă într'o singură vorbă «meritul» d'a primi mandatul de prim cetățean al Statului său, merit sigilat cu dragostea poporului, a cărui suveranitate represintă.

Caracterul distinctiv al Republicii și al tuturor Statelor democratice (representative) este diviziunea puterilor Statului. Numai prin această diviziune se poate realiza principiul participării tuturor cetățenilor la afacerile publice. Adică egalitatea tuturor înaintea legii, sau împărțirea egal între cetățeni, a drepturilor și datoriilor.

Acest caracter deosibește în aceeași vreme statele democratice, de cele absolute, cari din contra concentrează toate puterile statului la un loc.

Gvern provisoriu. Acest guvern vine tot-d'a-una în urma unei turburări ivite într'un Stat, s. ex. în România la 1848, 1866, sau în urma unor evenimente excepționale, s. ex. Căimăcămia din România la 1858.

TITLUL II.

CAPITOLUL III.

Dreptul Constituțional. — Egalitatea civilă. — Libertatea individuală. — Inviolabilitatea domiciliului. — Libertatea religioasă. — Libertatea presei. — Dreptul de asociațiune și de reuniune. — Dreptul de a petiționa. — Libertatea învățământului. — Libertatea muncii și a industriei. — Proprietatea.

Dreptul Constituțional. — Dreptul Constituțional este știința care se ocupă cu dezvoltarea principiilor de drept natural ale omului, și care cuprinde în sine formarea legilor și a tuturilor instituțiilor chemate la aplicarea legilor.

Intr'un mod mai larg, Dreptul Constituțional este știința care să ocupă cu principiile organizatoare ale Statului, cu forma de guvern, cu fixarea raporturilor politice ale cetățenilor, cu atribuțiile diferitelor puteri ale Statului; precum și cu concursul reciproc ce aceste puteri sunt datoare a'și da.

De aci dreptul Constituțional se ocupă pe lângă formarea legilor și de aplicarea lor, adică de formarea instituțiilor chemate a pune legile în aplicare, și de forma lor.

Din aceste definiții am putea dice că, Constituția este un codice care cuprinde forma guvernului, diferitele puteri ale Statului, drepturile și datoriile cetățenilor; precum și garanțiile cetățenilor în fața puterii și vice-versa.

Acest codice s'ar putea încă numi un angajament al cetățenilor în scopul unirii intereselor lor colective și a prosperității lor, angajament care e pactul fundamental al Statului lor.

Acest pact pe d'o parte proclamă drepturile cetățenilor, iar pe d'alta regulează modul după care are să funcționeze acțiunea puterii publice.

Aci acest pact difereste de contractul social al lui Rousseau și al altor publiciști, cari se întemeiază pe o pretinsă abdicare a drepturilor naturale din partea cetățenilor în favoarea unei ființe abstracte «Suverană» care și dânsa vine să dea cetățenilor pentru această cedare o porțiune din drepturile sale; asigurându-le însă eficacitatea.

Vedând toate acestea, urmează a ne întreba: cine are dreptul a forma o Constituțiune și cum devine dânsa obligatoare?

Răspunsul nostru sigur și anticipat este că, națiunea singură este în drept a forma Constituția «un popul dice I. I. Rousseau, este tot-d'a-una stăpân pe sine a schimba legile.

chiar pe cele mai bune, nimeni n'are dreptul să-l împedice, dacă lui 'i place a'și face rău. Dar fiind-că națiunea întregă nu se poate aduna să ia parte la discuție și votarea Constituției spre a'și da adesiunea sa, de aceea recurgem la o alternativă.

Sau congresul să lucreze Constituția și s'o declare obligatoare fiind lucrată în numele națiunii, sau să introducă *Votul Universal*, care admite în parte pe toți membrii societății să-și manifeste opinia sa, votul său la lucrările congresului.

Lucrarea congresului dar nu se cade a se subordona operației unanime a membrilor societății.

Căci această unanimitate mai nică o dată nu s'ar putea reuni, și lucrarea nică-o dată n'ar putea lua sfârșit.

Afară de aceasta, istoria este față, și dânsa ne spune câtă tristă consecință ne-a produs chemarea gloatelor la vot.

Recurgem dar la majoritate, și aci la cea relativă pentru reușita în mod valid a lucrării pentru care este chemată această majoritate.

Constituția este decă un aședămint public întemeiat d'o națiune în virtutea drepturilor ei de suveranitate.

Această Constituție coprinde recunoașterea drepturilor naturale ale membrilor societății, raporturile dintre guvern și guvernați; determinând în aceeași vreme și formele dupe care are să se cârmuiască Statul prin legile întocmite și priimate.

Constituția ocupându-se de drepturile naturale ale cetățenilor, se ocupă în aceeași vreme de garantarea liberului exercițiu al acestor drepturi precum și de desvoltarea lor.

Și de aci Constituția se mai poate defini că este nivelatoarea drepturilor și datoriiilor fie-cărui cetățean, fiind-că le egalează între ele.

Mai în toate Constituțiile găsim două serii de dispozițiuni.

Prima, este mecanismul constituțional. — Adică regula după care trebuie se funcționeze puterile publice ale Statului, conform misiunii lor.

Secunda, acele dispozițiuni cari 'și propun a garanta toate drepturile născute ale cetățenilor, și cari drepturi dobândesc prin această garanție o mai mare eficacitate în ordinea politică și a dreptului pozitiv.

Șeful care conduce mecanismul constituțional al unei națiuni, este și el un monarh ca toți cei-l-alți monarhi, cu deosebire că monarhul constituțional împarte puterea publică cu poporul său.

Monarhie constituțională este de două feluri. *Electivă* și *Hereditară*.

Cea electivă este aceea în care monarhul se alege de națiune prin vot, la fie-care vacanță de tron.

Și cea hereditară este aceea unde electivitatea încetează la ori-ce vacanță de tron, și unde puterea este deferită noului monarh de drept din tată în fiu.

Care din aceste două monarhii este de preferit ?

Cred că răspunsul acestei chestiuni depinde a fi deslegată de educația politică a popoarelor d'a da preferință uneia sau alteia.

Cu toate acestea nu hesităm a repeta aceea ce am spus mai sus că, monarhia constituțională hereditară numai corespunde actualității și căreia cetățenii îmbibați cu principiile electivității nu pot suporta o deviație atât de mare la exercițiul electivității, când este vorba mai cu seamă a decide despre tot ce este mai important în viața politică a unei națiuni, d'a hotărâ persoana care să reprezinte suveranitatea.

Monarhia constituțională hereditară, după cum am spus, este redeşeptarea Dreptului Divin, instituțiunii putrede și fără viață pentru popoarele noi, pentru care nimic nu mai e secret pe lume, și pentru cari libertățile mari și largi este cultul lor.

Egalitatea civilă. La noi Români, această egalitate civilă era necunoscută înainte de 1859.

Cu toată Convenția de la Paris dată de puterile Europene, ca lege fundamentală a țărilor române, care venea să înlocuiască Regulamentul Organic, domnia acestui Regulament Organic continuă încă până la 1864, când într'adevăr egalitatea civilă luă ființă cu statutul anului 1864 și care se accentua mai bine prin Constituțiunea de la 1866.

Urmele privilegiilor erau atât de înrădăcinate în România, în cât legiuitorii de la 1866 a trebuit să pronunțe categoric desființarea lor pentru tot-d'a-una.

Țările române de la origina lor s'au distins trăind într'atmosferă pură democratică. — Ele n'au cunoscut nici clase, nici privilegii și nici un fel de noblețe, fie personală sau hereditară. Ginta latină, origina Românilor, o gintă belicioasă; ea nu a trăit de cât cu armele și prin cuceriri. Această viață este adevărata nobleță, fiind-că ea inspiră persoanei, amorul de *patrie*, adevărata nobleță pe pământ !

Aprodul Purice s'a făcut Movilă sub Stefan-cel-Mare în lupta de la Războeni cu Poloni.

Aceasta este noblețea care se cunoștea în vechime în țările române, alta de cât aceasta era necunoscută.

Regulamentul Organic, lege streină care nu se interesa de

drepturile Românilor, pe lângă multe rele ce adusesese în țară, a fost și acesta că, a introdus privilegiurile prin lege în țară, împărțind pe Români în clase: între *apăsăți* și *apăsători*.

Cei d'ântéiū se numeau *privilegiați* și cei d'al doilea *nepri-
vilegiați*.

Privilegiații aveau numai drepturi fără nici o datorie de-
implinit, și nepriilegiații numai datorii fără nici un drept.

Aceștia din urmă pare că ar fi fost niște desmoșteniți de
soartă, de a nu cunoaște de cât munca pentru susținerea
greutăților țării și a clasei privilegiate !...

La rindul său și clasa privilegiată era împărțită în deose-
bite alte clase cu privilegiuri asemenea distincte între ei.

Din punctul de vedere politic, privilegiații numai erau ale-
gători și aveau dreptul a fi aleși în obșteasca Adunare, sau
Camera de adî.

În materie de impozite, privilegiații nu plăteau nimic Sta-
tului sub orî-ce denumire ar fi fost impozitul.

Din punctul de vedere al pedepsei legii penale, pentru orî-ce
faptă condamnabilă ar fi făcut privilegiatul, el nu era pedep-
sit de legea comunei ca toți cei nepriilegiați.

Pedeapsa lor era o pedeapsă escepțională și ușor de su-
portat, pe care n'o putea infliga culpabilului de cât Șeful Sta-
tului, numit «*Vodă*».

Tributul sîngelui asemenea nu'l da țerei, de cât cei nepri-
vilegiați.

România dar represinta o monstruositate sub raportul *ega-
lități civile* până la statutul dela 1864 care puse primele ma-
tériale pe cari le utiliză mai târziu cu entusiasm Constituția
dela 1866 care stabili egalitatea civilă, adică, chemă pe toți
Românii a se bucura egal de soarele bine-făcător al egalității,
al împărțirii drepturilor și datoriilor între ei d'o potrivă.

Egalitatea civilă dar este ștergerea privilegiurilor, desfin-
țarea claselor și nivelarea societății române sub toate rapor-
turile, a drepturilor și datoriilor.

Libertatea individuală. Mai ăntéiū prin cuvîntul libertate se
înțelege puterea ce are fie-care a'și pune în esecutare voința sa.

Această definiție coprinde în sine două lucruri, determina-
rea voinței și puterea d'a lucra.

Determinarea voinței este un fapt intern, psihologic sau
moral și care este absolut liber.

Nu este tot așa cu manifestările esterne, a voinței noastre.
Puterea noastră d'a lucra este supusă la o mulțime de con-
diții și întêlnind o sumă de obstacole sau în noi, sau în afară

din noi. De aceea necesitatea d'a considera libertatea internă independentă de libertatea esternă.

Libertatea internă a omului consistă în facultatea d'a alege între mai multe lucruri, și pe această libertate filosofii o numesc *Liberul Arbitru* când se aplică la lucruri morale; și când e a se face o alegere, între bine și rău, atunci se numește particularmente *morală*.

Libertatea să nu se confunde cu independența. Nu este independență, când o ființă nu este supusă nici unei legi. Este liberă o ființă când ea are puterea să observe sau să se a-pere d'o lege ce este prescrisă.

Ast-fel libertatea nu există de cât cu condiția unei legi obligatorii, independența din contra nu admite nici o lege.

Prin libertatea individuală dar înțelegem puterea ce are fie-care a nu se supune nici unei voințe, de cât la a sa, a nu fi împedat de nimeni și sub nici o formă în exercițiul libereii sale voințe; și d'aci a usa de această voință născută în el, de această proprietate naturală a individului după cum interesele sale 'l va povățui.

Din punctul de vedere al dreptului Constituțional, prin libertate individuală înțelegem, dreptul ce are fie-care persoană a nu fi arestat sau deținut de nimeni, de cât prin ordinul justiției.

Acela care va aresta vr'o persoană fără acest ordin, este pedepsit de codul Penal art. 272 și 273.

Această măsură este sancțiunea libertății individuale, alt-fel această libertate ar fi fost tot-d'a-una prada celui mai forte.

Această libertate a persoanei a nu fi arestată ori deținută de cât prin ordinul justiției, este acordată de lege în scop a fi liniștit individul și stăpân pe el, a nu 'i turbura nimeni liniștea și pacea sa, toți cei neprivilegiați.

Prin ordinul justiției care singură are dreptul a știrbi libertatea cui-va, ori a o răpi de tot, se înțelege puterea judecătorească.

Relativ la arestări urgente ér nu acelea cari s'ar face în virtutea unor hotăriri definitive, acești membri ai puterii judecătorești investiți cu puterea a face arestările, sunt Procurorii și Judecătorii de Instrucție; aceștia lucrează în numele Justiției de la care țin puterea d'a aresta.

Cu tot acest mare privilegiu al *libertății individuale*, sunt circumstanțe în care acest privilegiu este sacrificat în interesul ordinei publice.

Când ordinea publică în interiorul Statului ar fi turburată d'o persoană, ea nu se poate plimba și sfida societatea prin

faptele sale turbulente, punându-se sub scutul libertății individuale !.

Intr'un asemenea casturburătorul pierde respectul legii, el cade sub povara faptelor sale de care este responsabil, și ca atare el poate fi arestat, fără ca să poată protesta cu succes, că s'a făcut un atentat la libertatea sa individuală.

Legea îl pedepsește d'astă dată, căci individul a abusat ér nu a usat de libertatea sa individuală.

Pe lângă aceasta sunt încă multe casurî care aũ silit pe legiuitorî să sacrifice libertatea individuală, dând guvernelor oare-carî legî escepționale spre a putea depărta după teritoriul lor prin măsurî de *siguranță generală* oare-carî persoane, care de și nu sunt condamnate la nici un fel de pedeapsă, prezența lor însă este un pericol pentru ordinea publică.

Intr'acest scop sunt legile de espulsare

Legî asupra străinilor în țară.

Paspoarte de liberă circulație.

Bilete de legitimație ale comunelor etc.

Toate acestea sunt niște măsurî administrative admise de lege, care restring libertatea individuală din largile sale marginî în interesul ordinei sociale.

Căci pe cât legea este geloasă de împlinirea datoriei sale d'a pădi cu sfințenie nealterarea libertății individuale, pe atât mai mult încă o interesează și ordinea publică în care se cuprinde colectivitatea intereselor societății, între interesul privat al unei persoane când 'și-ar pierde exercitarea libertății sale și a interesului colectivității, legea ține cumpănă dreptății a nu se jieni interesele nimēnuî și de aceea vedem aceste măsurî restrictive după circumstanțe, a libertății individuale.

Inviolabilitatea domiciliului. Aceasta este o consecință a libertății individuale, adică o urmare a liniștei unei persoane ce trebuie să aibă acasă la ea, a siguranței acestei libertăți că nimenî să nu poată a se introduce în domiciliul unei persoane fără a nu comite o atentare la violarea domiciliului, făcēnd în aceeași vreme o faptă pedepsită de lege.

Așa dar, inviolabilitatea domiciliului constă că, nimenî nu are dreptul a se introduce în domiciliul unei persoane, fie ziua, fie noaptea, decât prin ordinul justiției. Adică mandatarîi saũ reprezentanții justiției, singurî aũ dreptul a se introduce în domiciliul unei persoane, saũ cei delegați prin ordine scrise de către acești reprezentanți, fără ca faptul lor să fie calificat de *violare*.

Noaptea mai cu seamă domiciliul unei persoane este respectat și mai mult.

Agentii forței publice chiar având ordinele reprezentanților legii a se introduce noaptea în domiciliul unei persoane, totuși nu se pot introduce decât cu mare precauțiune și cu multă vigilență a nu se produce cea mai mică desordine, fie a ordinii publice, fie chiar a părții asupra căreia să exercită această măsură.

Paza liniștei și ordinii publice este dată specialminte *forței publice* și agenților administrativi chemați a executa ordinele mandatarilor legii.

Și ordinea publică nici odată nu poate fi mai susceptibilă de turburare, de cât în timpul nopții.

Introducerea în timpul nopței, cât de mari precauțiuni s'ar lua, tot are putere mare a turbura numai decât pe cetățenii care se repausează și cari naturalmente sunt m'ă sensibilii în timpul nopței. Această rigoare a respecta orele de repaos este mai mult susceptibilă la provocarea desordinii în timpul nopței, decât dacă s'ar face introducerea în timpul zilei.

Cu multă înțelepciune din partea celor cari execută voința legii, sunt casuri în care trebuie să se facă și noaptea introducerea în domiciliul unei persoane, și unde nu se mai poate ține seamă de susceptibilități. Așa în casuri de incendiu, inundare, sau în momentul când o crimă este gata a se comite.

În schimbul însă acesteia formale prohibițiunii, executorii justiției sunt datorii să ia măsuri de precauțiune, s. e. o impresurare de domiciliu adăstând ziua, spre a se introduce.

Cât privește însă locurile publice și puse la dispoziția publicului în timpul nopței, poliția are dreptul a se introduce până în momentul când ele sunt deschise.

Din momentul închiderii lor și retragerea patronului acestor locuri în forul repaosului său, el din acest moment este protegiat de principiul inviolabilității domiciliului.

În timpul zilei însă nici o restricțiune.

Restricțiuni sunt necesari, căci ast-fel lăsată această libertate a persoanei în domiciliul său, ar fi ca de ordinea publică să nu mai poată răspunde nimeni, ar fi ca siguranța celor liniștiți și temători de lege, să fie un platonism; ar fi că atâtea legi și regulamente de administrație publică care toate nu se fac de cât pentru buna ordine și prosperitatea socială să nu fie de cât o parodie al scopului ce legiuitorii urmăresc în momentul confecționării lor.

Așa avem: regulamentele hotelurilor, birturilor, caselor de

prostituție, contravențiilor, și altele, cari cu toate urmăresc *respectul ordinii publice*.

Alt-fel, nu s'ar putea găsi și prinde criminalii și verice alți infractori ai legii penale, nu s'ar putea executa hotărârile și nu s'ar mai putea stringe nici-o-dată impositele.

Pentru punerea tuturilor acestora în ordine și în bună armonie cu întreaga societate, inviolabilitatea domiciliului, trebuie să primescă restricțiuni însemnate.

Sancțiunea acestei inviolabilități de domiciliu, este destul de mare, prin faptul că legea penală pedepsește pe cei cari ar viola domiciliul unei persoane.

Libertatea religioasă. Religia este cunoștința raporturilor cari există între om și divinitate. Omul prin constituția sa creatrice, este o ființă esențialmente religioasă, precum este asemenea și o ființă asociabilă.

Și precum nu s'a vădut până acum un om care să trăiască singur izolat de societatea în care nașterea sa l-a adus, tot asemenea nu s'a vădut o societate fără religie. Scrupulele antichității a constatat aceasta, și lumea modernă, încă constată dîlnic acest adevăr.

Fie-care oraș, are religia sa, dîce Cicerone, fiind că nu e cetate și colectivitate de interes fără religione.

Natura ne învață a onora pe Dumnezeu, și nu există nimeni, care să ignoreze legea care comandă.

La antichitatea cea mai profundă se găsesc încă ideea de cult și adorația unei ființe supreme, se găsește și la ei ideea de sacrificii, spre a onora pe această ființă supremă, de unde s'a născut celebra maximă, «a inventa pe Dumnezeu, dacă nu există».

Ast-fel dar, universalitatea religiunii, este un fapt incontestabil, și omul forțamente și involuntariu recunoaște puterea unei ființe superioare lui, care comandă atîtor legi ale naturii, cari cu toate, constituiesc și mențin ordinea în Univers.

De aci religia mai este încă o legătură, a omului cu divinitatea, este o scară pe care spiritul omului se urcă și se inspiră de la frumosul și utilul ce este numai la Dumnezeu și se coboară apoi a-l împărtăși societății din care face parte pentru feliicitatea tuturor!

În Dreptul Constituțional, libertatea religioasă este garantarea ce legile omenești sunt datoare să dea liberului exercițiu, al cultului fie-căruia, adică garantarea libertății religioase.

Persecuțiunile creștinismului din antichitate, până să ajungă la întemeierea sa, luptele religioase ale catolicismului, cu pro-

testantismul, șarî nu ne aduce aminte de cât spaima și groaza singelui vîrsat fără nici un rezultat, căci ambiî aveaî crucea simbolului victorii lor, aî îndemnat de sigur pe lumea modernă și tolerantă, să facă legî anume, prin carî toleranța religioasă să fie considerată ca sfîntă și păzită de rigoare, de cei însărînați cu executarea legilor.

Astă-dî dar, mulțamită civilizațiunei, culturile 'și dobîndiră fie-care altarele lor, luptele religioase fură condamnate uitării, și toți de comun acord scrise în codul civilizațiunei *libertatea religioasă*, în locul persecuțiilor religioase.

Libertatea religioasă cuprinde în ea, libertatea consecinței saî a forului interior și libertatea cultului extern !

Cu alte cuvinte, libertatea religioasă constă în liberul exercițiî, al cultului intern, adică a credinței ce fie-care păstrează în interiorul seî, despre adorația unei puteri superioare celeî lumestî.

Cutul acesta este de două feluri :

Cutul in'ern și cultul extern.

Cutul intern, este credința ce o persoană păstrează în interiorul seî, unei ființe ce adoară, adorație despre divinitate păstrate în interiorul seî, fără a fi împărtășită lumeî fizice, prin vr'o formă exterioară oare-care.

Cutul extern, este atunci, când cultul intern, primește o formă exterioară oare-care, prin ajutorul căria se manifestă și altora cultul intern, credința sa ce o păstra în interiorul seî.

Aceste forme exterioare, constitue modul cum o persoană 'și exercită libertatea sa religioasă !

Pe cât timp această libertate nu este eșită din domeniul conștiinței, adică pe cât timp este păstrată de individ, numai pentru sine, fără să o manifeste și altora, verî-cât de supărătoare fie această credință celor-alte, nu este cu toate astea supusă, nici unei restricțiuni, nici unei pedepse.

Conștiința nu se pedepsește, căci întru nimica nu vatămă societatea.

Din contră, când această libertate a conștiinței ese din interiorul seî, și formele prin care ea se manifestă lumeî fizice, sunt de natură a vătămă credințele altora ; atunci această libertate primește restricțiuni și întîmpină piedicî în exercițiul seî, poate chiar fi pedepsit, chiar exercitorul unei libertăți religioase prejudicioasă celor-l'alți.

Așa dar, această libertate religioasă, nu e pedepsită când rămîne în interiorul seî. Cultul intern, adorația internă a divinităței nu este pedepsită, căci atunci ar fi a scruta

conștiința individuală; ce numai lui Dumnezeu 'i este permis a pedepsi conștiința pentru actele sale culpabile, rămânând oamenilor a pedesi numai actele prejudicioase societății omenești.

Veri cine fie culpabilul, chiar ofițerii bisericeii, pot fi pedepsiți, pentru actele lor culpabile făcute ca reprezentanți ai *puterii seculare*.

Atât legile canonice cât și cele civile, pedepsesc pe mandatarii bisericeii cari ar abusa de exercițiul libertății religioase ce le este conflat, s. e. când ar refusa solicitatorilor serviciul lor religios, cari ar profana tribuna sacră destinată numai la propagarea religiei ce ei exercită, când ar desprețui său ar provoca la ură și desonoare alte religii. Acestea toate se pedepsesc chiar de biserică, fiind-că biserica stând alături cu Statul său chiar contopită în Stat d'ar fi, scopul ei este propagarea armoniei sociale, dragostea și iubirea de aproapele tēu, singurele mijloace ca ea să se poată face iubită și adorată de credincioșii săi.

Religiunea regatului român este ortodoxismul său religiunea creștină a bisericeii de răsărit.

Această religie a Românilor se exercită de veacuri alături cu alte religii, fără ca să se fi gândit vr'o dată la persecuția religioasă. Din contra toate legile Statului român garantează exercitarea libertății religioase egal pentru toți.

La Români este tradițională toleranța, și mai cu seamă cea religioasă, toate legile civile a garantat tot-d'a-una această libertate religioasă.

Intre Stat și biserică sunt raporturi, și aceste raporturi sunt clasate în trei feluri în Europa, de diferitele state civilizate.

I. — Biserica absoarbe și coprinde statele, s. e. Statul Papal.

II. — Saū biserica este absorbită de Stat, și atunci puterea civilă face legi de disciplină și exercită misiunea șefului superior al bisericeii, s. e. Rusia.

III. — Saū Biserica și Statul staū alături una lângă alta și în poziție de independență una către alta, exercitându-și fiecare misiunea lor în parte, s. e. Franca și Belgia.

Libertatea preseii. — Prin presă înțelegem acea mașină numită și tipar a imortalului *Gutenberg*, prin ajutorul căreia scrierile, ideile unei persoane es din domeniul intelectual, spre a ajunge la cunoștința publicului.

Prin libertatea preseii se înțelege voia ce o persoană are a

întrebuința tiparul spre a face a ajunge și la cunoștința altora, scrierile orî ideile sale fără a fi împedicat de cine-va.

Această libertate este garantată de lege, și mai cu seamă la noi Româniî, de Constituția de la 1866 și de toate modificările ei posteroare; exercitându-se ađi în România această libertate în modul cel mai larg.

Nimeni nu poate pune nici o piedică, nici o restricțiune, sub nici o formă, libertăței preseî, căci numai ast-fel dēnsa se poate exercita în adevēratul sens al cuvēntului «*Libertate*».

Toate drepturile naturali omenești sunt mari și utile dezvoltării morale și materiale ale unei societăți, nici unul însă pare a nu fi ca libertatea preseî. Forțele acestei libertăți a preseî sunt atât de mari și virtuozose în cât am putea-o numi «*Centrul de gravitate al civilizațiunei*», — un motor care împinge omenirea mereu înainte tot spre lucruri noi și necunoscute din fructele cărora omenirea toată se bucură și trăește.

Cu toate că antichitatea ȓice că, tot ce învățăm nu este ceva nou, ci o repetiție aceea ce deja cunoaștem, totuși, fără libertatea preseî atâtea secrete păstrate în sinul natureî n'ar fi devenit proprietatea omenireî de care dēnsa profită cu prisos ȓilnic, dacă presa n'ar fi adus la cunoștința publică atâtea lucruri necunoscute, cari s'ar fi putut pierde fără concursul preseî!...

Electricitatea, pe care vulgul o credea biciul lui sfântul Ilie, astăđi este lumina ȓileî în întunecimele obscure ale noptilor; și sfântul Ilie fără biciu !!!

Libertatea preseî este dar apărarea și propagarea civilizațiunei.

Ea este protectoarea tutulor instituțiilor însărcinate cu exercitarea tutulor celor-l-alte libertăți publice.

Libertatea preseî este arena în care se desbate și se desleagă toate cestiunile politice, morale, religioase și literariî și tot ce este de interesul public și privat. Ea este ecoul tutulor doctrinelor, a tutulor intereselor morale și materiale-sociale.

Presa dar, ca să poată atinge acest nobil și sfânt scop al său trebuie, mai repetăm, a fi lăsată în toată libertatea sa; și dēnsa ca să se poată bucura de această fără margine libertate, i se cere o singură condiție: ca să lucreze cu înțelepciune și prudentă.

Să lucreze ast-fel, ca acțiunea sa să nu fie vătămătoare nimeniui, aducēnd lumină și folos tutulor în toate cestiunile luate sub protecția sa.

Cu acest mod de conduită, adică inspirată din isvoarele

prudenței și dreptei judecări, libertatea presei poate intra în exercițiul activității sale fără nici o temere d'a fi împiedicată.

Garanția, sau sancțiunea sapientă atât din partea presei că acțiunea sa nu se va inspira de cât de la dreapta judecată, cât și din partea reprezentanților societății, că nu va împedeca nici-o-dată liberul ei exercițiu, este *responsabilitatea* atât din partea presei cât și din partea agenților puterii.

Responsabilitatea înaintea legii de faptele lor, este cumpăna cântării ideilor și lucrurilor aduse la cunoștința publică prin concursul presei, știind a se modera și a-și aduce aminte că libertatea să nu devie prejudicioasă altora; și pentru agenții puterii este o barieră peste care să nu poată trece spre a împedeca presa; de cât atunci când legea îi vor autorisa.

Când presa se va depărta de izvoarele dreptei judecări, atunci densa poate abusa de libertatea sa și abusând ea cade în culpă și chiar poate pierde din libertatea sa.

Culpa sa fiind-că e consumată prin concursul presei, se numește *delict de presă* și judecat de un Tribunal excepțional, compus din cetățeni cari se bucură de exercitarea drepturilor lor civile și politice, numindu-se acești judecători «jurați» — fiind cu totul oprit Tribunalele ordinare judecata delictelor de presă.

Prin presă se poate defăima o administrație, o judecătorie, un judecător, un demnitar al Statului, sau un membru oricare din colectivitatea socială; Tribunalele ordinare n'ar fi poate tocmai la înălțimea lor cu judecata acestor fapte.

Sentimentul de solidaritate dintre toți cari dețin cea mai mică doză din forța publică, ar trage poate involuntariu pe judecători către condamnare.

Ar trebui să poseadă o prea mare doză de independență niște judecători cari ar avea a se pronunța între cel ofensat, care ar fi poate chiar Șeful Statului, și ofensător! Lucru ce experiența zilnică din nenorocire, dovedește contrariu.

Legea dar a găsit, și naturalmente se poate găsi mai multă garanție de independență în sînul întregii societăți pentru judecarea delictelor de presă; de cât printre judecători tribunalelor ordinare, și de aceea a creat instituția juraților în materie de presă. Acestor cetățeni ca să se poată bucura de privilegiul d'a judeca ei pe concetățeni lor, le cere legea următoarele condițiuni;

- 1) Să fie Român;
- 2) Să fie majore;
- 3) Să știe scri și citi;

4) Să nu fie condamnat în pricină criminală.

Când cine-va 'și cunoaște răspunderea faptelor sale, când știe că de va abusa, va pierde libertatea sa, de restricțiuni și alte diferite piedici la libertatea presei, nici vorbă numai poate să fie. Cu toate astea până să ajungă a se bucura de acest liber exercițiu, prin multe încercări a trebuit să treacă.

Cea d'ântêiū măsură luată contra presei a fost Censura. Această era o măsură administrativă luată în scop a revizui orî-ce lucrare dată la lumină prin ajutorul presei. Această censură trebuia să vadă lucrarea mai nainte d'a se pune sub tipar, și care trebuie să se publice cu ștersăturile făcute de censură.

Pe lângă această censură mai existaū niște brevete revocabile cari se acordaū librarilor și editorilor care-î autorisa să tipărească și să vinđă lucrările tipărite.

Aceste brevete constituaū averea lor, și ei dar erau cei d'ântêiū censori ai lucrărilor ce se imprima și controlul ce exercitaū asupra autorilor, căci alt-fel le revocaū brevetele, revocare ce le făceaū mari pagube.

Nu tot ast-fel erau cu publicațiile periodice.—Acestea sunt tratate cu mai multă severitate, din cauza cotidianului sêu contact cu publicul, și mai ușor prin urmare de influențat asupra vulgului; influență care mai tot-d'a-una poate fi pernicioasă din cauza lipsei de decernământ a binelui de rău.

Autorii acestor publicații, pe lângă datoria ce aveaū a depune un număr de exemplare din publicațiile lor la deosebite autorități administrative și la Parchet, spre a se putea exercita un control serios asupra moralei propagate de ele, mai erau încă supuse și la o cauțiune, fără de care nu putea să apară în public.

Aceste publicațiuni periodice, sunt jurnalele; și între ele distingem:

Jurnale cari tratează despre *politică și Economie-Socială*; jurnale cari se ocupă de *arte, științe, litere și agricultură*. Aceste din urmă erau asemenate scrierilor neperiodice.

Aceste restricțiuni erau generalii, mai la toate Statele.

La noi, mai înainte Constituțiunii de la 1866, a existat o lege de presă care stabilea oare-cari reguli ce aveaū a se urma atât cu tipăriturile, fie periodice orî ne periodice, cât și cu vinđătoriū saū editorii acestor publicațiuni.

Această lege se ocupa mai întêiū cu librării cu prăvălii stabile și cari vindeaū lucrări tipărite, litografiate saū sculptate, precum și cu comerțul ambulant cari se ocupa cu vinđarea acelor lucrări ca și comerțul stabil.

Librării cu prăvălii erau datorî să aibă registre regulate și să treacă în ele, felul tipăriturilor ce primeau spre vîndare.

Pentru acest scop ei primiau un brevet de la Ministerul cultelor și instrucțiunii publice ; dacă li se revoca brevetul numai puteau ține prăvălie. Erau datorî dar a-și da seama de marfa ce vindea, ca să nu li se revoace brevetul.

Cât despre comercianții ambulanți, acestora nu le trebuia de cât o autorizare a Poliției, cu condițiile următoare :

Vîndătorul să fie domiciliat în orașul unde 'și esereită comerțul său.

Să știe scri și citi.

Pe tipografi și pe litografi legea îi obliga să ție registre conform legei comerciale și să treacă în ele după dată, primirea numerilor de lucrări ce le veneau de imprimare, titlul lucrărilor, din câte coale se compunea, câte exemplare aveau a se face și formatul edițiunii.

După terminarea acestei transcrieri, ei trebuiau să facă o copie după ea, să o adevereze că e esactă cu semnătura lor și a o trimite ministerului de interne. — Iar în provinciile la prefectură și primind o recipisă de această depunere.

După tipărire însă sau litografice, erau datorî să trimită câte un exemplar la arătatele autorității. — Aceste reguli erau privitoare la lucrările neperiodice. Cât pentru publicațiile periodice, fondatorii unui jurnal erau datorî a comunica ministerului de interne, titlul publicării, felul și timpul publicării, numele redactorilor și al girantului, numele și locuința tipografului.

Această formalitate se numea «prealabilă înștiințare a autorității de operația publicării.»

Cei cari contraveneau acestei reguli, se condamnau la plata unei amende simțitoare, și la închiderea jurnalului.

Pentru lucrările neperiodice care nu se supune legei presei, amenda era mai mică.

Orî-ce schimbere s'ar fi făcut în urma foii de publicație, se proceda din nou, la o altă încunoștințare a autorității respective.

Lucrărilor neperiodice le era cu totul oprit a face politică, contrariu plătea și ele o amendă.

Afișele și diferite alte publicațiuni de felul acestora, nu erau supuse de cât încunoștințării poliției.

Pe lângă toate aceste formalități, orî-ce scriere periodică politică care ar fi apărut mai mult de cât de două ori pe săptămână, mai erau datoare a da o cauciune de 5000 lei. Iară

acelea cari eșeau mai puțin de cât de două ori pe săptămână, depunea o cauțiune numai de 2500 lei.

Cauțiunea aceasta servea la plata de amendă sau chiar și la despăgubirile civile, dacă autorul ar fi fost condamnat.

Acestea toate compunea situația *libertății presei* în România la 1862, situație regulată de Decretul Domnesc No. 263, Aprilie 1, anul 1862.

Acest Decret Domnesc de alt-minterea și el proclama libertatea presei, în limba sa după atunci, care dicea «Censura este și rămâne pentru tot-d'a-una desființată.»

Cu alte vorbe a desființat censura înlocuind-o cu măsurile ce le-am vădut, și cari nu sunt alt-ceva de cât censura deghisată, căci și censura în sine ca și toate acele măsuri nu coprinde de cât tot o prohibițiune la liberul exercițiu al presei, măsuri pe cari le suprimă Constituția de la 1866.

Suprimare sau suspendare. După Censură, urma suprimarea sau suspendarea, tot o măsură restrictivă adusă libertății presei de către autoritățile administrative, cari aveau puterea să judece, dacă lucrările publicate erau sau nu vătămătoare moralei publice.

Suprimarea era atunci, când se desființa cu totul dreptul d'a mai continua cu tipărirea. — Suspendarea era atunci când acest drept era desființat pentru un timp determinat, având dreptul a reîncepe după expirarea termenului.

Această suprimare și suspendare cari ambele nu coprinde de cât tot piedici la liberul exercițiu al presei, sunt cu totul abandonate la liberul arbitru al celor însărcinați cu exercitarea acestui drept.

Măsuri preventive. Sunt tot niște reguli impuse de administrație acelor cari voesc a tipări, și cari reguli trebuie să îndeplinească dênșii mai înainte ce lucrarea să se puie sub tipar, cât și după ce s'a tipărit.

La 1884 — se iviră spirite cu oare cari tendințe subtile d'a reveni asupra largei libertăți a presei, proclamată la 1866, silindu-se indirectamente a introduce oare-cari restricțiuni acestei libertăți de presă.

Ast-fel s'a făcut încercări a se scinda delictul de presă, făcându-se două delicta dintr'unul singur.

O parte a delictului, aceea care coprinde în sine consumarea faptului reprimat de Dreptul represiv, să rămâie deferit juraților, iară partea a doua și care tot-d'a-una este o consecință a părții întâia a delictului, adică acea parte care coprinde în sine prejudiciile civile suferite de partea asupra

căria s'a exercitat consumarea delictului, să fie deferit tribunalelor ordinare.

Dacă o atare măsură s'ar fi consfințit, presa indiscutabil ar fi fost condamnată la o moarte sigură.

Căci condamnată la despăgubiri civile mari pe cari n'ar fi putut a le plăti, era ca și când ar fi fost condamnată la răpirea dreptului în sine a continuării publicațiunii.

Această indirectă încercare a strigoilor presei fu năbușită, căci spiritul cel democratic prin eselență al Românilor respinse această malițioasă încercare, și cu ocazia revizuirii Constituției de la 1884, decid nouii legiuitori că : Nu este loc la scindarea delictului de presă, că ambele sale părți constituie un singur delict ci nu două; și că acest singur delict, pedeapsa penală și cea civilă, nu se pot judeca separat ci tot-d'a-una împreună și numai de jurați.

Cu această decisiune a revizuirii de la 1884, se ingrădi încă o dată și mai bine, liberul exercițiu al libertății presei.

Așa dar și d'astă dată presa iese triumfătoare, proclamându-se absoluta libertate a presei, alături cu responsabilitatea sa.

Girante. Girantele mai înteiū este espresiunea responsabilității presei. Girantele este un chiezaș, pentru plata unei datorii.

Girantele se obicinuește a fi și 'l cere legea când e vorba d'o publicație periodică, și mai cu seamă care se ocupă cu politica; — verice publicație dar, periodică și politică, trebuie să aibă un girante, care chiezișuește că are a plăti datoriile foaiiei periodice garantată de el.

La o foaie periodică politică girantul este un chiezaș, o bună conduită ce are să urmeze jurnalul în cariera sa politică, și care la anume casuri să ia asuprași răspunderea înaintea legii de conduita jurnalului ce el girează.

Acesta fiind scopul admiterei unui girante pe lângă o publicație periodică, girantele ține în mâna sa calmul cu care poate să tempereze vehemența condeelor redactorilor publicației ce el girează, aducându-le aminte că, răspunderea este a sa.

Girantul are deci rol important la o publicație periodică și de aceea cere legea ca girantele să fie un cetățean care să se bucure de esercitarea drepturilor civile și politice.

Se poate întâmpla ca un girante să fie condamnat sau la știrbirea sa sau la pierderea totală și pentru tot-d'a-una a esercitiului acestor drepturi. Această perdanie ar fi prejudicioasă

și prin urmare acestea face și mai gelos p'un girante în apărarea drepturilor sale.

Dacă ar fi un girante care nu s'ar bucura de exercitarea acestor drepturi și 'l-ar condamna la pierderea lor, nu-î ar face nici un rău; fiind-că 'l-ar condamna a pierde aceia ce n'avea.

Legea cerënd girantelui să se bucure de exercitarea drepturilor civile și politice, a presupus că orî-ce persoană ține la calitatea sa de *cetățean*, reminiscentă de la străbunii Romani cari răspundeaū cu mândrie când voiaū să 'și afirme cetățenia lor dîcînd «*Civis Romanum sum*».

Girantul poate fi tras la răspundere atunci numai, când autorul unui articol nu se găsește, orî nu se poate descoperi saū nu e bine, dintr'un punct de vedere politic oare-care, a se da pe față.

În atari casuri, toată răspunderea o ia girantul.

Esercitiul dreptului de reuniune. Știm deja ce însemnează cuvîntul de «Libertate»,— această libertate aplicată acum la dreptul de reuniune, avem a observa că, esercitarea acestei libertăți depinde de două circumstanțe: de lege și de moravurile cetățenilor.

Unele sunt adesea foarte dificil de căștigat, dar odată căștigate, ele sunt sigure, cele-l-alte chiar căștigate pot deveni ne-practicabile. Ca să 'și îndeplinească opera lor fecundă, acești din urmă aū necesitate nu numai de buna-voință a legiuitorului, dar mai cu seamă de înțelepciunea cetățenilor.

Să cităm câte-va exemple, spre a putea pune în evidență acest adevăr.

Libertatea de conștiință poate să nu fie acordată. Istoria persecuțiilor religioase este tot atît de veche ca și lumea. Se știe câte forțări a costat pe Francia cucerirea libertății religioase. S'ar putea cita țeri cari se numesc civilizate, și unde libertatea religioasă aproape este necunoscută. O dată însă proclamată, ea este exercitată în toată întregimea ei.

Fie-care cetățean, orî-cari ar fi confesiunea de care el aparține, poate *pretinde la toate funcțiile*, el poate practica liber cultul care-î place; poate să trăiască și să moară după cum 'î place.

Dacă mulțimea într'o di de tumult ar cerca să violeze un templu al unei confesiuni oare-care, chiar un templu franc-mason, confesionarii templului violat n'aū de cât să invoace protecțiunea legilor, și 'și vor găsi apărători; vor găsi o

poliție să 'i ocrotească contra agresorilor și judecători cari să pedepsească pe violatorii templului.

Tot așa despre dreptul de sufragiū.

Legea poate acorda și refusa cetățenilor dreptul d'a vota.

Se știe cât de mult timp a trecut mai la toate popoarele până la declarațiunea drepturilor omului și introducerea sufragiului. — Dar odată acordat unora sau tuturor cetățenilor exercițiul acestui drept; ori nu se mai poate revoca sau cu greu de tot s'ar putea reduce.

Tot cetățeanul primit să voteze, votează cum 'i place; și cum crede că este bine. Nu poate nimeni să încerce a conrupe votul, sau să'l împedice a se exercita.

Să dăm câte-va exemple de fraudă în despuierea scrutinului, sau de violența exercitată în jurul urnelor.

Acestea nu sunt tot-d'a-una niște piedici serioase, fiind-că cetățeanul are tot-d'a-una dreptul să apeleze la Poliție, la Tribunal contra fraudelor sau violințelor.

Un alt exemplu: Libertatea Presei poate fi acordată sau refuzată. Această libertate multă vreme a fost gogorița guvernelor.

Se poate face legi riguroase și restrictive contra presei și ceea ce este mai crud se poate face legi ipocrite contra ei, legi date cu o mână și luate cu cea-l-altă; atari legi sunt destul de aspre și contrarii intereselor și scopului presei, cu toate astea odată făcute, se lasă liberul lor exercițiū să nu mai intervie nimeni în amestecul acestui exercițiū, pe câtă vreme presa nu trece peste limitele acestor legi.

Rămasă presa în limitele unei legi, cât de aspre fie ele, nici o tiranie administrativă, nici o presiune a partidelor nu poate opri pe scriitor a'și publica scrierile sale, nu poate opri pe abonații săi d'a primi de la poște scrierile sale, nu poate opri vindărea lor pe strade și pe la chioșcurile bulevardelor, fără a nu comite un atentat contra libertății presei.

Cine ar cuteza să supere pe vîndătorii lucrărilor tipărite, cu' ar veni în gând să sfărâme instrumentele presei, aceștia ar fi îndată arestați de agenții forței publice fiind-că singure tribunalele sunt destinate a apreați dacă presa a trecut ori nu peste limitele legii sale.

Odată proclamată libertatea presei, ea devine indistructibilă avendu-și de gardieni a drepturilor sale pe lângă tribunale și pe toți cetățenii cărora presa le este interpret pe lângă întreaga societate. De aci, a pune piedici presei este a viola pacea publică, și tot-d'a-una guvernele sunt datoare să evite

prin toate mijloacele această violare, fie că ar fi vorba de amicii săi inimicii lor.

Cu toată frica guvernelor de presă, pare că se găsesc cu toate astea printre ele unele cari pătrundând marile foloase ale presei și marea sa menire, voesc prin urmare a o urca la locul său de onoare ce i se cuvine în lumea civilisată. Ast-fel Belgia și Anglittera par a fi stâlpii presei, voină a face din ea o a patra putere pe lângă cele trei din cari se compun statele constituționale mai cu seamă. Ast-fel ele dic că:

«Ministerele guvernează cu Camerile, iar în vacanță cu Presa»....

De asemenea după recenta urcare pe tron a Regelui Umberto, al Italiei, presa italiană pare a fi voit să capete o autoritate oare-care, lucru la cari autoritatea administrativă ar fi voit a o împedica. Regele intervenind în cauză, face pace între toți, declarând următoarele :

«Domnișii asasinii se înșeală dacă speră să ne facă să intrăm în calea legilor reacționare. — Casa de Savoia nu se va face nici-o-dată complicea aceloră cari vor să nimicească libertatea».

Libertățile dar o-dată acordate, ele devin indispensabile vieții cetățenilor, publice și private, rămânând numai justiției dreptul a constata violările acestei libertăți și a pedepsi pe violatori.

Dar nu toate libertățile sunt în cațul acesta. Nu toate libertățile pot apela la justiție spre a pedepsi pe ofensatori, în atari casuri numai cetățenilor, incumbă menținerea drepturilor lor.

Nu numai moravurile pot să facă să fructifice libertățile, sau să le lase a peri prin abus și licență.

Toate aceste exemple le-am dat fără însă a ne despărți de dreptul de reuniune.

Dreptul de reuniune în sine este unul din cele mai legitime și mai utile umanității, fiind-că coprinde în sine simburile libertății, care dă roade bune, când știe să se facă uz de libertate; ci nu abusă ori licență.

Calitățile omului de animal asociabil și comunicativ din cauza facultăților sale d'a vorbi și cugeta, este natural ca oamenii să se adune și să delibereze asupra intereselor lor comune.

Mult timp de la descoperirea scrierii până la înființarea tipografiei, vorba a fost singurul instrument de educație populară și de răspândirea ideilor de cari dispunea umanitatea. Grație libertății cuvintului, cetățile antice și ale evului mediu

aū putut fi guvernate prin ele însăși. Chiar ađi când mai toată lumea știe să citească și când presa joacă un rol atât de mare, cine ar îndrāsni prin urmare să dică că rolul vorbirii s'a terminat? — Și cine ar dori ca el să fie terminat?

Progresul a constatat tot-d'a-una în a pune în serviciul umanității instrumente noi fără însă a disprețui pe cele echī.— Astă-đi chiar cuvintul are mai mare acțiune de cât tiparul.

Câte chestiuni nu sunt mai bine luminate printr'o desbatere publică și cu contradictoriū decât prin toate cărțile și liniștea cabinetului.

Una din condițiile cele mai de căpetenie ale întrunirilor este *silențium*, fără aceasta întrunirea publică este greu de tot de realizat; se poate afirma chiar, că nu se poate face întrunire.

Acest silențium nu se impune de legi ci de moravurile publice.

Nu poai să te plângi de lipsa silențiului la gendarmii poliției cum te-ai putea plange pentru nerespectarea celor-l-alte libertăți, fiind-că piciorul lor pe pragulsălii de întrunire saū măcar în jurul ei, ar fi împrăștierea întrunirii, fiind-că nimeni n'ar primi asistența a nici unei autorități acolo unde nu se tratează de nimic alt, decât de interesele lor fără a jieni pe ale autorității.

Câte-va sutimi, une-orī câte-va mii de oameni, ei nu se întrunesc numai spre a-și perde timpul, saū a se privi unul pe altul, ci vin la întrunire cu totul cu altă dorință, ei vin a asculta și a se instrui.

Umanitatea în general este modestă, ea 'și cunoaște ignoranța și prin urmare este avidă d'a învăța; aceasta este una din virtuțile cele mai mari ale progresului.

Orī-cine în viața sa a făcut o conferință, s'a putut convinge de acest adevăr. Orī-cine a văđut cât de mult mulțimea este docilă și respectuoasă pentru superioritatea intelectuală.

Orī-cine a văđut cum toate urechile se ațintesc îndată ce o idee nouă este emisă, îndată ce oratorul, de și poate ar fi mediocru prin talentul său d'a vorbi, dară mulțimea din simțimentul său d'a se instrui, plătește cu atențiunea sa sforțările oratorului d'a se achita de datoria sa.

Dorința d'a se instrui implică pe aceea d'a asculta. Cel mai mic sgomot poate schimba caracterul întrunirii, și ea prin urmare, să-și devieze scopul.

Aci însă trebuie ca neapărat să se facă o distincțiune, și cuvântul silențium aplicat la întruniri să nu fie întrebuintat de cât relativ.

De câte orī va fi vorba d'o conferință literară, filosofică, economică, etc., unde pe tribună se ridică un orator în haine

negre însoțit de tradiționalul pahar de apă spre a espune o chestiune oare-care, acolo auditoriul tot-d'a-una este liniștit, voios și pasiv. Acel spectacol e ca profesorii și scolarii din o scoală.

Se schimbă însă lucrul când este vorba d'o chestiune cu un subiect politic, s. e. o reuniune electorală. Aci deosebim următoarele întruniri, s. e.: întruniri în case particulare, în localuri publice, în locuri închise și deschise sau sub cerul liber.

În general, întrunirile am vădut că trebuie să se bucure d'o adevărată și absolută libertate, degajată de orî-ce influență a autorității administrative.

Silențium ce deja cunoaștem că urmează să domnească în întrunirile morale, filosofice, etc., dispăre cu totul în întrunirile electorale. Aci auditoriul de obicei este turbulent, întrerupător și sgomotos.

Se deosibește mult întrunirile economice, literare sau filosofice de cele politice, căci în primele întruniri se adună lume dacă nu toți filosofii sau literarii, dar cel puțin amicii literilor, etc., al căror interes moral diferă mult de interesul mai mult material al sgomotoaselor întruniri politice, ai căror vizitatori, mai în regulă generală, se ridică până la neștiința lor chiar a nu ști scri și ceti.

Cu acest brevet intrați într'o întrunire, nu se poate cine-va adăsta decât la urlete și strigăte desperate din partea acelor cari vor să facă a triumfa cu orî-ce preț.

Politica cred a fi «un dobitoc intrat în bilioane de capete omenești», mai cu seamă în starea actuală de moralitate a societății moderne; cu toate că această stare de lucruri pare a fi o ereditate de tot veche, fiind-că Athenianilor li se urise cu înțeleptul Socrate, căruia îi a dat cucută ca să scape de el.

Astăzi însă pare că mai mult ca tot-d'a-una politica are nevoe de idei și principii stricate.

Ideile și principiile sunt tot-d'a-una în conformitate cu starea morală a societății. Dacă aceasta este sănătoasă, atunci ideile și principiile mari aș trecere. La din contră, dacă nu este aptă a le pricepe, sunt vorbe aruncate în vînt. În lumea morală ca și în cea materială, nu adunăm de cât monedele ce aș curs.

Și toate aceste strigăte, fluerături, aplause, manifestări pro și contra făcute sub diferite forme, pare că aș o legitimitate oare-care, fiind-că prin toate acestea nu fac alt-ceva, de a'și manifesta sentimentele lor.

Auditoriul unei reuniuni politice nu este numai persoana care vine să se instruiască de la oratorul economist nici șco-

larul după banca unei clase de școală ce vine să primească lecția profesorului său, el este cetățeanul politic care vine să lupte pentru triumful ideilor lor de mâine cu trecere ori nu la bursă și cari le vor asigura în viitor un confort mai bun.

Un orator vorbește și fie-care asistent adastă cu nerăbdare să ceară cuvântul și să răspundă. Ast-fel intrați în luptă ei nu pot fi de cât sgomotoși. Aplausele sau fluerăturile asistenților în speciă nu sunt niște recompense date simpatiei sau antipatiei vorbitorului, ci o mărturie de adesiune, un semn de aprobare dat doctrinelor, sau de desaprobare. Ei se cred egali cu acela care vorbește. Ei au venit să 'și propuie ideile lor, programul lor ca un cetățean către ceil-alți cetățeni. Ei vin să consulte opinia celor alți, la finele întrunirii ei cu toții sunt datorii să ia o decisiune sub forma unui plebiscit restrâns, fie prin subscrierea unei moțiuni, ori a ridicării mâinilor în sus.

Nici o dată o mulțime într'o adunare politică nu s'ar resemna să asculte ca credincioșii în Biserică pe preot mandatarul Cerului.

Publicul din întrunirile politice cu tot sgomotosul său caracter, este cu toate acestea și el respectuos, dar pasionat în aceiași vreme pentru principiile și ideile pentru cari a venit în întrunire spre a face să triumfe. Așa fiind înarmat publicul întrunirilor publice, cu greu de tot ar fi acestor feluri de întruniri a se transforma într'un areopag imposibil... Aceasta ar fi a cere imposibilul.

Publică sau privată fie întrunirea, sunt aceleași și toate au fatalmente tot-d'a-una valorile lor, și câte odată chiar fortunele lor. Așa a fost tot-d'a-una și așa va continua a fi în veci.

Agora din Athena, Forul Roman, au cunoscut tumultul în cele mai frumoase zile ale libertății antice.

Parlamentele moderne mai în toate țările nu sunt scutite de furtuni.

Libera Anglia a vădut în ultimul timp parlamente de o extremă violentă.

Dacă dar în adunări unde sunt oameni cari se cunosc unii pe alții, unde mai toți membrii ei au primit o educație socială oare-care, cari știu și cunosc consecințele desordinei și tot se inspiră de la arătarea pumnului, ne sfiindu-se a da spectacol de gladiatori galeriilor, cum ar fi posibil ca alți oameni, mai pasionați, adunați adesea din întâmplare, oameni cu o educație din cea mai diversă și cari sunt nu numai câte-va sutimi dar adesea mai multe mi, să observe adesea în toate ocaziile politeța și reserva?! Un deputat sau un

senator care să uită pe sine, se expune să fie chemat la ordine prin Președintele său, care 'l cunoaște pe nume.

Unde este responsabilitatea sgomotosului obscur, care turbură ordinea într'o întrunire?

Cu toate acestea o pace și o ordine relativă este necesarie, și întrunirilor politice, alt-fel nu se poate lua nici o decisiune.

Să luăm câte-va exemple:

Un cetățean este la tribună, el a spus tot ce avea de spus; și cu toate acestea persistă încă să mai vorbească.

Adunarea cere să se dea jos de la tribună, și el din contră pare că voește a se eternisa cu dânsa. El repetă ce mai spusese, lumea 'i spune că e obosită a'l asculta, numai el stă neobosit la tribună.—Adunarea de la plictiseală ajunge la nerăbdare și d'aci la mânie. Nimeni nu mai poate a se stăpâni și cu toți încep a striga: Destul!... Destul!.. In fine înaintea acestei stăruințe a unui individ a se impune unei adunări întregi, mulțimea e silită să recurgă la forțele ei și gurarii-vul oratore silit să părăsească tribuna.

Un alt exemplu.

Un orator este la tribună, el ține pept sentimentelor celor mai vii ale majorității asistenților. Se aud din toate părțile protestațiuni, fără ca oratorul se ție seamă de ele; pare că ar voi să ofense opinia adunării. Mai întâi oratorul este tolerat, apoi nesuferit și de aci intreruperile, murmururile și interpelețiunile se succed.—Nervii asistenților se agită până la mânie.

Mânia izbucnește într'un tumult general și într'un strigăt de desperare ca «jos de la tribună.... Afară...» fără ca oratorul să cedeze. Atunci în mijlocul acestui infern o decizie se ia ca tot auditorul să iasă afară din sală.

Scenele atâtor alegeri la noi sunt dovezi al acestui adevăr, și ale altor scene mult mai violente decât aceste două exemple aduse aci.

Dar cu atâtea violențe și netoleranțe exprimate prin diferite forme ale mulțimii, libertatea întrunirilor chiar politice devin o iluzie.

Trebue deci găsit mijlocul ca întrunirile să-și dea efectul lor util și dorit.

Unde să fie deci răul?

Acesta este punctul esențial. Dacă nu se descoperă remediul, la ce servă că legea permite cetățenilor să se adune, când în fapt nu se poate aduna cu utilitate. Nu sunt decât inamicii

libertății cari se pot bucura de scandalele cari împiedică esercițiul unei libertăți.

Să apelezî contra acestor scandale la forța publică, este a viola principiile libertății, fiind că forța publică nu poate intra în sala întrunirilor decât în cazuri de flagrant delict.

Rămâne atunci numai cetățenilor dreptul a restabili ordinea. Și ca cetățenii să poată ajunge a restabili singurî ordinea, guvernele sunt datoare a lucra spre a învăța pe cetățeni a cunoaște datoriile lor.

Cetățenii înarmați numai cu libertatea fără cunoștința împlinirii datoriei lor, rămân ca sclaviî liberați de curënd. In loc dară să ne indignăm de spectacolul licenției, trebuie mai bine să recunoaștem că licența este inevitabilă în starea de învățământ a popoarelor în materie de întruniri.—Copilul face dese erori până să ajungă a ști lecțiile.

Trebuie decî să multiplicăm întrunirile nu numai în timpul alegerilor și chiar de multe ori pe an cu diferite alte chestiuni de cât electorale. Cu acest mod vom familiarisa publicul cu întrunirile și cu respectul datorit opiniunilor contrarii celor-alte. Contradicțiunea irită mai puțin dacă o întelnim mai des. Fie-care va învăța că trebuie să asculte pe alții dacă voește să fie și el ascultat la rindul lui, fiind-că violența trage după sine altă violență.

Trebuie decî reformate moravurile în general și pe cele politice mai cu seamă.

Se poate face o întrunire publică-politică și într'o casă particulară această întrunire poate fi convocată cu invitații scrise și personale, sau fără aceste forme. In ambele cazuri trebuie păzite aceleași regule de către cetățenii adunați.

Sgomote, strigăte, alarmă și aci se poate naște ca și într'o sală publică, dar aci mai ușor se pot potoli scandalele, căci fie-care înțelege și se simte că e străin și isgonit cu ușurință de către patronul casei. Adesea ori întrunirile în case particulare se fac cu un program fixat arătându-se anume punctele cari aū să fie discutate, ast-fel că veri-cine ar voi să devieze de la cestiunile puse în program, poate fi alungat din adunare, și la nevoie chiar adunarea închisă.

Adunările acestea numite întruniri, fie în case private sau publice, sau într'o singură vorbă numite locuri închise, sunt datoare a se supune diferitelor regulamente polițienești cari privesc diferite reguli și forme sub cari întrunirile se pot realiza; așa între altele cetățenii nu pot intra în sala întrunirei cu arme.

Nu tot așa este când întrunirea s'ar face în loc deschis.

În urma tuturor acestora este necesar să ñicem o vorbă asupra persoanei care are a presida întrunirea, formă care s'ar părea de prisos, și cu toate acestea de mare importanță materiei de care ne ocupăm.

De la persoana care presidează o întrunire și de la locul unde el se fixează ca să presideze, depinde mult reușita ori nu a întrunirii, evitarea ori nu a ori-cărui scandal.

Așa, presidentului îi trebuie un loc mai ridicat de cât al publicului ca să poată să vadă cu ușurință pe toată lumea presidată de el.

Presidentului pentru aceasta îi trebuie ochi buni și agerți, o voce bună și sonoră, auđul fin, imparțialitate perfectă, fermitate, tact, singe rece, prezență de spirit.

Cu cât aude cine-va mai bine, cu atât ascultă mai cu plăcere și mai voios. Sala să fie bine luminată, și auditorul să aibă loc a ședeia comod. Cine cunoaște forul Roman și cel Athenenian după colina Pnixul, se va convinge de aceste condiții cerute sălilor de întruniri, pe cari anticitatea le aprecia. Tot aceste reguli presidează la toate sălile parlamentare.

Dreptul d'a petiționa. Acest drept constă în libertatea ce are o persoană a se adresa cu cerere scrisă către ori-ce autoritate, spunându-și pășurile sale; fără să fie împiedecat de cine-va.

Aceste petițiuni când sunt semnate de mai multe persoane, trebuesc să fie iscălite de însuși ele, prin propria lor mână și voință saū prin alții, dară cu consimțimântul lor.

Când din contră s'ar constata semnături fără știrea saū consimțimântul celor semnați, saū că consimțimântul lor a fost înșelat, autorul acestor fapte este pedepsit de legea penală.

Libertatea învățământului. Adică voia ce are fie-care de la sine a se instrui, a se lumina, adăpându-se de la izvoarele școalei, fortificându-și mintea și inima prin învățatură; spre a putea susține lupta pentru existență.

Numai prin libertatea acordată tuturilor a se instrui în sensul aptitudinilor fie-căruia omenirea a putut fi stăpână pe atâtea mari lucruri datorite geniului uman luminat!...

Eraū odinioară timpī în cari învățământul public era supus unor restricțiuni și privilegiuri, făcând ast-fel imposibil învățământul public pentru toți, saū anihilând libertatea d'a se instrui.

Legile moderne și Constituția noastră de la 1866, condamnând ori-ce restricțiune, aū fost silite să proclame oficial libertatea învățământului, recunoscând-o ca un drept natural al persoanei prin concursul căreia societățile se transformă și civilizațiunea omenirii progresează.

Libertatea muncii și a industriei. Adică voia ce are o persoană de la sine a munci și a se da unei industrii; unei întreprinderi către care aptitudinile sale o împinge, fiind că această libertate ca și multe altele ce omul are în sine, este un drept natural; pe care nimeni n'are dreptul a'l împiedeca sau a se institui în Tribunal apretiator al aptitudinilor unei persoane, fără a atenta la acest drept natural al omului.

Direcțiunea aptitudinilor omului sunt cu totul lăsate la judecata și aprețierea individului a'și îndrepta fie-care activitatea sa în acea direcțiune către care însușirea sa, priceperea sa, îndemnul său aptitudinea sa 'l împinge înainte.

A veni alții să indice fie-căruia aptitudinii după judecata lor și cari în realitate n'ar fi ale omului, este a contradice natura, a împiedeca progresul și a ruina viitorul unei persoane; căci nimeni nu poate să știe mai bine direcțiunea către care natura omului este pornită.

Constituția noastră de la 1866 împinse respectarea libertății muncii și industriei, și ea a avut dreptate a face aceasta căci mai 'nainte ei, sub vechia legislație, această libertate a muncii și industriei nu era oprită dar era regulamentată, adică supusă unor reguli administrative care în mare parte împiedecă mult aptitudinile individuale.

Proprietatea. Origina proprietății este tot atât de veche ca și specia umană. Din momentul ce omul 'și-a făcut o idee de personalitatea sa, a trebuit să caute, fie prin necesitatea sa, fie prin instinctul naturei sale asupra lucrurilor ce avea sub mâna sa, sau mai bine care'l impresurau.

El 'și-a apropiat pământul cu toate fructele sale, animalele cu tot ce el produceau, precum și toate lucrurile utile obținute sau produse prin propria sa activitate.

Omul era gol pe pământ și i-a trebuit prin muncă să ajungă a'și procura toate ce'i lipsea. Numai printr'o lucrare obositoare și îndelungată a putut să-și asigure existența sa, să-și procure vesminte, locuință, să lupte contra animalelor și să le dompteze, să-și fabriceze instrumente, să lucreze pământu făcându-l să producă, să schimbe produsele prin ajutorul navigațiunei, să desvolte științele și artele, și în fine să facă ca mizeria barbariei să fie înlocuită cu opulența civilizațiunei.

Condițiile de existență ale omului variind după timp și loc, face ca instituția proprietății să se stabilească la toate popoarele, la toate triburile care trăiau exclusivamente din vânătoare și pescuit ca și la națiunile care ajunsese la cel mai mare grad de desvoltare al agriculturii și industriei.

Aceasta este un fapt general și universal că acolo, unde

desvoltarea se manifestă direct, acolo există bunul trai și civilizațiunea.

La toate popoarele, ȳice Thiers, oră căt de grosiere fie ele, se găsește proprietatea mai ăntăiu ca un fapt, apoi ca idee, idee mai mult sau mai puțin înțeleasă după gradul civilizațiunei la care sunt ajunși, dar totuși înapoiati.

Ast-fel și sėlbaticii vėnători au proprietatea arcului lor cu care omoară vėnatul, nomadii păstori au corturile și turmele lor; — nu aveau proprietatea pămėntului fiind-că nu simțeau nevoia sa.

Așa ei veneau și se așeau pe pămėntul ce l găsea gol, îl ocupa, îl semėna, lua fructele, îl ținea în posesia lor două ori trei luni după trebuință, apoi îl abandona. În timpul însă căt ținea în posesia lor acest imobil, îl apărau cu armele, și din toate puterile contra acelora ce venea în acest timp să-i deposedeze, căci ei țineau în acest timp imobilul ca lucru lor, ca fruct al activității și ostelenii lor.

Incetul cu incetul acești nomadi începu a se fixa și a deveni agricultori, și sfirșiră prin a alege un teritoriu, a-l împărți în patrimoni, unde fie-care familie se stabili și începură a lucra pentru ele și proprietatea lor.

Ast-fel că de la proprietatea mobiliară a nomadului, urmă proprietatea imobiliară a poporului agriculturii.

Proprietatea rezultând dintr'un prim efect al instinctului, ea deveni o convențiune socială, fiind-că eu proteg proprietatea altuia ca și el să respecte și să protegă pe a mea.

Cu căt omul se desvoltă mai mult, cu atăta se atașează mai mult la ideia d'a poseda, d'a avea proprietate. În starea de barbarie proprietatea nu însemna nimic, în civilizațiune ea este o pasiune și nu poate înceta un minut. de căt acolo unde un lucru nu poate fi susceptibil d'a fi posedat; de es. omul; și din acest moment încetează și sclavagiul. Acest fapt se numește un progres în ideile justiției, ci nu o slăbire a proprietății. Adevărata origină dar a proprietății este în natura omului chiar, căci ea este rezultatul activității sale, pe care dēnsul este stăpân, proprietatea care datează din antichitatea cea mai profundă.

Dreptul de proprietate.—Dreptul de proprietate este universal și permanente, fiind-că este în aceeași vreme *just și util*, două principii de mare însemnătate.

Asupra cestiunei de drept sunt două sisteme, ambele recunoscēnd legitimitatea proprietății, ambele însă plecând din puncte de vedere diverse, conducēnd la consecințe diametralmente opuse. Cestiunea dar este: Proprietatea oare, se derivă ea din lege, sau este anterioară și superioară legii ?...

Legea am vădut că este dreptul scris al oamenilor născut să reguleze raporturile dintre oameni, și să asigure, să garanteze aceste necesități omenești, cari sunt ale întregii societăți, ale colectivității ce ei represintă.

Dar proprietatea vedem că 'și are origina speciei umane, proprietatea dar este și anterioară și superioară legilor.

Dreptul de proprietate este chiar libertatea omului, considerat într'una din manifestațiile cele mai esențiale ale sale ; este sancțiunea personalității omului.

Omul, dice celebrul filosof Cuzin, atât de mic și slab materialicește în fața naturei, se simte mare de tot prin inteligența și libertatea sa. Acestea îl ridică înaintea ochilor săi proprii, se judecă superior tuturilor lucrurilor ce-l împresoară și d'aci își recunoaște dreptul d'a-și apropia ce-i convine.

A fi liber, este a dispune de el omul, a întrebuința facultățile sale, forțele sufletului și corpului său, inteligența sa și a organelor sale, a le întrebuința așa cum 'i-ar conveni și cu o singură condiție : a nu vătăma interesele aproapelui său. Așa că tot ce va eși din inteligența mea, din activitatea și osteneala tuturor organelor omului, este dreapta sa proprietate putând dispune de ea după cum interesele îl va povățui, reduc pe om în stare de sclavagiū, el atunci nu mai poate munci pentru densusul și fructele ostenelilor și întregii sale activități nu mai aparține lui ; ci șefului său. Pierderea libertății este pierderea proprietății.

Economiștii politici încă susțin și ei că proprietatea naște din lucru, fiind-că prin lucru noi manifestăm și realizăm dreptul ce persoana noastră liberă are asupra lucrurilor făcute prin libertatea noastră !

Încă o dată proprietatea răsădă în om chiar și legea nu face alta, de cât garantează paza și prosperitatea sa.

Constituția noastră de la 1866 declară că, «proprietatea de veri-ce natură, este inviolabilă». Nimeni nu poate fi espropriat de proprietatea sa, de cât în puterea unei legi de espropriere și pentru cauză de utilitate publică, legalminte constatată, precum și drepte și prelabile despăgubiri.

Acest paragraf al Constituțiunii scris în mod atât de general, coprinde în el de sigur, două feluri de proprietate : Proprietatea imobiliară și proprietatea intelectuală.

Ambele sunt protegiate de lege și ambele aū asemenea reguli distinse între ele, pe cea imobiliară, legea o supune esproprierii în casuri anumite de lege, iar pe cea d'a doua încă nefiind nimica legiferat la noi, să sperăm că și inteligența își va găsi mai curând protecția legilor.

Prin espropriere se înțelege luarea proprietății private în interesul Statului, județului sau comuneii, și aceasta numai atunci când se va simți o utilitate publică a se face, de es, comunicație, salubritate publică, lucrări de apărarea țerei, etc.

Această cauză de utilitate publică trebuie să fie bine constatată, căci alt-fel s'ar da loc la multe nemulțumiri și nedreptăți. Și nu este destul a se constata existența vedită a utilității publice, trebuie să plătească părții proprietatea și apoi a se pune în posesia ei, și numai ast-fel se poată garanta paza și respectul ce se datorează proprietății.

Paza și respectul proprietății, este garantarea activității persoanei, este paza și garantarea ordinii publice, care neconținut ar fi turburată dacă la fie-care minut proprietatea ar fi espusă voinței celui mai forte sau cupidității nesăturaților.

Proprietatea literară. — Cât pentru proprietatea literară sau intelectuală nu avem, cum am ținut mai sus, nimica legiferat, care să reguleze și soarta ei. Ori dacă găsim ceva pe la 1860, este cădută în desuetudine din cauza imperfecțiunii aceleii legi.

Mai înainte Constituției din 1866 exista o lege asupra presei care regula oare cum și proprietatea literară.

Această lege este adevărată că nu este desființată prin nici o altă lege, dar este cădută în desuetudine. Ast-fel că proprietatea intelectuală, producțiunile geniului, bogățiile spiritului, fructele imaginației cari de altminteră sunt proprietățile Universului, fiind-că omenirii întregi aduce foloase, toate acestea, la noi pare a nu avea nici o utilitate, nici o importanță, căci dela *resumatu-lege* dela 1862 asupra acestei proprietăți și până azi nu s'a mai făcut nimic.

Siguranța proprietății intelectuală dar la noi nu are nici o pază.

Să sperăm cu toate astea, că se va fi apropiat timpul să dăm loc și inteligenței, că va veni în curând o lege care să garanteze și geniului stabilirea și dezvoltarea sa, alături cu toate celelalte proprietăți, dându-se și vrednicii minții omului partea sa de ocrotire contra usurpatorilor.

O lege asupra dreptului de proprietate, este un omagiu la drepturile gândirii omului, ale căror lucrări exercită neconținut atâta putere asupra omenirii întregi, este a onora pe autorii acestei proprietăți cari sunt atât de utili omenirii.

De aci ne punem întrebarea: Este o proprietate literară? Și ce este ea?

Da.—Este o proprietate literară, chiar necomplectă noastră

lege dela 1862 sancționată prin decretul cu No. 263/62, Aprilie 1, care se ocupă despre libertatea presei, la partea I, Capitolul I a acelei legi, găsim un titlu «*despre proprietatea literară*».

Art. 1, din acest titlu, definește proprietatea literară zicând : «Autoriî de tot felul de scrieri, compositorii de musică, pictorii sau desenatorii, cari vor litografia tablourile orî desenurile lor, în tot cursul vieței lor se vor bucura ca de o proprietate a lor, de dreptul exclusiv de a reproduce și vinde operele lor în tot principatul ¹⁾ sau de a trece către alții această proprietate a lor, fiindu-le acest drept recunoscut după legile înființate».

Art. 2. Erediî acestora, sau cesionariî către cari a trecut dreptul lor se vor bucura de același drept în termen de zece ani, după moartea autorului, sau compositorului.

Maî sunt și alte articole în această lege, dar am reprodus aci numai pe aceste două articole în scop numai a demonstra existența proprietății literare.

Maî în urmă și constituția de la 1866 ocupându-se, despre siguranța proprietății, se exprimă că «proprietatea de veri-ce natură este inviolabilă».

De sigur că laconicul cuvânt al legiuitorului Român din 1866 «*că proprietatea de veri-ce natură*» cuprinde în el și proprietatea literară. Prin aceste două legi se afirmă deci clar, că proprietatea literară există. Această lege de și incompletă dar nici odată nu s'a făcut us de ea. Este necesar a se reveni, maî cu seamă a se regula într'un mod clar și echitabil drepturile diferitelor persoane ce ar avea asupra proprietății literare.

Lucrările unor artiști dramatici, poeți, musicanți etc. produsul inteligenței și geniul lor, sunt lucrări cari onorează patria lor și umanitatea, făcând în aceeași vreme gloria unei țeri sau a unei epoce.

Caracterul proprietății literare nu e ca acela al proprietății regulată de dreptul comun, fiind-că ea nu e divisibilă, e d'o natură cu totul esecpțională proprietății cuprinse în Codul Civil. Ea nu pretează la transacțiuni, fiind-că nici odată nu se poate fixa într'un mod sigur, fiind-că valoarea sa se schimbă din epocă în epocă, din fruntariî în fruntariî; prin urmare și o lege cu totul esecpțională trebuie aceastei materii speciale de

---

1) Această lege privea numai pe Muntenia căci la acea dată Unirea nu fusionase toate autoritățile țerei.

cât aceea a dreptului comun pentru a regula raporturile autorilor cu tipografia, cu editorii, cu publicul, cu falșificatorii, regulând în aceeași vreme raporturile erediilor și al văduvei, în cas de deces al autorului.

În proprietatea literară sunt două feluri de drepturi:

Dreptul autorului care este absolut, pe atâta pe cât el nu și-a publicat lucrarea sa, și dreptul societății care e suveran din ziua când publicația a apărut.

Dar fiind-că nu e permis nimănui a se îmbogăți cu paguba altuia, nu e drept, nu e echitabil ca autorul, sau inventatorul lucrării sale să fie lăsat prada celui mai forte a-i lua lucrarea sa, rezultatul ostenelelor sale și ale timpului pierdut fără nici o indemnizare, sau o primă de încurajare măcar.

De aceea legea care ar veni să garanteze autorului fructele lucrării sale, orî invenției sale, căci toate invențiile au brevetele lor cari le asigură liberul eserecitiu al dreptului lor, și a câștigului ce pot trage din opera lor. Atari garanții trebuiesc și autorilor proprietății literare.

Dar legea, dic, care s'ar acorda proprietății literare, ar trebui ca în ce privește pe autorii lor fiind în viață să dispue în mod absolut de lucrarea lor.—Se intervie asemenea a pune piedică spolierii editorilor.

Iar în ce privește pe erediii săi și văduva autorului, acestora asemenea să li se acorde un drept absolut și limitat, în urma căreii limite să intre în domeniul public.

Această măsură o găsim egal în Belgia și Anglita.

Se impune dar o lege eserecțională, acestei eserecționale proprietăți prin natura sa, și societatea care ar grăbi cu facerea unei atare legi, ar aduce poate mai mare și mai meritos omagiū literilor și artelor cari vin în omenire să-i dea viață prin mintea și geniul autorilor.

Cea mai nobilă facultate a omului este cugetarea care este tot atât de fugitivă ca și vintul, cu putere a impresura omenirea în spațiul unei clipele de ochi. Această fugitivă cugetare nu dobândește o existență oare-care decât prin mijlocul artelor; de unde până acuma nu era decât o emanație inesisabilă, o inteligență. Din momentul ce aceste cugetări iaū forme materiale s. e. Un tablou, o statuie, o lucrare musicală, o lucrare dramatică, poetică sau alt-fel. Toate acestea aduse la cunoștința tutulor s'ar părea că ele numai aparțin autorului lor.

Scriitorul reproducând acestea și a împlinit o misie a sa. Ast-fel el vorbește, fiind-că voește ca vocea sa să fie ascultată.

El scrie find-că voește ca lucrarea sa să ajungă în toate locurile și să străbată toți timpii. Succesul autorului, constă în sgomotul ce 'l urmărește.

Ecoul cuvintului său, este atenția publicului, fără de care proprietate literară nu poate esista.

Un manuscris cât de bine ar fi el scris ar fi o lucrare rece care n'ar încălzi pe nimeni, n'ar fi de cât un reliciū perisabil și neînsuflețit.

Așa dară, scriitorul, poetul, istoricul, dramaticul, pictorul, musicantul, este publicul care dă viață lucrării lor, făcându-le să fie ne-peritoare, să treacă frontierele; devenind ast-fel patrimoniul omenirei întregi, făcând în aceeași vreme gloria vecinică a autorilor lor.

Aceasta este proprietatea literară, căreia 'i trebuie o lege tot atât de gentilă ca și ea.

Votul impozitelor. Cine are dreptul să pue impozite, — era odată o cestiune ne-determinată.

La Francezii se impunea de către Suveran, și neconținut această cestiune și la ei a trecut prin diferite peripeții, până când s'a stabilit aceea ce este azi;—că impunerea impozitelor este un drept al națiunei.

La noi, sub vechia legislațiune cară a domnit până la 1859, era basat pe o măsură excepțională, impunându-se de clasa privilegiată.

Toate legiurile apoi cari urmară de la 1859—1866 se întrecură a trece acest drept la națiune, și cu Constituția de la 1866, intră un mod de tot accentuat, acest drept d'a impune impozite în proprietatea națiunei.

Impozitul resfrângându-se asupra fie-cărei individualități din care națiunea se compune, era natural că tot ea să 'și impue involuntar impozitele. Cămera dară are dreptul a impune impozitele, căci ea represintă națiunea, și numai națiunea însăși are dreptul a dispune de punga sa.

TITLUL III.

CAPITOLUL IV.

Despre Stat.

Puterile Statului.—Separațiunea Puterilor.—Responsabilitatea agenților puterilor.—Despre societate.—Statul.—Deosebirea între Stat și națiune.—Cum sunt considerate națiunile.—Statul persoană morală.—Care este scopul acestei societăți de națiuni —Statul trebuie să procure națiunii sale feliicitatea ei.—Instrucție publică.—Educațiune.—Libertatea d'a filsofa.—Amorul de virtute și eroarea de vițiu.—Amorul de patrie.—Pietate și religiune.—Domiciliul Statului.—Se pot sequestra veniturile Statului.—Puterea legiuitoare.—Cameră.—Senat.—Puterea judecătorească.—Puterea esecutivă.—Rege.—Miniștri.—Armata.—Curte de compturi.—Finanțele.

Puterile Statului.—Societatea întocmai ca și omul, nu poate asista fără concursul oare-căror ajutoare.

Omul în marele ocean al omenirei n'ar putea lupta dacă în această luptă a existenței sale n'ar fi ajutat de toate forțele morale și fizice, și cari unite toate la un loc 'i dă ființă de om.

Mintea și inteligența sa cu care el judecă și apoi decide, mâinile și picioarele sale cu cari el esecută hotărîrea luată, sunt mijloace cari scoate pe om triumfător din luptele existenței sale.

Societatea la rindul ei n'ar putea esista fără o putere a sa proprie, putere care să divide și se ramifică, după gradul de civilizațiune la care a ajuns starea socială.

De aci se poate vedea lămurit, că nu este în limbagiul politic o vorbă în mai mare us și de care în aceeași vreme să nu se facă și cel mai mare abus; de cât,—cuvântul «*putere*».

Unul dintr'aceste pericole este, a presenta puterea ca o ființă morală misterioasă, ale cărei decrete trebuesc respectate, și esecutate fără nici o considerațiune.—De aci apoi o sumă de locuțiuni, s. e.: Puterea voește,—Puterea ordonă,—Cată să ne supunem puterii etc.

Puterea apoi într'o semnificație simplă, este facultatea d'a lucra și a se abține.

Considerând pe om în raport cu lucrurile, puterea e o facultate d'a depărta, d'a învinge și d'a sfărîma ori-ce obstacol.

Considerând pe om în raport cu semenii săi, puterea este facultatea că alții să lucreze saii să se abție.

Țicem că puterea este o facultate, ca să o deosebim de ideea de forță și de acțiune, care se poate produce lesne chiar de agenții mecanici. — Facultatea este în noi, acțiunea afară din noi :

Facultatea e o aptitudine la acțiune, este posibilitatea anterioară d'a putea săvârși o faptă după voință.

Cu toate acestea omul nu este numai o ființă materială, mecanică, — este și inteligentă, morală și fizică.

Prin urmare puterea omului trebuie să fie în raport cu facultățile sale, — câtă să fie și ea fizică, adică — producându-se în lumea esterioră; și pe de altă parte morală și care există în sine — în voință. — În resumat dară :

Puterea este în ceea-ce ne privește, facultatea d'a putea lucra sau d'a ne putea abține, după voință.

Iar în ce privește pe semenii noștri, este facultatea d'a-i face să lucreze sau să se abție cu voință.

Din această definiție să vede că vorba *putere* cuprinde în sine, ideea unei voințe și ideea unei acțiuni. — Puterea nu pôte sta fără voință, și eșercițiul ei asemenea nu poate avea loc, dacă acțiunea ce ne propunem a face este imposibilă.

Eșercițiul puterii noastre asupra altei persoane, cuprinde.

- 1) O voință cugetată din partea noastră;
- 2) Un rezultat determinat ;
- 3) Un mijloc d'a dobândi acest rezultat, mijloc care poate fi direct ori indirect :

Puterea publică. Este facultatea ce are depositarul Suveranității, d'a face cu voință ca toți în general și fie-care în parte să lucreze sau să se abție, pentru a câștiga un rezultat determinat și comun.

Această putere în tot trebuie să fie — *bine-făcătoare*, și care nu face de cât a ne duce la ideea de suveranitate ce am vedu'to deja.

Intr'o altă eșecțiune usitată mai special, densa represintă o porțiune din Suveranitate, adică *puterea eșecutivă*.

Publiciștii cari au făcut din puterea publică o știință rațională, o divid în mai multe părți distincte ; și anume :

- 1) Puterea Legiuitoare.
- 2) Puterea Judecătorească.
- 3) Puterea eșecutivă.

Toate aceste puteri decurg într'un mod natural din Suveranitate, de unde emană drepturile și datorile ce au instituțiunile însărcinate cu cârma drepturilor publice.

Din cele espuse se vede că, puterea este împărțită. — Această dividiune a puterii este o operațiune în virtutea căreia se in-

stitue agenți deosebiți și însărcinați fie-care în parte, cu exercițiul unei porțiuni a puterii publice în cercul atribuțiilor lor.

Residența acestor puteri este în națiune. dintr'ênsa dară se recrutează puterile Statului. Această dividiune a puterilor n' o găsim de cât la guvernele Constituționale și Republice, căci ele numai primesc împărțirea puterii cu națiunea; pe alte guverne absolute ce le cunoaștem, concentrează în mâinele lor toate puterile, ne admitând a le împărți cu nimeni.

Separatiunea puterilor. Considerând societatea în general și fie-care națiune în particular, putem dice că, orî-ce formă de guvern este transitorie, dar că la fie-care epocă a societății sunt forme relative cari 'și ia caracterul lor de bunătate și de legitimitate din însuși raportul lor cu natura umană și cu starea de civilizație.

Considerând formele puterii în ele însuși și din punctul de vedere rațional, trebuie să recunoaștem că orî-ce formă simplă care va confunda puterile într'una singură; va fi cea mai puțin apropiată de adevărata natură a societății.

Despotismul se atașază la orî-ce formă de guvern, orî cât de simplă fie ea, care confundă însă în una singură instituțiile politice saū care strămută din locul lor raporturile naturale.

Cu cât instituțiile se vor degaja de această confusiune, cu cât raporturile naturale se vor face sensibilî între puterile sociale; cu atâta forma guvernelor se va înălța în sfera perfecționărei.

Forma cea mai defectuoasă va fi aceea, care va contopi toate puterile în una singură. Și forma cea mai perfectă va fi aceea care distingându-le după natura lor, va asigura exercițiul liber al acțiunei legitime și a armoniei raporturilor.

A realiza separația puterilor, atribuțiile respective și armonia necesară a puterilor sociale, aceasta este *idealul* unei constituțiuni politice.

Veri ce guvern coprinde în sine puterea legislativă, judiciară și executivă. Confusiunea saū distribuirea acestor puteri, face diferența între ele. Adică între guverne absolute și guverne libere :

Unite într'un singur om, într'o singură adunanță, fie aristocratică fie populară, ele constituesc monarhia absolută.

Separate și contrabalansate unele prin altele, ele constituesc guvernul liber, care se numește monarhie reprezentativă, s. e. Anglia, Belgia, Republica Franceză, Statele-Unite etc.

Ca să nu poată cine-va abusa de putere, dice Montesquieu, trebuie ca prin dispoziția lucrurilor puterea să oprească pu-

terea ¹⁾). Acesta se numește distribuirea puterilor și contrabalansarea lor între ele.

Încă o dată dar, toate aceste trei puteri adunate la un loc și lăsate în sarcina unei singure persoane a le exercita, e o măsură periculoasă de care societățile moderne au căutat a se scăpa.

Ramificarea lor, distribuirea lor, fixarea atribuțiilor lor în parte, este idealul adevăratelor libertăți de la care Democratismul se inspiră pentru exercitarea acțiunii sale.

Responsabilitatea agenților puterii. Prin agenții ai puterii înțelegem pe toți acei funcționari de la cel mai înalt până la cel mai umil, cari fie-care din ei dețin câte o părțică din forța publică, de unde apoi li s'a dat și denumirea de funcționari publici și cu toți împreună conduc Statul.

Între acești agenți ai Statului, atât din punctul de vedere al Dreptului Constituțional cât și al celui Administrativ, intră și Șeful Statului.

În ambele aceste drepturi El are atribuțiuni speciale, și lucrând d'o potrivă cu toți cei-l'alți cari sunt delegații săi. Cu toate acestea El este scos afară din oarice răspundere în fața legii, ci răspundând în locul său reprezentanții săi, delegații săi, care sunt miniștrii în colectiv, numiți guvern. De unde adagiul Constituțional:

«Domnul domnește
Și guvernul cârmuește».

Miniștrii dar atât în colectiv ca guvern, cât și în parte fie-care ministru, pot fi trași la răspundere pentru faptele lor ca funcționari publici și pot fi condamnați atât la constringere corporală după legea penală, cât și la despăgubiri civile către partea prejudiciată.

Dovadă de răspunderea acestora ci nu a Șefului Statului, este faptul că Șeful Statului nu semnează nici un act mai înainte d'a fi semnat de ministru respectiv său de întregul guvern de va necesita aceasta.

Acest fapt însemnează că răspunderea ea miniștrilor ér nu a Lui și că El a semnat actul pe răspunderea guvernului ci nu pe a sa.

Darea în judecată a miniștrilor se poate face ori de Suveran ori de Corpurile Legiuitoare împreună său în parte de fie-care, fie a întregului guvern, său numai a unui membru din el.

¹⁾ Spiritul legilor. Cartea II, cap. IV.

Iară instanța judecătorească ce-î judecă este Curtea de Casație, constituită în Inalta Curte de Justiție.

Ea are dreptul să se pronunțe atât asupra aplicării pedepsei, cât și asupra despăgubirilor civile.

Toți cei-l'alți funcționari subalternii lor, uniî se judecă de Tribunale și uniî direct de Curtea de Apel, fără nici o formalitate, de cât după trimiterea lor de către Parchetul Tribunalului său al Curței de Apel, direct instanței j decătorești respective.

Despre Societate. Vorbind despre societate, vorbim în aceeași vreme despre asociabilitatea omului. Și origina societății se revelă odată cu specia umană, și de atunci și până ađi nu a încetat și nu va înceta ca societatea să strângă în sinul ei pe toate ființele create spre a popula omenirea. Cu alte vorbe natura omului este asociabilă. El nu poate trăi singur, având din contra o necesitate absolută de ajutorul seamănelui său; fie de a se conserva sau perfecționa, fie de a se distinge, de cele alte animale necuvântătoare —, cu toate că multe și din ele sunt foarte asociabile s. e. Albinele și Furnicile. Lupul trăește isolat în pădure, Căinile din contră se atașiază foarte mult de om trăind lângă el. Unul e solidar, cel-l'alt asociabil eminent.

Unul către altul se atrag, omul către societate și vice-versa, căci societatea are atracțiunea sa; ea este garanția securității omului pe pământ. De aceea se vede că Bufon a ăis că *toate concură să facă pe om asociabil*. Omul sociabil nu e tot una cu omul asociabil, așa cel asociabil este omul prin eselență, și ca să ajungă aci trebuie să fie s. e. politicoș fără inșelăciune, — prevenitor fără baseță, — complexante fără lingușire. Asociabilitatea e o dispoziție naturală la om, ast-fel că fiecare simte în el că nu poate trăi mulțămit și nu poate lucra pentru perfecțiunea sa, fără ajutorul celor-l'alți. Natura dar nu lasă pe om a trăi isolat, și din contra îi lăntuește între ei unindu-î ast-fel la un loc, formându-se societatea din neputința d'a trăi singur.

Biblia ne spune că numai Dumnezeu a făcut lumea din nimica, iar noi oamenii avem nevoie d'un material oare-care, ca să putem forma ceva

Acest ceva este ajutorul ce natura ne obligă, a ni-l da reciprocamente.

Un eminent filosof a ăis că: «Cerul când ne-a creat făcându-ne a depinde unul de altul, a voit ca slăbiciunea omului să fie forța umanității».

Legea generală pe care se bazează formarea societății este ca, fie-care să facă sacrificii unul pentru altul.

E necesar acest sacrificiu în acțiunea omului, căci dacă s'ar face numai din instinct, nu ne-am deosebi de celelalte animale care singure și bazează acțiunea pe instinct.

Asemeni acțiunea omului nu trebuie să se bazeze numai pe faptul sacrificiului ce face ajutând pe semenul său, căci atunci acțiunea sa ar fi stimulată de egoism, lucru ce ar fi contra moralei, fără de care societățile n'ar putea încă trăi.

Se cere încă, ca acest sacrificiu să fie *desinteresat*, singurul care ne poate procura salutul și fericirea.

Dacă din contră omul n'ar urma acestei sfinte legi, dânsul ar fi atunci nenorocit, iară omenirea un haos ca și mai înainte d'a fi atinsă de mâna lui Dumnezeu¹⁾.

Să lucrăm dar pentru fericirea tuturor, căci lucrăm pentru a noastră chiar, și ast-fel lucrând, vom putea pune fundamentul fericirii generale pe bazele cele mai solide.

Pretutindenii și tot-d'a-una *Societatea* a fost starea naturală și morală a omului. În adevăr omul nu poate trăi fără societate, precum animalul nu poate respira fără aerul atmosferic. Fără densa ar fi neposibil omului să și desvoalte facultățile sale fizice, sensibile, intelectuale și morale, fără concursul semenilor săi, el n'a putea nici să trăiască, nici să se apere, nici să se conserve, și specia ar fi destinată unei destrucțiuni repede, afară din societate sentimentele și afecțiunile inimii, această necesitate imperioasă a naturii umane ar fi înăbușite și ar căuta în deșert a se satisface; în fine fără relațiunile oamenilor între dânsii, cari relațiuni au limbajul ca organ principal, nici o dezvoltare intelectuală și morală, nici o invențiune, nici un progres n'ar putea avea loc. Omul este dar prin natură și necesitate o ființă sociabilă căci dacă sociabilitatea nu se dezvoltă de cât prin reunirea oamenilor, ea nu preesistă mai puțin acestei reuniuni. Individul fără societate este o abstracțiune, asemenea și societatea fără indiviți. Este tocmai ca și o ființă viuă, unde organul nu trăește decât prin tot, și totul nu trăește decât prin reunirea organelor. Nimic nu e mai fals decât această pretinsă *stare a naturii* visată de unii filosofi, precum Hobbes, Spinoza și J. J. Rousseau, și în care oamenii ar fi trăit izolați între dânsii, fără legi, fără guvern, fără religiune într'o vorbă fără legatură de nici un fel. Această doctrină de altă parte este desmintit de esperință și de istorie.

1) Cicero de Republica. Lib. I § 25.

În primul loc, specia umană presintă un fenomen primitiv *familia*, care rezultă din natura însăși a lucrurilor, adică din slăbiciunea femeii și de intervalul de timp considerabil ce se esige pentru educațiunea fizică a copilului înainte de a fi în stare să 'și satisfacă necesitățile și să 'și apere vieța contra inamicilor de tot felul cari 'l încungiuură. Însă, ce este familia, dacă nu o societate embrionară, susceptibilă de o creștere și de o dezvoltare indefinit? În triburile cele mai sălbatice s'a găsit tot-d'a-una un început de societate, și familia forma punctul său de plecare, căci ori-ce trib, ori-ce popor, chiar mic, recunoaște un strămoș comun. Acum, admițând pentru un moment ipoteza unei stări a naturii, adică a unei stări de izolare anterior stărei sociale, să ne întrebăm cum ar fi eșit omul din această stare de izolațiune, ca să se unească în societate. Aici avem două sisteme: sistema lui Rousseau, care afirmă fericirea și bunătatea omului în starea naturii și sistema lui Hobbes, care afirmă răutatea și miseria lui, netolerabilă în aceeași stare a naturii. În prima sistemă nimeni nu înțelege din ce motiv omul ar fi renunțat la o viață de inocență și de fericitate ca să se unească în societate. După filosoful din Geneva, societatea rezultă dintr'o convențiune prin care oamenii primitivi a abdicat la cea mai mare parte din drepturile lor, ca să trăiască în societate, și a delegat unei puteri drepturile la cari ei au renunțat, această putere este Statul, însărcinat cu interesele colective ale comunității. Însă prin ce miracu convențiunea de care vor bește Rousseau a putut să reunească unanimitatea oamenilor și prin ce alt miracu efectele sale au putut subsista până în zilele noastre? În ipoteza ce esaminăm, omul n'are nici o autoritate naturală asupra semenului său. Dacă el primește starea socială, aceasta e printr'un act din pura sa voință și nici o datorie nu-l obligă a intra în starea socială, nici nu-l reține într'ênsa. Prin urmare nici o lege nu e obligatorie, nici o putere nu e legitimă, de cât când ea este acceptată de toți, și Statul nu există de cât dacă repausă pe consimțimentul unanim și permanente al tuturor voințelor, adică al tuturor pasiunilor și tuturor intereselor individuale. O societate constituită pe asemenea base este ea posibilă? Ași imagina că ar putea cineva să ajungă la un acord complet între toți membrii din cari se compune o societate, nu e aceasta cea mai nebună din chimere? Să admitem că acest acord ar fi posibil; el n'ar putea să oblige de cât pe aceia cari au acceptat voluntar forma socială. La fie-care generațiune nouă va trebui oare să punem din nou în cestiune existența

însăși a Statului? Aceasta e anarhia în permanență. Dar să continuăm și să admitem că lucrurile s'au petrecut cum voiește Rousseau, ce lucru este care face să fie obligator contractul social în cestiune pentru însuși acela care l'a acceptat? Este evident dar că există un principiu de obligațiune sau o lege naturală, superioare și anterioare tuturor convențiunilor oamenilor, și care, departe de a decurge din acestea, le dă din contra toată virtutea, toată puterea care este în ele. Așa dar societatea nu poate, în orî-ce limite am închide-o, să fie fondată numai pe regulamente de convențiune. «Legile cari sunt necesare pentru dezvoltarea ei și pentru conservățiunea ei, dice foarte bine un filosof, n'au necesitate ca să fie legitimate de consimțimântul unanim al tuturor membrilor săi; și în reciproc, orî-ce măsură consacrată sau prin unanimitatea sau prin majoritatea membrilor unei asociațiuni nu este, prin aceasta chiar, justă și legitimă». În ochii lui Hobbes, foarte diferite în aceasta de Rousseau, starea naturii este starea cea mai miserabilă ce se poate cugeta. În această stare tot omul are dreptul la toate lucrurile: el n'are alt mobil de cât egoismul său, n'are alt scop de cât bunul său traiu; ca să ajungă pe unul și să satisfacă pe cel l'alt, toate mijloacele sunt licite. Prin urmare starea naturii este o stare de rebel neîmpăcat și continuu, sau după energica espresiune a filosofului engles, omul este un lup pentru om, *homo homini lupus*. Societatea, după Hobbes, n'a fost inventată de cât ca să scăpăm de această luptă destructivă, de această miserieă netolerabilă. Ea s'a născut sau dintr'un contract, când oamenii s'au învoit să trăiască împreună și să stabilească mai presus de dînsii o putere însărcinată să mențină pacea, sau ea s'a născut dintr'un simplu accident, când unii oameni, mai abili sau mai forți de cât alții, și-au imaginat să constringă pe cei-l'alți a trăi de atunci înainte în pace. În ambele ipoteze este idea interesului, egoismul, care a presidat la formațiunea societății și puterea este care menține starea socială. Prin urmare în ambele ipoteze ideia dreptului e cu totul absente și prin urmare el nu există în societate, ast-fel precum o concepe Hobbes, nici un principiu obligatoriu. Cel puțin filosoful de la Malmesburg nu se supune nici de cum la consecințele teoriei sale. Pentru el Statul trebuie să fie puterea care paralisează toate puterile particulare, și societatea cea mai bună este aceea unde puterea este cea mai forte, unde ea este absolută, fără control și inviolabilă. Statul n'are numai putere asupra actelor, autoritatea lui se întinde până și asupra credințelor. Tot ce el afirmă, chiar în sfera ideilor religioase, este adevărat; tot ce el face, este

bun, tot ce el ordonă, este just. Cum vedem, sistema lui Hobbes, destruind orî ce noțiune de libertate, de drept, de justiță, suprimă tot ce constituie puterea și mărirea umană; ea reduce pe om la starea cea mai complectă de abjecțiune. Încă mai mult, această sistemă suprimă ordinea socială pe care și imaginează că o stabilește și pentru care ea a sacrificat totul. În adevăr nu este societate acolo unde nu sunt nici legi, nici autoritate morală, nici supunere voluntară, nu mai sunt de cât un stăpân și sclav. Însă, dacă se întemplă ca aceștia din urmă să poată, la rîndul lor, deveni cei mai forți, ei au dreptul să restorne pe stăpânul lor, căci dreptul și forța sunt identice.

Societatea nu repausă dar nici pe forță, nici pe vre-un contract: ea este rezultatul însuși al constituțiunii organice, intelectuale și morale a omului, și ea are de obiect scopurile însuși ce implică această constituțiune; conservațiunea fizică a individului, perpetuitatea speței și perfecționarea tuturor din întreitul punct de vedere fizic, moral și intelectual. Individul, ca să și implinească destinata sa, are necesitate de trei lucruri: să lucreze și să se bucure de fructul muncii sale; să aibă o familie; să fie liber în sensul fizic și în sensul moral. Prin muncă și proprietate omul și îngrijește de conservațiunea sa și de bunul său trai, precum și de viitorul acelor care se vor naște din el; prin *familia*, el și perpetuează speța, dar mai ales se desvolă ca ființă morală și intelectuală; prin *libertate* el este o ființă responsabilă, care merită sau care demerită, care se face demn de recompensă sau de pedeapsă. Să suprimăm unul singur din acești termeni, cel-l-altă dispar; ast-fel filosofii a considerat în tot timpul aceste trei condițiuni: libertate, familie și proprietate, ca fundamentele ordinii sociale. O societate care ar vătăma unul din acești trei termeni, n'ar mai avea rațiune de a fi; ea ar înceta de a fi o societate; s'ar sinucide cu mâinele sale proprii. Aceste trei fundamente, precum și sentimentul său instinctul de sociabilitate, de și se manifestă și se constituie numai în societate și prin societate, au o preesistență logică. Legile care conduc colecțiunea oamenilor privită ca societate, nu pot fi altele de cât acelea căror e supus individul considerat în parte. Prin urmare legea morală în general, și principiul justiției în particular, sunt asemenea legile supreme ale societății. Afară de cele trei fundamente civile ale ordinii sociale, pe care le-am enumerat, mai este unul care ține de o sferă de idei cu totul diferită, însă care nu este mai puțin indispensabil fie pentru constituirea, fie pentru

conservațiunea societății; aceasta e *religiunea*. «Insă ȃice foarte bine eminentele cugetător, Ad. Franck, religiunea considerată în raporturile sale cu societatea, nu poate fi de căt cea mai înaltă consacrațiune a proprietății, a familiei și a libertății individuale, căci toate aceste lucruri decurg natural din natura morală a omului, pe care se fundează responsabilitatea lui. Insă natura morală a omului e neseparabilă de natura sa spirituală, care presupune, la rindul său, dogmele religioase ale Providenței și ale vieței viitoare împreună cu ideea de un *Dumnezeu*, care ne a creat pentru densus și după imaginea sa, adică cu libertatea și pentru un scop etern, despotismul nu este numai un atentat contra oamenilor, el este un adevărat blastem.»

Societatea coprinde două termeni corelativi și neseparabili, adică: totalitatea indiviđilor, cari trăesc uniți într'un singur corp, și Statul saŭ puterea organizată, care represintă interesele generale ale colectivității, și care, ca ast-fel, are de misiune esențială să veghieze la conservațiunea lui și să-l asigure mersul către scopul care îi este însemnat. Este un filosof, care reduce societatea la o simplă agregațiune de indiviđi, și nu vede în Stat de căt o unitate colectivă saŭ, ceea ce revine tot acolo, de căt o abstrațiune pură. Aceasta e o concepțiune falsă, însă cu totul logică pentra orice doctrină care nu admite în natură alte realități de căt indiviđi. Pentru noi, indiviđii și Statul constituesc împreună o ființă reală, o ființă în același timp organică și morală, ale cărei părți constitutive, care s'ar putea numi forțele elementare și forțele centrale, nu pot fi separate. Aceasta, în adevăr, nu poate esista fără cea-l'altă, și fără cea de al doilea, puterea, care este în fie-care din primele dispere, ca să ȃicem așa, căci atunci forțele individuale saŭ elementare incetează de a conlucra unele cu altele și se anulează reciproc. Colectiunea indiviđilor, ȃice foarte bine un filosof contimporan, este societatea considerată în diversitatea elementelor sale, în *corpul* său. Statul e societatea privită în unitatea organică a vieței sale, în *mima* sa. Așa fiind, Statul e o instituțiune necesară și intimă societății; așa de necesară, în căt persistă printre toate formele politice ale societății; așa de intimă, în căt nu poate fi separată de societate, nici să-l fie opusă nici-o-dată, fără să nu devină o abstrațiune saŭ un pericol. «Cu toate acestea, dacă este fals a considera societatea ca o simplă agregațiune de indiviđi, nu e mai puțin inesact a considera pe acești indiviđi ca simple molecule constitutive ale unui corp. Societatea are viața sa proprie; însă tot așa este lucrul și în privința fie-cărui in-

divid. Societatea nu e un organism material, unde indiviđii joacă rolul de organe saũ de molecule organice; ea este mai mult un organism spiritual, unde fie-care organ, unde fie-care particulă elementară e un spirit, e o persoană. Toate aceste particule sunt unite între dênsele, dar ele nu trebuie nici să fie înlânțuite unele prin altele, nici să fie absorbite de organismul general. Comunismul ca și individualismul absolut distruge societatea. Resultă de aici că Statul n'are toată puterea asupra indiviđilor; autoritatea sa, a cărei întindere poate să varieze după felul guvernelor, are limite, peste care ea nu poate să treacă. Ast-fel puterea sa nu poate merge până acolo, în cât să vateme fundamentele însăși ale societății, adică libertatea individuală, familia și proprietatea. Nu, nici chiar puterea, care ar fi rezultatul unanimității, n'are dreptul să atenteze la dênsele. Forma saũ organizațiunea proprie de care se investește Statul, constituiește ceea-ce nu-nim Stat, *guvern*. Statul este etern ca și societatea, guvernele sunt timpurale. Statul e manifestațiunea fenomenală a vieții sociale; guvernul nu e de cât un aparat prin mijlocul căruia Statul își împlinește funcțiunile. Un guvern trebuie dar să fie tot-d'a-una în perfectă armonie cu societatea ce el represintă; dacă nu, viața socială e turburată prin luptă și nu se împlinește într'un mod normal. Discuțiunile neterminabile cari aũ de obiect principiul guvernului ni se par în general sterile. Istoria ne arată de o parte societăți mergând cu un pas ferm și sigur către scopul lor ca guverne cu totul diverse în formă și origine; de altă parte societăți sfâșiate și suferinđi cu guverne de aceeași formă și de aceeași origină. În general, o societate are cutare saũ cutare guvern în rațiune cu starea sa intelectuală și morală, în rațiune cu necesitățile sale, în rațiune cu istoria și cu trecutul său. În cele mai multe casuri guvernele sunt produsele instinctive și spontanee ale activității și ale vieții sociale; în alte casuri, și aceasta va deveni poate într'un viitor mai mult saũ mai puțin apropiat regula generală, societățile își produc guvernele după imaginea lor, cu conștiință și reflexiune. Legitimitatea guvernelor n'are dar o măsură comună. «Aceasta ar fi, ȃce un publicist emininte, *Ans. Pétin*, să ne punem într'un punct de vedere fals și paradossal, dacă am pleca de la o teorie particulară cutărei țeri saũ cutărei epoce, spre a condamna ca nelegitime toate guvernele, cari, în timpuri și în locuri diferite nu s'ar găsi conforme cu acest model variabil. Orice putere liber acceptată es e legitimă... Un guvern s'ar apropia cu atât mai mult de legitimitatea absolută, cu cât ar asigura mai bine libera

desvoltare a societății în toate direcțiunile sale individuale și colective. »

Statul. — Când dicem Stat, dicem în aceeași vreme, *națiune*, căci ambele se confundă între ele; însemnând același lucru fie-care din ele.

Statul și națiunea luată împreună, este un *corp politic*. — Este o asociațiune de oameni strinși între ei printr'o unire voluntară, în scop d'ași procura sau d'ași asigura folosința drepturilor naturale de *Libertate*, — *Securitate*. — *Proprietate*; bunuri ce și constituirea societății le cere.

Spre a se completa sensul moral cel definit Statului, trebuie să ne explicăm ce înțelegem dicând că Statul este o adunare voluntară de oameni.

Hoții și Brigandii încă se asociază voluntar între ei, supunându-se unei autorități supreme a șefului lor, în scop d'ași asigura avantaje prin aceasta.

Scopul Statului și al națiunii diferă d'al Brigandilor, el este cu totul altul.

Statul și națiunile au un scop mare, sfânt și nobil; ele se inspiră din izvoarele moralei și virtuții la punerea fundamentului societății lor.

Causa unirei lor, nu e numai slăbiciunea lor, ci mai mult asociabilitatea lor naturală, concordia ținută pe morală și virtute, este deviza lor la fundarea Statului său a creării societății lor.

Progresul moral dar este motorul acțiunilor umane la fondarea Statului.

Descoperirea cetăților și statelor nu se datorește oamenilor; dice Cicerone, ci *virtuților* cari au strâns pe oameni la un loc.

De aci toate aceste reuniuni, toate aceste cetăți formate de virtutea lăntuitoare a oamenilor ca să fie durabilă, trebuie să fie guvernată d'o autoritate inteligentă.

Deosebirea între Stat și națiune. — Știm deja că Statul este o reuniune permanentă de oameni puși sub o voință generală, în vederea moralității lor morale și fizice; pentru desvoltarea rațională a ființei omenești în libertatea sa.

De aci rezultă că existența Statului este supusă unei triple condițiuni și adică :

1) — De a forma o comunitate în vederea mijloacelor și a necesităților d'a se menține;

2) A avea o voință organică exclusivă spre a dirige reunirea, bucurându-se de posesiunea unui teritoriu suficient comunității;

3) — Ca această reuniune să se bucure de condițiile moralității și capacității intelectuale.

Pe lângă acestea eminentul publicist Martins de și cuvintele *Stat*, *Popul* și *Națiune* le usitează și el adesea, ca toți ceilalți publiciști, ca un sinonim spre a reprezenta ideia unei societăți politice care este tot Stat cu toate astea face și el o deosebire între ele.

Statul dice că este o societate politică sub raportul comunității legilor, și al guvernului.

Popul este o societate de oameni sub raportul comunității de teritoriū și de populație s. e. Populația Austro-Ungară, compusă de mai multe națiuni, locuind același teritoriū.

Națiune este o asociație de oameni privită din punctul de vedere al comunității de origină, adică toți cari compun națiunea fiind de aceeași rasă fie că ar recunoaște autoritatea supremă a diferitelor state s. e. Polonia împărțită între Ruși, Germani și Austriaci.

Cum sunt considerate națiunile sau statele. — Ele sunt considerate ca bucurându-se de libertate și independența lor păstrată de suvenirile dreptului natural, și pe cari nu le poate pierde de cât prin consimțimentul lor.

Această libertate și independență le este necesară pentru cultivarea inteligenților în conducerea intereselor comunității lor pentru care s'a unit.

Statul persoană morală. — Din cele vădute, Statul e o societate naturală a omului.

O atare societate are și ea trebuințele și interesele sale, ea poate să delibereze și să ia hotărâri în consecință.

Prin faptul reuniunii la un loc a intereselor celor cari compun societatea, ea e o persoană morală și cu voința ei proprie, capabilă a contracta obligațiuni și îndatoriri.

Statul ca persoană morală este în aceeași vreme o persoană civilă sau *juridică*, adică ea poate esercita drepturile civile în numele colectivității din care se compune și pe care o reprezintă.

Care e scopul acestei societăți de națiuni. — Dacă am lua în parte pe fie-care membru care compune națiunea l-am găsi inspirat de sentimentul dreptului natural, d'a se conserva, d'a-și asigura libertatea, independența și proprietatea spre a se putea perfecționa în dezvoltarea sa morală și fizică necesară existenței sale.

Luată colectivitatea întregă ca Stat, ca națiune, încă nu este străină acestui drept natural.

Pe lângă că activitatea sa se inspiră asemenea tot din dreptul natural, dar mai e încă datoare a lucra spre a se menține, perfecționa și conserva.

Condiția conservării, este una din cele mai principale ale existenței unei națiuni, această condiție constă în durata asociațiunii politice, care o formează.

Dacă această societate se disolvă printr'o cauză oare-care națiunea saŭ Statul nu mai există, cu toate că indiviđii ce o compuneau există încă !

Perfecțiunea unei națiuni consta d'a se face capabilă d'a obține rezultatul saŭ d'a atinge scopul societăței civile, adică a lucra ast-fel, spre a nu-i lipsi nimica din tot ce-i este necesariŭ ca să ajungă la acest scop.

Toate aceste lucruri, cari sunt varii și multiple, în aceeași vreme, sunt necesariŭ unei societăți, societatea civilă e datoare să procure cetățenilor s. e. comoditatea lor, asigurarea justiției, agrementele vieței, tot în fine ce poate concura la fericirea națiunei.

În resumat, scopul unei societăți civile este conservarea tuturor drepturilor naturale și imprescriptibile ale omului în cari se numără libertatea, proprietatea, securitatea și rezistența contra violențelor venite din afară.

Resultă dar că, o națiune are dreptul la tot ce 'i este necesariŭ conservării sale, fără însă a prejudicia Statul din care face parte !

Ca o națiune să ajungă cu succes a se putea menține și perfecționa, este indispensabil ca să se cunoască pe ea *însăși* alt-fel nu poate să ajungă la scopul ce urmărește.

Trebue adică să cunoască progresele ce a făcut și pe acelea ce mai are de făcut, să oprească aceea ce este bun, pentru conservarea și perfecționarea ei; lepădând aceea ce este defectuos ! Pentru aceasta ea trebue să lucreze cu înțelepciune, imitând conduita popoarelor regulate și abile.

Sunt în fine datoare națiunile să lucreze după caracterul lor, și a lucra după caracterul lor, trebue a se cunoaște pe ele înșile.

Statul trebue să procure națiunei sale fericitatea ei.—Sub acest titlu vom face cunoștință cu tot ce un bun guvern poate face pentru poporul său ce guvernă.

Guvernul este reprezentantul Statului și în aceeași vreme un quasitutor al națiunei ce administrează; ca atare el este dator a se ocupa cu cea mai mare atențiune de epitropisiți săi. El decî trebue să îngrijească de toate interesele morale și fizice ale colectivității ce represintă, *ca cel mai bun părinte de familie.*

Un bun guvern trebue să aibă grije de toate necesitățile poporului său, căci numai ast-fel se poate realiza fericitatea Statului.

Fericirea este scopul ce 'l urmăresc cu toții și care cuprinde în sine tot ce poate face p' o nație *mare, puternică și fericită*. Această fericire constă în mâna conducătorilor națiunilor, vechind neconținut ca prin toate mijloacele să puie națiunea pe calea atingerii fericirii.

Instrucția publică.—Una din multele și primele chiar condițiuni ale fericirii unei națiuni de care guvernul său trebuie să se ocupe, este instrucția publică.

Conducătorii Statelor sunt datorii să instrueze și să lumineze pe populi, căci numai ast-fel își vor cunoaște datoriile și drepturile lor, și numai ast-fel vom putea lucra la propășirea geniului human.

Suveranul unui popul nici odată nu trebuie să fugă de facla luminei, fiind-că numai prin lumină se poate governa o națiune.

Un popul luminat este tare în interiorul său, respectat afară și incapabil a fi sclav. Prima grije a unui legiuitor este a *goni ignoranța din societate*. Lumina dă omului judecată și judecata 'l face umanitar.

Educațiunea.—Este adevărat că inasruțiunea luminează pe om, însă această lumină lucrează numai asupra minții; făcând-o proprie d'a-o judeca.

Alături însă cu ascuțimea minții dată de instrucțiune, trebuie nobilitată și inima omului, și sufletul său; și această nobilitate a inimei se resumă în cuvântul «*Educațiune*».

Când mintea omului va fi luminată prin instrucțiune și inima mobilată prin precepte morale, atunci omul este perfect pregătit pentru marea luptă a existenței omenirii!

Un atare om se poate numi un cetățean luminat al patriei sale demn pentru apărarea drepturilor ei!

Spiritul și inima omului în primii ani ai copilăriei sale sunt foarte dispuși a primi fără nici o dificultate, sămînța binelui și răului. De aceea educațiunea tinereței este una din cele mai importante materii, care merită toată sollicitudinea guvernelor. De unde urmează că, guvernele nu trebuiesc să se rezeme pe speranța că părinții trebuiesc să se ocupe de copii lor.

Din contra, guvernele sunt datoare să creeze stabilimente de instrucție și de educațiune publică, întreținându-le și lucrând ast-fel ca toți să profite de ele. Acesta este un mod sigur d'a forma cetățeni excelenți, fără însă a împiedica aptitudinile individuale, ori a le reglementa. Departe de ori ce restricțiune, trebuie să domnească cea mai mare libertate a învățământului și a educațiunei în stabilimentele deschise copiilor cari au a forma generațiile viitoare.

Liberi sunt părinții a îngriji de spiritul și inima copiilor lor.

Nici Statul însă nu poate șede cu mâinile în sân înaintea unei cestiuni atât de mari, de care în mod egal, Statul și părinții, sunt răspunzători de civilizarea generațiilor viitoare, civilizare care nu se poate obține, de cât prin instrucție și educație.

Copilul prin afecțiunea dreptului natural este al familiei, al părinților săi.

Prin obligațiile ce omul are în societate, copilul este cetățeanul Statului.

Copilul dar aparține părintelui care 'i-a dat lumina, și Statului către care are drepturi și datorii; și d'aci ambii au dreptul a se ocupa de instrucția și educația copilului.

Copilul din cele expuse este supus în aceeași vreme, la două autorități.

De o parte este autoritatea tatălui, care e dator a se ocupa de copilul său, fiind că vede într'ensul pe continuatorul persoanei sale. Pe de altă parte este și autoritatea Statului, care vede în copil pe viitorul cetățean; continuatorul națiunii.

Drepturile acestor două autorități sunt diverse, dar egalmente sacre; și cari nu trebuiesc depărtate nici una. Tatăl are dreptul să crească pe copilul său ast-fel, cum dragostea sa paternă înțelege. Statul asemenea are dreptul a-l crește, conform legilor țerei sale.

Libertatea învățământului constă a înlesni fie-cărui părinte mijloacele de a satisface diversele aplicări ale copiilor, satisfăcându-le nu numai în sacrul asil al familiei, asil închis tuturor autorităților esteriore, dar asemenea și tutor stabilimentelor publice regulat constituite și tot-d'a-una deschise.

Așa dar, tatăl are dreptul în numele tandreței sale să se ocupe de dezvoltarea morală și fizică a copiilor săi, fără însă a înlătura dreptul Statului a face din copii cetățeni de spirit și onești cu aplicări contribuitoare la mărirea și prosperitatea națională.

Este o crimă a nega drepturile sacre ale paternității, asupra copiilor.

Nu mai puțin încă, este un sacrilagiu a se nega drepturile patriei asupra viitorilor ei cetățeni.

Veri-cât vom înainta cu raționamentul și analiza acestor drepturi, vom constata necontenit că, aceste două autorități nu se pot esclude între ele, ci din contră sunt datoare a se asocia spre a se ajuta reciproc pe tărîmul moral și fizic.

Așa crescut copilul și cu acest capital ajungând la pubertate, el se ocupă de științe, arte, litere, etc. pe cari Statul este dator să le susție și să încurajeze pe cei cari se ocupă de ele. Căci toate acestea împreună cu o sumă de alte invențiuni ale omenirii, contribuiesc a lumina spiritele și a îndulci moravurile.

Națiunile dar cu conductorii lor împreună sunt datorii să proteagă artile, industriile, onorând și protejând pe cei cari se ocupă de densesle, căci lucrând ast-fel emulează talentele și înaintează progresul.

Aceasta a fost tot-d'a-una.

Ptolomeu onora și recompensa pe *poetii*. Aceștia sub Ptolomeu erau oameni culti, sau favoriții celor mari.

Cultivat spiritul națiunilor în acest chip de către conductorii lor, se naște naturalmente într'ensele, libertatea de a filosofa.

Libertatea de a filosofa.—Aceasta este sufletul artilor, industriilor și a întregii activități omenești. Filosofia dă înțelepciune și inspirație, fără de care opera omenească nu poate atinge sublimul căutat de om în lucrarea sa. Cu cât principiile filosofiei sunt mai bine înfipite într'o națiune, cu atâta mai mult virtutea triumfă contra viciului.

Amorul de virtute și oroarea de viciu.—Acest amor de virtute încă e una din marele condiții ce se impune conducătorilor, a inspira națiunilor ce conduc.

Nu e destul a instrui o națiune spre a o conduce la fericire, trebuie imperios a 'i inspira amorul pentru virtute și oroare pentru viciu.

Virtutea este adevăratul și singurul mijloc care poate conduce la fericire. Cei cari au aprofundat morala dic că, *trebuie să fie cinc-ca foarte ignorant în politică ca să nu priceapă cât de mult o națiune virtuoaasă este mai capabilă de cât vericare alta a forma un Stat fericit, liniștit, solid, înflorind sub toate raporturile, respectat de toți vecinii săi, și formidabil pentru inamicii săi.*

Interesul unui Șef de Stat este ca întreaga sa conștiință să lucreze cu cea mai mare atențiune la desvoltarea acestei importante cestiuni.

Este dator a întrebuinta autoritatea sa, spre a face să domnească virtutea și oprimarea viciului. Să aibă ochiul său atent până chiar asupra vieții private a cetățeanului, căci de la regularitatea vieții private, depinde regularitatea omului public.

Trebuie să depărteze din Stat, tot ce poate conrupe moravurile. Să observe toate acestea cu blândețe și bunătate, fiind

că întrebuințarea mijloacelor blândi și dulci sunt singure capabile a ridica pe om până la virtute.

Virtutea se inspiră ci nu se comandă. O națiune cu arti, științe, educație și filosofie, nu poate a nu'și iubi patria!...

Amorul de patrie.—A'și iubi patria, este unul din cele mai mari secrete ale unui Șef de Stat, știind să 'l inspire națiunii sale.

Amorul de patrie 'l are nu numai filosofii și virtușii, ci toți oamenii, căci acest amor este un instinct al naturei isvorit din locul nașterii unei persoane de care este legat prin atâtea varii și multiple interese.

Adesea însă în viața civică intervenind cauze nenorocite poate să slăbească sau să sfărime această impresie s. e. injustiția, sau asprimea guvernului.

Din contra, o nație cultă, virtoasă, morală, este tot-d'una pasionată după gloria și fericirea patriei sale, învingând prin virtute toate obstacolele cari s'ar opune desvoltării sale morale și fizice.

Pietatea și religiunea. Nu poate cine-va a'și iubi patria, fără a nu iubi și pe Dumnezeu. Căci pietatea și religiunea este unul și același sentiment, pe care omul prin natura sa 'l obține de la Dumnezeu.

Pietatea și religiunea sunt două elemente cari lucrează tot-d'una împreună asupra individului, influențând esențialmente asupra iubirii de patrie și fericirii națiunii.

Pietatea este o dispoziție a sufletului în puterea căreia se îndreptează toate acțiunile individului către Dumnezeu, în scop d'a plăcea ființei Supreme.

Această virtute este indispensabilă tuturilor oamenilor, căci prin pietate ajungând a plăcea lui Dumnezeu, suntem în aceeași vreme religioși.

Este o scară religiunea pe care sufletul omenesc se urcă de se inspiră în acțiunile sale de la imortalitatea sempiternă.

Scara aceas a este religiunea, căci prin ea ne legăm cu puterea Cerului, iară treptele acestei scări este pietatea, care ne ajută a urca și coborî această scară.

Religiunea este principala legătură a societății umane cu ființa supremă, și de aci a membrilor societății între ei.

Pe lângă aceasta religiunea mai este un centru comun în care se reunește ideile de *Amor*, *Libertate* și *Pietate*, și cari cu toate compun dignitatea speciei umane ¹⁾.

Religiunea mai este :

1) Benjamin Consent.

Ajutorul tutor oprimaților în toate situațiile.

Este ultima speranță a inocenței sacrificată, și a slăbiciunii călcată în picioare.

Din toate cele espuse se vede clar că este necesari și de datoria legiitorului ca să proclame în principiu adorațiunea ființei supreme numită Dumnezeu, dând cea mai mare dezvoltare sentimentelor religioase, căci numai ea poate nobila sufletul omului. Fără religione, omul nu ar fi de cât un desmoștenit al naturei.

Domiciliul Statului.—Știind deja ce însemnează Statul și care este rolul său, este necesar a ști unde este domiciliul său.

Cercetând, găsim acest domiciliu, că Statul 'l are acolo unde 'și are concentrate toate interesele morale și materiale, toate forțele sale cu cari se servă a protege și a face să prospere toate interesele sale.

Locul unde 'și are concentrate toate aceste interese și prin urmare domiciliul Statului, este locul unde este capitala Statului, în care se află scaunul Domnesc, guvernul țerei, toate instituțiile dătătoare de viață Statului.

Toată activitatea administrației Statului se pornește din centrul său, pătrundând până la cele mai depărtate margini ale țerei.

Acest centru dară este domiciliul fix și invariabil al Statului, și toate acțiunile reale ori personale îndreptate contra Statului, trebuiesc îndreptate la domiciliul său.

Se pot s'questra veniturile Statului. - Statul persoană morală, persoană civilă, ori juridică, coprinde în sine, interesele colective ale națiunii ce represintă.

Densul are aceleași necesități ca și individul chiar, care este un membru al colectivității ce represintă.

Activitatea Statului în dezvoltarea și esercitarea multiplelor sale interese, poate da nascere la diferite contestații, făcând pe Stat când debitor, când creditor, drepturi și datorii născute din calitatea sa de persoană morală.

Ca o consecință a acestora, se poate întâmpla ca Statul să fie urmărit de creditorii săi.

Constituția și codul civil, scoate din verice urmărire pe Stat, saū creanțele sale.

Legea prohibă urmărirea Statului, considerându'l ca solvabil în fața societăței, ne putând prin urmare creditorii săi se fie vr'odată în vr'un pericol.

Dacă în casuri excepționale Statul refușă plata creditorilor săi, nu este că el nu are fonduri, ci fiind-că toate fondurile sale sunt utilizate și destinate încă mai dinainte la necesități.

țile dîlnice ale sale, a căroră destinație nu se poate schimba. Afară de aceasta, plata creanțelor Statului necesitează împlinirea diferitelor formalități spre a se efectua.

Prin urmare orî-ce urmărire contra Statului este suspendată de drept și creditorii săi sunt datorî să adeste împlinirea tuturor formelor în urma căroră 'și vor primi dreptul lor, și fără de cari nici o plată nu se poate face.

A pune pe Stat alături cu toți cei-l'alți creditorî sub regulile dreptului comun, permițendu-se adică urmărirea sa, ar fi a periclita interesele comune lăsate în sarcina sa a le împlini.

Averea sa și bunurile Statului, după cum am dîs mai sus, toate sunt afectate la deosebite servicii publice ce el conduce; dacă s'ar urmări averea sa, de s'gur atunci s'ar periclita executarea atâtor interese lăsate în sarcina sa, a le conduce și fără de cari toate serviciile publice ar cădea în stagnațiune, iară ordinea publică turburată, lucru de care Statul este răspundător.

Cum vedem, interese de înaltă ordine publică a forțat pe legiuitorî se scoată pe Stat, afară din regulile dreptului comun, în toate casurile.

Statul se conduce de legea de comptabilitate generală precum și d'o sumă de alte multe și varîi legî.

Plățile sale depind absolutamente de aceste legî ce-î dă viață, depinde de diferite credite și împrumnturî de diverse formalități de îndeplinit, căci ne-îndeplinirea lor trage la răspundere pe cel care le-a nesocotit.

Așia dară creditorîi Statului nu pierd nimica adăstînd îndeplinirea tuturor formelor a se îndeplini, pe cînd serviciile publice suferă de s'ar lua din fondurile destinate la întreținerea lor.

Suveranitatea Națională.—Mai nainte d'a intra în analiza cuvîntului «*Suveranitate*», dînsa într'un mod sumar se poate defini că este «*Autoritatea Supremă și absolută*». — Această autoritate este de două felurî; *electivă* și *hereditară*.

Această definiție vom vedea-o că este tot aceeași din verice fel de comentariî se va face «*Suveranității*».

Cînd am vorbit de formarea societăței civile am arătat că ea este unirea mai multor persoane la un loc, locuind împreună pe un teren determinat și trăind într'o comunitate permanentă de legî, datorîi, foloase și sacrificîi.

Toate acestea adunate la un loc, coprind în ele două principî însemnate, cari contribuiesc la dezvoltarea tutului.

Un principî este material, și care constă în unirea puterilor și acțiunilor; care tind la utilitatea comună.

Altul moral, care constă în unirea inteligenților și a voînțelor, și cari tinde la același scop.

Aceste două principii se contopesc în unul singur, numit «*Suveranitate*».

Suveranitatea dară constă în universalitatea cetățenilor unui Stat, și este inalienabilă și imprescriptibilă.

Și vorbind de suveranitatea Statului Român, poporul Român delegă puterile sale concetățenilor săi. Cu alte vorbe: toate puterile Statului sunt recrutate din națiune.

Suveranitatea dar este o putere supremă și comună, care derivă din unirea inteligențelor și a voînțelor celor cari sunt în societate, și care este relativă la interesul comun.

Suveranitatea este o putere, fiind-că coprinde în ea dreptul d'a comanda, și a sili pe toți a se supune ordinelor sale.

Supremă, pentru că este mai presus de orice putere privată sau publică, adică în ceea ce se atinge de societate.

Suveranitatea domnește peste toate voînțele și peste toate puterile individuale, dar în ceea ce privește puterea instituită în Stat, este o putere secundară puterei suveranității, rezultă din ea și se rapoartă neconținut la ea, ca la o sorgintă din care decurge.

Comună, fiind-că lucrează asupra tuturilor oamenilor, influențează asupra tuturilor.

Ea are de scop să asigure generalitatea drepturilor și interes lor. Adică, nu trebuie să lucreze în interesul unei singure persoane, sau chiar în interesul mai multora și în contra celor-l'alți.

Asemeni nu trebuie să lucreze nici chiar în interesul majorității, ci numai pentru toți din cari se compune Suveranitatea, fiind-că scopul ce ea și propune este a protege egal pe toți.

Derivă din unirea inteligențelor și voînțelor! Unind aceste două cuvinte de «*inteligență*» și «*voînță*», trebuie să adăogăm că ele nu pot fi fondate de cât pe rațiune și dreptate. Aceasta nu este de cât expresiunea unei persoane de rațiune și dreptate și prin urmare mijlocul ce poate face pe masa poporului unei țări suverane, de a înțelege și a se supune acestei puteri numită suveranitate.

Un cetățean intrând d'a-dreptul într'un Stat suveran, spre a se supune suveranității sale, este presupus că recunoaște puterea suveranității acestei societăți, căci alt-fel ar fi absurd.

De aci, dacă un strein care locuește teritoriul unui Stat, trebuie să se supue legilor aceluși Stat, spre a nu fi conside-

rat ca inamic, cu atât mai mult cuvânt pentru un cetățean, el nu se poate bucura de drepturile sale politice, de nu se va supune ei.

Care este relativă la interesul comun. Adică partea publică suverană trebuie să cărmuiască numai interesele cari au un raport direct sau indirect cu societatea.

Această putere trebuie a lucra în numele suveranității. Săvârșind acte de distrugerea ei, nu e de loc a aplica suveranitatea, ci a o combate, a o viola, a o nimici.

Natura suveranității nu se poate schimba, verî-care ar fi sentimentele celor cari ar voi să o prefacă!

Suveranitatea nu poate fi pusă în comerciū, prin urmare ea este *imprescriptibilă*. Prescripția e un mijloc legal a dobândi un lucru, și aceste lucruri, nu sunt de cât cele puse în comerciū.

Suveranitatea este *neînstreinabilă*, căci ea este *sufletul, baza și viața societății!*

Ea nu se poate vinde, căci societatea ce ar pierde-o, s'ar pierde pe sine cu desăvârșire.

Suveranitatea este indivizibilă, pentru că nu se poate divide pe capul mai multor persoane, spre a esersa fie-care în parte acest drept.

Ca drept, ea este națională și residă în națiune, căci fiind o putere comună în origina și aplicarea sa, numai în națiune se poate aplica și perfecționa.

Dar de nu vom găsi-o în națiune, unde o putem aplica, în mâna unui individ sau a mai multora; și cine ar fi aceia? Cine 'i-a predestinat a esersa suveranitatea, asupra celorl'alți?

Se găsesc chiar ađi, în secolul minelor, susținători ardinți ai doctrinei întemeiată în lume după căderea republicelor Grece și Romane, că suveranitatea se află în mâinele Șefului Statului, care a dobândit însărcinarea d'a cărmui popoarele de la Dumneđeū.

Dar cum s'a dat această însărcinare Șefilor Staturilor, de la Dumneđeū, nu se știe? !...

Alții susțin că suveranitatea este în mâna mai multor persoane, ea este însă numai în națiune.

Națiunea este depositara suveranității, fiind că nici odată nu s'a născut în lume, oameni cari să fie predestinați a fi proprietatea altor oameni.

Origina nașterei omului, este libertatea. Dumneđeū a născut pe om liber și nici decum supus altui om.

De aci fiind-că suveranitatea residă în națiune, s'a numit *Suveranitatea națională*.

Esercițiul suveranității. Suveranitatea ne desvălește două principii.

Unul de drept și altul de acțiune.

Aceste principii nu sunt complete, ci se completează unul prin altul; și d'aci avem două feluri de suveranități:

Reală sau de drept pur;

Usuală sau de esercițiu.

Suveranitatea reală, residă în națiune.

Suveranitatea usuală, residă în mâna aceluia căruia națiunea i-a dat mandat a o esercita.

Să nu credem însă că acest mandatar este predestinat de cer, ca numai el să aibă acest esercițiu. Nu! Ci trebuie să fie un titlu între suveran și suveranitate sau persoana morală.

Titlul acesta poate fi de trei feluri:

Espres, tacit și mixt.

Espres, este atunci când este făcut prin act formal, discutat și acceptat direct de națiune, sau prin mandatarii săi aleși de dânsa.

Tacit, este când rezultă din vechi datini, din fapte repetite mai mult sau mai puțin admis de națiune, fără dol său violență, și când rezultă din îndatoririle prin cari o națiune se obligă către aceea sau acelea care esercită suveranitatea.

Mixtă este atunci, când pe lângă actul espres, care cuprinde acest mod al suveranității, se mai adaogă și îndatoriri tacite, datini și obiceiuri vechi.

Delegațiunea puterii sau esercițiul suveranității, poate fi timporariu sau mărginit.

Așa, când o societate voește să schimbe forma sa de guvern, confiasă cirna sa în mâinele unuia sau mai multor persoane pe timp mărginit.

Asemenea, la Statele republicane, unde la fie-care cincî anî orî șapte anî, se fac noi alegeri de persoane, cari trebuie să esercite suveranitatea, puterea e confiata unor persoane, până la înrolarea noului ales.

Delegațiunea puterii sau esercițiul suveranității, este perpetuu sau destinat la perpetuitate, când titlul care cuprinde această delegațiune, arată dispozițiile în el coprinse, fără să facă mențiune de durata acestei delegațiunii; atunci se presupune că este perpetuu.

Veri-care ar fi suveranitatea, trebuie să fie conformă cu

natura omului, întemeiat pe adevăratele principii de dreptate; alt fel nu este un us, ci abus!

Din cele expuse până acum, rezultă :

1. Suveranitatea exercitându-se prin delegare, nu s'a înstreinat de către mandante, mandatarul nu poate înstreina exercițiul ce i s'a confiat, el trebuie și este dator a lucra conform cu titlul său!

2. Exercițiul suveranității nu poate fi delegat, fiind-că mandatarul nu și poate substitui un altul, precum asemeni, fiind-că modul de exercitare al suveranității, fiind de ordine publică, individualitatea însărcinată cu acest mandat nu se poate substitui.

3. Dacă exercițiul suveranității nu poate fi divisibilă în sine prin instituțiuni publice diverse, create ca să răspundă la diferitele necesități, nu putem însă dice că, mandatarul poate împărți puterea cu altul; căci atunci ar altera titlul său.

Aci facem două observări :

Prima. Nu trebuie să confundăm mandatul public cu cel privat. Cel privat este revocabil după voința mandantului și poate fi modificat în ceea-ce privește forma și obiectul său. Cel public este de ordine publică. Cât despre forma și obiectul său, el este o instituție de Stat, care derivă ca o consecință neapărată din necesitatea în care s'a aflat națiunea ca să delege exercițiul suveranității sale.

Suveranitatea fiind basată pe justiție și egalitate, delegația suveranității trebuie să se menție dar pe atâta, pe cât densa nu tinde a răsturna ordinea publică și politică.

Cât despre persoana mandatarului, este bine a nu se schimba lesne, ea nu se poate dărîma, de cât atunci, când o impietate evidentă, niște abuzuri escesive făcute de delegat în exercițiul mandatului său, lucruri ce l-ar face nedemn de acel mandat; sau când acest mandat ar fi fost dat pe un timp determinat.

Secundo. Sunt publiciști cari au confundat suveranitatea într'un mod esclusiv cu Imperiul, cu Domnia și în limbajul lor ordinar au considerat ca sinonime aceste vorbe. Ideie însă fără nici un triumf, fiind că Imperiul, Domnia, nu este imagina exclusivă a suveranității, căci și aristocrația și Republica sunt imaginile suveranității și cu toate astea nu sunt nici Imperiū nici Domnie.

Imperiul, — Domnie — este o instituție însărcinată cu exercițiul puterii Suverane, dar nu schimbă suveranitatea. Suveranitatea există și fără aceste forme de guvern :

Aşa s. e. în Republică suveranitatea există, și cu toate acestea nu are de cât un președinte.

România este un Stat Suveran. Raporturile politice ale României cu Turcia și cele-l-alte state ale puterilor garante până la 1877, proclamarea independenței 1877. Sub acest titlu nu vom vorbi de starea politică a României după norocitul său rebel contra Turcilor de la 1877, nici de starea sa politică de la 1859 încoace, ci de situația sa politică în vechime; voind a dovedi că cu toate legăturile Românilor cu Turcii, cu toate împilările acestora, România tot-d'a-una a fost un Stat complectamente suveran și în fața Turcilor și a tuturilor celor-l-alte state Europene.

Să demonstrăm :

Mai toți publiciștii moderni sunt de acord că : Stat suveran este acela care se guvernă prin el însuși, care nu cunoaște nici o putere superioară care să-i reguleze raporturile în sânul său.

După acest principiu România a fost un Stat suveran, căci tratatele sale cu Turcia îi recunoaște dreptul său din vechime a se governa singură și după legile sale făcute de ea ; fără nici o intervenire din parte-î.

Tot susținătorii acestui principiu, împart suveranitatea în două.

Internă și externă.

Suveranitatea internă constă în dreptul ce are un Stat d'a se bucura de Independența sa absolută administrației sale interne ; ceea ce România a posedat pe deplin ca și astăzi.

Suveranitatea esternă. — Constă în dreptul ce are un Stat d'a exista și d'a fi cunoscut ca *societate politică* înaintea celor-l-alte state. Această calitate asemenea a posedat-o România tot-d'a-una ca și astăzi. Cu toată slăbiciunea Românilor din epoca fanariotă, ei cu toate acestea nu și-au pierdut dreptul la existența lor ca Stat, și acele călcări de drepturi ce la ocazie Turcii făceau nu numai din cauza slăbiciunii noastre, vom vedea cu toate acestea că dreptul în sine al existenței noastre politice îl aveam.

Această suveranitate esternă, poate primi une-orî modificări.

Să vedem dacă aceste modificări pot altera suveranitatea Statului.

Răspunsul este negativ, și iată cum :

Guvernul politic al unui Stat, poate contracta cu alte guverne alianțe *egale* și *inegale*.

Alianța egală este aceea în care două state stipulează drepturi și datoriile reciproce și echivalente.

Alianță inegală este aceea care, după cum a spus *Aristotel*, dă celui mai puternic mai multă onoare; și celui mai slab mai mult ajutor.

Ast-fel sunt alianțele de *ajutor*, — *protecțiune*, — *vasalitate*. — *tribut* etc.

Tratatele Românilor încheiate cu Turcii în secolele XIV, XV și XVI sunt niște tratate de alianță inegală cari ne asigură protecțiunea, și cari sunt făcute nu în cucerirea Românilor de Turci, ci în circumstanțe în cari să prevedeaă că Turcii mai târziu ar putea fi defavorabili Românilor. Spre a se evita orî-ce pericol, s'aă încheiat asemenea tractate prin cari se recunoștea pe față suveranitatea română.

Condițiile tratatelor constau numai a da Românilor ajutor la necesitate, și Români să plătească acest ajutor printr'un tribut anual s. e. tratatul lui Bogdan, Domnul Moldovei, cu Turcia prin care se recunoște espres autonomia Moldovei, iar Moldova se obligă a plăti Turcilor un tribut drept acordarea protecțiunii sale la timp de nevoie.

Toate reînoirile acestui tratat aă continuat a păzi în tot integritatea suveranității Moldovei.

Poate însă să se observe că un atare Stat nu este suveran, ci *mi-suveran*.

Asupra acestei cestiunii publiciști răspund următoarele:
«Stat mi-suveran este acela care esercită suveranitatea prin sine și care recunoște mai presus de densus o putere legiuitoare streină și supremă, cu toate că păstrează o administrație internă deosebită și o constituție a sa proprie.

Atât Moldovenii cât și Români nici-o-dată n'aă recunoscut o putere legiuitoare streină, în nici o epocă.

Regulamentul organic de la 1832 de și operă streină făcută de Ruși cari nu aveaă nici o legătură cu noi, de și recunoscut de Turci după stăruința Rușilor, cu toate astea această legiuire care a domnit până la statutul de la 1864 în România, el a trebuit să fie supus aprobării Obștei Adunări a boerilor țerii ca să poată primi sancțiune și esecutie în țară.

N'aă putut să se dispense de această recunoștere a adunării legiuitoare a țerii, căci știaă acei streini că Români n'aă recunoscut nici-odată o putere legiuitoare streină.

Ast-fel fiind, Români n'aă fost un stat mi-suveran nici-odată.

Martin, un mare publicist, dice că «Suveranitatea unui Stat nu se determină după puterea orî slăbiciunea sa, căci pot fi State foarte puțin populate, și cu toate astea să se bucure de suveranitatea lor esternă» ;de es. Statele germane.

Alianțele inegale dintre deo-sebitele State, alianțe cari privesc pe d'o parte la tribut,—vasalitate,—și pe d'altă parte la protecțiune, nu afectă suveranitatea Statului cel slab. Căci toc-mai acesta este scopul acelei convențiunii inegale, ca să angajeze pe cel puternic a-i da protecție și ajutor; spre a'și păstra intactă suveranitatea sa. Tifra tributului ce se dă pentru această protecțiune, poate varia după timp și circumstanțe.

Tributul nu ating cătuși de puțin relațiunile esteriore, păstrându-și Statul intactă suveranitatea sa.

Dar investitura? Aceasta nu este de cât un omagiū ce se face de cel slab celui puternic. Un act esterior, de recunoașterea superiorității celui care primește tributul și dă ajutor.

Wathel, un alt distins publicist, ocupându-se de această cestiune, dice următoarele:

«Facerea omagiului și plata tributului nu vatemă întru nimica dreptul de suveranitate esternă, și este numai o simplă recunoaștere de protecțiune din partea Statului care primește omagiul.»

Aplicând aceste principii la Suveranitatea Românilor înainte de 1864, rămâne dar bine dovedit că:

De și Româniū aū plătit tribut Turcilor și Domniū lor primeaū investitura de la Sultan, aveaū cu toate astea completa lor suveranitate internă și esternă.

Se găsesec însă tractate incheiate între Ruși și Turci private pe Români.

Aceste tractate mai înteiū nici n'a îndrăsnit să se atingă a ști bi măcar Suveranitatea Română.

Pe lângă aceasta, aceste tractate sunt făcute fără participarea Românilor, și fără ca aceia cari le-aū făcut să fi avut vre-un mandat de la Români.

Prin urmare aceste tractate nu pot obliga la nimica pe Români. Res inter alios,...

Suveranitatea mai coprinde în sine și următoarele drepturi. Spre es.: *Dreptul d'a declara rebel. A face pace. A face negocieri comerciale. A avea reprezentanți pe lângă cele-l'alte puteri. A bate monedă*, precum și veri-ce alte alianțe, căci toate și-aū originea în Suveranitatea unui popor.

Toate aceste drepturi Româniū nu numai că le-aū avut tot d'a-una, dar încă aū și esercitat aceste drepturi când necesitatea le-a reclamat.

Dreptul d'a face rebel sau pace.—Numele Domnilor Români, Mircea cel Bătrin, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Mihaiū Bravul, sau mai bine, întregă istoria Moldo-Română, până la epoca Fanariotă, esta cea mai mare dovadă că, Româniū aū

exercitat dreptul d'a face rebel; și prin urmare și pe acela d'a face pace.

Așa, la 1393, epocă, când Româniî tratează pentru prima oară cu Poarta și până la 1716 ei neconținut s'au aflat în luptă cu *Ungurii*, *Polonii*, *Nemții*, *Tătarii*, și mai cu seamă cu Turcii chiar.

Dacă de la 1716—1821 Româniî n'au exercitat acest drept, cauza nu este că ei 'l pierduse; ci fiind-că Domnia Fanariotă avusese dibăcia d'a demoralisa verî-ce simțimēt național.

Ca consecință a acestei perderi, se desființase orî-ce instituție militară națională. Cu aceasta însă nu se pierduse dreptul în sine, ci amortise sentimentele spre a-l exercita. Drepturile nu se pierd de cât o dată cu Suveranitatea care le dă viață; sau când se renunță în mod espres la ele, renunțare ce Româniî n'au făcut.

Până la Mircea cel Bătrîn, care fu primul ce încheie tractat cu Turcii, Româniî au exercitat neconținut acest drept, precum asemenea și după acest tractat.

Mai în urma lui Mircea, la 1460, găsim un tractat care, la art. 5 se recunoaște anume Românilor dreptul d'a face rebel și pace, precum și verî-ce alte tractate.

Și toate tractatele cari s'au succedat, nu numai că nu renunță la aceste drepturi, dar din contra le recunoaște formal.

Wathel dice că: Statul care s'a pus sub protecțiunea altui Stat, nu-și pierde calitatea sa de Suveran. El își conservă dreptul d'a face negocierî cu alte State, afară însă când ar fi renunțat espres la acest drept prin tractatul de protecție, o atare renunțare am arătat că n'au făcut Româniî nici-o dată.

Acest drept este acordat de publicisți, chiar Statelor mi-suverane; de es.: Statele Confederațiunei Germane, puse sub puterea legiuitoare și judecătorească a imperiului German.

Dacă dar Statele mi-suverane au acest drept, cu atâta mai mult cele Suverane.

Dreptul d'a avea reprezentanți pe la celc-3 alte puteri.—Acest drept ca și toate cele-l-alte drepturi decurg din puterea suveranității unui popul și pe care Româniî 'l-au exercitat *abantiqno* chiar în epoca fanariotă, și fără a-l pierde vr'o dată. Toate tratatele Românilor cu Turcii nu au suprimat acest drept.

Alianța inegală, dice publicisții, nu ridică unui Stat dreptul d'a trimite și primi reprezentanți, afară dacă ar fi renunțat espres la acest drept prin actul de alianță.

Așa găsim în vechime în tratatul lui Bogdan al Moldovei cu Poarta, acordându-se Moldovei dreptul a cumpăra la Constantinopole o casă, pentru residența unui agente al său.

Acest aginte se numia «*Chargé-d'affaire*» iară Turcii 'l numia *Capuchichai*, care însemnează, om pe care 'l-a primit ca o bine-facere.

Sarcina acestui aginte era să îngrijască de interesele supușilor Români, aflați în Statul unde era acest aginte.

Avem asemeni tratatul de la Cainargi de la 1774, § 9 art. 14 care ȳice :

«Poarta se îndatorează a permite suveranilor Români și Moldoveni a avea fie-care pe seama sa la Constantinopole reprezentanți Creștini, cari vor îngriji de interesele Pricipatelor».

De aci nu numai la Constantinopole ci și veri unde interesele Românilor s'ar fi putut simți, se puteau trimite atari aginți.

Maî în urmă prin Convenția de la Paris, la 1859, la art. 9, al. 2 să ȳice :

«Gospodarii se vor reprezenta pe lângă curtea Suzerană prin agenți născuți Moldoveni sau Români, ne-supuși nici unei jurisdicțiunii streine și primiți de Poartă. Acest articol de și vorbește numai de agenți pe lângă Poartă, nu-î prohibă însă a avea și pe lângă alte State în cari ar avea interese de îngrijit.

Tot ce nu e prohibit, este licit.

Dreptul d'a tăia moneda. — Acest drept este asemeni al Suveranității, pe care dēnsa de bună voe 'l-a acordat ca o prerogativă a aceluia care represintă suveranitatea, lăcēnd maî mult acest drept parte din suveranitatea internă a unui Stat. Acest drept 'l-a avut și esercitat Români necontenit, afară de epoca Fanariotă în care tot ce era Românesc era condamnat uitării și disprețului.

Afară de această perioadă de umilire națională, Români au avut monedă în toți timpii.

De la Alexandru cel Bun, de la Mircea cel Mare, de la Ștefan, Rareși, Movileștii, Basarabi, se conservă până aȳi câte o suvenire numismatică. Talerii lui Iacob Basiliu lucrați în Moldova, sunt d'o frumusețe rară ¹⁾.

Până și în ajunul Mavrocordaților la 1667 România avea un palat de monedă, despre care cronicarul ȳice :

«Pe acele vremuri era pace și țara întemeiată, și era bănărie în cetatea Suceavi, care era de la Dabijea-Vodă ²⁾.

Maî avem monedă de la Mircea I, anul 1393, de la Mircea II.

1) Hăjdeu. Columna lui Traian 1870, Martie 2, în partea sa istorică.

2) Magasinul historic. T. 3, p. 9.

De la Vlad I Basarab cu inscripția «Io Vlad Ungro-Vlahiae princeps».

Avem monedă de la Mihaï Bravul.

De la Constantin Basarab Brâncoveanu, la anul 1668, cu inscripția «Constantinus Basarab Brancovan W.: Princeps Valahiae Transylvaniae».

Avem recent de tot monede tăiate în palatul de monedă din București sub domnia lui Alexandru I supranumit Cuza.

Garanția puterilor garante.—Titlul acesta coprinde în sine cestiunea a se ști garanția mai multor puteri dată în favoarea unui Stat spre a' l ocroti de străgăniirile și împilările altui Stat, desființează ea, sau măcar slăbește dânsa suveranitatea Statului pus sub garanție ?

De aci, România pusă prin convenția de la 1858 din Paris sub garanția colectivă a puterilor Europene, a pierdut ea suveranitatea sa ?

Marii publiciști, cu Wathel în frunte, răspunde acestei cestiuni dicând :

Garanția e un fel de tratat prin care se promite cui-va ajutor și existență când ar avea necesitate de aceasta ; ca să silească pe un infidel a'și implini obligațiile sale.

Waethon, un alt publicist, adaogă : Garanția este sancțiunea drepturilor garantului, este o îndatorire prin care un Stat, promite să ajute pe alt Stat, dacă acesta este amenințat sau turburat de alt Stat în executarea drepturilor sale.

Se poate însă observa că în ce privea pe Români, nu era necesară această specială garanție, de vreme ce ambele țări Române erau considerate ca făcând parte din Turcia, care la rîndul ei și fără să existe vr'o garanție scrisă, ea se afla sub o garanție naturală în fața Europei, prin faptul că nu putea nimeni să se atingă de imperiul Turc.

Dacă în adevăr România ar fi făcut parte din imperiul Turc, atunci numai era necesarie această garanție.

Dar tocmai fiind-că Europa a găsit că aceste țări erau independente la 1858 când s'a format această garanție, de aceea Europa s'a colectivizat luând țările Române sub garanția lor ; ca să le asigure și mai mult independența lor amenințată de protectoratul Rus și de slăbiciunea Turcilor neputînd da Românilor ajutorul vechilor stipulațiunii.

Garanția poate avea loc între mai multe puteri sau ca să se respecte între ele obligațiile reciproce stipulate prin tratat, sau să asigure îndatoririle luate d'un Stat către alt Stat printr'un tratat deosebit, și când unul sau mai multe din

Statele cari au făcut acest tratat deosebit nu vine ca parte integrantă să figureze în tratatul de garanție.

Prima garanție este aceea de care se bucura Turcia, căci la tratatul de la 1856 a luat și dânsa parte. Prin acest tratat Turcia este admisă în concertul puterilor Europene. Puterile fie-care în parte-și a luat datoria, a face a se respecta integritatea Turciei. Ea poate asista saū în același tratat, saū printr'o convenție posterioară.

Secunda garanție este aceea de care s'au bucurat Românii până la Statutul de la 1864. Puterile garante n'au creat o situație nouă României, ele au găsit vechile tratate Române, și n'au făcut de cât a garantat vechea lor pază.

Garanția mai are încă un rol, și care este, ca un Stat străin să vie a garanta esecutiia unui contract dintre alte două State; ceea ce s'a și făcut în privința Românilor.

La deosebirea făcută acestor garanții, conchidem :

Când garanția s'a promis de mai multe puteri uneia dintre dânselle care au luat parte la contractare, această garanție se substituie numai pe cât timp va subsista și contractul în care s'a asigurat această garanție. Așa dar, pe cât timp va trăi tratatul de la Paris, va subsista și garanția Turciei.

Dar garanția Românilor, cădea-va o-dată cu a Turciei? Nu. Fiind-că Românii și întemeiază drepturile lor nu pe tratatul de la Paris, ci pe vechile tratate cu Turcii, și tratatul de la Paris n'a făcut de cât a recunoscut aceste vechi tratate, garantând încă odată mai mult esercitarea acestor vechi drepturi.

Mai nainte d'a încheia această materie, reproducem aci câte-va din aceste vechi tratate, cari învederează complecta suveranitate Română; așa avem :

1393. — *Tratatul lui Mircea I, Domnul Românilor și Baiazet I Ilderim la Nicopole, la 795 Rebeul Evel 1393 de la Christos.*

Art. I. Din marea noastră clemență noi consimțim ca Prințul din nou supus prin neinvinsa noastră putere, să se guverneze după propriile sale legi, și Prințul Român să aibă dreptul d'a face pace saū rebel și acela de viață și de moarte asupra supușilor săi.

Art. II. Toți creștinii cari îmbrăcișind Mohametanismul vor trece în urmă în țerile supuse puterii noastre în România și se vor face acolo din nou creștini, nu vor putea fi în nici într'un chip reclamați ori atacați.

Art. III. Toți Românii cari vor merge în vr'o parte a posesiunelor noastre, vor fi scutiți de hareciū și de ori-ce contribuție.

Art. IV. Prinții lor creștini vor fi aleși de Mitropolit, de boeri și națiune.

Art. V. Dar din cauza acestei clemente și pentru că mai am înscris pe Prințul în lista celor-l'alți supuși ai noștri, va fi dator să plătească pe fie-care an Thesaurului nostru imperial 3000 bani roșii de ai țerei, sau 500 bani de argint moneda noastră.

1460. — *Tratatul de la Andrianopol între Dan V Domnul Românilor cu Mohamet II la 1460.*

Art. I. Sultanul consimte și se îndatorează pentru densusul și succesorii săi a protege România, apărând-o contra vericărui inamic, fără să-i ceară alt-ceva de cât plata unui tribut de zece mii bani roșii pe an.

Art. II. Sublima Poartă nu va avea nici un amestec în administrația locală a Țării Principat, și nu va fi permis nici unui turec d'a merge în România fără un motiv bine-cuvintat.

Art. III. În fie-care an un ofițer al Sublimei Porți va merge în România ca să primească tributul, fiind însoțit la întoarcerea sa de un ofițer al Voivodului până la Giurgiu, unde se va înmâna din nou suma dată și se va da al doilea bilet de primire.

După ce va trece cel-l'alt țerm al Dunării, România nu va mai fi responsabilă de nici un accident.

Art. IV. Voievozii vor fi aleși de Arhiepiscopi, de Episcopi, de boeri și națiune. Alegerea va fi recunoscută de Poartă.

Art. V. Națiunea Română se va bucura de liberul exercițiu al propriei sale legi, și voievozii vor avea dreptul de viață și de moarte asupra supușilor lor; precum și acela d'a face rebel și pace, fără să fie supuși pentru nici unul din aceste acte la vr'o răspundere către Sublima Poartă.

Art. VI. Toți creștinii cari vor fi îmbrățișat Mahometanismul și vor trece în România trecând la Cristianism, nu vor putea fi reclamați de nici o autoritate Otomană.

Art. VII. Supușii Români cari vor avea trebuință să meargă în vr'o posesie a imperiului Otoman, nu vor putea fi forțați să plătească haraci sau taxa capitației la care sunt supuse raielele.

Art. VIII. Dacă vr'un turec va avea vr'un proces în România cu vr'un supus din această țară, pricina va fi ascultată și judecată de Divanul Român, conform legilor locale.

Art. IX. Toți negustorii turci ducându-se în România ca să cumpere sau să vândă acolo mărfuri, vor trebui să facă cunoscut autorităților locale timpul cât au să șeadă acolo; și vor trebui să plece când acest timp a trecut.

Art. X. Nicî un otoman nu e autorisat a lua cu dînsul una sau mai multe slugi—născuți în România, verî de ce sex vor fi, și nicî vr'o giamie va exista vr'o dată în nicî o parte a țerilor Române.

Art. XI. Sublima Poartă promite a nu da nicî odată vr'un firman după cererea vr'unui supus Român pentru trebile sale din România de verî-ce natură ar fi ele, și de a nu-și lua nicî-o-dată asupra-și dreptul d'a chiema la Constantinopole-sau în verî-ce altă parte a posesiunilor Otomane, vr'un supus Român sub verî-ce pretext ar fi.

1513. — *Tractatul lui Bogdan Domnul Moldovei cu Selim I la 1513.*

Art. I. Poarta recunoaște Moldova ca țară liberă și neînvinsă.

Art. II. Religia creștină profesată în Moldova nu va fi nicî odată apăsată, nicî turburată, și națiunea se va bucura în deplină libertate de Bisericile sale ca și în trecut.

Art. III. Poarta se îndatorează a apăra Moldova contra oricărei năvăliri eventuale, și a o ține în starea în care se afla mai înainte, fără ca să se facă cea mai mică nedreptate; și fără ca să sufere cea mai mică împușinare în teritoriul său¹⁾.

Art. IV. Moldova va fi cărmuită și guvernată prin *propria sa lege*, fără ca Poarta să se amestece în vr'un chip.

Art. V. Prinții Români vor fi pe viață *aleși de națiune*, și întăriți de Sublima Poartă.

Art. VI. Dominațiunea Prinților se va întinde pe tot teritoriul Moldovei, ei vor putea întreține cu a lor cheltuială o trupă armată până la 20,000 oameni indigeni sau străini.

Art. VII. Moldovenii vor putea să întreție și să cumpere o casă la Constantinopole pentru rezidența agentului lor. *Vor putea asemenea să aibă acolo și o biserică.*

Art. VIII. Turcii nu vor putea avea, nicî cumpăra pământ în Moldova, nicî vor putea să zidească giamii, sau să se așeze acolo sub nicî un chip.

Art. IX. Spre semn de supunere, Prințul împreună cu națiunea, va avea grije a trimite în fie-care an Porții prin două boieri din Moldova 4,000 galbeni turcești, sau 11,000 piastri, 40 șoimi și 40 iepe cu titlul de present.

Art. X. La cas de nor mare pentru resbel, prințul Moldo-

---

¹⁾ Cu tot acest solemn angajament al Porții, ea cedă în 1777 Austriei *Bucovina*, pentru plata unei datorii de 20,000 galbeni. Grigore Ghica Vodă fu ucis d'un trimis al Sultanului, fiind-că a protestat contra acestei înstrăinări de teritorii.

Asemenea a cedat Rusiei Basarabia prin tractatul din București la 1812 Maiu 16, ambele provincii ale Moldovei, fără ca țara să fi fost consultată.

vei va da armei imperiale contingentul ce i se va cere.
1529. — *Tratatul între Petru Rareș Domnul Moldovei și Selim II Magnificul, la 1529.*

Art. I. Sultanul recunoaște că Moldova a dat de buna sa voie și fără împotrivire, făgăduială de supunere Turciei.

Art. II. Națiunea Moldovei se va bucura ca și în trecut de toate libertățile sale, fără nici o supărare, și fără ca Turcia să poată pune vr'o piedică. Legile, datinele, obiceiurile, drepturile și prerogativele acestei țări, vor fi pentru tot-d'a-una *inviolabile*.

Art. III. Prinții vor esera în p'ină libertate dominațiunea lor peste toată țara ca și altă dată, fără ca Poarta să se poată amesteca în vre-un chip, drept ori nedrept.

Art. IV. Poarta nu se va amesteca nici într'o cauză sau neînțelegere între particulari și Prinți, și Adunarea sa va avea a-l judeca. Nici într'un cas Poarta nu va putea aduce vr'o împedicare sub nici un chip.

Art. V. Frontierile Moldovei se vor păstra neatînse, în toată întinderea lor.

Art. VI. Esercițiul cultului Mahometan este oprit pe tot teritoriul Moldovei.

Art. VII. Nici un musulman nu va putea să aibă cu titlu de proprietate în Moldova, nici pământ, nici casă, nici prăvălie, nici va putea sta în țară cu trebî comerciale de cât numai atâta cât va fi autorizat de Prinț.

Art. VIII. Comerțul Moldovei va fi deschis tutulor națiunilor comerciale. Cu toate astea, Turcii vor avea preferință pentru cumpărătoria productelor țerei, pentru care se vor învoi cu bună tocmeală în prețurile de la Galați, Ismail și Chilia; dar nu vor pătrunde mai înăuntru țerei fără autorizarea Prințului.

Art. IX. Titlul de țară independentă va fi conservat Moldovei, el va fi reprodus în toate actele ce Poarta Otomană va adresa Prințului.

Art. X. Turcii pe care Poarta îi va trimite cu hârtii adresate Prințului, nu vor trece Dunărea, ei se vor opri pe malul opus riului, dând știrile lor guvernului de la Galați, care le va trimite Prințului, transmitând asemenea răspunsurile curierilor Porței.

Art. XI. Prinții națiunii Moldovei vor fi aleși de diferite clase ale populațiunii țării.

Alegerea va fi recunoscută de Poartă, fără ca să se poată amesteca a numi pe Prinț, a ridica cea mai mică dificultate, sau a aduce cea mai mică piedică la acest drept.

Art. XII. Țara va fi apărută de Poarta Otomană în orice circumstanțe, națiunea Moldovei va cere sprijin și ajutor.

Art. XIII. Drept toate aceste avantagii, națiunea Moldovei nu va da Porței Otomane de cât un present anual de 4,000 galbeni.

1499. — Cantemir face la 1499 un tratat de alianță cu Polonia. Asemenea și cu Petru cel Mare al Rusiei. În acest tratat Cantemir este numit «Alteță Seniorisimă, Suveran al României și aliat al Rusiei».

1507. — Petru VII face la 1507 un tractat de comerț cu Isabela Angliei.

Și mai aproape de noi, Vodă Stirbey încheie o convenție cu Austria pentru introducerea telegrafului în România.

Și în fine cu puțin mai înainte de resbelul Român pentru ruperea oricărei legături cu Turcia, Româniii au încheiat o convenție comercială cu Austro-Ungaria.

Sunt încă multe de tot tractatele Românilor cu Turcii, care, după cum am văzut Româniii s'au bucurat tot-d'a-una de absoluta independență a Statului lor, au ales ei pe Suveranii lor, s'au condus de legi făcute de ei și d'o administrație internă independentă. Au avut dreptul a face resbel, pace, monedă, a-și păstra religia lor, a avea agenți politici, cu un cuvânt ei de la origină și-au păstrat tot-d'a-una suveranitatea lor complectă și mai înaintea resbelului de la 1877.

CAPITOLUL V

Puterea legiuitoare

Adunarea deputaților. — Senat. — Corp electoral.

Puterea legiuitoare. — În principiile Dreptului Constituțional intră că, puterea legiuitoare este deosebită de puterea executivă și de cea judecătorească. Această deosebire am văzut-o când am vorbit, de separația puterilor Statului.

Această separație a puterilor Statului este tocmai simburile care coprinde în el sămînța egalității tuturor cetățenilor în fața drepturilor și datoriilor către Statul lor.

Este sămînța nivelării claselor sociale, chiemând pe rind, după me it și virtute pe toți, a compune puterile Statului.

Cu toată separația puterilor, puterea executivă pare a avea o preponderanță asupra puterii legiuitoare. Această preponderanță iese din esercițiul drepturilor ei.

Dreptul d'a sancționa o lege, sau a refusa sancțiunea sa de puterea executivă, este cea mai vădită preponderanță.

Dintr'această participare a acestor două puteri la formarea legilor, putem conchide că puterea legiuitoare este colectivă; fiind-că se esersă de Șeful Statului care represintă puterea executivă și de națiune care compune puterea legiuitoare, formând ast fel aceste două puteri, din punctul de vedere al formării legilor, o putere unică cu firma de putere legiuitoare.

Puterea legiuitoare este unul din elementele cele mai importante ale suveranității unei Națiuni, fiind-că ea determină drepturile și datoriile membrilor într'o societate; și cari se presintă sub două puncte de vedere.

Sub punctul de vedere al dreptului în sine, și sub punctul de vedere al exercițiului dreptului.

Din punctul de vedere al dreptului în sine, puterea legiuitoare este invariabilă.

Și din punctul de vedere al exercițiului dreptului, puterea legiuitoare e variabilă.

Această varietate constă numai în ceea ce privesc instituțiile însărcinate cu exercițiul acestei puteri, adică cu modul d'a se pune în aplicație atribuțiile ei.

Partea invariabilă constă în esența sa, adică să fie în armonie cu esența puterii suverane, prin urmare să aibă de basă justiția și legile naturei omului.

De aci caracterul esențial al acestei puteri este menținerea egalității între membrii societății înaintea legii, și pe altă parte respingerea verii-cărui privilegiu care ar aduce în societate deosebirea de clase.

Legea fiind expresiunea voinții comune nu poate fi transformată după caprițiul particularilor, nu poate prin urmare constitui un titlu pentru unii, și în contra altora.

Puterea legiuitoare ca și suveranitatea și propune să facă, ca societatea să ajungă la cea mai mare fericire posibilă, dezvoltând cât se poate pe om și îmbunătățindu-l atât din punctul de vedere material, intelectual și moral.

Scopul puterii legiuitoare este a se ocupa cu facerea legilor necesarii societății sau națiunii din care ea este compusă.

Romani vorbind de lege, diceau:

«Lex est quod populus Romanus senatorio magistrat interrogante, veluti consule, constituebant».

Această definiție este priimită și de dreptul modern.

Puterea legiuitoare la noi se compune din Cameră și Senat și ambele cu același atribut, d'a face legi.

Adunarea deputaților. — Este reprezentata națiunii de unde

deputatul se numește reprezentantele națiunii, fiind-că primește mandat de la națiune a o reprezenta în Camera legiuitoare. Mandatul acesta este dat deputatului, în puterea electivității.

Deputații se aleg pe o perioadă de patru ani, numindu-se aceasta *perioadă legislativă*. Această perioadă se împarte și ea în mai multe sesiuni, cari la rindul lor sunt de două feluri: *ordinare* și *estraordinare*.

Sesiunile ordinare este timpul cât deputații sunt în activitate, și a cărei durată este numai de trei luni; adică când deputații se adun în termenele hotărâte de Constituție.

Sesiunile estraordinare sunt atunci când Corpurile legiuitoare sunt convocate la epoce neprevădute de lege, și pentru anume casuri cari reclamă urgența unor afaceri de satisfăcut.

Sesiunile ordinarii de nu vor ajunge a termina lucrările lor în cele trei luni de zile prevădute de lege, ele se mai pot prelungi încă pentru un alt timp până se vor termina lucrările cari au provocat prelungirea.

Această prelungire în termeni Constituționalii se numește prorogare, și se face de Șeful Statului prin intervenirea Primului Ministru în urma unei hotăriri anterioare luată în consiliul de miniștri.

Ședințele Camerilor sunt publice și secrete.

La ședințele secrete publicul nu este admis. Aceasta se face în urma unor comunicări ce guvernul trebuia să facă Camerilor în parte nu mai lor, nefiind bine ale cunoaște și publicul.

Dupe aceasta se proclamă iarăși ședință publică.

Toate acestea în urma votului Camerei, se execută de ceterii Camerii împreună cu Președintele Camerei care are poliția Camerii în interiorul său. Această poliție presidentială se întinde și asupra membrilor Camerilor, cari sunt datorii a păstra cu rigoare demnitatea discuțiilor; și cari în casuri de abateri sunt supuși la regulii disciplinariii din pa tea Preșidentului, chiământu'i la ordine.

La nici o altă pedeapsă nu poate fi supus deputatul sau senatorul în timpul sesiunii precum și în tot timpul cât este investit cu puterea de reprezentante al națiunii. El asemenea în acest timp nu poate fi nici suspendat din mandatul său, nici arestat, nici urmărit, de cât în puterea unei hotăriri a corpului din care face parte; cu majoritate de voturi.

Membrii corpului legislativ investiți cu această putere în timpul perioadei legislative, sau pe timpul cât vor fi investiți cu puterea de reprezentanți ai națiunii, sunt *inviolabili*.

De aceea ei nu sunt trași la nici un fel de răspundere de către nimeni, de modul cum ei esereită mandatul ce le este dat, n'aū nici o răspundere de espresiunile și discursurile lor ținute în Parlament ca reprezentanți naționali, nici de opiniile lor cari ar deferi d'ale altora în Parlament saū d'ale guvernului.

Această inviolabilitate este forța în puterea căreea reprezentanții naționali pot să lucreze fără sfială la descoperirea adevărului și utilului de care întreaga țară are necesitate și pentru care sfișit țara 'și trimite reprezentanții săi în Corpurile legiuitoare.

Această inviolabilitate este garanția libertății cuvântului, a libertății discuțiilor, singurele cari pot descoperi utilul garantat la formarea legilor.

Libertatea discuțiilor este chiar viața parlamentară.

Această libertate a discuțiilor pusă sub scutul inviolabilității acordată reprezentantului națiunei nu acoperă numai opiniunile sale și chiar actele sale de reprezentante al națiunei.

Și în acest cas inviolabilitatea nu este absolută. Ea nu este de cât o garanție contra pasiunilor concetățenilor săi, saū contra prevențiunei magistraților.

Cu această inviolabilitate investit mandatarul națiunei, 'l face a nu fi urmărit orī arestat în materie criminală pe timpul sesiunei, de cât dacă Corpul legiuitor din care face parte autorisă urmărirea.

Adunarea singură are să aprecieze dacă motivele instrucțiunei ce are a se face contra unuia dintr'ênșii sunt serioase și de natură a nu se putea face alt-fel, de cât urmărindu-se.

Aprecierea aceasta se va inspira din politică, o va face dar ca corp politic iar nu ca corp judiciar, spre a vedea de este loc a se suspenda privilegiul inviolabilității și a incuviința urmărirea.

În cas de flagrante delict privilegiul inviolabilității cade și acțiunea ordinară a justiției 'și urmează activitatea sa.

De asemenea verice membru al Corpurilor legiuitoare dacă în timpul duratei mandatului său ar suferi vr'o condamnare care ar trage după sine privațiunea de a fi alegător orī ales, el pierde atunci dreptul de reprezentante național.

Ridicarea acestei onori se face de către Corpul legiuitor, din care face parte condamnatul membru.

Continuând mai departe cu libertatea reprezentantului națiunei pe timpul când el esereită acest mandat, și pentru

stricta pază a acestei inviolabilități a mandatului național face ca acest mandat să fie incompatibil cu funcțiile retribuite de Stat.

Așa, funcționarii Statului pe timpul exercițiului lor, nu pot fi aleși Deputați ori Senatori, sau dacă în timpul exercițiului mandatului său de reprezentante al națiunii au primit o funcție retribuită de Stat, este dator să obteze pentru una sau alta.

A voi să păstreze pe ambele nu se poate, fiind-că se anihilează unele pe altele.

Alesul națiunii are necesitate d'o mare dosă de independență în viața sa parlamentară, în discuțiile sale și votarea legilor.

Independența și imparțialitatea deputatului cu greu de tot se va putea exercita când ar avea și o funcție retribuită de Stat.

Să lucreze deputatul contra puterii de la care a primit funcțiunea, ar fi greu de tot, căci, de și poate n'ar fi tras la nici o răspundere de șeful său, dar cel puțin ar fi revocat din funcția sa. Să cedeze puterii, ar deveni infidel către conetății săi cari 'i-a dat mandatul a le apăra interesele către întreaga națiune ce o represintă.

Funcțiunea salariată contribuie în general ca să slăbească de tot, sau mai bine să piardă de tot libertatea complectă a acțiunilor sale. Banul momeste adesea inimile cele mai virtuose.

«Auri sacra fames, quid non mortalia pectora cogis»...

Incompatibilitatea dar trebuie în veci să fie o barieră, neînvingă între mandatul de reprezentante al națiunii și o funcție publică, fie ea retribuită de Stat, județ sau comună.

Exercitarea unei funcțiuni salariate în aceeași vreme cu exercitarea mandatului de deputat ori senator, ar fi ce mai ascuțită și mai puternică armă dată în mâna guvernului asupra deputaților spre a obține tot-d'a-una aceea de cari el avea necesitate.

Aceasta nu s'ar putea numi atunci o legală reprezentație națională, și nici țara nu s'ar putea fâli, că a fost consultată de guvernul său asupra intereselor sale.

Aceasta n'ar fi o libertate a discuțiunilor și a voturilor în adevăratul înțeles al cuvântului libertate, ci o libertate influențată sau violentată.

Lucru ce legea și sentimentele oneste, resping cu indignare.

Tocmai pentru paza acestei sfinte libertăți a cuvântului națiunii exprimat prin mandatarii săi, legea cere ca impre-

jurul Corpurilor legiuitoare, să nu poată staționa trupe de armată, și nici chiar în apropierea lor.

În adevăr, dacă în timpul discuțiilor, localurile legiuitoare ar fi impresurate de trupe armate, sau chiar d'ar ști membrii legiuitori că în apropierea lor este armată venită neapărat a censura cuvântul său votul, evident că numai libertatea cuvântului nu s'ar putea numi faptul acesta, ci o presiune din cele mai revoltătoare, care ar face din Cameră nu o voință liberă și matur chibzuită a națiunii, ci un arbitrarul al celor care în lipsa lor de dragoste pentru națiune, ar voi să dică: «*Legea sunt eu!*»...

La atâtea îngrădiri ce legea și dreapta judecată voește să puie adevăratei libertăți a cuvântului, se face o excepțiune.

Persoanele investite cu calitatea de miniștri, ei trebuiesc să fie în aceeași vreme și membrii în Cameră ori Senat.

Escluderea miniștrilor din regula generală a nu se ține în aceiași mână mandatul de ales al națiunii cu o funcție salariată de Stat, o găsim fără nici un motiv.

Funcția de ministru e o funcție publică și retribuită de Stat ca toate funcțiile sale publice, și admiterea acestor înalți funcționari a fi în aceeași vreme și mandatarii naționali, este o patentă violare a sentimentelor de dreptate și de independență.

Adunările legiuitoare au dreptul a amenda o lege adusă în deliberarea lor.

Adică au dreptul a aduce modificările ce le vor crede de cuviință că trebuiesc a se face. Dacă au dreptul a respinge o lege cu totul, cu atâtea mai mult au dreptul a o modifica, adică a o amenda.

Au asemenea dreptul deputații a face legi, din inițiativa lor proprie.

Am văzut aceste legi din inițiativa parlamentară, prin urmare nu mai revenim asupra acestei materii.

Deputații nu sunt numai niște reprezentanți ai localității care anume le-a dat mandat a-i reprezenta, ci sunt niște mandatarii cu dreptul a reprezenta întreaga națiune căria el aparține, cu toate că mandatul său 'i este dat numai d'o localitate oare-care. Caracterul însă al mandatului său nu este local ci de tot general. Deputatul său senatorul dar nu represintă numai localitatea ce l'a ales și care 'i-a dat mandat, ci pe întreaga țară, pe întreaga națiune; de unde apoi acest mandat de altminteră foarte local, a luat numirea de «reprezentante național».

Din această universalitate a drepturilor națiunii unite

toate la un loc, într'un singur mandat, s'a născut *interpelarea*.

Interpelarea este dar un drept ce are un mandatar al națiunii să ceară o espicare, fie întregului guvern, sau unuia numai din miniștri asupra unor împrejurări, fie petrecute în localitatea ce 'i-a dat mandat, sau în orî-ce altă localitate a țării, cerere ce o face în puterea univlerslalelor și nemărginitelor puteri ale mandatului său.

Această interpelare poate să fie relativă la interesele interne ale țării sau la cele esterne; dreptul este același și egal pentru toți mandatarii națiunii.

La această interpelare guvernul din respectul ce trebuie să aibă către țară, și prin urmare și către mandatarii săi, sunt datorî să răspundă.

Dacă cestiunea asupra căreia se face interpelarea, este ușoră, guvernul sau ministrul pe care'l privește interpelarea, căci poate să fie interpelarea tocmai privitoare la ramura de serviciu a unui ministru; atunci acel ministru răspunde îndată interpelatorului

Dacă însă cestiunea presintă dificultăți, atunci ministru cere un termen de a răspunde. De ordinar acest termen este de trei zile, altă dată și mai lung. El se acordă ca să aibă timpul necesar ministru să se pregătească, s. e. să citească actele ce se vor fi făcut relativ la cestia interpelată, să adune informațiuni și orî-ce alte probe necesarii ministrului spre a da un răspuns satisfăcător.

Alături cu acest drept, deputații mai au și pe acela *de anchetă*.

Adică să ceară, fie guvernului, fie Corpului legiutor căreia aparține interpelatorul, să se facă o anchetă asupra vre-unei neregularități în vr'o localitate oare-care a țării, în scop a se descoperi adevărul, a se pedepsi culpabili și a se restabili dreptatea.

Atari anchete se fac mai de obicei în materie electorală.

Representanții națiunii, după alegerea lor și convocarea ce li se face, se constituie în adunare presidată de cel mai bătrîn dintre ei, și proced ei însăși la verificarea titlurilor lor.

Adică la cercetarea alegerii fie-căruia în parte, spre a se vedea de sunt făcute cu paza formelor. Dacă s'au păzit formele legii, atunci alegerea este bună, ea este *validată*; și cel ales este proclamat deputat. — La din contra alegerea este invalidată, adică anulată. Și'n acest cas colegiul care a ales pe deputatul invalidat se declară vacant, fixându-se în aceeași vreme și ziua convocării colegiului pentru a face o nouă alegere.

Deputatul său senatorul în persoana căruia s'a invalidat alegerea, el se poate prezenta a doua oară, solicitând din nou voturile alegătorilor săi; și alegătorii îl pot trimite tot pe el ca mardatar al lor.

Căci invalidarea nu se reflectă asupra individualității, ci asupra formelor prevădute de lege carei a se îndeplini. — Legea deci are interes ca ea să fie păzită în esecutarea alegerii, fiindu-i indiferent persoana aleasă; destul ca acea persoană să întrunească condițiile eligibilității.

După ce se termină verificarea titlurilor de reprezentanți ai națiunii, procedă la alegerea biuroului, care se compune dintr'un președinte, mai mulți vice-președinți, — secretari și cestori.

Intregul biuroū sub ascultarea președintelui face poliția în interiorul Camerei ori al Senatului, și conducând corespondențe cu toate autoritățile Statului.

Acest birou se alege regulat la fie-care sesiune ordinară, iar sesiunile extraordinare se serv tot de biroul sesiunilor ordinare, căci ele fiind convocate a se ocupa de anume afaceri urgente, nu are timp a se ocupa cu formarea unui nou biuroū al său.

Camerile legiuitoare când sunt chemate a se aduna, fie în sesiune ordinară sau estraordinară, se ȳice *Convocarea corpurilor legiuitoare*.

Această convocare se face de Șeful Statului prin guvernul său.

Convocarea sau deschiderea Camerilor legiuitoare se face de Șeful Statului prin un discurs citit de dēnsul, sau în lipsă-i de primul său ministru, ori de unul din miniștri. Acest discurs se numește, discursul de deschidere al Coroanei, sau discursul Tronului ori Mesagiul Tronului.

El de ordinar trebuie să coprindă felicitarea sa că poate vorbi cu represintanții naționali, și că se poate înțelege cu ei despre necesitățile țerei.

Se arată anume legile pentru cari sunt chemați a lucra. — Se arată raporturile de amicie și de interes ale țerii cu celelalte state, să le mulțumească pentru lucrările lor trecute, și de folosul ce aceste lucrări au adus țerei precum asemenea și de devotamentul și abnegațiunea ce au pus pentru îndeplinirea sacrei lor datorii către țara care le cere protecțiunea lor.

Mandatarii națiunii imediat dupe alegerea biuroului sunt datorii a se ocupa să facă un răspuns la acest discurs, numit *răspuns la discursul Tronului*; numindu-se apoi o comisiune dintre ei a duce acest răspuns Șefului Statului.

Acest răspuns trebuie să se ție strict a răspunde la toate

cestiunile din discurs, și dacă e vr'o cestiune care interesează țara și neluată în băgare de seamă de discursul Tronului, datoria mandatarilor țerei este să se ocupe în discursul lor de această cestiune atrăgând atenția Coroanei asupra ei.

Acest răspuns al Camerilor, mai coprinde esențialmente în el, păsurile Țerei aduse la cunoștința exercitatorului Suveranității naționale; căci în acest mod Șeful Statului se pune în contact cu națiunea și numai în anumite cazuri. Restul privește pe guvernul său. El se pune direct și fără nici o formalitate în relațiunii cu națiunea; afară de mică formalitate regulamentare s. ex. ca zilele de audiență și altele, și împarte chiar cu individualitatea care face parte din colectivitatea ce guvernul administrează.

Când Camerele termină lucrările pentru cari au fost convocate, atunci ele se închid, și la închidere nu se rostește nici un fel de discurs; se citește numai de unul din miniștri decretul Șefului Statului de închiderea lor.

Disolvarea Camerilor este atunci când ele mai înainte d'aușă împlini termenul de patru ani pentru cari membrii Camerilor au fost aleși, li se revoacă mandatele ce li se dedese, de reprezentanți naționali. La disolvare asemeni nu se face nici un discurs. O-dată însă cu disolvarea și chiar prin actul disolvării, care nu este de cât un decret al șefului Statului, se fixează și epoca convocării colegiurilor electorale, spre a procedea la nouă alegeri, fiind-că disolvarea prin ea însăși provoacă legalmente un nou apel la țară.

Disolvarea se poate face o-dată ori a ambelor Corpuri legiuitoare, acolo unde sunt două Camere, ori numai a uneia din ele.

Disolvările în regulă generală sunt provocate de neînțelegeri între guvern și Corpurile legiuitoare.

Intr'acest sens guvernul disolvă Corpul legiuitor cu care nu face bun menagiū, făcând un nou apel la țară, în speranță d'a obține de la națiune niște mandatarī cu cari să se poată armonisa în viața lor politică.

Guvernul însă, de va fi inspirat de sentimente mai blânde, în loc d'a agita țara prin nouă alegeri, mai bine și-ar da el dimisia din sfătuitoării Tronului, luând Șeful Statului nouă sfătuitoări din majoritatea Corpului legiuitor în care guvernul e rău vădūt. Urmind acest sistem Șeful Statului, el urmează atunci principiilor adevărate ale sistemului *representativ*; contrariū urmând, atunci avem *sistemul represiv*.

Miniștrii cari compun un guvern, fiind direct niște sfătui-

tori ai Șefului Statului, sunt prin urmare în aceeași vreme niște persoane de absolută încredere lui, și ca atare El poate alege pe acești sfătuitori și de aiurea de cât din majoritățile adunărilor.

Liber este a face aceasta, dar atunci este un guvern personal al Șefului Statului, eșit dintr'o presiune esercitată asupra națiunei, un guvern represiv iar nu reprezentativ, care să represinte în adevăr națiunea.

Acolo unde sunt două Camere, ambele trebuiesc să funcționeze împreună, nu poate ca una să fie închisă și alta deschisă, fiind că ambele represintă pe națiune, în formă ele sunt două Camere, în principiu însă ele împreună nu formează de cât una singură și de aceea ele trebuiesc ambele să funcționeze împreună.

Asemeni Corpurile legiuitoare nu pot să funcționeze, dacă guvernul său cel puțin un singur membru din guvern nu ia parte la lucrările lor.

Motivul acestei măsurii este ușor de înțeles.

Națiunea saă reprezentația națională în materie de legiferare, concede Șefului Statului dreptul a sta alături cu ea și a lua împreună cu ea parte la formarea legilor, făcându'l ast-fel un al doilea factor la confecționarea legilor.

Șeful Statului dar, ca un factor al formării logilor, și încă factor principal, căci în regulă generală de la el vin legile prin guvernul său la Cameră; el este dator prin urmare să urmărească realizarea acestor legi, urmărind ce o face prin mandatarii săi, miniștrii.

De aceea guvernul dar e imperios cerut să ia parte la desbaterile Camerilor, să dea esplicările lor Camerilor și punând toate silințele lor pentru triumful legilor aduse în desbaterea națiunei.

Corp electoral. — Prin corp electoral înțelegem stringerea la un loc a tuturor persoanelor capabile a însuși calitatea de cetățean și a esercițiului acestei calități.

Corpul electoral coprinde pe toți alegătorii. Acest corp este divizat în mai multe părți, numindu-se fie-care din aceste părți, *colegiuri electorale*.

Corpul electoral residă în națiune, prin urmare în toată țara, și este deci împărțit în atâtea părți în câte județe este împărțit tot teritoriul țerei. Corpul electoral dar se află în fie-care județ din țară, împărțit în mai multe colegiuri. Această dividiune a corpului electoral este prevăduț atât în Constituția noastră de la 1866 cât și în modificarea sa de la 1884.

Diviđiunea corpului electoral în colegiuri, este o chestiune cu totul abandonată educațiunei politice a unui popor.

A lărgi colegiurile electorale, a le restringe saŭ a adopta colegiul unic, e o chestiune pe care nu știința dreptului Constituțional o poate deslega. Chestiunile acestea depind de priceperea electorală a alegătorilor și de aplicarea acestei legi de cei chemați a veghia la esercitarea ei.

Legea electorală face parte integrantă din Constituție chiar, care este puterea pe care residă Statul.

De aceea tot-d'a-una când vorbim de legea electorală, vorbim de însăși Constituția, și prin urmare este necesar ca această lege să fie făcută cât se poate mai mult după natura și puțința d'a fi pricepută saŭ înțeleasă de națiunea ce e chemată a o aplica.

Cea mai bună lege, ȃce înțeleptul Solon, este aceea care se poate suporta mai bine. Teoreticamente pot o lege să fie cea mai bună, dar pusă în practică poate da doveđi contrarii. De aceea dar este bine a se consulta toate circumstanțele, să aibă grije legiuitorii să facă o lege, să fie, cum ȃce Solon, ușor de suportat.

Legea electorală dar, fie că ar împărți corpul electoral în unul, două, trei ori mai multe colegiuri, saŭ că ar chema gloatele la vot este indiferent. Fiind că diviđiunea corpului electoral depinde de educația unei națiuni și ea este liberă a esercita corpul electoral așa după cum va crede că-ȃ va putea fi de folos.

Principalul aci este ca legea electorală să aibă pentru a ei esercitare o procedură ast-fel ca națiunea s'o poată suporta cu ușurință, ne-întêmpinând în această esercitare nici o injustiție, nici o vexațiune, și pentru acest scop ea trebuie să aibă o sancțiune.

Ce folosește unei națiuni dându-ȃ mereŭ la drepturi, dacă nu se proclamă în aceeași vreme și garantarea drepturilor date ?

Ce este mai sfint și mai util de cât tribuna, dar dacă se năbușesc vocile independente făcând ast-fel să amuțească tribunele, ce a câștigat națiunea din proclamarea atâtor drepturi?... Cu acest chip ușile parlamentului nu se poate deschide de cât candidaților oficiali. Acest răŭ numai legea electorală 'l poate mări saŭ desființa cu desăvêșire.

A lucra alt-fel în materie electorală, este a face numai un simulacru de drepturi ascundând în sinul lor meschinul și hidosul, ajungând a face pe națiune a iubi și bine-cuvânta mâna care o tiranisează. O lege electorală ne suportată de

public, este a fi utilă numai aceluia care nu sunt capabili nici d'a înțelege, nici d'a uza de ea cu pricepere și independență. Spre a ajunge la această pricepere și adevărată independență a întrebuirii legii electorale, două lucruri cred că trebuiesc observate. Ori a da o treptată și lentă libertate electorală, ori a nu fi admiși la exercitarea acestui drept de cât aceia cari știu scri și citi. Și ca sancțiune a acestei măsuri, în ce privește pe noi Români, nu este rău a se aduce o restricțiune la capacitatea civică Română. Adică nimeni să nu poată face parte din corpul electoral, dacă nu știe scri și citi.

Votarea pentru cine nu știe scri și citi este o alterare a conștiinței și verității, o falșificare a drepturilor omului pe cari Constituțiile voesc a le realiza.

Cens.—Aceasta se numește venitul ce fie-care alegător trebuie să aibă spre a putea face parte dintr'un colegiu oarecare, fie pentru Cameră sau Senat. Censul se dovedește prin chitanțele perceptorului de plata foncierii la care este supus imobilul fie-cărei persoane.

Senat.—Cuvântul Senat este împrumutat de la substantivul «*Senectus*» care însemnează «*bătrînețe*» fiind că la Români membrii Senatului pe lângă condiția că nu putea fi Senatori de cât *Patriciani*, cum am dice în zilele noastre nobili, dar le mai trebuia și condiția bătrîneții. Să fie bătrini, adică ajunși la o etate înaintată a vieții lor.

Prin bătrînețe senatorială nu înțelegem gârbovirea anilor, ci etatea înaintată însoțită de matura cugetare și a unei lungi experiențe de lucrurilor publice.

De la Români a rămas până aăzi ca un obicei la toate popoarele Europei cari au două Camere, ca Senatul, una din Camere să fie compusă din persoane distinse d'o etate mai mare de cât Camera deputaților.

Ast-fel și la noi a rămas că membrii Senatului trebuiesc să aibă, dice legea, 40 de ani, pe când în Cameră nu pune nici o condiție de etate; ast-fel că se pot alege deputați și mai tineri de cât 40 ani; — și chiar și mai bătrini de 40 ani, fiind-că la etatea Camerii nu pune nici o distincțiune.

Senatul în fine la noi este o a doua Cameră, d'o origină foarte nouă, înființat numai prin Constituția de la 1866 și cu puteri sau scop d'a face legi sau a legifera ca și Camera, — formând ast-fel un al doilea factor la formarea legilor, — și în unire cu Camera, ambele represintă pe națiune.

Toate legile votate de Cameră, trebuie să treacă și prin Senat; și toate legile cari au apucat să fie făcute mai întâiu prin Senat, trebuiesc neapărat să treacă a fi votate și de Cameră.

Orî-ce act trebuie neapărat să treacă prin ambele adunări, căci alt-fel actul nu are ființă, fiind-că ambele aceste adunări represintă pe națiune, ci nu numai una din ele.

Senatul se alege pentru opt ani, cu dreptul d'a se reînoui pe jumătate la fie-care patru ani. Reînoinrea se face prin tragere la sorți a jumătatea membrilor Senatului și câte unul din fie-care județ. Locurile celor eșiți la sorți se declar vacante, se fixează convocarea colegiurilor electorale și se procedează la noi alegeri pentru complectarea Senatului.

Când Senatul se disolvă, atunci se alege Senatul întreg.— Membrii Senatului trebuie să fie Români născuți sau împământeniți.

Corpul electoral pentru Senat se împarte și el în colegiuri ca și la Cameră, cu deosebirea censului, care este puțin mai urcat pentru Senat. — Și afară de urcarea censului, Senatul are un colegiu ce lipsește Camerei, acesta este colegiul universitar sau al inteligenței.

Pe lângă colegiul inteligenței, legea întinde privilegiul mai departe, admitând și membrii de drept ai Senatului, ci nu aleși, nise anume determinate persoane și cari sunt:

1) Moștenitorul Tronului la etatea de 18 ani, și nu poate avea vot deliberativ de cât la etatea de 25 ani.

2) Mitropoliții și Episcopi în activitate.

Românii avut'aună această a doua Cameră? Aduce ea vr'un folos?

De vom cerceta trecutul nostru parlamentar, vom afla că Românii tot-d'a-una aună avut o Cameră unică până la 1866, când instituția Senatului a luat existență; de unde rezultă că nici-odată nu s'a simțit necesitate d'o a doua Cameră.

Lucru care aună făcut pe deputații constituantei de la 1866 să se dividă în apărătorii ai Senatului și adversarii ai acestei instituțiuni; de și cu toții recunoșteau că Senatul a existat la străbunii Romani.

Susținătorii Senatului priviau această instituție din două puncte de vedere ca util, pentru un Stat cu un guvern reprezentativ. Aceste două puncte de vedere era unul filosofic, și altul istoric.

Din punctul de vedere filosofic, susținătorii Senatului dic:

O cameră unică și fără control, nerecunoscând pe nimeni alături cu ea a pune desbaterile ei și în deliberarea altei instanțe parlamentare, lesne poate cădea în absolutism și deveni prin urmare tiranică.

Secunda Cameră ar fi o instanță de apel în ordinea politică. Această secundă Cameră, prin experiența sa și în inte-

resul ordinii și al conservățiunii, va opune tot-d'a-una unui patriotism prea înfocat al Camerei, antidotul calmantei senatoriale.

Toate politicile, dice susținătorii Senatului, va promite libertatea și progresul; dar numai politica conservatrice le va da.

Cu alte vorbe Senatul este un corp politic conservator, cu menire ca numai el să se priceapă la desvoltarea libertăților cetățenilor, acordată de natura tuturilor.

Eroare grosieră: Poporul Român, democratic prin firea lui și compunerea Senatului fiind lăsată ca și a Camerii principiului electivității; cu greu de tot s'ar strecura în Senat elementul conservator chiar d'ar esista.

Cuvântul de conservator la noi Români în fața politiceii, este un cuvânt atât de himeric că nu merită atențiune, susținătorii secundeii adunării mai zic că o singură Cameră va fi tot-d'a-una mai mult sau mai puțin îmbuibată de spiritul strimt și egoist al localităților.

Ar putea însă să garanteze susținătorii secundeii Camere, că nu va fi și ea îmbuibată de strimtul și egoistul spirit al localităților pe care 'l găsește într'o singură Cameră?

Și de unde se vor recruta acești senatori purificați de strimtul și egoistul spirit al localităților, dacă nu tot din acele localități din cari se recrutează și deputații?!...

Cine poate garanta că în secunda Cameră se vor găsi vederi mai largi ca în Camera unică? Și n'ar fi alt mijloc afară de Senat a nu lăsa Camera unică să concerte toate forțele în ea, cădând prin aceasta în absolutismul de care se tem *bicameristii* că va îmbrăcișa Camera unică?!...

Dacă Șeful Statului, în mâna căruia stă convocarea și dizolvarea Camerilor; dacă în mâna lui stă conlucrarea cu Camera la formarea legilor; dacă în mâna lui stă să primească sau să refuze sancțiunea unei legi; dacă el care trebuia să vegheze neconținut la mersul regulat al Statului său, la progresul moral și material al popoului său, de ce oare densusul, în vederea acestei mari răspunderi morale ce o are, nu ar avea și puterea a dizolva Camera unică, atunci când ea ar deveni despotă ori tirană contra intereselor națiunii din care ea e compusă?

Această putere ce o dăm Șefului Statului contra unei Camere abusive, o întemeiem pe o observare a publicistului Levington.

Acolo, dice Levington, unde corpul legiuitor ar fi concentrat într'o singură Cameră, ea va sfârși tot-d'a-una prin a absorbe întreaga putere. Și tot densusul mai adaogă că, mai

multe corpuri legiuitoare ale americăi fusese deja coprinse de această sete periculoasă de putere, că împărțirea în două Camere separate nu era încă un expedient destul de eficace; că aceste două Camere deosebite nu se vor putea opri d'a încălca asupra puterii esecutive, de aceea trebuiește confiat puterii esecutive și judiciare un friu asupra puterii legiuitoare.

Șeful Statului dară, pe lângă alte prerogative, ce nația 'i-a confiat prin lege, 'i poate da lui singur puterea a disolva Camera unică, când ea ar deveni primejdioasă; fără însă să se mai amestece puterea judecătorească, fiind suficientă numai puterea șefului Statului.

Așa dar, o cameră unică, compusă în mod larg din toate clasele societăței, din proprietari mari și mici, din savanții, societății, va avea vederi, cugete și aspirațiuni tot atât de mari și largi, ca și dorințele sistemă bicameriste.

Din punctul de vedere istoric, sistema bicameristă, coborându-se din antica Roma, găsesce principiul lui Mircea cel mare, și chiar după el fragmente istorice, din cari voesc a conchide că Senatul, nu este străin Românilor de ađi, fără însă să dovedească, chiar de s'ar lua de verisimile, acele fragmente, cât a durat la Români, această sistemă bicameristă!

Dar afară de aceasta indiferent de durata acestei instituțiuni senatoriale, cercetând fragmentele istorice, cari se aduc ca probe, ele dovedesc următoarele: Că chiar de ar fi existat senatul la români, el avea cu totul altă atribuție, de cât de legiuitor, și dacă purta numele de senatori, era din cauză că nu puteau pătrunde în acest corp, de cât boeri bătrini; de aceea și hrisoavele 'i numesc cu cuvântul de «bătrini».

Așa Fotino, t. 3, pag. 264, dice:

Din vechime (1633), erau 12 dregători însemnate, cari să citează prin firmane și hrisoave. De atunci s'a făcut datina, ca să îmbrace poarta pe 12 boeri cu caftane la fie-care domnie nouă.

Și fiind-că boerii lui Matei Basarab, erau căpitanii de oștire, din cari cel d'ântăi era căpitan de dorobanți, de aceea pe cei d'ântăi boierii ai domniei, Poarta 'i numește boierii de dorobanți¹⁾.

Continuând mai departe, în cercetările istorice, apărătorii senatului dic:

În orașe găsim asemeni în felul Curiî-Romane, un senat compus de un judece și 12 pîrgari, având atribuții municipale și judiciare.

Acești pîrgari, sunt arętați câte odată și cu titlul de bătrini. Fotino pomenește dară de existența a 12 mari dregători,

¹⁾ Historia Daci, t. II, pag. 39.

fără să ne arate nici numele ce purtau acele 12 dregători, nici obiectul ocupațiunii lor.

Dregătoriile lui Fotino, nu stabilesc câtuși de puțin că vreuna din ele a purtat numele de senat.

Și apoi, chiar d'ar fi purtat acest nume, el trebuia să aibă măcar o parte din atribuțiile senatului de ađi, ca să se poată dice că senatul este tradițional la români.

De și însă se produc de partisanii senatului pasage istorice, că în orașe se găseau organizat ca în felul Curiilor-Romane numit Senat, tot ei însă mărturisesc că acest senat, avea atribuții municipale, judiciare; nu găsim însă că în acest amestec de atribuțiuni să fi avut și puterea de a legifera.

Și istoria dară este de acord a dovedi că, alături cu adunarea națională nu mai există încă o altă adunare, cu care să împartă puterea sa legiuitoare.

O cameră unică, este prin urmare tot atât de satisfăcătoare intereselor publice, ca și când ar fi două.

Dacă am ști origina Senatului la popoarele care-l au, am vedea și mai mult că Români n'au nevoie de Senat.

Consultată dară istoria, se dice că origina Senatului este feudalismul, și această feudalitate a domnit acolo, unde puterea era lăsată numai în mâna unei clase de oameni.

Sub feudalitate puterea legilor, puterea Suveranilor era numai cu numele, căci toată puterea se afla în mâna clasei nobililor prin usurpare; poporul nu însemna nimic.

Cu progresul ideilor abuzul acesta este dat pe față, și Suveranii au recurs la popor pentru a se răsbuna pe clasa usurpatoarea puterii. Poporul cu monarhul fac cauză comună contra feudalității, și o nimicește.

Regii și populi câștigă din pierdania feudalității. Drepturile cele mari ale feudalității scad, trecând la Regi și populi ajutați de regi, a dat naștere comunelor, de unde a eșit a treia clasă «*Burgesia*».—Și ast-fel găsim în Englitera că, din cauza luptei pentru libertate s'a născut două camere: *camera lordilor* și *camera comunelor*; împărțind puterea între ele.

Când din contră Regii abusaă, atunci nobilii da mâna cu poporul contra acestora.

Lupta aceasta o găsește istoria mai cu seamă în Englitera.

Același lucru se petreceau mai în toate statele, găsind pe Regi uniți când cu nobilii contra comunelor, când cu comunele saă a treia clasă contra nobililor, pentru a învinge când pe unii, când pe alții, spre realizarea aspirațiunilor lor, acordând aliaților câte un drept saă privilegiu ce urmăreaă.

Dintr'această luptă născu sistemul constituțional, adică trei puteri cu dreptul a funcționa unele lângă altele fără ca nu una din ele să abuzeze.

Aceste trei puteri sunt :

Senatul, adunarea reprezentativă și Regele.

Și Regele cu Senatul și vice-versa, mai pretutindinea, spune istoria, au dat mâna a lupta contra poporului, unde nu putea Senatul ridica vocea contra Regelui.

Așa, în Franța când Napoleon s'a proclamat primul consul, el a format un Senat compus din republicani. Și apoi când a voit să se facă Impărat călcând libertățile poporului și să dărime instituțiile țerei, unul singur din tot Senatul a protestat ; Senatorul *Carnot*.

Cazul acesta al Senatului France, dovedește în destul că această instituțiune este și ne-utilă și impopulară.

Fondamentul sistemului Constituțional este compromisul, adică împărțirea puterii.

Această împărțire a puterii între adunarea electivă și Șeful Statului, este cu prisosință indestulătoare, fără să mai fie nevoie a mai împărți și cu o a treia ramură numită tot putere legiuitoare ; — și care în realitate nu este de cât tot una și aceeași putere legiuitoare, fiind-că emană tot de la națiune. Și ceva mai mult, tot din aceleași strate ale națiunei, căci noi nu avem clase privilegiate a se lupta cu cei ne-privilegiați ; singurul privilegiu al Românilor este, că țara toată e democrată.

Fiind-că însă vorbim de principii constituționale, — de drepturi și datorii, — de împărțirea puterii și cumpănirea ei în folosul intereselor generale, să ascultăm autorisata voce a unui mare om de Stat Engles, popul prin excelență constituțional ; de la care culegând mari învățăminte constituționale, se poate decide fără esitare că, — Senatul nu e necesar Românilor. Această autorisată voce este a ilustrului Glastone, distins liberar și mare patriot care se exprimă ast-fel :

«Convincțiunea¹⁾ și esperiența ce din ce în ce capăt mai mult cu trecerea anilor, face ca să doresc pentru lumea civilisată un progres pacific.

«In nici într'un cas această dorință nu poate fi, socotesc mai naturală și mai potrivită, de cât în privința principatelor Dunărene ale cărora relațiuni cu poarta Otomană, stabilite prin dreptul public al Europei, nu pot, cred și sunt bine

¹⁾ Scrisoarea lordului Glastone către Ioan Ghica. Desbaterile Constituției de la 1866, pe când se discuta introducerea senatului la noi.

încredințat, să aducă nici un pericol, nici să puie vr'o împiedecare în dobândirea prosperității materiale sau desvoltarea libertății politice în toate punctele unui practic guvernământ de sine, nici să se scape din băgare de seamă, că pe cât provinciile (Români) nu au astăzi bine-facerea unei garanții Europene, pe atâta și puterile cari au acordat această garanție, prin chiar actul făcut, au contractat înșile obligațiuni atât între dênsele cât și către Sultanul ca Suveran.

Bunele legi comerciale, relațiuni bine înțelese și o *conscință armonie între clasă și clasă*, o administrație economică a guvernului, o aplicare liberă a resurselor la lucrări folositoare și reproductivă, și cu deosebire îmbunătățirea comunicațiilor, acestea sunt bunurile unui voitor de bine.

Nu dar Senatul poate aduce fericirea unei națiuni, ci statuturile acestui mare politic European.

Alături cu D-nul Glastone vine și D-nul Edgard Quinet, un aprig apărător al Românilor, și care pledează pentru o Cameră unică la noi.

«Numele cele mari, dice Edgard Quinet, ar trebui căutate în bordee. Și cum să lași la o parte acele mari nume istorice! ?...»

Ca ce va reprezenta atunci Camera voastră ereditară?!... Mergeți la coarnele plugului să căutați lordii voștri»...

Continuând mai departe Edgard Quinet, el se pronunță pe față pentru o singură Cameră, basată cu totul pe pământ.

O Cameră dar unică coprinde în ea toate elementele țerei, ne făcându-se nedreptate nici uneia din clasele societății, îmbrăcișând egalmente pe clasele avute, pe clasele inteligente, pe comersanți și țeranî. Cu chipul acesta se împacă întreaga societate și dobândim armonia socială ce ne-o recomandă ilustrul D-l Glastone și valorosul Edgard Quinet.

Cu toată ilustra opinie a două mari maestri politici cari pledează pentru o Cameră unică la noi, Senatul s'a înființat și el funcționează regulat alături cu Camera.

Urmărind desbaterile Camerei de la 1866, găsim că înființarea Senatului la noi nu se datorește de cât distinsul patriot Alexandru Golescu, deputat în disa Cameră.

Valorosul deputat A. Golescu, vedând desbinarea Camerei între *uni-cameriști* și *bi-cameriști*.

Vedând situația țerei, căci fie-care pas politic al ei era urmărit cu atenție de Europa.

Și că nu din această dividiune a Camerei într'o cestiune de formă internă a țerei, să fie considerată de Europa de a

cărei garanție încă nu se emancipase de tot, decide a renunța la credința sa închinată unei Camere unice reprezentative, și primește Senatul. După stăruința acestui mare patriot se formează și în România o adoua Cameră, un Senat fără privilegii, un Senat basat pe Democrație ci nu pe Caste.

Al. Golescu primind Senatul inteligent ci nu privilegiiat ca să ajungă aci, face apel la toate partidele țerei dicându-le:

«Las Domnilor deputați istoria țerei și vii la acești din urmă ani.

«Toate faptele cele frumoase cari s'a produs în țară și au făcut ca poporul nostru să treacă între popoarele civilizate Europene, s'a făcut de această Cameră compusă din boeri mari și boeri mici. Această Cameră din boeri mari și mici au *desfîntat privilegiile*, a făcut *unirea*, a votat principele străin. Cred dar că ne putem mândri de această Cameră cu boieri mari și mici și să mergem înainte cu dînsa, căci ea nu numai că n'a fost o cauză de turburări, dar încă toate aceste fapte mari le-au făcut în liniște; pe când alte popoare au vîrsat sânge pentru a-l dobîndi.

«Boerii noștri cei vechi diceau că trebuia să facem lucrurile după vorbe.

«Noi am avut o singură Cameră, în adevăr erau partide, erau divisiuni în cestiuni mici, dar când veneau cestiunile mari, toți își dădea mîna și lucrau împreună. Eă nu am vedut tabloă mai măreț de cât *Adunarea ad-hoc*.

«Acolo am vedut Domni cari au domnit în această țară stînd alături cu țeranii și astăzi se cere un *Senat ca boierii să nu fie la un loc cu poporul*. Ast-fel ne-am înfățișat noi înaintea Europei și am câștigat simpatia sa.

«La 1 Maiu am făcut unirea cu Domn străin, aceasta însă nu este destul, trebuia ca acel fapt împlinit la noi, să devie un fapt împlinit și în Europa.

«Dacă am avea două sute de mii bayonete, am dice: *Așa vom, așa facem*. Dar neavîndu-le trebuie să căutăm și la voia și la ideile Europei.

«Occidental ne dice: Nu înțeleg ordine și statornicie cu o Cameră, căci o Cameră va să dică revoluție, desordine, și fiind-că Europa esercită ađi o presiune *morală asupra noastră*, eă *voiu vota pentru Senat*

«Unii cerem o Cameră și alții două, de nu vom ceda unii altora, atunci trebuie a ne lua la luptă, și acuma nu este timpul a ne lupta unii contra altora, ci a ne da mîna și a fi strinși uniți.

«In diua în care vorbim, nu știm dacă votul unirei și al

prințului străin sunt fapte implinite, prin urmare să ne grăbim făcându-ne demni a le dobândi.

Acum, dați-mi voe Domnilor deputați, să fac un apel la dreapta¹⁾, făcând și ea oare-care concesiuni, precum și noi facem cea mai mare jertfă²⁾. Votați și D-v. Domnilor, e o lege electorală mai largă, în numele binelui public³⁾».

Discursul valorosului deputat A. Goleșcu electrică pe toată lumea din Camera d'atunci, și partida dreaptă, cum îi se dicea p'atunci, adică conservatori, cedează democraților făcând o largă lege electorală, și democrația cedează dreptul a se înființa a doua Cameră; și ast-fel avem Senat.

Puterea judecătorească

Puterea judecătorească este un al doilea element al Suveranității unui Stat.

Această putere își propune a examina contestațiile cari se nasc, și a aplica dreptul între părțile implicate.

Puterea judecătorească se ocupă de faptele determinate cari aduc cu ele contestațiunii între particulari, punându-le capăt prin aplicarea legii.

În urma acestora se întreabă publiciștii, dacă puterea judecătorească este un element separat al Suveranității, sau face parte din puterea executivă.

Unii cred că puterea judecătorească este o instituțiune deosebită, prin urmare, un element deosebit al suveranității, și trebuie să aibă o existență cu totul deosebită de a puterii executive.

Alții din contra tăgăduiesc puterii judecătorești, această putere deosebită.

Partisanii acestei opinii dic că, această putere este ca o mențiune a puterii executive, un ce accesoriu ei.

Credem a se înșela această opinie. Și această eroare credem a veni din circumstanță că puterea judecătorească e-re se ocupă cu aplicarea legii, aceeași acțiune face și puterea executivă, adică aplică legea prin faptul execuțiunii; mai cu seamă că acțiunea puterii executive, în esența sa, este aplicarea legilor

1) Pe când vorbea A. Goleșcu, partidele politice erau devisate în liberali și conservatori. Primii ședeau în Cameră în stânga și secundii în dreapta.

2) Cuvântul jertfă este abdicarea liberalilor la vechile lor credințe, contra Senatului.

3) Discursul acesta a fost neconținut acoperit de aplause, atât de stânga cât mai cu seamă de dreapta Camerei.

Aceasta însă este numai aparentă, căci nu trebuie să uităm că, puterea judecătorească e o putere independentă în Stat, fiind-că ea pronunță justiția de la sine.

Justiția nu depinde de nici o făptură omenească, prin urmare ea nu poate isvari din puterea executivă.

Cei-ce susțin isvorirea puterii judecătorești din cea executivă, sunt preocupați de ideea că capul unui Stat este soriginea suveranității și că de la dânsul isvorăște ori-ce justiție; ceea ce a făcut pe unul din regiî Franciei să dică «Statul sunt eu».

Suveranitatea residă în națiune, și ea este delegată Șefului Statului, pentru a executa legile. Și tot națiunea delege o altă misiune, unei alte puteri a Statului, care este puterea judecătorească fiind cu totul independentă de ori-ce altă putere.

Independența acestei puteri în ordinea politică este o expresiune figurată prin care se înțelege că, aceia cărora le este dată această putere, au dreptul a usa cu libertate după natura și destinația sa și conform regulilor mandatului său. — Independența unei puteri dar, nu este nesocotința legilor.

Acțiunea puterii judecătorești are două mari și diferite aplicațiuni, cari dau naștere la două competențe; adică: *Justiția Civilă și Criminală*.

Ca puterea judecătorească să-și poată exercita înalta sa misiune cu o adevărată independență ca și natura sa, este ca judecătorii, reprezentanții săi, să fie inamovibili.

Aci însă se naște întrebarea:

Cine să facă numirea judecătorilor, puterea executivă, ori alegătorii?!

De s'ar lăsa puterii electivității, cestiunea presintă o sumă de dificultăți și nesiguranța chiar în alegerea lor de a putea reuși în o bună alegere de judecători.

Rămâne prin urmare de preferat puterea executivă.

Sentințele judecătorilor trebuie să coprindă:

1) Declarația dreptului de către judecători, între părțile litigante.

2) Formula executorie, sau porunca ce se dă puterii executive spre a aduce la îndeplinire dreptatea pronunțată de judecători.

Dreptatea pe care judecătorii o dau părții căreia crede că are dreptate, are două grade sau două trepte prin care trebuie să treacă ca dreptatea să poată ajunge ași da foloasele sale.

Așa avem prima instanță numită Tribunal, și secunda instanță și superioară Tribunalului, numită Curtea de Apel. Și

peste ambele aceste instanțe judecătorești avem Curtea de Casație pentru toată țara, care exercitează un control asupra hotărârilor instanțelor judecătorești inferioare ei.

Pe lângă Tribunale, care se află în fie-care Capitală de județ, Curtea de Apel și Casație, mai avem și alte instanțe judecătorești cari se ocupă cu distribuirea justiției populare și cari sunt judecătoriile Comunale și judecătoriile de Ocoale, numite odinioară judecători de Pace.

Legea de organizare judecătorească, misiunea puterii judecătorești, este distribuirea justiției.

Puterea esecutivă

Regele. — Atribuțiile sale. — Prerogativele sale. — Miniștrii. — Atribuțiile lor. — Armata.

Puterea esecutivă. Această putere este aceea care vine și pune în lucrare execuția legilor.

Puterea esecutivă se poate considera sub două puncte de vedere.

1) Când nu întâmpină nici o rezistență în lucrarea sa.

2) Când întâmpină rezistență.

În primul cas este datoare a lua măsurile necesarii, pentru a face a se aplica legea în toate amănunțele ei.

Puterea aceasta coprinde în ea o putere de comandă, strinsă în marginile atribuțiilor sale.

În secundul cas trebuie să neutralizeze rezistența, făcându-o să dispară, și pentru aceasta se cere ca ea să aibă o forță publică la dispoziția ei și această forță publică este armata; întrebuițarea forței publice trebuie basată pe justiție.

Legitimitatea puterii esecutive este supusă la mai multe condiții :

1) Este indispensabil să aibă de obiect, exclusiv esecutarea unei legi. De unde urmează că n'ar fi legitimă, dacă ar avea de obiect împlinirea unei voințe particulare ; un interes particular.

2) Întrebuițarea puterii esecutive trebuie făcută în măsura trebuinței, adică în proporție cu obstacolile ivite. Alt-fel ar tinde a viola principiile adevărului pe care se fundează dreptul natural.

Acțiunea puterii publice este internă și externă.

Este internă atunci, când se face în măsură cu obstacolele ivite.

Și cea externă constă în îndatorirea d'a menține independența Statului și drepturile lui, în raport cu cele-lalte State.

Puterea executivă se mai consideră din punctul de vedere al dreptului și al formei.

Din punctul de vedere al dreptului este pretutindeni aceeași, imutabilă, statornică, ca și suveranitatea.

Din punctul de vedere al formei, ea este variabilă.

Formele puterii executive sunt mijloace prin cari această putere părăsind tărîmul abstracțiunii, intră în domeniul faptelor și al practicei.

Aceste mijloace variază după diversele trebuințe ale societății, trebuințele cari se ved în cutare parte a unui Stat, și în fine în deosebitele trebuințe cari se ivesc în diferitele locuri.

Regele. — Este șeful puterii executive, fiind în aceeași vreme și șeful Statului.

Regele este ales de națiune pe viață și cu dreptul d'urma la tron erediției săi în linie bărbătească din descendenții săi.

Ca șef al Statului și al puterii executive, Regele este în aceeași vreme și șeful armatei în care se concretizează forța publică care dă viață puterii executive în toată activitatea sa.

Această putere execută legile, adică le pune în lucrare. Ea execută hotărârile judecătorești în puterea titlului executoriū care le însoțește, și care nu este alt-ceva de cât un ordin al Regelui către mandatarii săi, ca să execute ordinele sale, al căror șef suprem este.

Regele poartă calificativul de ființă supremă, fiind că cuprinde în sine, esența suveranității poporului său.

El ia parte la formarea legilor. Are drept a sancționa legile, ori a refusa sancțiunea lor.

El execută hotărârile judecătorilor prin delegații săi.

Pe lângă aceste puteri el mai are și o sumă de prerogative acordate de națiune exclusiv Lui spre a le exercita.

Această supremație acordată Regelui, face din el o persoană pusă mai presus de toate drepturile, scoțându-l în aceeași vreme afară din verice răspundere morală și materială înaintea legilor.

Regele în ordinea morală și chiar materială este un tutore al națiunii sale, veghiând neconținut la complecta sa prosperitate.

Legea civilă supune la cauzie materială administrația tutorilor.

Șeful Statului cu toate că exercită o tutelă asupra întregii

națiunii și a averii sale, cu toate că erorile sunt pentru oameni și prin urmare poate face și El, cu toate acestea el nu numai nu este supus la nici o cauțiune, dar încă este scos afară din verice răspundere, răspundând alții pentru el

Prestigiul datorit celui mai mare magistrat al țerei, în care se concentrează toată puterea și voința națiunii cere, ca mandatarul său, depositarul puterii sale să fie scos afară din orice răspundere de verice natură.

Răspunderea Șefului Statului o are guvernul său, de aceea în sistemul Constituțional se poate dice împreună cu Thiers:

«Regele domnește
și guvernul cârmuește».

Aceasta se vede clar după cum am mai arătat, din faptul că Regele nu iscălește nici un act mai înainte d'a nu fi iscălit actul de ministrul respectiv, sau de întregul guvern, când ar fi un act care ar solicita semnătura guvernului întreg.

Această semnătură a regelui pe actele ce i se prezintă spre iscălire numai în urma semnării lor de ministru, va să dice răspunderea e a voastră miniștrilor și voi prin urmare iscăliți mai întâi actele, căci eu regele nu am de cât o răspundere morală de modul Domniei mele, și aceasta nu înaintea națiunii, ci numai a lui Dumnezeu.

Majestatea națională ce el reprezintă, cere a nu se cobori jos din înălțimea puterii unde este urcat, fiind pus la adăpostul tuturilor valurilor populare, sau după cum a dis *Royer-Collard*, «*Nu trebuie ca valurile poporului să se isbească neconținut de Tron*».

Responsabilitatea miniștrilor derivă din două mari surse, și anume :

1) Din semnarea actelor de guvern, înainte d'a le semna Regele.

2) Din facerea regulamentelor publice de către miniștri.

Puterea d'a face regulamente de administrație publică, rezultă din puterea suveranității ce esercită reprezentând pe Șeful Statului, unul din factorii formării legilor. Resultă încă din propria lor putere de legiuitori cu care sunt investiți în aceeași vreme, căci miniștri sunt admiși a fi aleși ca mandatarii ai națiunii. Din toate acestea rezultă că, miniștri au un dublu caracter, — acela de administratori și în aceeași vreme de legiuitori.

Vorbind de responsabilitatea funcționarilor publice, am ară-

tat acolo și răspunderea miniștrilor ca oameni publici, cine-î poate da pe dênșii în judecată, și care este instanța judecătorească care trebuie să le aplice pedeapsa ce ar merita.

Atribuțiile Regelui.— Atribuțiile Regelui ca Șef al Statului, din punctul de vedere Constituțional, sunt:

Să ia parte la formarea legilor, căci chiar este unul din factorii sêi cei mai principali, fiind-că de la el pleacă proiectele de legi ducându-se prin guvernul sêu în Camerele legiuitoare.

Să convoace Corpurile legiuitoare, să le dissolve, să le închidă ori redeschidă după necesitate sau la epocile fixate de lege.

Să proroage aceste Corpuri.

Am arătat ce însemnează toate acestea, când am vorbit de puterea legiuitoare.

Să aprobe budgetul Statului.

Să numească pe funcționarii civili din toate ramurile, pe cei militari și chiar eclesiastici, dând investitura Episcopilor și Mitropoliților. Să dea grade militare, decorații, a da în judecată pe Miniștri, a concedia un guvern sau a și forma ministeral și altele. Din toate aceste atribuții pare că se adeverește mai mult că Regele nu guvernează ci numai domnește, pare să fie ceva adevărat din această maximă constituțională, densa însă nu se aplică la toate situațiile și la toate casurile. În partea morală a administrației sale El este dator să vegheze mai înteu la nefalsificarea drepturilor sale așa s. e. în materie de alegeri, falsificându-se alegerile se poate schimba pe nesimțite forma de guvern. Falsificarea alegerilor prin urmare are consecințe cari pot fi Lui vătămătoare, cari pôte mai multă vreme vătéma și pe națiune.

Domnul domnește, nu însemnează indiferentismul Șeful Statului la mersul regulat al legilor de El sancționate, căci atunci Șeful Statului ar fi o ficțiune, ar fi a se anihila pe sine singur. Acest drept al sêu de a păși și lucra pentru prosperitatea Statului sêu, ese până la evidență din marea sa prerogativă a *dreptului de veto*. Ce ar însemna mai mult acest veto, scris într-o Constituție confirmată cu semnătura Șefului Statului de cât obligațiunea ce-și ia Șeful Statului d'a nu fi rece și indiferente la dreapta pađă a legilor, Domnul decî domnește până acolo, unde legile și națiunea sa nu suferă amăgire și violare de drepturi.

Prerogativele Regelui.—Cuvântul de prerogativă derivă din două cuvinte latine, de la propoziția, *prae*, care însemnează înainte, și verbul *rogare*, care însemnează a ruga, a întreba.

Se dicea aceasta la Romani despre Centuria care în comiții era chemată, cea d'ântâiu să-și dea votul său.

Comiții la Romani era adunarea poporului spre a alege pe magistrați, sau a trata despre afacerile importante ale republicii.

Prin analogie prerogativa este un privilegiu, un avantajiu, atașat câtor-va funcțiuni la oare-cari dignități.

În limba parlamentară prerogativa este un drept, o onoare asigurată personal Șefului Statului, prin Constituție.

Se poate dice asemenea și prerogativă-parlamentară, s. e. dreptul exclusiv ce 'l-au membrii parlamentului d'a se bucura de libertatea cuvântului, fără a fi trași la vr'o răspundere.

Rățiunea și cuvântul dic filosofii, sunt cele mai frumoase prerogative ale omului.

Prerogativa și privilegiul exprimă egalmente ideea d'un lucru, care pune afară din legea comună pe o persoană sau un corp.

Prerogativa însă însemnează mai mult, o distincțiune onorifică, o preferință particulară ce se acordă rangului; pe câtă vreme privilegiul implică ideea unui avantajiu real, pozitiv, care trage mai tot-d'a-una după sine un interes.

Prerogativele sunt rezultatul oare-căror concesiuni, afară din dreptul comun. Așa găsim în istorie că sub Henric II, prinții și prinsele aveau singuri prerogativa d'a purta haine roșii de mătase sau de lină.

Tot asemenea și cu prerogativele regale coprinse în Constituția de la 1866, ele sunt nise concesiuni acordate exclusiv Șefului Statului contra dreptului comun, a le exercita el direct și prin sine fără dreptul de delegație.

Aceste prerogative sunt :

1) Sancțiunea sau promulgarea legilor, sau refusarea sancțiunei.

La cuvântul *Lege*, am arătat ce însemnează toate acestea, și numai revenim.

2) El numește și revoacă pe toți funcționarii publici și pe miniștrii săi.

Dacă am privi pe miniștrii ca niște simpli administratori în rîndul tuturor celor-l'alți funcționari ai țerei, nu am avea nimic de dis : ei s'ar revoaca ca toți cei-l'alți funcționari.

Fiind-că însă miniștrii pe lângă calitatea lor de administratori, mai fac încă parte și din ordinea politică, revocarea lor

e cu totul alt-fel de cât a celor-l'alți funcționari; revocarea lor dar e supusă oare-căror condițiuni. Trebuie să mijlocească o cauză de înaltă politică, fie internă orî esternă. Să mijlocească o cestiune de înaltă ordine publică, care să nu se poată satisface de cât prin revocarea miniștrilor. — Și ca atare cauza revocării miniștrilor nu trebuie căutată, de cât în viața parlamentară, — în parlament chiar.

Și această cauză nu poate fi, de cât lipsa de armonie între guvern și parlament.

În această circumstanță guvernul orî se retrage, și Șeful Statului compune un cabinet din majoritatea parlamentului pentru a se stabili armonia necesarie ca să poată lucra cu toții împreună. — Sau guvernul persistă a rămânea la locul său și atunci trebuie făcut un nou apel la țară. — Adică, dizolvarea corpului în luptă cu guvernul.

Dar fiind-că însă e mult mai corect a sacrifica un guvern de cât a frământa și agita o țară întreagă prin noi alegeri, Șeful Statului ar face mai înțelepțește a revoca guvernul compunându-și un alt cabinet din majoritatea corpului care a provocat crisa.

Are dreptul de amnistie în materie politică. Cunoaștem deja ce înseamnă amnistia și deosebirea între amnistie și grațiere, și deci trecem înainte fără a mai repeta ce s'a dis.

Are dreptul de grațiere — Reducerea pedepsi. — *Sau comutarea pedepsii.* Aceiași mână și suflet care iartă și uită vina culpabililor politici, tot ea acordă iertarea criminalilor ordinari.

Adică scutește pe culpabili de delictе orî crime ordinare, de constrângerea corporală; fără să-i poată însă scăpa și de despăgubirile bănești la cari vinovații ar fi condamnați către partea victimă.

Reducerea pedepsei este scăderea a o parte din anii la cari o persoană ar fi fost condamnată la constrângerea corporală, pentru vina sa ordinară.

Comutarea pedepsei este atunci când o persoană care este condamnată la munca silnică pe viață i se schimbă pedeapsa la munca silnică pe timp mărginit, adică un număr oare-cari de ani.

Amnistia uită și iartă, ca și când n'a existat culpabilitate. Grațierea iartă constrângerea corporală, fără să șteargă faptul condamnării; rămând culpabil tot cu suvenirile condamnării.

El face regulamentele pentru esecutarea legilor, căci el este unul din factorii plămădirii legilor; și cine are dreptul a face mai mult s. e. a face legi, cu atâta mai mult are dreptul a face mai puțin, cum sunt regulamentele de aplicat legile.

El este Șeful armatei.

El conferă gradele militare, conferă decorația Română; și dă autorisare, a purta decorațiile străine.

El are dreptul a bate monedă, a încheia convențiunii comerciale, de navigație comercială și altele cu cele-l'alte State.

Toate aceste convențiuni trebuiesc mai întâi puse la aprobarea Corpurilor legiuitoare. Motivul acestei măsuri este că, ele trebuiesc a se face în puterea unei legi, care să hotărască condițiile și drepturile reciproce în virtutea cărora să se poată executa.

El convoacă Camerele, —le disolvă, —le închide și redeschide.

El convoacă și disolvă consiliile județene.

El revoacă pe Primarii comunelor Urbane. Inchide, deschide și proroagă Camerele, ia parte la confecționarea legilor.

Despre Miniștrii.—Miniștrii, în materie Constituțională, sunt niște mari demnitari ai Statului, niște persoane de încredere ale Șefului Statului, și consilierii ai săi. Sunt niște delegații ai Șefului Statului, prin concursul cărora se pune în mișcare tot mecanismul Constituțional. Miniștrii sunt niște mandatați ai Regelui prin ajutorul cărora ia parte la toată activitatea Statului, și tot prin ei Regele se pune în contact cu națiunea.

Atribuțiile Miniștrilor.—Miniștrii sunt datorii să ia parte la deliberările Corpurilor legiuitoare, fără prezența măcar a unui singur Ministru, Corpurilor legiuitoare nu pot lucra. Am arătat motivul prezenței Miniștrilor în adunări, când am vorbit de adunarea deputaților. Miniștrii sunt datorii să răspundă de neresponsabilitatea aceluia ce ei represintă.

Această nerespundere a aceluia ce Miniștrii represintă este atât de mare, în cât chiar d'ar avea un ordin scris din partea mandantului lor d'a face o faptă condamnabilă, tot nu pot fi scutiți de răspundere.

Miniștrii nu se pot pune la adăpostul ordinelor inconstituționale ce ar primi.

Supunerea pasivă este un principiu bun numai pentru disciplina militară.

În armată această oarbă supunere e chiar necesarie, căci acolo unde nu este disciplină unde nu este supunere, acolo nu este armată.

Responsabilitatea este un principiu fundamental al unui guvernământ, care este fundat pe Suveranitatea națională și pe lege.

Tot ca atribuțiunii Constituționale miniștrii sunt datorii împreună cu Regele să plămădească legile cari după cum am arătat, aceste proiecte de legi se aduc de Miniștrii în Camere prin decret Regal, spre a fi elaborate.

Miniștrii luând parte la debaterile Camerilor, au din aceasta o dublă calitate. Mai întâi ei represintă în Cameră pe unul din factorii legilor, și pe lângă aceasta ei stau în Cameră ca reprezentanți ai națiunii, având și ei ca toți ceilalți deputați, datoria a reprezenta pe alegătorii săi la lucrările parlamentare.

Sunt constituțiuni cari din contra prohibă Miniștrilor dreptul d'a fi aleși membrii în parlament, păstrându'și numai calitatea lor de miniștrii; și ca atare au numai dreptul discuțiunii fără votare. Și în adevăr, dacă este, după cum am mai dis-o, incompatibilitate între mandatul de ales al națiunii și o funcție salariată din budgetul Statului, Miniștrii la rindul lor sunt niște funcționari publici, ei ca toți ceilalți salariați și ei tot din budgetul Statului; rău dar vin în parlament, rău iaș parte la votarea legilor căci și independința lor este viciată de salariul ce'l primesc. Și să nu se dică că guvernul are un ideal mai mare de cât salariul său, căci natura omului fiind la toți oamenii aproape aceeași, cu greu s'ar desinteresa.

Ei sunt datorți să presinte Regelui decretele de revocarea saș numirea funcționarilor, de disolvarea, inchiderea, convocarea saș prorogarea Camerilor

În fine sunt datorți să iscălească toate acele acte cari necesitează iscălitura Regelui.

Toate aceste acte trebuie să mai întâi iscălite de Miniștrii și apoi de Rege. Aceasta va să dică că Domnul domnește, și guvernul cărmuește.

Miniștrii mai sunt datorți să formeze budgetul și să-l presinte Camerei spre aprobare.

Primul-Ministru pe lângă toate aceste atribuțiuni pe cari le are colectiv cu toți ceilalți Miniștri, el mai are și atribuția, a presida consiliul de Miniștrii când nu e presidat de Rege.

Primul-Ministru se mai numește și Șeful Cabinetului, numindu-se ast-fel fiind-că de și au puteri egale între ei, ca Miniștri, de și răspund egal înaintea legii de faptele lor ca oameni publici, nimeni din ei nu poate reprezenta pe Rege direct de cât Primul-Ministru, fiind-că el a compus Ministerul după însărcinarea dată de Rege.

Despre armată

Istoricul. — Armata vechie. — Armata nouă. — Construirea armatei. — Scopul armatei. — Străinii în armată.

Despre armată.—Armatei îi se poate dice și agenții de execuție fiind unul și acelaș lucru, se ocupă cu executarea legii, căci numai, prin punerea în aplicare a legilor să poate cunoaște foloasele sale. Rolul armatei în execuția legilor este, ajutorul ce armata este chemată să dea agenților însărcinați direct cu executarea legilor, la necesitatea ce acești agenți ar simți, d'o forță mai mare ca a lor.

În genericul cuvânt de armată, intră atât armata de uscat cât și cea navală, și coprinde într'ênsa sâmburile forței publice.

Fără armată forța publică n'ar fi de cât un vis, iar siguranța publică a persoanei, a proprietății și a prosperității publice, n'ar avea nici o sancțiune, — n'ar fi de cât un ideal,

Armata se compune din toți cetățenii validi a purta arma sub anumite condițiuni fixate de legea specială a formării armatei, numită legea de recrutare. Așa dar toți cetățenii sunt datorii a-și da tributul lor către țară. Acest tribut se numește al sângelui, fiind că cetățeanul își dă tot ce are mai sacru, dându-și sângele său, sau viața sa, pentru apărarea vieții patriei sale.

Românii, străbuni ginteii Latine din care și noi Românii facem parte, ca să ducă la adevărata poezie amorul de patrie, ne-a lăsat spre amintire neperitabilele versuri ale lui Oraziu, «*Dulce et decorum est pro patria mori*» în care se oglindește întreaga virtute militară trecută, a nu ține seamă de nimica când e a se sacrifica pentru patrie.

Aci stă adevăratul patriotism al orî-cărui cetățean, a face abnegațiune de tot ce i-ar face viața dulce și dorită, pentru a face să trăiască țara sa.

Istoricul. — Vorbind de istoricul armatei, voim a vorbi mai cu seamă de organizarea sa cea vechie la noi, de cât de origina nașterii sale.

Existența armatei este și evidentă și veche de tot. Armata a esistat tot-d'a-una și pare că viitorimea, cu toată crescândă sa dezvoltare intelectuală, voește încă mai mult a se lega de armată.

Natura chiar pare a fi genitoarea armatei, fiind că slab și puternic a esistat tot-d'a-una, și cel slab a avut tot-d'a-una nevoie de ajutorul celui mai puternic.

Armata dar ca simbol al forței publice este datoare a apăra

statul de agresiunile esteriore, și în interiorul statului armata este un puternic protector al celui slab, — al binelui public contra răului, — a ordinii contra desordinei, fiind că desordinea este moartea feliicității generale.

Armata vechie.—La Români, în vechime, armata avea aproape aceeași formă și compoziție, ca și astăzi. Mircea I Domnul și fala Românilor fu cel d'ânteu Suveran în Europa care s'a prezentat pe câmpul de luptă și 'nainte a tuturor celor-l'alți Suverani, cu o armată regulată.

Mircea dic istoricii, ca să poată eși pe câmpul de onoare cu o armată regulată, de sigur că el a găsit în poporul său elemente suficiente, pe cari apoi puterea geniului său militar a putut să le armonizeze între ele; transformându-le în armată regulată, disciplinată și instruită militarmente.

Marele istoric Bălcescu, în nemuritoarea sa operă *Arta militară la Români* p. 589—590 se exprimă ast fel :

Am preferat a lucra instituțiile ostășești înainte orî căroraltele, căci aceste instituțiuni sunt cele mai minunate ce au avut părinții noștri, fiind-că ele au făcut mărirea țerei în vreme de patru vecuri, în sfârșit fiind că sunt convins că țara Românilor de și va lua vr'o dată rangul ce i se cuvine între popoarele Europei, aceasta o va datora mai mult regenerării și vechilor ei instituțiuni ostășești». ¹⁾

Această armată regulată, disciplinată și învățată din vechime, era compusă precum urmează:

I) *Lefegii*, adică aceia cari primeau leafă de la stăpânire, cu alte vorbe făceau serviciul militar cu plată.

Același lucru avem și azi. Lefegii sunt înlocuiți cu armata permanentă care duce necontentit viață de cazarmă, primind leafă de la Stat pe tot timpul cât este luat în armată.

II) *Milițiile*. Aceasta era asemenea o armată regulată tot temporară și pe un termen scurt. Aceștia nu primeau nici un fel de plată sau alt-ceva de la stăpânire, de cât hrană și îmbrăcăminte pe timpul cât sta sub steag.

Aceste miliții le avem și azi făcând serviciul cu schimbul și având în acest timp hrană și îmbrăcăminte de la Stat.

III) *Gloatele*. Adică toată lumea care nu făcea parte nici din lefegii nici din miliții și care lua armele în mână punându-se sub steag numai la nevoie, pentru apărarea căminului lor.

Aceste gloate le avem și azi și cari primesc titlul de gloate

---

¹⁾ Sfânta profeție!.. Armata ne-a pus în rîndul popoarelor civilizate, prin câștigarea independenței la 1877!..

numai după ce vor fi trecut prin celelalte elemente ale armatei din naintea lor. Aceste trei împărțiri ale armatei mai primeau alte sub-împărțiri cu diferite numiri fie-care din ele, și anume :

Cete, cari se compun din 1,000 oameni sub comanda unui căpitan.

Cetele erau împărțite în *centurii* cu un șef numit *Sutaș*.

Centuriile împărțite în *Decurii*, cu un șef numit *Cetaș*.

Oamenii cari compuneau aceste cete se numeau *Dorobanți*.

Călărașii cu un șef numit *Spătar*.

Roșii de țară sub comanda marelui Paharnic, și care a ținut până la al XVIII-lea secol.

Lefegii aveau un șef numit căpitan de Lefegii, și erau 1,000 de oameni.

Lefegii Spătarului conduși de ciaușul Spătarului și erau 500 de oameni.

Vânătorii, conduși d'un șef, numit *vătaf de vânători*. Aceștia erau 1,000 de oameni, și a ținut până la al XVI-lea secol.

Acești vânători erau pedestri și călări, ei compuneau cavaleria și erau însărcinați cu poliția Capitalei, și se recrutău din elita societății.

La 1513 Neagoe Basarab s'a ales Domn, aflându-se *vătaf de vânători*¹⁾.

Săracii erau 1,500 oameni.

Scutelnicii, 500 oameni, ambele aceste corpuri de armată, compuneau cavaleria Bucuresciului.

Lipcarii erau 1,000 de oameni, comandați de marele Postelnic.

10) *Cazacii* erau comandați de un șef numit Polcovnic. Aceștia erau asemenea pedestri și cavalerie având un număr de 2,000 oameni. Armele lor erau puști și paloșe.

Pușcașii, erau 1,000 oameni, comandați de marele Armașiu.

Aprodișii, comandați de marele Postelnic, și erau 500 oameni.

Copiii de casă, un corp de armată de 500 oameni, comandat d'un șef numit *vătaf de copii*. Copiii aceștia compuneau garda interioară a palatului Domnesc.

Curtenii, gardă călare.

Ferendarii, pedestrimă ușoară.

¹⁾ Câtă mare deosebire de la compunerea Poliției din 1513 și în cea de azi!...

Fustașii erau 100 oameni, comandați d'un șef numit *Isbașia de Fustași*. Armele acestora erau *Lancea*.

Haiducii. Aceștia erau cavalerimea și pedestrima, înarmați cu *lânci* și *săbii*.

Călărețimea Serdarului de Maziliu. Corpul acesta de armată se compunea din toți boerii eșiți din slujbă, și cari se numeau *Maziliți*¹⁾.

Tunari. Erau 500 oameni și de la înființarea acestui corp fu mereu comandat d'un căpitan de dorobanți până la 1655. De la această dată de *marele armaș*.

Această armată, dicită de istoricii, se urca până la 30,000 de oameni și după trebuință numărul creștea în timpuri de rebel.

Funcționarii însărcinați cu îngrijirea armatei. Ocupându-se de cei însărcinați cu îngrijirea armatei, cu tot ce le trebuia, vom face cunoștințe, cu alte vorbe, cu intendența veche a armatei Române.

Acești funcționari erau :

Marele Clucer. Era însărcinat să primească bani de la visterie și să cumpere armatei pâne, vin, fân cailor și toate necesariile.

Marele Slugger. Acesta cumpăra carne și luminări.

Marele Pitar. El împărțea pe capete cele cumpărate de marele Clucer și marele Slugger.

Marele Șetrar. El îngrijea de corturile armatei și de celelalte efecte militare.

Toată această armată era numai pentru o parte din țară — numită România Mare, căci cea altă parte a țerei, numită Oltenia sau România Mică sub titlul de *Banatul Craiovei*, avea o administrație a sa proprie și cu totul independentă de a României mari, sub toate raporturile.

Banatul, acesta era cu totul independente, avea armata sa proprie. — Recunoștea însă autoritatea Domnului din România Mare, și Banul Craiovei era considerat ca un vasal al României Mare.

Organizarea militară a acestui Banat, era identică cu a României Mare, căci cu toții formau o unitate națională Românească.

Armata veche la Moldoveni.

Maî înainte sumă totală a armatei la Moldoveni era mult maî superioară ca a Muntenilor; ea în timp de război se urca la 70.000 până la 100,000 oameni.

Elementele compunerii acestei armate erau :

¹⁾ De la mazile se zice maziliți, adică un funcționar dat afară din slujbă

- I. Ostașii cu leafă, sau armată regulată.
- II. Ostași de scuteală sau milițiile.
- III. Ridicarea gloatelor.

Armata Moldovă ca și a României avea diferite numiri, așa era :

Darabanii. Corp de armată pedestrii comandați d'un șef numit *Căpitan de Darabani*, trecând mai în armă sub ascultarea Agii.

Călărași de țară sub comanda Hatmanului.

Fanțirii, cea mai însemnată călărime a Moldovei din acele timpuri.

Două Vătășii. A călărașilor de Galați și de Țarigrad.

Două Vătășii. Umblători de Hotin și de Soroca.

Vătășia de fustași.

Tunari sau pușcași.

Curtenii. Aceștia slujeau la Curtea Domnească în scop de a puteau ajunge boeri și în timp de resbel luptau sub comanda marelui Logofăt.

Corpul de armată al Curtenilor la rindul său era și el împărțit în modul următor :

Vătășia corpului de casă.

Vătășia aproșilor de Divan.

Vătășia de Paicî.

Văășia de Postelnicî mari și mici.

Vătășia de Paharnicî.

Stolnicî.

Armași sub marele Armași.

Ușierii sub ușierul său portarul cel mare ¹⁾.

Acești curtenii erau ca un fel de gendarmerie, și la necesități erau trimiși prin ținuturi.

Aceșii curtenii aveau deosebite funcțiuni la curtea Domnească.

Aproșii de Divan și copiii de casă compunea guarda Domnească.

Aproșii de Divan mai serveau pe lângă palatul Domnesc implinind datoriile după hotărârile judecătorești ²⁾, precum asemenea ducând poruncile pe la boeri.

Copiii de casă păzeau casa Domnească, arsenalul, cabinetul de lucru al Domnului, și sta lângă Domn când lua parte la Divan.

¹⁾ Cantemir, Cap. 67 și 15.

²⁾ Ca și portăreii de apă.

Atât copiii de casă cât și aprozii în timp de resbel, apărau persoana Domnuui.

Postelnicii mari și mici, încă făceau serviciu la curtea Domnească.

Paharnicii și Stolnicii, slujeau la masa Domnească.

Se numiau paharnici, fiind că serviciul lor consta a turna vin prin pahare la masa Domnească, iar stolnicii erau însărcinați cu tîrguelile curței Domnești.

Armașii păzeau pe arestați.

Ușierii duceau la gazdă și slujeau pe soli.

Paicii însă, aceștia slujeau exclusiv pe Domn. Armele lor erau lancea și sabia, iar costumele lor erau foarte bogat cusute cu aur și argint.

Marele Hatman era șeful întregii armate, el purta tot-d'a-una un toiag aurit când mergea la curte.

Tot ce am văzut până aci era armata pămînteană, căci Moldova știut este istoric că admitea în sînul armatei sale și străini, aceștia făceau serviciul militar cu plată.

Așa armata Moldovei avea *Nemți, Cazaci, Sîrbi, Bulgari, Albanezi, Greci*¹⁾.

Acest ne-înemerit mozaic însă nu ținu mult. Armata pămînteană se răsboia adesea cu armata compusă din străini, aducînd ast-fel mai multă vătămare de cât folos. Pe lângă aceasta, desele răsboaie ale Moldovei cu vecinii săi, această armată de străini în timpul resbelilor aducea mari neajunsuri Moldovei.

Aceste două circumstanțe făcu pe Aron Vodă la 1592 să desființeze pe străini rămîind numai pămîntenii.

Cu Aron Vodă dar armata Moldovei primi un caracter național ca și armata Muntenii, care de la înființarea ei a avut această calitate.

Armata Moldovei compusă din străini, era :

Seimenii Hatmănești. Era un corp de armată compusă din Sîrbi, Bulgari, Greci, Arnăuți etc., comandat d'un șef numit *Bași-Buluc-Bașia de Seimenii*. Corpul acesta de armată era împărțit în zece Bulucbașii.

Patru căpetenii de Unguri sau Nemți, cu zece mii oameni fie-care.

Patru căpetenii de Cazaci.

Căpeteniile Tătarilor-Lipcani.

Două căpetenii de Veslii, compuse numai de Turci și Tătari, comandați d'un șef numit Vesli-Aga.

¹⁾ Cantemir, p. 11, cap. 7.

Funcționarii însărcinați cu îngrijirea celor necesari armatei.
Aceștia erau :

Marele Clucer, însărcinat într'un chip general cu aprovizionarea tuturilor necesariilor armatei.

Marele Șetrar. Ingrijea de corturi, tunuri, îmbrăcăminte, și de tot materialul militar.

Călărașii de Catastife. Aceștia făceau plățile lefilor militarilor. Densii aveau mai multe registre, de unde chiar li s'a dat și numele.

Generalități.—Armele Moldovenilor erau aceleași ca ale Românilor, erau *Arcul, Sulița, Sabia, Secura, Paloșul, Măciuca, Pușca, Tunul* etc.

Ofensiva și defensiva erau foarte cunoscute în Moldova și Muntenia, dar mai cu seamă defensiva.

Disciplina atât în Moldova cât și în Muntenia era foarte mare. La Moldoveni pedeapsa duelului era foarte crudă, dualistul vinovat era condamnat la moarte. Prințul Cantemir adăogă că, mortului în duel i se făcea o înmormintare batjoritoare.

Justiția militară.—Tribunalele militare pedepsea cu moartea pe desertori în timp de război. Același lucru și aici.

Dacă însă vinovatul era boer, se alegea numai cu gonirea din armată, conducându-l acasă cu escorta.

Artă militară și strategia la Moldoveni și Munteni.—Sub acest raport condeiul meu nu se face de cât un raportor fidel al istoricilor vechi, atât naționali cât mai cu seamă străini.

Așa, Cronicarii toți afirmă că *Șerban-Vodă* făcuse prin ajutorul armatei ca țara Românească să fie un stat respectat în Europa, și împărățiile mari solicita alianța sa, s. es : *Nemții, Turcii și Petru cel Mare al Rusiei*¹⁾.

Istoricul *Bonfin*, vorbind de Dan III Dracu, dice : «Era un bărbat înzestrat cu mare virtute și căpitan prea viteaz în orî-ce război, care cu puțină oștire, prin mărire și înțelepciunea sa unită cu înalta virtute a soldaților săi, a susținut fără vr'un ajutor străin războiul cu Turcii, războiul pe care abia puteau toți creștinii împreună să-l susție, și a făcut atâta deșertare provinciilor sale prin nenumăratele războaie, în cât abia a rămas oameni cari să lucreze pământul²⁾».

Engel, vorbind de Mihaiul Viteazu, dice :

«Să aruncăm drage flori pe mormîntul unui prinț Român care interesează istoria lumii».

1) Bălcescu, arta militară, p. 605.

2) Bălcescu, p. 611.

El a lucrat puternic spre a înbrînci barbaria Turcească, despre cele-l-alte părți ale Europei.

Dulgos, un istoric Polonez și contimporan cu Ștefan cel Mare ne spune următoarele, de acest eroi Moldovean.

«O! bărbat vrednic de admirare cu nimica mai pre jos de cât generalii Creștinii de cari noi atîta ne mirăm, care în vremurile noastre dintre toți principii lumii mai înteu ai repurtau o biruință atît de însemnată, asupra Turcilor!

«Tu ești cel mai vrednic după judecata mea căruia i se cuvine a i se da Domnia și comanda a toată lumea și mai ales, vrednic de general împotriva Turcilor după învoiala, hotărîrea și decretul creștinilor, lăsând pe toți cei-l-alți împerați și prinți catolici să se tăvălească în lenevirea desfrînării sau răsboae civile».

Să ascultăm acuma și pe istoricul ungar Iștvan, vorbind de acelaș mare Ștefan.

«Fosta Ștefan în toată viața sa un prea însemnat om pentru științe, disciplină militară și pentru fapte răsboinice cele slăvite, căci toți vrăjmașii cu cari s'aŭ luat la arme a eșit biruitor cu o virtute și cu o vitejie vrednică de mirare».

Ca toate lucrurile pe lume și gloria armelor Române intră în repaos, mai cu seamă în epoca fanarioților care-și dete toate silințele a pierde cea din urmă amintire de virtutea militară!...

Cu toate astea nu reușesc.

Căci de și se credea îngropată pentru tot-d'a-una suvenirea armelor, ea însă ese la lumină cu aceeași strălucire ca și mai înainte, după stingerea eternă a Fanarioților.

Ast-fel armele Române la 1831 es strălucitoare ca tot-d'a-una și cu forță a numai apune vr'o dată.

La 1831 tricolorul român din nou începe a falfâi, adunând în jurul său pe Români.

La această dată se reînființeză instituția militară cu românescul său caracter, punându-se de atunci toate îngrijirile necesarii spre a aduce virtutea militară străbună la înălțimea memorii lui Dan III, Cantacuzin, Ștefan, Mihai și alții.

Câte-va strofe dintr'o poesie intitulată «*Ostași Români*», făcută cu ocazia înălțării steagului național la 1831, în Bucuresci, va fi cea mai puternică dovadă de amorteala în care căduse armele Române în neagra epocă fanariotă.

Poeticul patriot se exprimă ast-fel:

Frații mei!... Copii răsboinici, ascultare numai dați!
Iată ceasul, mic și mare, armele să-nbrățișați.
Strigând toți într'o unire

Spre a mami fericire
S'alergăm de obște frații!
Acea armă ruginită și ascunsă în mormânt
Brațele să infierbinte, iasă iarăși pe pământ.
Tinerimea s'o-ncunune
Cu isbândi și fapte bune,
Pe ea facă jurământ.
Ce privire dulce mie, steagul filie în vânt,
Armele lucesc și slava ese iarăși din mormânt.
Tinerimea îndrăsneată
Mândră falnică măreață,
Ușior calcă pe pământ!...

Ast-fel străbătând depărtatele timpuri până să ajungem la noi, găsim armata că aproape aceeași a fost tot-d'a-una.

Armata nouă.—Ea este aceeași ca și cea veche ce vedurăm până aci, deosebindu-se numai prin reformele ce ea a primit în urmă, după necesitate și progresele ce omenirea aduce pe fie-care ți.

Elementele din care această armată se compune, sunt aceleași ca și în trecut, culegându-se exclusiv numai din națiune, și fiind cu totul națională. — Compoziția ei dar este :

- I. Armata permanentă cu reserva ei ;
- II. Armata teritorială cu reserva ei ;
- III. Milițiile ;
- IV. Gloatele.

Din aceste patru elemente se compune întreaga armată de uscat și navală.

Se divide armata în armate de uscat și navală, fiind-că aceleași necesități ce armata întâmpină pe uscat, se găsesc și pe apă. Comerț, industrie, resbel etc., se găsesc pretutindenă.

Forța navală dar unită cu cea de uscat, sunt datoare să urmărească și să proteagă pretutindenă interesele generale ale societății ce represintă și veră-unde protecția lor este simțită.

Constituirea armatei.—Astă-ți armata se compune din toți cetățenii născuți Români sau naturalizați și validi d'a purta arma ; precum și din străinii născuți în țară și cari nu vor dovedi că au făcut armata în altă țară.

Această constituire a armatei se face în marginele necesităților țerei, chemându-se pe fie-care an un număr de persoane determinate de legile budgetare. Acest număr de persoane chemat a forma armata, se numește Contingentul Armatei.

Străinii în armată. — Vorbind de armata veche în partea țerei numită Moldova, am vedut că ea admitea în sinul său și străinii, de cari Aron-Vodă scuturându-se de ei a dat

armatei caracterul național de care apoi nu s'a mai depărtat nici-o-dată

Veri-ce străin însă care la epoca inscripțiunii nu va putea dovedi că aparține vre-unei naționalități străine trebuie să facă parte din armata țerei. Acești străini născuți pe teritoriul României și cari la ajungerea lor la majorat nu vor reclama cetățenia Română, conform art. 8 c. c., sunt considerați de lege că sunt Români, și prin urmare pot face parte din armata română.

Mijloacele prin cari se compune armele sunt recrutarea și angajările de bună-voe, două lucruri pe cari le vom vedea când ne vom ocupa de dreptul administrativ.

Ne aducem aminte că vorbind despre votarea legilor am vădut că e cu totul prohibit ca armata să stea înprejurul localului Camerei, unde deputații sau senatorii și esercită mandatul lor național, sau măcar în vecinătatea Camerilor, ca nu legile să fie rezultatul impunerei altei voințe de cât a lor.

Dacă armata nu se poate apropia de Cameră spre a nu inspira temerea ori frica, dar ea poate să ia parte la vot?...

Iată o cestiune asupra căreia necesitează să dicem un cuvânt.

S'ar părea cu totul nedreaptă măsura de a ridica dreptul de vot acelora cari sunt investiți cu cea mai glorioasă misiune, de a apăra țara contra inamicilor de afară și din năuntru, dar într'o organizare politică fie-care funcțiune are datorii particulare de împlinit precum și restricțiuni, cărora trebuie să se supuie.

Intr'o țară liberă, tot cetățeanul trebuie să aibă dreptul d'a asista și a lua parte la reuniunile publice, ca să și apere opiniunile sale și să atace pe ale părței opuse care e la putere.

Cum ar putea eși din încurcătură un militar care ar avea opiniuni contrarii d'ale guvernului său la vr'o întrunire?...

Votul militarului prin urmare reprezintă cel mai mare pericol.

O armată îmbibată cu spiritul de partid, poate produce două rele mari.

Sau se poate divisa în două corpuri ostile între ele și cari ar da semnalul unei rebel civil, sau a dicta voința sa, și poate chiar a impune pe șef!...

Acela care votează, trebuie mai întâiu prin discuțiune publică, să se lumineze asupra votului.

Dar discuțiile politice distrug disciplina, care este sufletul armatei, și în ziua când militarii vor fi admiși să frecvente cluburile politice, să facă politică, totul va fi pierdut!..

Votul coprinde în esercitarea lui, libertatea și sinceritatea votatorului.

Ce va face dar guvernul dacă majoritatea voturilor armatei se va pronunța contra lui?...

Dacă armata se declară publicamente ostilă prin scrutin, guvernul este condamnat la moarte.

Intr'un atare cas numai rămâne guvernului de cât un singur lucru de făcut, acela d'a face rebel de cât a ceda.

Așa dar dând armatei dreptul de vot, este a espune țara într'un rebel ne prevădută, ne pregătit și contra voinței tuturor.

Pacea și ordinea internă a unei țări cere ca armata să se mărginească în oarba supunere a disciplinei sale, căci tocmai această disciplină este simburile existenței armatei și a progresului ei.

Nici odată voturile armatei să nu se întelnească în urnele politice amestecate cu voturile civililor. Armata trebuie să stea departe de politică!..

Despre finanțe.—Veri-ce lege, ca pact fundamental al unui Stat, trebuie ne apărat să se ocupe de finanțele Statului ce represintă, prin urmare la rândul ei și Constituția noastră nu înlătură cestiunea finanțelor, fiind că finanțele publice în limbajul științei financiare, este venitul unui Stat.

Ca atare, finanțele nu pot fi străine de națiune, care luată în celecivitatea sa, este Statul chiar, ocupându-se prin urmare cât mai de aproape de aceste finanțe cari sunt veniturile sale.

De aceea Constituția cere ca nici un impozit să nu se puie de cât numai în folosul Statului, județului și comunei.

Pe lângă aceasta, nimeni nu se poate amesteca, de cât națiunea, spre a face să profite Statul, județul și comuna de aceste foloase bănești.

Și ea chiar este datoare a face legi, spre a putea distribui aceste foloase, între Stat, județ și comună.

Ast-fel, pentru orî-ce trebuință bănească ce se va ivi, națiunea este datoare a face câte o lege specială necesității ce se presintă.

Județele orî comunele, la rindul lor, 'și pot vota imposit, ele însă trebuiesc să fie aprobate de Camera deputaților, sancționate de Șef și publicitate în Monitorul Oficial; fără îndeplinirea acestor forme, impositurile nu sunt legale și nu se pot pune în executare.

Din toate acestea rezultă într'un mod clar că, orî-ce sumă bănească, cu titlul de bani publici, fie pentru folosul Statului, județului sau al comunei, fie o pensie orî vr'o gratificație,—destul să fie bani din tesaurul public; el nu se poate atinge

sub nici un cuvânt și nu i se poate da nici o destinație de cât în puterea unei legi. Acestea spre a se adevăra și mai bine cele vădute mai sus, că numai națiunea singură e stăpână pe averea ei și prin urmare numai ea are dreptul a dispune de punga ei, după cum ea va găsi cu cale.

Toate aceste sume bănești, se concentrează într'o lucrare numită budget, pe care Camera deputaților trebuie să 'l facă pe fie-care an, cu care ocazie, e datoare a încheia și socotelile anului trecut.

În budget nu se trec numai veniturile, ci și cheltuielile, adică consumarea veniturilor, arătându-se cu amănuntul lucrurile, de unde provin veniturile, precum și pe acelea pe cari s'a cheltuit veniturile.

Guvernul este dator a face acest budget pe fie-care an, și a 'l prezenta tot-d'a-una Camerei spre aprobare, cu un an înainte de punerea lui în lucrare.

După ce budgetul se votează de Cameră, trebuie să se sancționeze de Șeful Statului și să se publice prin Monitorul Oficial; și numai după îndeplinirea acestor forme se pune în executare. Altfel, el este numai în stare de proiect de budget.

Aceste forme date budgetului, el este o lege, fiindcă reunește într'ensul toate formele cerute pentru validitatea legilor el însă e o lege mai presus de toate cele-l'alte legi, fiindcă de la budget ia ființă toate cele-l'alte legi, căci finanțele sunt sufletul întregii activități a tuturor legilor; și d'aci al întregului Stat.

Quid dacă budgetul nu va fi gata a fi pus în executare, în cursul anului ce precedă anul ce se termină?

Dacă Camera nu va putea vota budgetul în timpul util, atunci Guvernul poate, pentru a îndestula serviciile publice, să se serve de budgetul anului precedent, cu condiție însă a nu se servi mai mult de cât un an cu acest budget.

Națiunea, stăpână de sine, dispunând de punga sa, după cum crede că 'i va fi mai bine — voește în aceeași vreme a ști dacă administrația a făcut un bun us de budgetul ce 'i-a dat în mână, și pentru acest sfârșit ea cere ca pe fie-care an administrația să vie înaintea Camerei spre a 'și da socotelile, dacă a usat bine de fondurile budgetului său a abusat.

Aceste socoteli nu pot întârzi de loc, cel mai târziu în termen de două ani de la încheierea fie-cărui esercițiu, administrația este datoare a 'și da socotelile.

Camera în Suveranitatea sa admite de bune socotelile de vor fi ast-fel, și într'acest caz descarcă pe administrație de

ori-ce raspundere bănească și morală ; ori respinge gestiunea, și în acest caz administrația este trasă la răspundere.

Budgetul din cele espuse până aci pare să fie casa publică în care națiunea și impune singură sarcini. Și pune singură din averea ei câte ceva în acest budget spre a se stringe veniturile ce au a se cheltui pentru toate sarcinile, publice.

De aci pare că și-ar fi luat și denumirea de impozit a părții ce cetățeanului să ia din averea sa pentru întemplinarea necesităților Statului, Județului și Comunei.

Impozitul dară este luarea unei părți din averea particularilor de către guvern pentru Stat, județ și comună pentru susținerea cheltuielilor publice precum și plata diferitelor cheltuieli publice și de cari nu se pot dispensa.

Acestor impozite li se dau și numirea de contribuțiuni, de taxe și de tribut etc.

Fie forma unui guvern despotică, autocratică, ori reprezentativă, toate egalmente au trebuință să impue cetățenilor lor contribuțiuni.

Dar fiind-că impozitul este o parte din averea cetățenilor, Statul este dator să dea tot-d-a-una cetățeanului, în schimbul sacrificiului său, un equivalent.

Aceasta fiind destinația impozitului, guvernul este dator să întrebuițeze cu cumpătare și prudență resursele ce i sunt încredințate, fiind-că ele sunt privațiunea fie-cărui cetățean aproape.

De aceea impozitul trebuie să aibă limită, să nu meargă mai departe de cât sunt forțele din cari au a se lua impozitele.

În trăsuri generale, aceste impozite sunt de două feluri: directe și indirecte.

Prin impozite directe se înțeleg acelea cari se cer sau se percep direct, nominal la epoce fixe și regulate cu quantum bine determinate și pentru cari se dau dovadă de primirea lor de către acela care le percepe s. e.: fonciera, patenta, personala, etc.

Contribuțiuni indirecte, sunt acelea cari să percep indirect și după necesitatea consumatorului, fiind-că ele constau în niște taxe impuse lucrurilor puse în consumația publicului pe cari comercianții le plătesc când se pun în posesia mărfurilor lor, luând apoi aceste taxe la vândarea mărfii lor de la cumpărători.

Aceste contribuțiuni se plătesc după necesitatea consumatorilor ; de aci ele să percep la epoce neregulate și quantum lor bănesc care se percepe e cu totul variabil, căci de pinde după necesitatea contribuabilului mai mare sau mai mică

ea are de obiectul ce cumpără și fără a se libera vr'o chitanță de perceperea acestor taxe.

Ca contribuțiuni indirecte avem : taxele vamale, taxele pe sare, tutun, cărți de joc, spirituoase, timbre. Sunt încă multe denumiri de impozite, s. e. : fixe, proporționale, progresive etc. ne oprim însă aci cu materia impozitelor ca să nu eșim din marginile materiei Constituționale de care ne ocupăm aci, rămând a vedea întreagă această materie când ne vom ocupa de dreptul administrativ, căruia îi aparține de drept această materie.

Curtea de Compturi

Istoricul. — Organizarea Curții de Compturi. — Personalul său. — Admisibilitate. — Instalare. — Prohibițiuni. — Competință. — Forma verificării și hotărârii. — Atribuțiuni. — Ministerul public. — Referendarii. — Grefierii și agenții Curții.

I. *Istoric.* — Curtea de Compturi saă de control e o instituțiune cuprinđend în ea principiul controlului.

Controlul este veghiarea la împlinirea datoriilor, și împlinirea datoriilor însemnează *ordinea și prosperitatea* unei națiuni sub toate raporturile. Acest control despre care vorbim aci, privește finanțele Statului, de carî, în sistemul reprezentativ nu poate dispune nimeni de cât națiunea, căci finanțele Statului, județului saă comunei, este punga națiunei.

Toate aceste venituri și cheltueli au necesitate d'un control și după aceea de recunoașterea lor de sunt bune ori rele.

Controlul aeesta se exercită de Curtea de Compturi, și recunoașterea lor de sunt bune ori rele se face de către reprezentațiunea națională, de unde am putea dice că, Curtea de Compturi pregătește dreptul de control al națiunei asupra administrării averei sale

Așa dar, comptabilitatea publică are necesitate d'o instituțiune specială care să asigure esactitatea întrebuintării banilor publici, care să compare compturile cu legile impozitelor, să compare cheltuelile cu creditele și resursele lor, urmărind cu activitate și diligență toate mișcările aplicațiunei și mișcările banilor publici saă valorilor Statului.

Aceste necesități de mai sus, a dat naștere Curții de Compturi.

Ea este dar controlul întregii administrațiunii a Statului, precum și a tuturor instituțiilor cărora Statul le-a dat naștere și le întreține viața.

Acest sistem de control al banilor publici ai Statului era aproape n cunoscut celor odinioară la noi.

Se vede că viața Românilor vecinic în răsboaie pentru asigurarea personalității Statului, nu le-a dat timp a se gândi la acest control în ocuparea lor de organizarea internă a țerei.

Poate că lipsa acestei instituțiuni se justifică pe buna credință a tuturilor potentarilor țerei după acele timpuri.

Recent de tot, Regulamentul organic fu primul care aduce o regularitate oare-care în privința controlului ce reclamă banul public.

Această regularitate a Regulamentului organic se concretise atunci într-o instituțiune înființată de el, numită *Ministerul de control*.

Acest minister, pe lângă atribuțiunile sale ce avea d'a se ocupa cu politica ca toate cele-l'alte ministere, el mai avea ca o specialitate a sa proprie de a l'ua socotelile tuturilor funcționarilor țerei, însărcinați cu manipularea banilor publici.

Acest minister de control regulamentar a ținut până la 1864 Ianuarie 24, când fu înlocuit cu actuala Curte de Compturi, cu aceleași atribuțiuni ca ale desființatului control, fără dreptul însă d'a face politică, atribuțiuni mult mai largite și dezvoltate adî, conform trebuințelor actuale.

La 1874, Martie 14, această Curte primi mari modificări.

Viața ei toată este consacrată comptabilităței în care distingem trei feluri de comptabilități și anume:

Comptabilitatea legislativă ;

Comptabilitatea administrativă ;

Comptabilitatea judiciară ;

Comptabilitatea legislativă coprinde în ea autorizarea acoperirii impozitelor, votul cheltueleur și aprobarea întrebuițării veniturilor pentru cheltueli.

Comptabilitatea administrativă este luarea socotelilor celor însărcinați cu administrarea banilor publici.

Și când ȳicem luarea socotelilor, nu înțelegem ca funcționarul să dovedească că a întrebuițat banii, s. e. că a făcut plățile, ci trebuie să justifice cu acte cum a întrebuițat banii, dacă ȳ-a întrebuițat conform legii și destinației pentru care creditul a fost deschis, sau la scopul pentru care sumele au fost destinate.

Comptabilitatea judiciară, este hotărîrea care trebuie dată asupra constatării făcută de comptabilitatea administrativă.

Aprobarea întrebuițării veniturilor constă în esaminarea compturilor administrațiunei fie-căruî minister, care este dator să dea socotelile, și să facă să fie aprobate de Corpurile legiuitoare; singurele a ȳice cuvântul cel din urmă.

Miniștrii, fie-care în parte, în ce privește ministerul lor, sunt

însărcinați să ordonanteze cheltuelile în marginele creditelor ce le sunt deschise de legile financiare.

Dânșii au dreptul să delege altora puterea d'a ordonanța.

Se numește *ordonanță de plată* ordinele directe date de ministrii a se face plățile.

Și atunci când ordinele de plată se dau de aceia cărora ministrul le-a delegat puterea, se numește *ordonanță de delegare*, și *ordinul de plată* emanat de la *ordonanțator* se numește mandat de plată.

Cheltelile pot să fie *ordonanțate* și plătite, până la închiderea exercițiului.

Exercițiul său anual financiar nu se închide de cât la 31 Martie al fie-căruși an, și este raportat asupra anului ce urmează.

După închiderea anului financiar ordonanțele săi mandatele sunt anulate, și creditorii nu mai pot fi plătiți; de cât în urma unei noi ordonanțe.

Inchiderea exercițiului nu este de cât o măsură de ordine, care nu antrenează deșeansa dreptului; căci această deșeansă de drept nu are loc de cât după cinci ani.

Plățile ce au a se face pentru creanțele întârziate ale exercițiului precedent, sunt imputate pe un registru intitulat: *Cheltueli ale exercițiului închis*. Chiar după termenul de cinci ani fără reclamație, se poate face ca creanțele întârziate să nu cadă sub loviturile deșeansei. Aceasta se întâmplă atunci când deșeansa a fost suspendată prin una din cauzele admise de lege. Plata acestor sume este imputată pe un capitol numit: *cheltuelile exercițiilor primite*.

Ministru finanelor este dator să vegheze ca ordonanțele și mandatele să fie achitate.

Plățile din toată țara se fac în București prin plătitori la ministerul finanelor, și în județe la casierii generale de județe, cari resid în capitalele județelor, și acești casieri varsă banii asemenea la ministerul de finance.

Plătitorii sunt datori să asigure că ordonanțarea a fost făcută în limitele creditelor deschise, și să ceară actele cari dovedesc validitatea plăței.

Rolul lor principal constă, să verifice regularitatea mandatelor.

În fie-care minister este o divizie de comptabilitate, însărcinată de a prepara ordonanțarea și a ține registre în cari sunt constatate toate ordonanțele de plată săi de delegațiune, liberarea acestor ordonanțe și trimiterea actelor la ministerul de finance. Acolo direcțiunea generală a comptabilității ține de-opotrivă registre. — Prin concursul acestor competenți, mi-

nistrul poate cunoaște starea cheltuelilor ordonanțate, și veniturile efectuate. Ast-fel că tot prin concursul acestei comptabilități ministrul poate nu numai să judece situația generală financiară, dar încă să vegheze cu siguranță gestiunea fiecărui contabil.

Jurisdicțiunea Curței de Compturi se întinde peste tot teritoriul Regatului român, întocmai ca și Curtea de Casație.

Curtea de Compturi judecă fără să cheme pe părți, fără avocați și pleoarii.

Părțile cari s'ar crede năpăstuite prin hotărârile acestei Curți, au dreptul a cere a fi revădute de aceeași Curte.

Hotărârile Curții de Compturi sunt definitive și esecutorii, cu mici esecțiuni în cari sunt supuse recursului în Casație și anume:

Esces de putere, incompetență sau violațiunea legii.

La cas de recurs, Casația nu judecă fondul, și dacă se casează se trimite înapoi Curții de Compturi a judeca din nou afacerea, judecând însă altă secție a Curții de cât aceea a cărei hotărâre s'a casat.

Organisarea Curții de Compturi, personalul său.—Organisarea acestei Curți este legea sa din 1864, modificată prin cea din 1874. — Acesta este documentul constator al existenței sale, — actul stării sale civile.

Personalul acestei curți este:

Un președinte,

Șapte membri, numiți consilieri,

Un procuror,

Un substitut,

Doi-spre-dece referendari.

Un grefier cu două ajutoare,

Un arhivnr cu două ajutoare.

Un registrator,

Mai mulți copisti,

Un intendent,

Mai mulți oameni de serviciu.

Admisibilitatea. — La întregul personal a' acestei Curți, afară de oamenii de serviciu cu intendentul lor, se cer oare-cari condiții spre a fi admiși a funcționa la această instituție.

Se cere mai întâi să poseadă o perfectă cunoștință a sistemului financiar, și mai cu seamă a comptabilității.

Se cere consilierilor să aibă etatea cel puțin 40 ani.

Să fie Români.

Acești consilieri sunt inamovibili și se numesc de Rege cu decret regal ca toți funcționarii Statului, după o listă în dublu

exemplar prezentată de ministru de finance și votată de Cameră.

Când să face o vacanță la această Curte și Camera este deschisă, atunci după inițiativa ministrului de finance, Camera votează pe candidatul ce are să fie confirmat de Suveran.

Dacă Camera nu e deschisă, atunci Regele numește direct după recomandăția ministrului de finance și fără amestecul Camerei.

Afară de consilierii toți ceilalți funcționarii ai acestei Curți se numesc direct de Rege, după recomandăția ministrului de finance și fără intervenirea Camerei.

Atât membri, președintele, procurorile, și substitutul acestei Curți sunt justițiabili de Curtea de Casație. Aceștia pentru faptele lor reprobabile se pot da în judecată ca și vericepersoană, fără nici o formalitate prealabilă.

Instalațiune. — Aceasta constă în faptul intrării în funcțiunea în care este numit, de când începe a curge și dreptul la leafă și care se resumă în depunerea jurământului. Până ce jurământul nu este depus, funcționarul n'are dreptul la esercitarea funcțiunei sale, nici la prerogativele ce i oferă funcțiunea; iar după depunerea jurământului, ia în posesie funcțiunea sa.

Prohibițiuni. — Consilierii acestei Curți nu pot fi rude sau cuscri între ei, până la al patrulea grad.

Nu pot fi interesați în socotelile ce au să fie cercetate de ei.

Nu pot fi deputați, senatori, nici pot avea vr'o altă funcție salariată de Stat.

Aceleași prohibițiuni pentru procuror, substitut, referendar, grefieri și ajutoarele lor.

Competința. — Mai înainte însă de a vedea competența acestei Curți, trebuie să spunem că ea lucrează *saū în adunare generală* ori *secțiuni-unite*, adică toți consilierii adunați împreună presidați de președintele lor și asistați de procuror sau substitutul lor.

Sau că toți consilierii se împart în două, formând în acest caz două secțiuni și presidată fie-care secție de câte unul din consilierii dintre cei mai în etate.

Lucrările lor se numesc hotărări, și să iaū cu majoritate de voturi.

Adunările generale obligatorii trebuiesc ținute cel puțin de două ori pe săptămână, precum și de atâtea ori, de câte ori președintele Curții găsește necesariū. În secțiuni însă Curtea este obligată a lucra în toate zilele.

Ca competență, Curtea e însărcinată cu următoarele:

Cu cercetarea socotelilor, adică a veniturilor și cheltuelilor

Statului, ale casieriilor generale de județe, ale tuturor administrațiilor statului, județelor, comunelor, precum și ale tuturor agenților, comptabililor, ale tuturor administrațiilor de caritate ori pioase, fie că s'ar administra ca personalitate singure, fie că ar depinde de Stat, județ ori comună.

Toți aceștia sunt datorii ca la finele anului financiar să închee socotelele lor, depunându-le imediat la Curtea de Compturi, însoțite de actele justificative, de modul întrebuințării banilor.

Cei cari nu se vor conforma acestei măsurii, se vor chiuma de Curte la înfățișare ași da motivele refuzului lor.

Curtea negăsind motivele lor serioase îi va condamna la o amendă egală cu leafa lor de la una lună până la trei luni, putând în aceeași vreme să ceară guvernului suspendarea lor din funcțiune pentru un timp oare-care și chiar destituirea.

Socotelile depuse se vor verifica de Curte, dând hotărâre în consecință.

Aceste hotărâri trebuiesc să declare dacă comptabilii sunt achitați către tesaur, ori de aș făcut avansuri tesaurului, sau de mai datoresc ceva și cât.

În primul caz se dă hotărâre de descărcare și de restituirea sumelor avansate de ei, ordonând anularea garanțiilor lor.

Dacă rămân datorii Statului, atunci sunt condamnați să plătească cel mult în termen de trei luni de la data hotărârei. Copia după această hotărâre se comunică ministrului justiției, spre a fi executată de agenții fiscali.

Curtea poate să și revizuiască hotărârile sale, după cererea părții interesante și dovedindu-se eroare din partea Curții, prima hotărâre se schimbă descărcând pe aginte de tot la ce era condamnat.

Se mai pot încă ataca aceste hotărâri și prin recurs în Casație, în termen de trei luni de la data comunicării.

Dacă după casare, Curtea ar stărui în prima sa hotărâre, și partea interesantă ar face din nou recurs, Casația în acest caz judecă în secțiunii unite. Apoi se comunică Curții de Compturi care de astă dată este datoare a se conforma hotărârii Casației.

La cas când Curtea de Compturi cu ocazia cercetării socotelilor unui aginte va constata delapidări, falșuri, urme de mituirii, atunci trimite pe culpabil înaintea tribunalelor, căci pe lângă plata banilor trebuie ca culpabilul să și ia și pedeapsa prevădută de legea penală.

Forma verificării socotelilor și hotărârei. — Aceste formalități

incep mai întâi prin împărțirea lucrărilor fie-cărei secțiuni, de către președinte.

Una din secții se ocupă cu cercetarea a tot ce privește veniturile și creditele, precum și la lichidarea compturilor administrației generale, județene și comunale, esercitând controlul său asupra tuturilor compturilor acestei administrații.

Incheierea compturilor se depun la Curte printr'un raport, care va statua asupra lor în mod definitiv în adunare generală.

Incheerile Curții în adunare generală precum și hotărîrea ei se pronunță cu majoritate absolută a membrilor prezenți.

Membrii în minoritate, nu sunt datorî a 'și da motive.

Unul din judecătorî în fie-care secție cercetează aceste socoteli, punându-le apoi în deliberarea secției sale, printr'un raport al său în care este dator să facă observările sale.

Judecătorul însărcinat cu cercetarea socotelilor secției sale, are dreptul de va simți necesitate, să ceară a i se pune la dispoziție toate lămuririle cerute, chiemând chiar pe comptabil la înfățișare pentru a da lămuririle ce i se vor cere.

Pentru acest scop Curtea are dreptul să ceară toate actele din cari ar putea să culeagă lumină asupra socotelilor ce voește să verifice, s. e. bugetele fie-cărui esercițiu, — registrul datoriei publice, — lista pensiunilor în sarcina Statului.

Defectele unei socoteli pot privi saū pe guvern, orî pe comptabil.

Privește pe guvern, când el a ordonat împliniri de dări contra legilor, saū când a efectuat cheltueli peste marginea bugetelor și a creditelor.

În cazul acesta Curtea se mărginește numai a constata faptul prin un jurnal, înaintându-se atât socotelile cât și jurnalul Curții încheat, asupra acestui cas, la Camera legiuitoare, singuă în drept a decide în consecință.

Defectele privitoare pe comptabil sunt atunci când socotelile nu vor fi făcute în regulă.

Când nu se vor afla coprinse în ele parte din veniturile ce ei aū incasat saū a trebuit să incaseze.

Asemeni când unele din cheltueli nu vor fi justificate cu acte îndestulătoare, precum și pentru veri-ce alte neregularități.

Observările ce judecătorul unei secții este dator să facă socotelilor secției sale asupra cărora secția sa este chiemată a se pronunța, sunt următoarele:

a) Observări privitoare la incasările saū scăđămintele ce

se vor fi părut că presintă diferitele paragrafe și articoli ai socotelilor.

b) Observări privitoare la conformitatea primirilor cu legile și documentele financiare și a cheltuelilor cu bugetele și creditele deschise.

c) Aprecierea judecătorului asupra validității actelor și dovedilor înfățișate.

Acest raport cercetându-l Curtea, este datoare să 'și dea hotărîrea sa prin care trebuie să declare pe aginte, dator ori achitat.

Când agentele este rîfuit, Curtea este datoare să declare liberarea garanțiilor ce le-ar fi dat, sau radierea ipotecilor.

Declarînd pe agent dator, trebuie să arate și măsurile de execuțiune, precum și termenul în care are să se facă plata. După aceste hotărîri Curtea este datoare să înainteze copii părților, luînd dovadă de a lor primire.

Agenții justițiabili de curtea de compturi — Acești agenți sunt următorii:

1) Casierii județelor.

2) Șefii de birouri cari îndeplinesc funcția de casier, pe lângă autoritatea unde 'și fac serviciul sîu.

3) Casierii de regimente sau de corpuri speciale precum și ofițerii comptabili atașați pe lângă vîo administrație militară, și cari mînuiesc bani publici.

4) Economii de spitale, de mînăstiri, și alte aședăminte publice.

5) Casierii municipalî.

6) Primitorii de bani din administrația veniturilor indirecte.

Ministerul public. — Acesta este reprezentat prin procurorul și substitutul sîu alipit pe lângă Curtea de Compturi, formînd ambii o individualitate morală cu o unitate de idei și principii în esercitarea funcțiunii ce le este confiata.

Atribuția acestuia sunt:

Să facă a se presenta Curții de toți aceștia la termenele fixate de Curte socotelele lor, aplicînd pedepsele legii celor tardivi.

Să vegheze la împlinirea datōrilor tuturilor, cari compun personalul Curții.

Să asiste la ședințele Curții.

Să comunice ministrului de finance copii după hotărîrile lor.

Să comunice ministrului de justiție actele, în cari s'ar găsi fapte pedepsite de legea penală.

Substitutul are aceleași atribuțiuni ca ale procurorului, fiind-că el înlocuește pe procuror cînd este absinte.

Referendarii. — Aceștia pare a 'și fi luat numele din faptul că ei mai înainte de toți sunt datorii să ia cunoștință de toată actele, și apoi să refere Curței. Acești referendarii sunt datorii să asiste pe judecătorii în toate lucrările lor, și a le da toate explicațiile cari li se vor cere.

Grefierul. — Acesta asistă pe judecătorii, numai când sunt întruniți în adunare generală. El este șeful cancelariei Curții, și responsabil de paza tuturilor actelor Curții și de mersul regulat al lucrărilor ei. Răspunde asemeni de împlinirea datoriilor fie-cărui funcționar al Curții al cărora șef este el.

TITLUL IV

CAPITOLUL VI

Dreptul public internațional

Maî înainte d'a intra în analiza acestui titlu spre a vedea ce cuprinde el, și de ce însemnătate este, trebuie să repetăm aci aceea ce deja cunoaștem, adică diviziunile dreptului public propriu ădis.

Dreptul public cuprinde:

Dreptul *Constituțional* ;

Dreptul *Administrativ*.

Dreptul *Internațional*.

Dreptul *Ginților*.

Dreptul internațional este : public sau privat.

Dreptul internațional privat este o ramură a dreptului civil, care îmbrăcișează relațiunile particulare ce pot esista între cetățenii diverselor State, și toate drepturile, toate interesele cari să leagă de condiția străinilor s. e. în România; și a Românilor în țara străină.

Cestiunile de statut personale și statut reale, de naționalitate sau schimbare de naționalitate, de drepturi de familie și de succesiune exercitată de străini.

Cestiunile de execuție a contractelor cu sau fără ipotecă, de execuția judecăților date de tribunalele celor-l'alte țări și alte obiecte de felul acesta formează în totalitatea lor, dreptul internațional privat.

Principiul de suveranitate, de independință națională este legat cu cestiunile de această natură și această legătură o are prin ocazia intereselor și drepturilor particulare cari se refer la indiviđi, ci nu în privința Statelor ca corpuri politice; și nici în privința intereselor generale sau colective.

Până în zilele noastre în dreptul ginților universal se cuprindea drepturile private, care se refereau la persoanele diferitelor State.

Multiplicitatea raporturilor însă de toate zilele și a cestiunilor legate de aceste raporturi, a făcut a se trata în special această mixtă parte care ține de dreptul civil și de dreptul ginților, făcându-se dintr'însa, sub numire de «*Dreptul internațional privat*», o ramură particulară a științei a cărei importanță va crește împreună cu dezvoltarea relațiilor private asupra tuturor punctelor globului ¹⁾

Dreptul public internațional, sub acest titlu cuprinde toate diviziunile dreptului ginților.

Mulți învățați divide acest drept, în dreptul ginților natural și dreptul ginților pozitiv.

Când însă este vorba de națiunea pe care se reazemă fiecare ramură, sau sub-divisiunea dreptului ginților pozitiv, atunci acordul între oamenii științei acestui drept încetează.

Așa *Groțius*, *Puffendorf* și *Leibniț* nu sunt de acord asupra noțiunii dreptului ginților natural.

Wolff și abreviatul său *Wathel* sub-divide dreptul ginților pozitiv în dreptul ginților *voluntar, convențional și de obiceiuri*. Această sub-divisiune este contestată de *Martens* și *Waeton*.

Această divisiune nu este scrisă dogmatic în cărțile dreptului ginților, dar reese din materiile explicate în aceste cărți, și este fondată pe diversitatea regulilor sau obiectelor dreptului ginților.

Dividem dreptul public internațional: în *dreptul ginților universal, dreptul ginților maritim, dreptul ginților pozitiv, sau dreptul diplomatic*.

Dreptul *ginților universal sau natural* este fondat pe natura și consimțământul tacit al societăților umane.

Basa sa este natura și usurile comune ale societăților considerate ca persoane morale, având în relațiunile lor reciproce drepturi și datorii.

Dreptul ginților maritim este acela care se naște din usurile de pe mare și din regulile internaționale, cari au fost culese la deosobite epoce și acceptate prin consimțământul națiunilor celor mai obișnuite cu navigațiunea.

Dreptul ginților pozitiv sau dreptul diplomatic propriu zis, este acela care este fondat pe *tractate, pe convențiuni*, sau pe

---

¹⁾ Dr. Felix. — Ediția a doua 1847. Despre statutele sau dreptul internațional privat. Mailher de Chassat. — Vechiul Magistrat 1845.

usurile particulare primite între unele națiuni; ele copriind dreptul consulatelor.

I *Dreptul ginților universal*.—*Groțius* este adevăratul fondator al științei dreptului ginților.

În celebra sa carte «*De jure pacis et belli*», publicată pe la 1625, pe când resbelul de trei-deci de ani devasta diversele State ale Germaniei, el a creat acest drept.

Creând dreptul ginților, el a distins acest drept de dreptul natural pur, și a stabilit că este format nu numai din principiile dreptului natural, dar și prin consimțământul general al națiunilor care este constatat prin obiceiurile lor.

Dreptul internațional era dar încă de la originea sa scutit de principiile abstracțiunilor, sau al vagelor generalități.

Ideea și faptul (realitatea) mergea de acord una cu alta, și dreptul căpătă îndată caracterul unui drept natural și pozitiv.

Puffendor voi să imite pe Groțius, și recunoscând adevărata lui metodă, confundă însă dreptul ginților într'un fel de morală universală, și răpind unul din caracterele esențiale, declară că dreptul ginților este dreptul natural al Statului¹⁾.

Această opinie a lui Puffendorf este însă aspru observată de Leibniț, calificându-l d'un mic juriconsult, și nici de cum filosof²⁾.

Scoala lui Groțius nu părăsi de loc urmele fondatorului, profesând că o mare parte a dreptului ginților este fondată pe usul și practica națiunilor.

Leibnitz în introducerea sa la codicele diplomatic la 1693 dice: «*Bisa dreptului internațional este legea naturală, căreia s'a adus diverse modificări după timp și locuri*³⁾».

Wolf în 1740 și Wathel în 1758, separă asemenea cu multă îngrijire dreptul ginților, de totalitatea jurisprudenței universale.

Montesquieu, cu profunđa sa privire care pătrunde și judecă teoriile și marile aplicațiuni, a recunoscut că dreptul ginților este *universal*.

Că adevăratele sale principii fundate pe dreptul natural comun oamenilor și statelor, și pe practica națiunilor, a priimit de la Cristianism influența cea mai salutară.

¹⁾ Puffendorf. *De jure naturae et gentium*.

²⁾ Leibnitz. *Vir par Vum juriconsultus et minime philosophus*.

³⁾ *Codox jus gentium diplomaticus 1693*.

Dreptul ginților dice el este, «din natură fondat pe acești principii că, diversele națiuni trebuie să 'și facă în timpul păcii cel mai mult bine, și în timpul rebelului cel mai puțin rău ce este posibil; fără a vătămă adevăratele lor interese».

«Obiectul rebelului este victoria, acela al victoriei este cucerirea; și al cuceririi este conservația».

«Din acest principiu și din cele precedente, trebuie să derive toate legile cari formează dreptul ginților».

Toate națiunile au un drept al ginților, ele cunosc regulile rebelului și păcii, răul este că acest drept al ginților nu este tot-d'a-una fondat pe adevăratele principii.

În dreptul public filosofic și Constituțional, omul are drepturi individuale considerate ca inviolabile, fiind-că ele țin de natura sa liberă și inteligentă.

Aceeași noțiune se găsește în dreptul public exterior, în ce privește societățile.

Statele sunt persoane morale cari au asemenea o natură liberă și inteligentă și cari țin de la această natură, drepturi fundamentale și neviolabile.

Ast-fel este dreptul de conservație, de independență națională; acela este un drept primitiv și absolut pentru națiune. Din el derivă dreptul de apărare prin rebel, și în unele cazuri chiar dreptul de intervențiune, și acest drept este atunci când Statul este amenințat în siguranța sa, prin dispozițiunile publice și prin mișcările unui Stat vecin.

Dreptul d'a fi admis în rîndul națiunilor independente. Acesta este asemenea un drept natural fondat pe libertate, când o societate s'a desvoltat și a putut să se libereze de legăturile sale tutelare sau de minoritate în privința unei metropole sau altui Stat, până atunci domnitor, și când 'și-a cucerit de fapt propria sa independență.

Dreptul de proprietate națională fundat pe ocupațiune, pe cucerire, este un drept totuși atât de sacru, ca și dreptul de proprietate individuală.

Dreptul d'a contracta alianțe, de a păstra neutralitatea, de a face să se respecte credința tratatelor, este asemenea un drept inviolabil care ține la libertatea persoanei morale tot atât de sacră, ca și a persoanei individuală.

Intr'o singură vorbă, dreptul ginților este dreptul natural, alături cu obiceiurile națiunilor și practica datoriilor reciproce, priimate de națiuni între ele.

II. Dreptul Ginților Maritim

Sorgințile Dreptului. — Capture Maritimee. — Dreptul Navelor neutre. — Dreptul de vizită. — Libertatea mărilor și restricțiunii. — Jurisdicțiune internațională în privința năvilor.

1) *Dreptul ginților maritim și sorgințile dreptului.*—Acest drept s'a născut din obiceiurile cari există pe mare între principalele națiuni, cari au frecventat Mediterana în evul mediū ; în secolile XI, XII și XIII.

Când cruciadele pusese în mișcare toate popoarele Europei, atunci se formă un drept al ginților nautice, ale cărui reguli și datine fură respectate prin culegerea consulatului mărei, redactat în limba Romană la Barcelona către finele secolului XIV ; și care de atunci a fost tradus în limba Francesă d'un avocat din Marsilia ¹⁾.

Aci nu este ca pentru dreptul ginților universal, un publicist care a fundat știința; este o mână necunoscută care a cules regulele elementare aplicabile la decisiunea litigiilor, relative la comerțiū și la navigațiune în timp de pace și rebel.

A strîns ordonanțele imperatorilor Greci, imperatorilor Germani, — Regilor Franciei și Ispaniei, — ale Republicelor Veneției și Genovei, adoptată la 1075 până la 1262, la Roma, Lisa, Genova, Veneția, în Morea, în Sira, la insulele Rodos, la Constantinopol, la Marsilia, prin toate cetățile riverane ale Mediteranei.

Din vechea culegere de datine, Ispania, Italia, Francia, Anglia, au scos legile lor nautice, cari au durat la dînosele mai multe secole.

Consulatul mărei a fost pentru navigațiunea popoarelor din evul mediū și a popoarelor moderne, cea ce fusese legea Rhadia pentru navigațiunea Romană, o lege naturală fundată pe obiceiurile maritime.

Către finele secolului XIV o altă culegere de obiceiuri maritime.

Conductorul mărei, este titlul acestei culegeri, fu compusă în Francia, d'un anonim în favoarea neguțătorilor cari trafica în nobila cetate de Rouen.

Olanda primi de la Filip II, Regele Ispaniei, o ordonanță pentru siguranțele bursei de la Anvers 1593, și curînd după aceasta se publică codicele datinelor pentru siguranțele din Amsterdam la 1598.

¹⁾ Pardessus. Culegere de legi maritime. T. 2, C. 12.

Ordonanța lui Ludovic XIV, asupra marinei, fu rezultatul precis, metodic, luminos al obiceiurilor și regulilor Europene, culese în diverse epoce, procurate de experiența modernă și lumea nautică a primit ordonanța din 1661, cu codice universal. — Ea a fost mai particular copiată de Euglezii și Spanioli.

Numele principalului redactor al acestei opere importante, a rămas necunoscut.

Ne vom ocupa aci de câte-va puncte importante ale dreptului Maritim, arătând progresele sale, și mai cu seamă în chestiile de captură maritimă, de dreptul neutrilor și al puterilor beligerante, de dreptul de vizită, de libertatea mărilor și de jurisdicțiunile internaționale.

Capture Maritime. Mărturiile lui Grotius și ale altor publiciști probează că în secolul XVII, se urma regulilor date de consulatul mării, în cât privește captura printr'o navă armată a navelor încărcate cu mărfuri ¹⁾.

Capturile maritime după aceste obiceiuri, nu erau obiectul unei judecăți, numai Amiralul sau căpitanul o pronunța.

Judecata capturilor, făcută d'o comisie, a fost instituită pentru prima oară prin o ordonanță a lui Carol al VI-lea în 1400, și după renunțările statelor de la Tours, un edict de la 1845 a statuat asemenea că, dreptul de a da scrisori de marcă și represalii s'ar atribui numai Regelui.

Origina numelui «*scrisori de marcă*», vine de la cuvântul «*marcha*» și care însemnează «*limită*». Scrisorile cari permitea a ataca și a prinde navele străine, erau date cu o limită oarecare.

În evul-mediu, domni Feodali (Signori), liberau scrisori de marcă, și de aci deveneau un fel de piraterie regulată și distructivă comerțului, de aci necesitatea a lăsa exclusiv puterii suverane, dreptul d'a acorda această autorizare ale cursele maritime.

Ordonanța din 1861, Cart. III, tit. 9 și 10, asupra capturilor, și scrisorile de marcă sau represalii, precum și o declarație din 24 Iunie 1728, în ce privește cursele, a servit de basă decretului consulilor din 2 Aprilie, anul XI; care este astăzi legea în vigoare asupra acestei părți importante a dreptului maritim.

Aplicațiunea sa care se referă la capturile maritime, interesând dreptul internațional, este încredințat consiliului de Stat în adunarea generală.

¹⁾ Grațius.—De jure pacis et belli. Libra III, Cap. I, § 5.

La noi, cari nu avem consiliu de Stat, ar trebui să avem un consiliu alcătuit ad-hoc, și convocat la necesități.

Consiliul de Stat, hotărăște, fie direct, fie după decisiunile date provisoriu de comisiunile stabilite în colonii prin decretul de mai sus.

El trebuie asemenea în cazul de urmărire pentru cauză de piraterie să se pronunțe judiciarmente, asupra validității sau a nevalidității capturei.

Dreptul navilor neutre.—Consulatul mării coprindea maximele cele mai importante asupra drepturilor respective ale națiunilor beligerante, și ale neutrilor.

Sistemul rezultat d'aci, este următorul :

Respectul navelor și al mărfurilor, cari era posesiunea neutrilor, dreptul d'a lua mărfurile inamicilor din năvile neutre, ceea ce trăgea dreptul de vizită al acestor năvi, respectul mărfurilor neutre în năvile inamice.

Aceste reguli nu erau ceva noi, ele se usașă încă pe la începutul secolului al XVII-lea, după cum se vede în tratatul lui Groțius, care scria pe la 1625.

Ordonanța de la 1681, limita dreptul neutrilor. Ea nu admite respectul mărfurilor neutre pe năvile inamice, această ordonanță hotărăște contrariu, zicând: «*năvi inamice, mărfuri inamice*».

Ea aplica la început o regulă mai absolută, luată din dreptul Roman «*hainu inamicului, confiscă p'a amicului*».

De aci rezultă că, nava neutră, care ducea marfă inamicului, era confiscată împreună cu marfa.

Un regulament din 1714, a modificat această severitate, declarând că, marfa inamicului să fie confiscată ; dar nava neutră să fie liberă a pleca. Aceasta a devenit regulă în Franța și Spania, conform tradițiunilor Consulatului mării.

Olanda a profesat maxima contrarie, «*vase libere, mărfuri libere*».

Cu alte vorbe, *pavilionul proteje marfa*, afară de colul contrabandei de război, principiu stabilit în ordonanța Franceză din 26 Iulie 1778, și în declarația Rusiei din 1730, ca principiu al dreptului natural.

Dreptul de vizită. — În cas de rebel, exista în vechime tradițiunii ale Consulatului mării, ele erau consecința dreptului d'a lua efectele și mărfurile inamicului încărcate pe năvile neutre.

Acest drept este recunoscut într'o ordonanță a Regelui Enric al III-lea din 1584, și în ordonanța din 1681.

Anglia, Spania, Franția l-au recunoscut în vechime, Olanda și Belgia l-au contestat.

În timp de rebel, el este necesariu, fiind că se asigură naționalitatea neutrilor, și de natura mărfurilor de contra-bandă.

În timp de pace el este exercitat în țările noastre ca mijloc d'a concura la abolițiunea traficului cu sclavi

Numai Statele-Unite l-a refuzat!

Convențiunea din 1831 și 1833, organizară între marina Englesă și cea Francesă un drept de vizită reciprocă, care însă a dat loc la abuzuri, și de aci prin urmare la vii reclamațiuni.

Aceste convențiuni sunt anulate și dreptul de vizită nu mai este regulă generală.

Nu poate fi aplicat de cât când este o gravă presupțiune de comerț cu sclavi, care comerț este foarte judicios asimilat prin convenția din 29 Maiu 1845, între Franța și Anglia cu pirateria, pedepsită în Franța prin o anume lege din 1825.

Dreptul de vizită mai mult încă, el este un drept excepțional, deosebit de dreptul recunoscut în general năvilor de rebel, a constata naționalitatea oricărei nave de comerț, întâlnite în largul mării, ceea-ce un scriitor modern, oficer de marină, numește «*dreptul de anchetă al pavilionului*»!

Dreptul acesta are de scop a recunoaște naționalitatea vasului, și să dea independență pavilionului, suveranității Statului căreia aparține, serviciile ce îi sunt datorite.

Mai are încă de scop, în vederea poliției generale a mărilor, exercitată de puterile maritime, să se oprească pirateria prin necesitatea ce impune oricărei nave, d'a arbora un pavilion național și d'a justifica că nu este nici o usurpație sau fraudă.

Libertatea mărilor și restricțiuni. — Dreptul Roman, care și trăgea definițiile din natura lucrurilor, pune marea în numărul lucrurilor comune, cari nu pot fi ale nimănui.

În secolul al XVII-lea, Spania și Portugalia pretinseră la suveranitatea mărilor lumii noi, în vi tutea concesiunii Papii Alexandru al VI-lea, fondată pe dreptul de descoperire și cucerire.

Olanda contestă acest drept de suveranitate, și marele Groțius publică la 1609, importantul său tratat asupra mărilor «*mare liberum*», ca să stabilească dreptul comun al națiunilor d'a exercita liber navigațiunea comerțului și pescuitului în *Atlantic* și canalul *Pacific*.

Acest principiu de libertate nu mai fu recunoscut pentru mările lumii noi.

Anglia însă, cu douăzeci ani mai în urmă, pretinse la Im-

periū și proprietatea mării Britanice, saū a celor patru mări cari încongioară insulele mării Britanice, ale Scoției și Irlandei.

Și Selden, unul din publiciștii cei mai iluștrii, publică la 1635, un memoriū cu titlul de «*mare clausum*», ca să susție această pretențiune.

Anglia, ca să pue în practică suveranitatea sa, susține că avea dreptul de pavilion — saū dreptul de salutare la pavilionul Britanic.

Ludovic XIV îi refusă acest drept prin ordonanța din 16 Aprilie 1689, care opri pe toți ofițerii cari comandaū năvile sale d'a saluta, și mai întâiū năvile celor-l'alți prinți cari purtaū pavilioane egale cu ale lor, erau obligați să salute pe ale sale, și să-i constringă la aceasta prin forță de ar face vr'o dificultate, în orī-ce mare saū pe orī-ce coastă s'ar fi făcut întâlneala.

La această nobilă mândrie a lui Ludovic XIV, Guilelm d'Orange răsponse prin un manifest de resbel, prin care țicea :

«Dreptul de pavilion care ține de coroana Angliei, a fost disputat din ordinele Regelui Franciei. Acesta tinde la violațiunea națiunei Engleze, la suveranitatea sa pe mare».

Mai târđiū această singulară pretențiune cădu de sine, și istoricul Englez Hume recunoaște că pretențiunile de suveranitate afară din locurile din strimtori și din linia coastelor, erau respinse din principiile dreptului ginților.

Veneția pretinse asemenea, la suveranitatea Adriaticei.

Dogele dă mării inelul de maritagiu, ca simbol al puterii esclusive.

Asemenea imperiul Otoman se privea ca proprietar al Mării Negre, ale căreia ambe țermuri erau în posesia sa.

Toate aceste pretențiuni asupra mărilor închise saū ambiante, astăzi sunt părăsitate.

Ceea-ce este recunoscut, este dreptul de proprietate peste porturi, debarcadere, golfuri și lacuri.

Asemenea este dreptul de apărare și de siguranță care face să fie privită ca mare teritorială saū ca dependență a teritoriului, mare care udă coastele în lărgimea dată prin distanța ce ia tunul.

De aci publiciștii aū tras reguli, că puterea pământului se isprăvește acolo, unde se isprăvește puterea armelor.

«*Terrae potestas finitur ubi-finitur armorum vis.*»

În această rază poliția apelor și pescuitul aparțin esclusiv Statului riveran, și în acest spațiu însemnat prin această linie artificială se esercită sapraveghierea vămii.

Însă un mare interes de siguranță Europeană și în interesul d'a garanta independența Turciei a făcut să se invoiască recunoașterea unei vechi tradițiuni, tratatul din 13 Iulie 1841 dintre Franca, Austria, Rusia, Prusia și Turcia, care are de scop garantarea închiderii strimtoarei Dardanelor și Bosforului pentru vase de resbel tuturor națiunilor.

Această prohibițiune însă, nu se aplică libertății comerciale.

Jurisdicțiune internațională în privința năvilor. — Drepturile de suveranitate națională în materie de jurisdicțiune, sunt respectate de dreptul ginților maritimă; principiile însă în această privință sunt supuse la discuțiunii.

Vasul care plutește în lungul mării, poartă cu sine suveranitatea și jurisdicțiunea sa, el este inviolabil. Crimele sau delictele comise în interiorul vasului sunt justițiabile înaintea puterii căreia aparține vasul.

Nu se distinge în această privință vasul de comerț de vasul de resbel.

În porturi, în debarcadere, în apele riverane, vasul reprezintă încă o naționalitate independentă și suverană pentru toate actele cari privesc disciplina internă a vasului, și este acordată vasului pentru delictele și crimele comise în interiorul lui, protecția acordată porturilor.

În Franca, în urma unui avis luat de consiliul de Stat la 25 Noembre 1806 un vas străin intrat în porturile sale, nu se poate sustrage de la jurisdicțiunea sa teritorială pentru tot ce se atinge de interesele Statului.

Așa, un vas neutru primit într'un port frances, el este de drept supus legilor de poliție Francesă, și oamenii echipagiului sunt justițiabili de tribunalele țării.

I. Pentru delictele comise chiar în interiorul vasului, către persoane străine de echipagiū.

II. Pentru convențiunii civile ce oamenii ar face cu aceste persoane.

III. Pentru faptele cari ar privi pe oamenii echipagiului, dacă ele sunt de natură a compromite liniștea portului.

Suveranitatea reprezentată prin pavilionul vasului, este modificată atunci prin suveranitatea *reală și teritorială*.

III. Despre Diplomație

I. O aruncătură de ochi istorică asupra tratatelor cari au constituit dreptul diplomatic frances și european, de la 1648. — II. Despre diplomație propriei țării. — III. Despre consulate. — IV. Despre pace și resbel.

I. O aruncătură de ochi istorică asupra tratatelor cari au constituit dreptul diplomatic frances și european de la 1648. — Drep-

tul ginților pozitiv saŭ dreptul diplomatic propriŭ ȃs este fundat pe tratate saŭ convențiunii diplomatice, și pe datine cari sunt proprii diverselor națiunii.

Acest drept s'a născut din pacea de la Westfalia care a urmat resbelul de trei-ȃeci de ani, și care a deschis pentru esistența și politica Europei, o fasă nouă.

De la această epocă a început a se cunoaște un drept al ginților European.

Tratatul din Westfalia din 1648 și cel din Pirinei din 1659, a pus bazele dreptului diplomatic și pentru națiunile nordului și pentru națiunile sudului european.

Tratatul din Westfalia avea de obiect principal regulările de teritoriŭ, a cărui posesie era cu desăvârșire nesigură în urma resbelului de trei-ȃeci de ani și în urma noii constituțiuni a imperiului german.

Dreptul public al imperiului pentru cele 355 de state suverane atât feudale cât și eclesiastice și orașele libere ce ele coprindeau, fu constituit ast-fel că dreptul celui mai slab să fie protegiat contra celui mai tare¹⁾.

Suedia culese prin înalta sa influență prețul serviciilor și gloriei lui Gustav Adolf, acest eroi al resbelului nordului²⁾.

Puterea statelor *reformate*, contra-balansa puterea statelor *catolice*. Revoluția țerilor de jos făcută contra casei de Austria și aceea a Șveției fură confirmate.

Șveția câștigă o mare importanță prin principiul de neutralitate; Francia și ea câștigă un bulevard contra Nordului.

De la 1648 până la revoluția din 1879 tratatul din Westfalia rămase una din bazele importante ale dreptului ginților Europene, și tot pe acest tratat l'invocău prinții germani în 1792, ce ca un motiv saŭ pretext de resbel și de cualiție contra Franciei, care prin tratatele sale declarase revendicabile drepturile lor feudale și suverane asupra unor părți din Alsacia.

De la pacea din 1648 până la tratatul din Paris și Viena din 1815, care a dat o basă fixă puterilor Europei sdruncinate saŭ răsturnate prin cuceririle lui Napoleon, patru mari tratate au marcat fazele succesive ale dreptului diplomatic, pentru Europa și America.

¹⁾ Era 150 de state ale electorilor, ducilor etc. 123 state ale episcopilor 62 orașe imperiale sub formă de republici.

Dieta era compusă din trei colegii foarte complicate. Imperiul forma 10 cercuri din cari se lua contingentul armatei federale.

²⁾ Pons. 1839. Historia resbelului de 30 ani.

1. — Tratatul de la Utrecht . . . 1713
2. — Tratatul de la Paris . . . 1763
3. — Tratatul de la Versailles . . 1783
4. — Tratatul de la Amiens . . . 1802

Multe resbele și tratate intermediare a umplut spațiul care separă pacea din Westfalia din aceea din Utrecht.

Însă tratatele glorioase pentru Franția de la Aix-la-Chapelle în 1668 de la Nimégue în 1678, de la Ryswich în 1697 fură mai mult armistițiu, de cât tratate de pace între Ludovic XIV și puterile aliate contra lui, adică Spania, Anglia, Provinciile unite imperiul.

Moderata ce arată el în 1697 nu făcu nici de cum să cadă temerile ce inspirase puterile sale presupuse la monarhia universală și cari suscitaseră contra lui esercițiul dreptului de coalițiune și de intervențiune.

Sucesiunea la tronul Spaniei pe care Ludovic XIV, acceptă la 1694 pentru ducele Dănjou nepotul său de frate, veni să revendice primele temeri și să strângă iarăși legăturile puterilor coalitate. Nu s'a dat destulă atențiune când s'a judecat puterea regelui, că după testamentul lui Carol al II, tronul Spaniei, de n'ar fi fost acceptat d'un principe frances, trebuia prin substituție să trecă la un principe austriac.

Resbelul de succesiune care fu atât de desatros pentru toți și mai ales pentru Franția, se termină prin tratatul de la Utrecht, al cărui principal obiect fu să stabiléscă într'un mod absolut separarea coronei Franciei d'a Spaniei¹⁾.

Casa de Austria fu dotată atunci cu Belgia, cu Milanais și cu Neapole, și capul ligei aliaților Guilelm III fu recunoscut definitiv pe tronul Angliei cu toate principiile dreptului divin și hereditar invocat de Stuardi.

Între tratatul de la Utrecht și cel de la Paris din 1763 sunt: Tratatul din Viena din 1738 care transporta coroana celor două Sicilii unei ramure a Burbonilor.

Tratatul de la Aix-la-Schapelle 1748 care confirmă cesiunea Silesiei către Prusia, ridicând Prusia la rangul de putere de prima ordine, dând ast-fel un cap Statelor protestante și un punct de reazem contra vechei preponderență a puterilor Catolice reprezentate prin Austria.

Pactul de familie din 1761 între cele două ramure ale casei Burbonilor, sorginte neputernică contra desastrelor și rușinei

---

¹⁾ Discursul D-lui Guizot din 1840—1846, pentru relațiile Franciei și Spaniei.

resbelului de șapte ani protegia politica franceză sub domnia lui Ludovic XV.

Acest rușinos rebel de șapte ani să termină prin rușinosul tratat de la 1763 numit pacea din Paris și prin tratatul de la Hubertsburg care învoi și confirmă tratatul din Westfalia, de la Utrecht și de la Aix-la-Chapelle.

Prin tratatul de la 1763 dintre Franța, Anglia și Spania, Franța pierde Canada, insulele Grenadi și toate posesiunile de pe continentul Americii Septentrionale. Lusiana fu cedată Spaniei ca indemnitate pentru Florida, pe care Spania o cedase Angliei, ea pierde aquisițiile făcute în mărilor Indiei de la 1794; ce este mai mult, tratatul confirmă clauza neexecutată a tratatului de la Utrecht de a dărâma fortificările de la Dunkerque.

În urma acestui nefast tratat din 1763 supremația maritimă a Angliei era recunoscută și asigurată. Spania cădea în al doilea rang, Olanda era decăzută de la orice pretenție de mare Stat Maritim, neutralitatea ei însăși arătase slăbiciunea ei, și în nord Suedia se făcea putere d'a doua ordine. Rusia din contră eșind din tăcerea sa și din singurătatea sa, începea sub domnia Catherini II, să lucreze prin resunetul depărtat al reformelor sale și prin influența sa diplomatică asupra centrului Europei.

Între tratatul din Paris din 1763 și tratatul din Versailles din 1783, două mari fapte se săvârșesc în Europa și Lumea nouă: împărțirea Poloniei și independența Americii de Nord.

Prima împărțire a Poloniei făcută de Rusia, Austria și Prusia la 19 Februarie 1772 fu un act de despoire contra tutor principelor dreptului Ginților.

Distribuitorii simțiră necesitate să acopere brutalitatea acestui unie act în felul său de asasinarea unei națiuni, cu o aparență de asentiment național, și în dieta din 1773, în 1775 Senatul Polon exprimă consimțământul său la împărțirea ei.

Curtea lui Ludovic XV părea a nu auzi nimic despre această oribilă crimă a desființării unui Stat.

La 1793 și 1794, a doua și a treia împărțire se consumă, fără ca Franța., care, lăsată în prada convulsiunilor revoluționare, să dea vr'o atenție acestei împărțeli.

După această ultimă împărțire, ea a protestat contra acestor noi violări de drepturi, dar protestările după tribună n'au făcut de cât să amintească accentele disperate ale unui popor asasinat, « *Dumnezeu este prea sus, și Franția prea departe* »!...

În cea-laltă parte a Atlanticeii independența și revendicase cu succes drepturile sale.

Congresul Statelor-Unite din 1778 notificase Angliei și făcuse pe Franța precum și pe toată Europa, să audă declarațiunea de independința vechilor colonii Englese.

Francia umilită prin tratatul din Paris, ajută cu toate astea emanciparea unui popor, care putea prin rezoluția și forța sa, că avea dreptul să stea între popoarele libere, să fie destul a'și câștiga cauza sa; care dete loc tratatului din 1783.

Independența Statelor-Unite este recunoscută de însăși Anglia, Floridele, insulele Minorca sunt restituite Spaniei. Senegalul ste cedat Franciei. Navigatorii Francesi sunt admiși la pescuitul de la *Terra-Nova* împreună cu ai Engliterii și ai Statelor-Unite.

Francia este scutită a mai dărima fortărețele de la Dunkerque, rușinea păcii din Paris este dară după 20 de ani ștearsă prin tratatul din Versailles.

Revoluția Francesă se presintă Europei cu ideele cele mai generoase ale dreptului Ginților.

Constituția din 1791 declară principiul fundamental al ei, este raportul națiunei Franceze cu națiunile străine; titlu care se rostește:

«Națiunea Francesă renunță d'a întreprinde vr'un rebel în vederea cuceririlor, și nu va întrebuița nici odată puterile sale contra libertății vrc-unui popor!»...

Europa-î răspunse în 1792 violându-î teritoriul și formând contra ei o coalițiune, care fu de mai multe ori învinsă de Francesi, fără însă să o poată lovi în inima ei spre a o distruge.

Primul Consul a cređut în 1802 că această coaliție era risipită pentru tot-d'a-ună, și că o nouă ordine de lucruri fundată pe tratatul de la Amiens, ar da o basă definitivă dreptului European.

Însă glorioșele tratate de la Campo-Furmio în 1797, de la Lunéville 1801 cu Austria, și cel de la Amiens 1802 cu Englitera, nu erau de cât un timp de repoas și promisiuni amăgitoare de pace, ce în deșert victoriile lui Napoleon voia să le reînnoiască în 1805, 1807 și 1809 la Petersburg, Tilsit și Viena prin Austria și Rusia.

Toate speranțele de pace și toate tratatele imperiului se pierdură în rebel cu Spania și în campania din Moscua.

Pentru Francia n'a rămas de cât tratatele din 1814 și 1815, cari făcend'o să intre în limitele din 1790 și deschidend frontiera sa de nord a determinat realizarea unei ultime cugetări a împăratului, fortificarea capitalei.

Dreptul de Estradiție. — Mișcările politice cărora Europa fu pradă trei-đeci de ani, au dat naștere unei cestiuni de dreptul

giușilor care dormea, o înaltă interpretare, cestiunea *Estradării* prevenișilor de crime sau delictes, sau a promotorilor de revoltă.

Principiul acestei cestiuni este că refugiașii pentru cauză politică nu trebuie să fie dași d'un guvern celui-l' care reclamă, afară de nu vor fi stipulașioni espreses în tratatele ne căđute în desuetudine.

Maș este încă un alt principiu nu maș puțin sigur ađi, că chiar în materie de crime sau delictes străine de ordinea politică, statele nu sunt datoare să acoarde estradarea, afară de n'ar esista tratate formale pentru aceasta.

Francia, de la primul tratat încheiat cu Spania la 1765, a stipulat estradarea reciprocă, încheiând atari tratate cu toate statele Europei și Americiei, dar maș cu seamă cu Suedia, Italia, Belgia, cu marele ducat Hessa, cu Olanda, Anglia, Prusia, Austria, Rusia, Grecia, Turcia, Statele Unite, Mexico și Noua-Grenada.

Noș Româniș, avem asemeni încheiat cu diferite state tratate de estradiție reciprocă. Așa avem cu Belgia, actul încheiat la $\frac{3}{15}$ August anul 1885. Cu Italia la $\frac{5}{17}$ August 1880 și ratificat la $\frac{1}{13}$ Martie 1881 pentru criminaliș.

Cu Țerile de jos la 13 Septembrie 1831 și ratificate la $\frac{6}{18}$ Maiș 1883 pentru criminaliș.

În ăilele noastre s'a născut o gravă cestiune din cererea de estradare făcută Turciei de Rusia și Austria în privința capilor Polonezi și Unguriș.

Tratate esistă și autorisă cererea, dară dreptul puterilor era reciproc și Turcia a opus cu succes litereiș tratatelor, ne esecutiunea rezultândă din conduita anterioară a guvernelor Rus și Austriac. Tratatul din Westfalia care a însemnat nascerea dreptului giușilor Europene, însemnează asemeni și epoca stabilirii legașionilor permanente¹⁾ și diplomația pe care Euric IV, Richileu și Mazarini a făcut'o să prod că așa mari rezultate, să leagă întim de secolul XVI cu acțiunea dreptului internașional. Institușiile diplomatice au două interese mari de protegiat, interese politice și comerciale, ceea ce le divide în două ramur : legașioniș și consulat.

---

1) Tocmai în 1761 Anglia a intrat în relașioni diplomatice permanente cu Turcia.

II. Despre diplomație propriu Țis.

Despre diplomație propriu Țis. — Miniștrii publici. — Ambasadorii. — Trimișii. — Miniștrii rezidenți. — Simpli Miniștrii. — Miniștri plenipotențiar. — Agenții diplomatici. — Despre instrucțiunile. — Respectul datorit Miniștrilor publici. — Inviolabilitatea Miniștrilor publici. — Conduita Miniștrilor publici.

Despre diplomație propriu Țis.—După cum s'a Țis mai sus, diplomația este știința culeasă din practica raporturilor și a intereselor reciproce a statelor între ele.

Ca știință, diplomația este cunoștința drepturilor și a datorielor respective ale națiunilor.

Ca practică, diplomația are de obiect menținerea drepturilor și datorielor.

Națiunile sau Statele suverane ele nu tratează îndată între ele; Suveranii lor nu se pot întelni la fie-care necesitate a se înțelege împreună și îndată despre trebuințele lor.

Sunt însă și casuri în cari Suveranii nu pot trata prin mijlocitorii, și numai întelându-se între ei.

Acestea însă sunt casuri isolate, sunt excepțiuni la regula generală.

Regula generală este ca națiunile și suveranii lor să trateze prin intermediarii, prin mandatarii, prin delegații însărcinați cu ordinele lor investiți cu puterea d'a lucra.

Este foarte necesar ca națiunile să trateze și să comunice între ele împreună, pentru binele și interesele lor, și pentru terminarea neînțelegerilor dintre ele.

Precum oamenii sunt datorii a se ajuta între ei pentru câștigarea și menținerea prosperității lor, tot asemenea și națiunile sunt datoare a se ajuta între ele, pentru obținerea binelui comun lor.

Și ca națiunile să ajungă la acest sfârșit, ele au dreptul și chiar sunt datoare, să comunice și să trateze între ele.

Din necesitatea comunicării națiunilor între ele, naște obligația națiunilor a primi delegații străini la ele, investiți cu putere d'a lucra conform ordinelor ce le sunt date.

Toate aceste interese dar, de orice natură fie ele, ce o națiune poate avea într-o țară străină, sunt reprezentate de agenții ai unei națiuni trimiși la altă națiune.

Acești agenți primesc deosebite numiri fiind în aceeași vreme și de deosebite grade, după puterea ce ei esercită, conform scării erarhice pe care sunt puși.

După un regulament din Viena din 19 Maiu 1815, agenții diplomatici, se divid în trei clase:

1-a clasă. Ambasadori, Legații și Nunții.

2-a clasă. Trimiși, Miniștrii sau alți acreditați pe lângă Suveran.

3-a clasă. Însărcinați cu afaceri, și acreditați pe lângă ministerul afacerilor străine.

Agenții diplomatice din prima clasă, sunt singurii cari au caracter reprezentativ.

Lucru ce imprimă acestor agenți *caracter public*, este scrișoarea de creanță dată după formele obișnuite în cancelarii, și redactate conform cu obiectul misiunii.

Aceste scrisori sunt instrumentele cari autorisă și constituie pe miniștrii cu putere publică pe lângă Șeful Statului către care 'i este adresată, și acesta nu poate să primească pe ministru de cât, în calitatea ce 'i este dată prin scrișoarea de acreditare.

Gradele sunt distincte de funcțiuni.

Șeful guvernului poate, pentru considerațiuni de serviciu, să confere unui agent un grad superior funcției sale, sau să 'l numească într'o funcție superioară gradului său.

Rechemarea unui agent diplomatic 'l face să 'și piardă funcțiunea, 'și păstrează însă gradul.

El nu poate fi destituit și privat de gradele sale, de cât după ce s'a justificat înaintea unei comisiuni compusă d'un număr oare cari de membrii.

Comisiunea e datoare, ascultând justificarea, să facă un raport, înaintându-l Șefului Statului.

Misiunile diplomatice ale Franciei se divid în patru ordine de ambasade și de legațiuni determinate prin importanța relațiunilor politice ale țerei, cu diversele guverne ale Europei și Americii¹⁾.

Pentru ori-ce ministru public și mai ales pentru acela care este permanent, datoria lui cea mai importantă este, d'a avea o continuă și viguroasă protecțiune asupra cetățenilor țerei ce el represintă, făcând să li se dea dreptatea de către tribunalele țerei, și să reclame când s'ar simți necesitate întreținerea puterii lângă care este acreditat.

În România agenții cari esereită diplomația sunt :

Trimiși diplomați, consuli și agenți de comerț sau delegați!

Acești agenți diplomați sunt instituiți prin legea de organizare a ministerului afacerilor străine, promulgată prin decretul cu No. 605 din 15 Martie 1873, cu modificările ce 'i s'a făcut prin legile promulgate cu decretele No. 403/77 Fe-

1) Ordonanța din 1 Martie 1833.

bruarie 28, No. 266/78 Februarie 9 și No. 1215/82 Maiu 1. De această lege este legată și legea suplimentară relativă la legațiile și consulatele Române în străinătate, precum și la administrația centrală a ministerului afacerilor străine.

Promulgată cu decretul No. 274/79 Februarie 14 cu modificările introduse prin legea promulgată cu decretul No. 1679/85 Iunie 26, publicată prin «Monitorul Oficial» 2 Iulie 1885.

Această lege supliment, mai este în legătură și cu legea din 1880, decretată cu No. 458 din 16 Februarie, și care crează legațiunile, stabilind în aceeași vreme și un număr oare cari de legațiuni s. e.:

Athens.

Berlin.

Belgrad.

Constantinopole.

Londra.

Paris.

Petersburg.

Roma.

Viena.

Belgia și Olanda cu reședința în Bruzel.

Miniștrii publici.—Acest termen în acceptațiunea cuvântului cea mai generală, însemnează însărcinat de afaceri publice, usitându-se mai cu seamă pentru acele persoane cari sunt trimise pe lângă puterile străine.

Antichitatea nu cunoștea de cât o singură ordine de miniștrii, și pe cari Latini i nimeau «*Legati*», și cari în diplomația modernă, corespunde cu «*Ambasadorii*».

Diplomația de astă-zi, recunoaște pe acești miniștrii publici de diferite ordine, cu diferite drepturi între ei, după gradul lor ierarhic.

Veri-care ar fi numirea acestor diverse ordine de miniștrii, ei nu și pierd caracterul lor de mandatară ai stăpânului lor, d'a lucra sub ordinile Suveranului lor.

De aci, natura acestor mandatară este *representativă*, reprezentând pe Suveranul lor, pe lângă națiunea unde este trimis.

Ambasadorii.—Aceștia sunt niște miniștrii publici de primul ordin, ai unei puteri străine, trimiși la altă putere, pentru înlesnirea negoțierii și veghierii intereselor lor reciproce.

Caracterul acestor ambasadori este *representativ lato senso* în raport cu cele-lalte ordine de miniștrii publici.

Diplomația actuală recunoaște două feluri de ambasadori: *ordinari* și *extra-ordinari*.

Aceasta însă, este o distincție numai accidentală, și relativă la subiectul misiunii lor.

Ambasadorii ordinari, sunt aceia cari au o residență fixă.

Ambasadorii extra-ordinari, sunt aceia cari sunt trimiși pentru îndeplinirea unei misiuni anume determinată, reîntorcându-se la Suveranul său, ce l-a trimis după terminarea însărcinării sale.

Trimiși (des Envoyés). Sunt asemenea niște miniștrii publici de a doua mână, după ambadori, cari de și nu au complectă putere reprezentativă a ambadorilor, totuși vin îndată după ei, și înainte de tutor celor-l'alți cari îi urmează.

Acești trimiși, sunt și ei *ordinari* și *extra-ordinari*. Primii, sunt aceia cu residență fixă, și secundii aceia cari au o însărcinare specială, mai cu seamă aceștia sunt însărcinați cu îndeplinirea unor forme cerute de *etichetă*, și cari se întorc înapoi la locul lor, după terminarea însărcinării.

Miniștrii rezidenți.—Sunt asemenea și aceștia niște miniștrii publici, d'a treia ordine după ambadori.

Deosebirea între miniștrii rezidenți și ambadori, este că, cei d'ântâiu, au complectă capacitate reprezentativă, reprezentând în mod absolut dignitatea persoanei Suveranului său. Miniștrii rezidenți, însă, nu reprezintă de cât afacerile Suveranului său, pe lângă națiunea la care este trimis a rezida.

Miniștrii.—Aceștia se numesc și simplii miniștrii. Ei sunt investiți cu o calitate generală de mandatori ai Suveranului lor, fără a avea nici o atribuție particulară determinată. Acești miniștrii păstrează și ei caracterul de miniștrii publici, cedează cu toate astea ambadorilor.

Miniștrii plenipotențiar.—Caracterul acestora, este același ca și al simplilor miniștrii.

Cu toate acestea, usagiul diplomatic, trece pe aceștia înaintea simplilor miniștrii, și tot-d'a-una după ambadori, — fiindcă numai ambadorii în diplomație reprezintă în mod complect și fără cea mai mică știrbitură persoana Suveranului său.

Agenți diplomatici.—Și aceștia, ca și toți cei-l'alți ce îi vedurăm până aci, sunt tot niște miniștrii publici, fiindcă cu toții se ocupă de interesele publice ale națiunilor între ele.

Aceștia sunt trimiși și acreditați de guvernele lor, spre a servi de intermediu, mutualelor relațiuni, protegiând în sinul țerei străine, unde sunt trimiși de supușii Statelor cărora ei aparțin.

Toți acești miniștrii publici au puterea a reprezenta pe Suveranul lor, nu însă cu aceeași egalitate între ei.

Pe unii din ei îi-am vădut că au complectă puterea reprezentativă; alții numai în anumite cazuri și afaceri.

Națiunile între ele sunt egale, sau sunt datorate a face tot posibilul a se pune între ele pe picior de egalitate, dacă nu ar fi.

De aci și miniștrii lor publici, ar trebui să fie toți egali între ei, căci toți aproape au de obiect reprezentarea intereselor naționalilor lor, în mijlocul națiunii streine, unde sunt trimiși.

Cu toate acestea, este o inegalitate între ei, și această inegalitate este mai mult o creație a diferitelor curți, de cât a unei reguli generale diplomatice, și provocată de luxuositatea suveranilor exigenți!

Instrucțiunii. — Acestea sunt nise ordine scrise și secrete, primite de miniștrii de la Suveranii lor, cari le limitează puterea, sau le indică puncte anume ce are de făcut, și cu care ministru este dator a se conforma.

Angajamentele ce un ministru va lua față cu aceia cari tratează, n'au nici o putere, dacă nu sunt ratificate de Suveranul său.

Respectul datorit miniștrilor publici. — Respectul datorit Suveranilor se răsfrânge asupra persoanei aceloră ce îi represintă.

Acela care ar ofensa pe reprezentantul unui Suveran, ofensă pe Suveranul chiar ce el represintă.

Legea consideră această ofensă ca o crimă, și ofensatorul este pedepsit ca un criminal.

Inviolabilitatea miniștrilor publici. — Persoanele diplomatice sunt considerate de lege ca *sacre* și individualitatea lor *inviolabilă*.

Aceasta ca o consecință a respectului datorit celui care îi a trimis, și prin urmare și trimișilor lor. — Fără această prerogativă dreptul de ministru public n'ar însemna nimica, și succesul lor mai tot-d'a-una ar fi nesigur.

Soarta națiunilor confiată în mâinile acestor miniștrii o aduce la bunele isbinde, ar fi o ficțiune.

Siguranța persoanei, acestor demnitari și scutirea lor de veri-ce violență, este necesar pentru atingerea scopului ce ei urmăresc.

Atacurile îndreptate contra lor, sunt considerate ca îndreptate contra Suveranului lor, contra siguranței generale și a salutei națiunii.

Această siguranță cerută de persoana sacrată a ministrului, se cere mai cu seamă din partea Suveranului la care este trimis.

Suveranul pe lângă care ministru este trimis, este dator să apere pe toți egal, fie cetățenii săi, orî străini, și mai cu seamă pe acești trimiși la el, fiind dator Suveranul să dea

cea mai înaltă atențiune la stricta pază a inviolabilității persoanei Ministrului străin.

Violența dirigiată contra unui particular, este un delict comun, contra unei persoane diplomatice, este o *crimă de Stat*, este un *atentat la dreptul Ginților*.

Această putere a miniștrilor publici, începe din momentul ce intră în Statul străin și i s'a recunoscut caracterul său, de către Suveranul pe lângă care este trimis.

Și acest privilegiu este acordat nu numai ministrului public personal, ci și întregii sale familii și întregului său personal; cu toți sunt sanctisimi.

«*Sancti habentur legati*».

Montesqueu dice: «*Ei sunt vorba prințului care-i trimite, și această vorbă este sacră.*»

Conduita miniștrilor străini. — Independența și sacrarea acestor persoane, unită cu acordarea atâtor privilegii, nu trebuie să ducă la licență. Acțiunea acestor persoane, în forma lor esterioră trebuie să se apropie cât mai mult de obiceiurile și legile statelor în care residă, fără însă a se depărta de caracterul lor politic.

Ei nu au dreptul a face tot ce le place, s. e.: le este oprit a trece cu țigare aprinsă pe lângă o pudrărie, ei trebuie să respecte legile și obiceiurile Statelor unde residă, ei sunt datorți să respecte regulile justiției universale, către toți cu cari au afaceri. În fine aceste persoane, sunt datoare a se purta ca niște *miniștri ai păcii*, către Suveranul, pe lângă care este trimis, către guvernul său, și către nația sa.

Atribuțiuni. — Pe lângă atribuțiile propriu dis diplomatice ce au aceste persoane, și cari sunt supuse confirmării Suveranului său, un ministru străin, mai este în țara străină *magistratul suprem*, al națiunii sale; ca atare el este ofițerul stărei civile al supușilor Suveranului său în Statul străin. El poate tranșa diferendele între supușii săi, să autentifice acte, poate face ori-ce act administrativ și judiciar privitor la interesele conaționalilor săi, ce reprezintă în țară străină.

Cu un cuvânt, acești funcționari diplomați, investiți cu această putere a inviolabilității care-i fac persoane sacre, sunt considerați tot-d'a-una ca aflându-se pe teritorul țerei ce ei reprezintă.

Atât de mare și important este principiul sacrării persoanei diplomatice, pentru garantarea libertății lor de acțiune, în cât în Franca, chiar comitetul de salute public, convenția națională interdice ori-cărei autorități constituită de a atenta în ori-ce mod la persoana trimișilor guvernelor străine. Incom-

petința tribunalelor civile și criminale este absolută în privința lor și a oamenilor lor, cu cari se ajută în misia lor.— Cu toate acestea este o excepțiune în materie civilă pentru acțiunile reale, cari ar privi proprietățile imobiliare posedate de miniștrii, dar străine calității sale de reprezentant.

Casa în care miniștrii își exercită puterea sa reprezentativă este asemenea pusă sub scutul inviolabilităței, căci este considerată ca aflându-se pe teritoriul ce represintă. Această casă, însă îngădită cu atâtea privilegii, nu poate fi nici odată un loc de asil pentru persoanele urmărite de justiția criminală. Funcția sa și dreptul de *esteritorialitate*, nu se poate întinde în folosul acelor care sunt străini de familia sa și de suita ministrului public.

Toate statele susțin adă, dice *Martens*, că «dacă e vorba d'un criminal de Stat, care s'ar fi refugiat în casa ministrului, Statul poate în caz de refusarea cererei, să-l ridice d'acolo cu forța».

III. Despre Consulate.

Despre Consulate și origina lor.—Atribuțiunii consulare.—Atribuțiunii administrative.—Atribuțiunii judiciare.—Raportul Consulilor cu Marina Comercială.—Raportul Consulilor cu Marina Militară—Agenții Consulari.—Vice-Consuli.—Cancelari.—Dragomanii — Vacanțe de funcțiuni.—Admișiuni.—Inaintări.—Sub-ordonați — Datori speciali.—Privilegiuri.—Esequator.—Elevi Consulari.—Tratament.

1) *Despre Consulate și origina lor.*—Consulatele sunt reprezentantele Comerțului, a intereselor comerciale de toate gradele¹⁾; comerțul fără consulate ar fi imposibil a se desvolta.

Iară instituțiile Consulare sunt de origină Italiană, și în Franța chiar este mult mai veche, ca a ambasadurilor.

Se citează între altele o hartă din 1190, adresată comercianților din Marsilia, de Guz, Regele Ierusalimului.

El le permite să stabilească consuli în Statele sale, cu puterea d'a judeca toate litigile cari s'ar naște între ei și străini, cu excepțiune de furturi, omucideri, monedă falsă, răpiri și trădări.

Consulii fură schimbați între diversele State, după întinderea relațiilor comerciale, și se pot numi și dintre străini din localitate sa și dintre indigeni.

Consulii mai au îndatoriri d'a supraveghia și inspecta pe

¹⁾ Pardessus. — Droit Commerciale I. V. p. 178, și codu Maritime de Beausson. III, p. 225.

toți cei-l'alți agenți consulari, Acești consuli sunt de mai multe categorii și sunt scutiți de toate contribuțiile Statului, ca și misiunile diplomatice, afară de foncieră.

Această sistemă a însărcinațiilor produse o sumă de abuzuri, și comerțul în loc să prospere, suferea mari daune.

Colbret în Franția, devenit ministru la 1669, trimise un memoriu către toți consulii Francezi asupra informațiilor ce voia să aibă, despre țările unde rezida ei. Curând după raporturile primite asupra memoriului său, el aduse mari ameliorări.

Mai înainte stirpi abuzurile funcționarilor d'a lua mită. Forță pe proprietarii de consulate să și prezinte titlurilor lor, el reuni oficiile la coroană și le erigă în comisiuni, făcu o școală de tineri consuli, numită «*Scoala limbilor june*» alipită pe lângă colegiul *Louis le Grad*, determinând în aceeași vreme atribuțiile consulilor.

Instituția consulară se răspândi din ce în ce, și tratatele consulare se înmulțiră între diversele țări ale lumii.

Sub constituantă în Franția nu s'a ocupat de consuli, de cât să le ceară jurământul civic sub pedeapsa d'a fi destituiți.

Sub directorat asemenea s'a făcut o lege care dicea că consulii Francezi în porturile străine puteau decide asupra validității capturilor maritime, precum făceau odinioară tribunalele de comerț.

Bonaparte în anul VIII creă un consiliu de ceptură, ca să statueze asupra reclamațiilor.

În fine tocmai la 1833 și 1836 Franția puse o ordine durabilă în consulate.

Consulatele dar sunt instituite pentru a protege comerțul și navigațiunea pe lângă autoritățile străine, pentru a exercita justiția și poliția asupra naționalilor, dând guvernului documentele cari trebuie să 'l puie în stare de a putea asigura prosperitatea comerțului exterior.

La Români instituția consulară încă este foarte veche, primind o organizare regulată însă, foarte recent, abia pe la anul 1878. Legi și regulamente făcute în acest an, cărora li s'a adus diverse modificări până în anii din urmă chiar și în virtutea cărora ați se exercită.

Organizarea consulatelor.—Corpul consular se compune din toți funcționarii cu cari consulii se serv la împlinirea misiunii lor.

La începutul diplomației toți acești consuli, avea caracterul miniștrilor publici.

Mai în urmă însă făcându-se noi creații în diplomație, ti-

tlurile diplomatice înmulțindu-se, consuli ai rămas niște simpli însărcinați ai șefului lor, cu afaceri particulare ale Statului ce reprezintă. Ast-fel că în diplomația modernă caracterul politic al acestor consuli, este de tot redus după cum era odinioară. Cu această reducere a importanței politice a consulilor, astăzi Șeful Statului poate numi în calitate de consuli dintre indigenii Statului unde voește să aibă atari persoane de încredere, pentru satisfacerea intereselor Statului său.

Funcțiile acestor persoane sunt foarte variate, ei au un mare număr de atribuțiuni privitoare la drepturile și interesele guvernului său și cari îi apropie puțin de agenții diplomatice.

Aceștia, ca tot personalul diplomatic, depinde de ministerul de externe, fiind dator să execute toate ordinele cari primesc de la autoritatea lor supremă.

Sunt dator să informeze la timp pe guvernul său de toate evenimentele, cari pot să intereseze onoarea și prosperitatea Statului ce reprezintă.

Consulul este șeful națiunii Statului său, stabilită în locul unde el este trimis a funcționa.

El se bucură de prerogativa d'a asista și chiar a presida adunările conaționalilor săi, făcute în interesul comun, fiind dator să execute hotărârile luate de adunare. Trebuie asemenea să protegă averea, onoarea și persoana conaționalilor săi.

El dă justiția conaționalilor săi acolo unde există *jurisdicțiune consulară*, fără însă a putea popri pe aceștia a se adresa justiției locului unde residă, când dârșii ar voi.

Ei dau paspoarte, vizează paspoartele și dau chieltuială conaționalilor săi cari ar voi a se duce în țara lor, și n'ar avea mijloace.

Numirea consulilor este notificată de guvern Suveranului la care are să residă, conform formelor determinate prin tratate, sau introduse de us, cari autorisă stabilirea consulilor pentru a putea obține de la acest Suveran, *esequator*.

Consulii sunt de două categorii.

Prima categorie se compune din *consuli generali*, cărora li se poate da și titlu de *agenți politici* sau *însărcinați de afaceri*.

Secunda categorie se compune din *consuli*, *vicc-consuli* și *agenți consulari*, *consuli plătiți* și *ne-plătiți*.

Deosebirea e mare între ei, în ce privește apunțamentele; deosebirea în ce privește funcția e prea mică.

În general atribuțiile lor sunt aceleași pentru toți.

Ca deosebire în funcția lor este: consuli generali sunt puși pe scara ierarhică cu o treaptă mai sus de cât simpli consuli.

Consuliî ne-plătiți aũ un caracter exclusiv comercial și se pot numi și dintre străini din localitate sau dintre indigeni.

Atribuțiunile consulilor.—Acestea sunt serviciile ce consuliî sunt datorî de lege a îndeplini, și între cari se numără și raporturile lor cu marina comercială și militară. Aceste atribuțiuni sunt: administrative și judiciare.

Atribuțiuni administrative.—Între acestea intră liberarea de paspoarte și visarea lor. Liberarea nu se poate face până ce mai înteiũ nu se vor fi asigurat de calitatea și identitatea celui care cere pasportul. Ei pot legalisa actele liberate de funcționarii publici din circumscripția lor. Semnătura consulului o legalizează ministrul afacerilor străine.

Această din urmă legalizare dă actului puterea esecutorie.

Atribuțiuni judiciare.—Ei sunt judecători civili comerciali, și în unele părți aũ chiar jurisdicțiune de poliție corecțională după învoirea ce are Suveranul sãu ce represintă cu Suveranul la care e trimis.

Puterea lor însă nu se întinde și asupra contestațiilor ce conaționaliî sãei, ar avea cu străinii.—Consuliî fac justiție numai asupra conaționaliilor sãei, fiind el Președinte și în lipsă, șeful cancelariei sale.

În materie de *simplă poliție*, judecă singur și în ultimă instanță.

În materie *corecțională*, judecă cu apel către Curtea d'apel a capitalei Statului ce represintă.

În materie *criminală*, judecă ca tribunal consular care nu face alt-ceva de cât, dă o ordonanță de constringere corporală, trimetând apoi pe prevenit împreună cu toate actele de instrucțiune făcute la Procurorul General, al Curței d'apel al capitalei Statului ce represintă.

Chiar în materie civilă Consulul poate judeca singur, dacă nu se găsește conaționali d'ai sãei ca să-l asiste în locul unde residă Consulul, făcând despre acest fapt mențiune în hotărîrea ce va da. Alt-fel este dator să tragă la sort două conaționali pentru un an întreg, ca să compue tribunalul Consular la necesitate.

Raportul Consulilor cu marina comercială.—Aceste raporturi obligă pe consuli ca să îngrijească ca pavilionul Statului ce represintă să nu fie usitat de cât conform cu legile și regulamentele, denunțând abuzurile ce ar putea să existe; sau să se introducă.

Ei esercită polița asupra năvilor cu pavilionul Statului ce represintă în toate porturile din circumscripția lor. Această putere a lor însă trebuie să se armonizeze cu autoritățile lo-

cale.—s. e : Dacă oamenii unui bastiment Român ar deserta, consulul trebuie să ceară concursul autorităților locale spre a prinde pe fugari.

Raportul consulilor cu marina militară.— Când tratatele nu se opun, consuli se pronunță asupra validității capturilor făcute și duse în timp de rebel în porturile străine, de bastimentele Statului.

Deciziunea lor este de ultimă instanță, dacă nu se face nici o contestație în termen de zece zile ale instrucțiunei. Dacă sunt reclamațiuni, în cazul acesta în țările unde este consiliu de Stat, el se pronunță, iar unde nu este, acolo se pronunță consiliul de miniștri.

Agenți consulari.— Aceștia sunt niște agenți sau delegați ai consulilor și însărcinați de guvernele lor să își numească dênșii în localitățile în cari vor găsi că sunt necesari serviciile lor.

Acești agenți sunt sub directa ascultare a consulilor, căci ei în localitate nu fac de cât îndeplinesc funcțiile, ce însăși consuli le însușește.

Dênșii pot fi numiți și dintre supușii puterei ce represintă aflați în localitate, observând numai ca ei să fie dintre cei mai notabili.

În lipsă de atari persoane, ei se pot recruta și dintre comercanți mai de frunte ai localității.

Vice-consuli.— Aceștia au aceleași atribuțiuni și onorariu ca și consuli chiar, sunt însă considerați cu o treaptă mai jos decât consuli pe scara erarhică.

Titlul de vice-consul se conferă când este cerut de importanța locului, sau de multe alte considerațiuni cerute de interesul serviciului.

Atât consulilor, vice-consulilor, agenților consulari, la instalarea lor li să liberează un brevet de la ministerul de Esterne, care îi acreditează în funcția lor.

Cancelari.— Dênșii sunt șefi de cancelarie ai consulatelor în materie politică-administrativă și judiciară, făcând în aceeași vreme și atribuțiuni de secretari ai consulatelor.

Se numesc cancelari la acele posturi consulare, unde Șeful Statului ar crede util.

La consulatele unde nu există un cancelar, țiitorul postului este autorizat să numească în serviciul cancelariei sale și sub a sa răspundere, o persoană ce 'și-o va alege. Persoana aceasta trebuie în aceeași vreme să fie agreată și ministerului de esterne. Cancelarul, ca șef de cancelarie, este un fel de grefier al consulatului; el e obligat să păstreeze arhiva con-

sulatului contra-semnând toate lucrările semnate de consulat. În materie judiciară el are atribuțiunile ca și de portărel, îndeplinind procedura judecăților după niște reguli cu totul sumare și excepționale regulilor comune.

Dragomanii.—La toate ambasadale, ministerele, consulatele, se ivesc pe fie-care și diferite acte scrise în diferite limbi, se ivesc asemenea necesități ale diferitelor persoane, supuși ai lor, aparținând diferitelor națiuni și cari se exprim în limba lor natală.

Au nevoie prin urmare aceste instituțiuni să aibă niște funcționari cunoscători de limbi, cari să traducă toate aceste acte și să facă pe interpret între părți.

Acești funcționari, cu atare atribuțiuni, în diplomație se numesc *dragomanii*.

Acești dragomanii sunt necesarii mai cu seamă în părțile *Orientului* de cât ori unde, din cauza varietății *limbistice*.

Legea noastră consulară din 1879, numește pe acești funcționari *interpreți*.

Vacanța de funcțiuni—La cas de vacanță al unui consulat, fie făcută în ver-ce mod vacanța, oficiul aceluși consulat este ocupat provisoriu de ofițerul cel mai înaintat la grad de la residență, până vine titularul.

Admișiuni și înaintări.—Acestea sunt stabilite de regulamentul de administrație publică în materie diplomatică.

Nici un consul de întâia clasă nu poate fi numit consul general, și nici un consul d'a doua clasă nu poate fi ridicat la rangul de întâia clasă, de nu va fi făcut un serviciu de cel puțin două ani într'un consulat.

Nici un elev consular nu poate fi numit consul d'a doua clasă, de nu va fi făcut un serviciu de cinci ani ca elev.

Elevul consular trebuie să fie licențiat în drept și supus unui examen de admitere, înaintea unei comisiuni speciale.

Sunt admiși a concura la posturile consulare, următorii :

- 1) Șefii de birou de la ministerul de externe.
- 2) Irimii secretari de legațiuni și primii secretari de ambassade, având un serviciu cel puțin de cinci ani în serviciile lor respective.

Sunt admiși la consulatul d'a doua clasă:

- 1) Atașaii la ambassade și legațiuni.
- 2) Agenții consulari, după un serviciu de 5 ani.
- 3) Cancelarii de ambassade și legațiuni, după un serviciu de opt ani în funcțiile lor.
- 4) Cancelarii de prima clasă, după un serviciu de zece ani.

5) Primiî dragomanî ai consulatelor de primă clasă, după un serviciu de două-deci de ani.

Subordonați.—Subordonarea este lanțul care leagă pe toți cei urcați pe diferite trepte ale scării ierarhice, făcându-i capabili a mișca regulat și fără sdruncinare mecanismul acțiunii Statului ce represintă. Această mișcare în care are să se puie fie-care, este determinată de guvernele lor și fixată de lege.

Datorii speciale.—Consulii de toate gradele, elevii consulari, dragomanii etc., sunt obligați a nu face nici un comerț, direct ori indirect.

Privilegiuri.—Cine are datorii, are și drepturi, și drepturile în materie diplomatică se numesc *privilegiuri*. Cel mai de căpetenie privilegiu al unui consul, este că suveranul care primește pe consul în Statul său se angajează tacitamente să-i dea toată libertatea și siguranța necesarie, spre a putea să 'și îndeplinească cu succes funcțiile ce 'i sunt confiate.

Aceasta este marea și unica lor putere, căci alt-fel ei n'aū nici una din prerogativele ambasadorilor și a celor-l'alți miniștri publici.

Ei aū dreptul să 'și puie la casa lor o tablă cu armele țerei lor, indicându-le calitatea, fără însă să poată sustrage pe supușii lor de la urmările legei Statului unde funcționează.

Esequator. Acesta însemnează autorisarea dată unui ministru public străin de guvernul Statului unde este trimis, spre a 'și putea îndeplini misiunea cu care e însărcinat de Suveranul său.

O scrisoare de acreditare liberată unui ministru public și acceptată de Suveranul pe lângă care este trimis, coprin-dând tacitamente faptul că Suveranul a primit pe ministru venit cu scrisoarea de acreditare ca să funcționeze în Statul său.

Nu tot așa se urmează cu agenții d'o ordine inferioară s. e. cu consulii. Acestora guvernul trebuie să le dea o autori-sare specială de a exercita funcțiile date de Suveranul lor, în Statul unde sunt trimiși.

Această autorisare se numește «*Ordonanță de esequator*».

Elevii consulari. Când dicem elevi consulari, înțelegem pe toți *elevii diplomați*.

Și în general prin elev, în materie diplomatică, înțelegem o școală de diplomație care să formeze funcționari necesarii pentru întreținerea relațiunilor cu Statele străine sub toate raporturile.

Elevii consulari sunt niște persoane atașate pe lângă fie-care consulat unde elevii lucrează fără plată, și numai înv-

țând știința diplomației. Acești elevi la intrarea lor în diplomație trebuie să poseadă cunoștințele următoare :

- 1) Istoria politică modernă și istoria principalelor tratate.
- 2) Statistica și principii generală de economie politică.
- 3) Dreptul ginților.
- 4) Elementele codului civil, mai cu seamă titlu, *despre persoane, succesiuni și starea civilă*.
- 5) Dreptul public național și străin.
- 6) Stil diplomatic, depeși, note etc.
- 7) Sistemul comercial, legislațiunea, tarifele, politica comercială și tratatele privitoare pe România, fapte comerciale, mișcarea comerțului diferitelor țări, transitul, marea mercantină, inclinațiunii asupra relațiilor și schimburilor României cu piața, situația diverselor ramuri ale industriei Române.
- 8) Regulamentele consulare ale diferitelor țări, organizarea, atribuțiile, jurisdicțiunea consulară.
- 9) Dreptul public maritim.
- 10) Limba franceză.

Tratament.—Prin tratament se înțelege onorariul ce fie-care din acești funcționari primesc după gradul lor ierarhic. Tratamentul fiind o cestiune de buget, ea mai tot-d'a-una poate varia.

IV. Despre pace și rebel.

Dreptul d'a face pace și rebel. — Dreptul absolut al națiunilor. — Despre pace. — Despre rebel. — Despre neutralitate.

Dreptul d'a face pace și rebel.—Vorbind de diferitele diviziuni ale dreptului, am făcut cunoștință cu dreptul ginților care cuprinde în el dreptul d'a face pace și rebel, și neutralitate, drept exclusiv al națiunilor și decurs din dreptul natural.

Numim dreptul natural o adunare de reguli impuse oamenilor prin natura lor proprie pentru a-i dirige în conduita lor socială. Și dreptul ginților nu este alt-ceva, de cât dreptul natural aplicat la națiunii considerate ca colectivitate, ca persoană morală.

Națiunile au dreptul ca și indiviții a se conserva și prin urmare a se apăra, ele deci au dreptul a face pace și rebel, după cum interesele lor de libertate și prosperitate le vor povățui.

Dreptul absolut al națiunilor.—Statele sunt libere și independente unele de altele.

Ele reprezintă în relațiile lor respective pe persoana morală, bucurându-se de libertatea naturală.

Drepturile lor reciproce trebuiesc dar să fie aceleași care aparțin indivișilor, căci fiind colectivitate nu se poate trăi izolat și în stare de libertate, și nici nu poate usa de foloasele drepturilor de cari se pot bucura indivișii. Fie-care Stat are tocmai ca și fie-care om în natură, un drept perfect și netăgăduit, acela d'a se conserva. Acest drept 'i asigură :

1) *Esistența*. Adică integritatea teritoriului, saũ dreptul a se constitui cum 'i-ar conveni.

2) *Esercișul tutor drepturilor* cari pot să aparție saũ lui, saũ fie-căruia din membrii din care se compune.

3) *Oare-care considerație politică*.—In virtutea acestor drepturi Statul poate să prepare și să usiteze mijloace de siguranță proprie sieși pentru asigurarea apărării sale și a preveni atacurile.

Poate dar să 'și esercite drepturile de apărare pe atâta pe cât nu este limitat prin nici un tratat.

Poate să facă verice fel de urmare, să 'și organizeze armatele cum 'i-ar conveni, a echipa flota, să facă fortificații în interiorul Statului și la fruntarii. Poate să împiedice emigrarea cetățenilor. Fie-care Stat are un drept de independență, drept care-i asigură personalitatea sa politică.

Prin urmare fie-care nașione este liberă a 'și da constituția ce 'i va conveni, și a o modifica saũ schimba cum va voi și când va voi. Are dreptul a se governa după cum înțelege, d'a 'și regula finanșele sale, după capriciũ saũ după necesitășile sale. A da comerciului seũ direcția ce o va crede mai utilă, pentru industria și consumașia sa. A acorda fie-căruia titluri și decorașioni. A da tineretei educașia ce o va crede necesarie, spre a produce bunș cetățeni.

Pe lângă toate acestea, dreptul absolut al nașionilor mai coprinde în sine o *egalitate naturală*, care nu este alt-ceva de cât un efect al independenșei lor.

In privinșa acestor *egalitași* fie-care Stat poate să exige ca nici un alt Stat să nu 'și aroge în raporturile lor mutuale drepturi mai întinse, de cât acelea de cari se bucură și el chiar.

Statele acelea chiar cari sunt independente și Suverane, pot să renunșe prin convenșioni în favoarea unuia saũ mai multor State, la drepturile lor, saũ la o parte din ele, cari rezultă la egalitatea primitivă.

Aceasta se întemplă mai adesea deosebitelor prerogative ale Statelor, s. e. la titlul Statelor și a altor reguli ceremoniale.

Statele, vorbind de cele din Europa, nu sunt unite la un loc a stabili un Stat general, căruia să'i fi dat un titlu și un rang oare-care.

Ele sunt diverse, cu titlurile și rangurile lor.

Aceasta e o cestiune care depinde de circumstanțe cu totul independente de ele, a se uni între ele și a recunoaște sau refusa unuia din ele gradul de Stat de mâna întâia, ori nici de cum.

Despre pace.—In general pacea este starea de ordine și de perfectă liniște, care permite desvoltarea morală și materială a unui Stat.

Afară de aceste drepturi absolute ale națiunilor în starea de pace, ele mai au încă oare-care drepturi cari le asigură raporturi pacifice.

Așa națiunile se bucură după cum ele înțeleg de teritoriul lor.

Au dreptul a și instrăina ori grava la servituți, o parte din teritoriul lor.

Poate face tratate ori convențiuni, pe cari le-ar crede necesarii politiceii ori comerțului său.

Pot acredita miniștrii pe lângă națiunile cu cari voesc a intra în relațiuni.

Despre resbel. — Resbelul este opositul și inamicul păcii, el aduce modificări însemnate diferitelor drepturi ale beligeranților.

Resbelul autorisă năvălirea inamicului pe teritoriul învinsului, și răpirea averii sale mobilă.

El rupe tratatele făcute în virtutea unei păci.

Intrerepe relațiunile stabilite între ele, prin intermediul miniștrilor publici.

Să nu credem însă că resbelul legitimează toate actele.

Așa între națiunile civilisate, resbelul are regulile sale, căroră trebuie beligeranții să se supuie.

Ast-fel resbelul trebuie să fie proclamat, ca supușii Statelor beligerante să fie informați de aceasta, spre a și lua toate măsurile pentru apărarea intereselor lor.

Legea resbelului oprește otrăvirea isvoarelor sau a puțurilor cu apă, provisiunile destinate armatei inamice.

Este oprit maltratarea bolnavilor și răniților.

Nu se pot masacra, cei cari cer grație.

Nu se pot viola femeile.

Nu se poate pune preț pe capetele Suveranilor și generalilor șefi.

Nu se poate devasta teritoriul inamic, de cât atâta, pe cât interesul apărării cere.

Despre neutralitate. — Se numește neutralitate acela care într'un rebel nu dă esistență, nici uneia din părțile beligerante.

Statul care voește să fie neutru, trebuie să observe tot ce este relativ la rebel, având aceeași conduită vis-à-vis de națiunile cari sunt angajate în rebel.

Numai cu această condiție națiunile angajate în rebel, vor respecta și ele neutralitatea.

Statul neutru nu trebuie să-și permită și nici să permită altuia, orî-cine fie, ca pe teritoriul său să se facă acte cari ar ajuta orî favorisa pe unul din beligeranți.

Națiunile beligerante din parte-le sunt obligate a nu turbura întru nimica liniștea Statelor neutre.

Dreptul ginților admis ađi în Europa permite comerțul națiunilor între ele cu acelea cari sunt în rebel.

Regula aceasta însă, are restricțiunile sale, în ceea ce privește obiectele de rebel și pe locurile blocate.

Dacă nu este oprit Statelor neutre de a vinde obiecte de rebel unei puteri beligerante, sau supușilor ei, când aceștia cumpără mărfuri în țările neutre și le espoartă, le este însă interđis de a duce aceste mărfuri prin ei, unuia din beligeranți.

Acest fapt este considerat ca violare a neutralității, și mărfurile sunt considerate ca «*contrabandă de rebel*».

Sub această denumire se înțelege, verî-ce fel de *arme, hamuri pentru cai și muniții de rebel*.

Locurile blocate se înțeleg, *un port, un oraș, o strîmtoare, și verî-ce loc întărit*.

Locurile blocate trebuiesc privite de Statul neutru ca fiind în puterea națiunei care le atacă, și de aci rezultă că acea putere are dreptul să prohibe orî-ce fel de comerciū pe locurile blocate.

Această interdicțiune este admisă de dreptul internațional sub pedeapsă de confiscare; din cele espuse rezultă că *Blocus* are de scop să împiedice pe inamic ca să comunice și mai cu seamă de a comercia cu cei de afară, pe mare; închidēnd sau numai unul din porturile sale, sau întregul său litorat prin forță navală permanentă.

Blocul nu-și poate ajunge scopul său de a deveni obligatoriu pentru părțile neutre, dacă nu este real. Cu alte vorbe trebuie ca beligerantul care stabilește *blocul* să'l facă cu forțe suficiente, ca să taie orî-ce comunicație între locul blocat și esterior.

Mai mult încă, se cere ca aceste forțe să staționeze și fără să părăsească locul blocat.

Dacă printr'o circumstanță oare-care, afară de cazul de forță majoră, navele de resbel ar fi nevoite a se depărta de punctul blocat, năvile neutre aŭ dreptul a se duce către acest punct. Ca blocul să câștige caracterul obligativ, trebuie ca hotărîrea luată d'a bloca un țerm, să fie notificată națiunilor neutre.

Dăm aci un esemplu de blocare, blocarea Siamului în 1893 de către Francezii: blocare foarte criticată de Englezii.

La această critică jurisconsultii dreptului internațional după ce arată ce va să dică *blocus*, lucru ce am vădut mai sus, și ne vorbește de notificările cari sunt necesarii blocării, ne arată că aceste notificări sunt de trei feluri:

1) *Notificarea generală sau diplomatică* care a fost făcută, de Francezii, alaltăeri puterilor prin ministrul afacerilor străine.

2) *Notificare locală* care trebuia să o adreseze amiralul Human autorităților Siameze, dându-se copie după această somație consulilor puterilor neutre. Această notificare este d'o importanță atât de mare în cât omiterea ei face să fie nulă orî-ce captură la eșirea din port.

3) *Notificare specială*. Este avizul ce comandantul forțelor navale face să ajungă năvilor, cari se găsesc în apele blocate.

Toate aceste trei notificări sunt d'o importanță eminentă.

Diplomația Engleză declară că Francezii nu aŭ dreptul a bloca Siamul, fiind-că oficialmente nu declarase resbel Siamului.

Este eronată această judecată Engleză, fiind-că dreptul internațional prevede și *blocuri pacifice*. Și aceea ce caracterizează aceste blocuri este că guvernul care le stabilește, pretinde a nu rupe starea generală a păcii cu nația blocată, ne exercitând contra ei de cât un fel de presiune destinată a le cruța recursul la extremitățile resbelului.

Dar Francia fiind în stare de represalii vis-à-vis de Siam, și represaliile fiind mai tot-d'a-una preliminările unui resbel, *blocus* este autorizat.

În fine ca dovezi că dreptul internațional admite *blocus* și în timp de pace sunt o sumă de precedente, și precedentele sunt singurele baze aproape esacte în dreptul internațional.

Sunt autori cari recunosc că a fost în cursul acestui secol 15 blocuri, stabilite fără vr'o declarație de resbel prealabilă.

Englitera însăși a făcut us de acest drept în mai multe rinduri.

Așa blocul țermurilor Grece din 1827 făcut de Englitera în unire cu Francia și Rusia, și care termină prin bătaia de la Navarin.

Blocus țărilor de jos de 1833.

Blocus de la Neapol din 1840.

Blocus de la Rio-Janiero din 1862.

Blocus Frances din China la 1884 făcut în condițiuni analoage circumstanțelor actuale, fără ca Englitera să tăgăduiască Francezilor acest drept.

Din toate acestea rezultă că sunt două feluri de blocus : unele cari se fac în timpul unui resbel, și altele cari se fac și în timp de pace, unde n'ar esista de cât niște amenințări d'o națiune contra altora spre a obține de sigur un folos oare-care de la națiunea amenințată ¹⁾.

FINELE VOLUMULUI I.

---

¹⁾ Jurnalul «Figaro» din 27 Iulie 1893 stil nou, blocarea Siamului.

TABLA DE MATERIE

DREPTUL CONSTITUȚIONAL

	Pag.
Lege	20
Puterea d'a face legi	28
Propunerea legilor	28
Discuțiunea	30
Votarea	30
Sanctiune	31
Promulgare	32
Execuțiune	32
Abrogare	32
Efect retroactiv	33
Ce este Dreptul?	33
Isoarele științei Dreptului	34
Diviziunea Dreptului	35
Diferitele forme de guvern	38
Guvern patrialhal	39
Theocrație	41
Monarhia absolută	41
Aristocrație	42
Guvern oligarhic	42
Monarhia Constituțională	43
Republică	43
Oxolocrație	43
Drept Constituțional	45
Egalitatea Civilă	47
Libertatea individuală	48
Inviolabilitatea domiciliului	50
Libertatea religioasă	52
Libertatea Presei	54
Drept de asociațiune etc.	61
Drept d'a petiționa	69
Libertatea învățământului	69
Libertatea muncii și industriei	70

	Pag-
Proprietate	70
Puterile Statului	77
Separatiunea puterilor	79
Responsabilitatea agenților puterilor	80
Despre Societate	81
Statul	88
Deosebirea între Stat și Națiune	88
Cum sunt considerate națiunile	89
Statul persoană morală	89
Care este scopul acestei societăți de națiuni	89
Statul trebuie să procure națiunii sale feliicitatea ei	90
Instrucția publică	91
Educațiunea	91
Libertatea d'a fillosofa	93
Amorul de virtute și oroarea de vițiū	93
Amorul de Patrie	94
Pietate și Religiuue	94
Domiciliul Statului	95
Se pot sechestra veniturile Statului?	95
Suveranitatea Națională	96
Puterea Legiuitoare	111
Adunarea Deputaților	112
Corp Electoral	120
Sanat	122
Puterea judecătorească	130
Puterea Esecutivă	132
Despre Armată	146
Curtea de Conturi	153
Dreptul Public internațional	162
Dreptul Ginților maritim	169
Despre Diplomație	176
Despre Consulate	182
Despre Pace și Resbel	189

ERORI

La pag. 38, capitolul II, cuvântul de «Democrație reprezentativă», din resumat, e trecut din eroare. Să se considere ca nefind.

La pagina 77, titlul III, capitolul IV, în resumat, la cuvintele «Amorul de virtute și eroare de vișiu», e trecut «eroare» în loc de «oroare».
